

**İBNİ TUFEYL, JEAN JACQUES ROUSSEAU,
BERTRAND RUSSELL VE JOHN DEWEY'E GÖRE “MERAK”**

Nurgül DURSUN

Yüksek Lisans Tezi

Temel Eğitim Anabilim Dalı

Doç. Dr. Zübeyir SALTUKLU

2019

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

Nurgül DURSUN

**İBNİ TUFEYL, JEAN JACQUES ROUSSEAU, BERTRAND RUSSELL VE
JOHN DEWEY'E GÖRE “MERAK”**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Zübeyir SALTUKLU

AĞRI-2019

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “İBNİ TUFEYL, JEAN JACQUES ROUSSEAU, BERTRAND RUSSELL VE JOHN DEWEY’E GÖRE “MERAK” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Δ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

[Tarih ve İmza]

Nurgül DURSUN

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

.....danışmanlığında, tarafından
hazırlanan bu çalışma/...../..... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından.
..... Anabilim Dalı'nda
tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : İmza:

Jüri Üyesi : İmza:

Jüri Üyesi : İmza:

Jüri Üyesi : İmza:

Jüri Üyesi : İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine ait olup;

Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../201.. tarih ve / nolu kararı ile
onaylanmıştır.

.... /...../.....

Doç. Dr. Alperen KAYSERİLİ Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	I
TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	II
ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
ÖNSÖZ.....	VII
TABLolar DİZİNİ	VIII
KISALTMALAR DİZİNİ	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İBNİ TUFEYL, JEAN JACQUES ROUSSEAU, BERTRAND RUSSELL VE JOHN DEWEY'E GÖRE “MERAK”	2
1.1. Problem / Problem Durumu	2
1.2. Alt Problemler	2
1.3. Tezin Amacı	2
1.4. Tezin Önemi.....	2
1.5. Sınırlılıklar	3
1.6. Varsayımlar	3
1.7. Tanımlar	3

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	5
2.1. Merak Kavramı	5
2.2. Merak Kavramının Tarihçesi	6
2.3. Merak'ın Sınıflandırılması	8
2.3.1. Psikolojik Bir Olgu Olarak Merak	8
2.3.2. Sosyolojik Bir Olgu Olarak Merak	9
2.3.3. Felsefi Bir Olgu Olarak Merak	12
2.3.4. Bilimsel Bir Olgu Olarak Merak.....	13
2.3.4. Eğitimsel Bir Olgu Olarak Merak	14

2.4. Merak Kavramı Ve İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell, John Dewey İle İlgili Daha Önce Yapılmış Bazı Araştırmalar	16
2.5. İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell Ve John Dewey’ in Hayatı ve Eserleri.....	21
2.5.1. İbni Tufeyl ‘in Hayatı ve Eserleri	21
2.5.2. Jean Jacques Rousseau’nun Hayatı ve Eserleri.....	22
2.5.3. Bertrand Russell’in Hayatı ve Eserleri.....	22
2.5.4. John Dewey’in Hayatı ve Eserleri.....	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	26
3.1. Araştırma Modeli	26
3.2. Çalışma Grubu/altküme	27
3.3. Araştırmanın Veri Kaynakları.....	27
3.4. Verilerin Analizi.....	27
4. BULGULAR VE YORUM.....	31
4.1. İbni Tufeyl’in Eserlerinde Merak’a İlişkin Bulgular	31
4.2. Jean Jacques Rousseau’nun Eserlerinde Merak’a İlişkin Bulgular.....	43
4.3. Bertrand Russell’ in Eserlerinde Yer Alan Merak’a İlişkin Bulgular.....	75
4.4. John Dewey’ in Eserlerinde Yer Alan Merak’a İlişkin Bulgular.....	124
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	188
5.1. Sonuç.....	188
5. 2. Tartışma.....	190
5. 3. Öneriler	190
KAYNAKÇA.....	192
ÖZGEÇMİŞ.....	199

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ İBNİ TUFEYL, JEAN JACQUES ROUSSEAU, BERTRAND RUSSELL VE JOHN DEWEY'E GÖRE “MERAK”

Nurgül DURSUN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Zübeyir SALTUKLU

2019, 199+IX Sayfa

Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Şeref GÜNDAY

Doç. Dr. Zübeyir SALTUKLU

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim ÖZGÜL

Bu araştırmada İbni Tufeyl, John Dewey, Bertrand Russell ve Jean Jacques Rousseau'nun eserlerinin “merak” açısından derinlemesine incelenmesi ve bu eserlerden yola çıkarak bir sentez niteliğinde merakın değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell ve John Dewey'in eğitime sağladıkları katkılar ve eğitimde merak duygusuna verdikleri önem bakımından oldukça özgün ve derinlemesine incelemeyi gerektiren fikirleri mevcuttur.

Ayrıca bu düşünürlerin merak noktasında kıymet ifade etmesi, eserlerinde merakı ön plana koydukları, merak kavramının eserlerde kendini aşikâr olarak belli ettiği tespit edilmiştir. Bu yüzden araştırmanın yapı taşını oluşturan “merak” kavramına bu önemli dört düşünürün gözünden bakıp eserlerine bir de bu açıdan bakmanın faydalı olacağı düşünülmektedir. İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell ve John Dewey'in eserlerinde merakı tespit etmeye yönelik yapılan bu çalışma bir nitel araştırmadır. Bu çalışmada nitel araştırmada veri toplama tekniklerinden biri olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

Veriler analiz edilirken betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. İlk önce kuramsal çerçeve kısmında çalışmanın konusu olan “merak” kavramına değinip psikoloji, sosyoloji, felsefe, bilim ve eğitim açısından merak incelendi. İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell ve John Dewey'in hayatları ve eserleri kısaca anlatıldı. Daha sonra bulgular kısmında İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell ve John Dewey'in eserlerinde meraka bakış açıları incelendikten sonra sentezleme ve değerlendirme yapılarak merak ele alındı.

Anahtar Kelimeler: Merak, Eğitim, İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell, John Dewey

ABSTRACT

MASTER'S THESIS CURIOSITY ACCORDING TO IBN TUFEYL, JEAN JACQUES ROUSSEAU, BERTRAND RUSSELL AND JOHN DEWEY

Nurgül DURSUN

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Zübeyir SALTUKLU

2019, 199 + IX Page

Jury: Dr. Academic Member Şeref GÜNDAY

Assoc. Prof. Dr. Zübeyir SALTUKLU

Dr. Academic Member İbrahim Özgül

The aim of this study is to examine the works of Ibn Tufeyl, John Dewey, Bertrand Russell and Jean Jacques Rousseau in depth in terms of “curiosity” and to evaluate the adaptation of curiosity to education as a synthesis based on these works.

Ibn Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell and John Dewey who known as important Enlightenment thinkers have ideas that are very original and require a thorough examination in terms of their contributions to education and their importance to the sense of curiosity in education.

In addition, it was found that these thinkers expressed value in curiosity, put curiosity in the forefront, and the concept of curiosity made itself apparent in the works. Therefore, it is thought that it would be useful to look at the “curiosity” concept, which is the building block of our research, through the eyes of these four important thinkers and look at their works from this perspective. The method of the study is a qualitative research.

This study aimed at detecting curiosity in the works of Ibn Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell and John Dewey. In this study, document analysis method which is one of the data collection techniques is used in qualitative research. Descriptive and content analysis were used in the analysis of the data. In the second part of our study, The concept of “curiosity” which is the subject of our study was mentioned and we examined curiosity in terms of psychology, sociology, philosophy, science and education. We discussed the lives and works of Ibn Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell and John Dewey. In the findings of the third chapter, under the title of curiosity in terms of education, we examined the adaptation of curiosity to education by synthesizing and evaluating curiosity perspectives in the works of Ibn Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell and John Dewey, which shed light on today's educational philosophy.

Key Words: Curiosity, Education, Ibn Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell, John Dewey

ÖNSÖZ

Merak canlılarda gözlenen sorgulama, tetkik etme ve öğrenmeye yönelik bir davranış biçimidir. ‘Canlıları yeni şeyler öğrenmeye yönlendiren, öğrenme ve bilmeye istekli kılan, canlıların yeniliğe ilgisini arttıran bir duygudur’ şeklinde de tanımlanabilir. Eskiden pek çok kullanılan ve öğrenmeyi sekteye uğratan “Fazla merak insanı öldürür.” sözü, günümüzde yerini “Merak cehaleti öldürür.” sözüne bıraktı. Merak eskiden insanı öldürürken şimdi cehaleti öldürür oldu. İşte bu can alıcı nokta çalışmanın mihenk taşı olan merak üzerine düşünmemizi sağladı. Dört önemli düşünür İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell ve John Dewey’ in eserlerinde merak konusu değerlendirildi. Çalışmayı eğitim alanlarında fayda sağlaması ümidi ile takdim etmekteyiz. Bu çalışmanın her aşamasında tavsiyelerde bulunan ve vaktini ayırma fedakârlığında bulunarak hiçbir desteğini esirgemeyen değerli tez danışman hocam Doç. Dr. Zübeyir SALTUKLU’ya, yüksek lisans süresi boyunca manevi destek ve dostluklarını esirgemeyen kıymetli arkadaşlarım Osman EREN’e, Kübra ERIŞİK’a ve Emrullah ÇELİK’e, doğduğum günden bu yana güven duygusu denilen o muhteşem duygu ile varlıklarını hissettiren, maddi-manevi bir an bile arkama bakma ihtiyacı hissettirmeyen annem Feride ve babam Ahmet DURSUN’a, müstakbel eşim Elfesya AYDIN’a ve kardeşlerime, bilhassa kız kardeşim Hacer ve eşi Ömer ALTAY’a bütün kalbimle teşekkür ederim. Çalışmanın eğitim dünyası başta olmak üzere diğer birçok alanlara yardımcı olmasını ümit ederim.

Ağrı, 2019

Nurgül DURSUN

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 3. 1. Eserlerde geçen merakla ilgili kavramların sınıflandırılması	29
Tablo 4. 1. “ Hayy Bin Yakzan” Kitabında Yer Alan Merak’a İlişkin Bulgular	33
Tablo 4. 2. Emile ya da Eğitim Üzerine Kitabında Yer Alan Merak’a İlişkin Bulgular.....	46
Tablo 4. 3. Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev Kitabında Yer Alan Merak’a İlişkin Bulgular.....	73
Tablo 4. 4. "Eğitim Üzerine" Kitabında Yer Alan Merak’a İlişkin Bulgular.....	76
Tablo 4. 5. "Eğitim ve Toplum Düzeni" Kitabında Yer Alan Merak’a İlişkin Bulgular.....	106
Tablo 4. 6. "Okul ve Toplum" Kitabında Yer Alan Merak’a İlişkin Bulgular.....	127
Tablo 4. 7. "Günümüzde Eğitim " Kitabında Yer Alan Merak’a İlişkin Bulgular..	148
Tablo 4. 8. "Deneyim ve Eğitim " Kitabında Yer Alan Merak’a İlişkin Bulgular..	168
Tablo 4. 9. Jean Jacques Rousseau’nun İncelenen Kitaplarındaki Merak Türleri Dağılımı	182
Tablo 4. 10. Jean Jacques Rousseau’nun İncelenen Kitaplarındaki Merakla ilgili Kavramlar Dağılımı	183
Tablo 4. 11. Bertrand Russell’in İncelenen Kitaplarındaki Merak Türleri Dağılımı	184
Tablo 4. 12. Bertrand Russell’in İncelenen Kitaplarındaki Merakla ilgili Kavramlar Dağılımı	184
Tablo 4. 13. John Dewey’in İncelenen Kitaplarındaki Merak Türleri Dağılımı	185
Tablo 4. 14. John Dewey’in İncelenen Kitaplarındaki Merakla ilgili Kavramlar Dağılımı	186

KISALTMALAR DİZİNİ

akt.	:Aktaran
C.	:Cilt
Çev.	:Çeviren
Ed.	:Editör
s.	:Sayfa
T.C.	:Türkiye Cumhuriyeti
vb.	:Ve benzeri
v.d.	:Ve diğerleri
yy.	:Yüzyıl

GİRİŞ

Merak, eski dönemlerden günümüze kadar etkisini yitirmeyen, insanları özellikle de çocukları yakından ilgilendiren konulardan biri olmuştur. Çevresini algılamaya, anlamlandırmaya başlayan bir bebekten tutun yaşını almış bir ihtiyara varıncaya dek her insanın öğrenmesine ön ayak olan itici bir güçtür merak. Konu bu kadar önemli olunca ‘merak duygusunu oluşturma’ ya da ‘var olan merak güdüsünü öldürmeme’ problemleri de doğal olarak önem kazanmaktadır. Geriye dönüp bakıldığında oldukça şaşırtıcı görünse de, merakın her zaman olumlu çağrışımlar uyandırmadığını görürüz. Bir zamanlar toplumda hoş karşılanmayan, hor görülen ve düşünme eyleminde yeri olmadığı düşünülen bu özellik, birtakım meraklı insanların çabaları sayesinde, yavaş yavaş ve sezdirmeden bilim tarihine damgasını vurmuştur. Rönesans, Reform ve Aydınlanma Dönemi’nin rüzgârı bilme isteğini, araştırma, inceleme ve öğrenme isteğini de beraberinde getirmiş, dolayısıyla bilimde ve en önemlisi eğitimde meraka olan ilgi artmıştır.

12 yy. filozofu İbni Tufeyl, 18. yy. filozofu Jean Jacques Rousseau, 20 yy. filozofları Bertrand Russell ve John Dewey’in eğitim üzerine ele aldıkları eserlerinde merakın değerlendirmesi amacı güdüldü. Ünlü düşünürlerin eğitimle ilgili olan eserlerinde psikolojik, sosyolojik, felsefi, bilimsel ve eğitimsel açıdan merakın işlenişi incelendi.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İBNİ TUFEYL, JEAN JACQUES ROUSSEAU, BERTRAND RUSSELL VE JOHN DEWEY'E GÖRE “MERAK”

1.1. Problem / Problem Durumu

Çalışmanın problem cümlesi ‘İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell ve John Dewey’in genelde eğitim üzerine eserlerinden yola çıkarak ‘merak’ konusunda ne düşündüklerini tespit etmek ve zaman zaman da eğitim konusunda merakın değerini ortaya koymak’tır.

1.2. Alt Problemler

İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell ve John Dewey’in ve eserlerinin eğitim açısından yeri ve önemi,

İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell ve John Dewey’in seçilen hangi eserlerinde merak kavramının öne çıktığı,

İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell ve John Dewey’in seçilen eserlerinden psikolojik, sosyolojik, felsefi, bilimsel ve eğitimsel merak türlerinden hangilerine yoğunlaştığı,

İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell ve John Dewey’in seçilen eserlerinden yola çıkarak eğitimde ‘merak’ konusunun değerlendirilmesi.

1.3. Tezin Amacı

Araştırmada amaç; İbni Tufeyl, John Dewey, Bertrand Russell ve Jean Jacques Rousseau’nun eserlerinin “merak” açısından derinlemesine incelenmesi ve bu eserlerden yola çıkarak bir sentez niteliğinde merakın değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca İbni Tufeyl, John Dewey, Bertrand Russell ve Jean Jacques Rousseau’nun eserlerinin eğitime katkısına, eğitimdeki yeri ve önemine dikkat çekmektir.

1.4. Tezin Önemi

Bu bölümde problem durumundan, alt problemlerden, araştırmanın amacından, öneminden, sınırlılıklardan, varsayımlardan ve tanımlardan söz

edilmektedir. İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell ve John Dewey'in eserlerinden yola çıkarak 'merak' duygusunu ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Başlı başına meraka ve İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell, John Dewey'e dair farklı konularda çalışmalar bulunsa da İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell ve John Dewey'e göre merak ile ilgili daha önce yapılan bir tez çalışması bulunmamıştır.

İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell ve John Dewey'in merak konusuna verdikleri önem bakımından oldukça özgün ve derinlemesine incelemeyi gerektiren fikirlerinin mevcut olması, ayrıca bu düşünürlerin merak noktasında kıymet ifade etmesi, eserlerinde merakı ön planda tutmaları, eğitimde 'merak' duygusuna önem vermeleri çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmanın kapsamı İbni Tufeyl, John Dewey, Bertrand Russell ve Jean Jacques Rousseau'nun eserlerinin "merak" açısından incelenmesi ile sınırlı olmuştur. Bu düşünürler haricinde merak duygusu üzerinde duran, başlı başına merak ile ilgili eserler yazan ve merakın eğitim ile ilişkisini ele alan eserlerden de yararlanılmıştır.

1.6. Varsayımlar

İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell ve John Dewey'in merak ile ilgili düşüncelerinin eğitim- öğretim programlarına ters düşmediği varsayılmıştır.

İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell ve John Dewey'in eserlerinde merakın büyük önem taşıdığı varsayılmıştır.

Eğitim ve öğretimde, merak konusunda bu eserlerden yararlanılabileceği varsayılmıştır.

1.7. Tanımlar

Merak: Platon "Felsefe, merakla başlar" der. Ona göre felsefe: insanı diğer canlılardan ayıran ve kendi doğasını oluşturmaya fırsat veren 'doyumsuz merak' anlayışıdır. Felsefe merakla başlamıştır, merakın farklı şekilleri olarak yaşamını sürdürmüştür. Merakı merak etmektir ya da düşünmeyi düşünmektir denilebilir (Yücel, 2013).

Eğitim: Bireyin Davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla, kasıtlı bir biçimde istendik değişiklikler meydana getirme süreci olarak tanımlanmaktadır (Ertürk, 1979).

Felsefe: Söylenen her şeyin sorgulamaya ve eleştiriye açık olması gerektiğinden, tartışma, savlama, kanıtlama, felsefe için yaşamsaldır. Dolayısıyla şöyle denilebilir: felsefe yapmak iki kişi ister ve felsefe, başkalarıyla birlikte yapılan bir hakikat arayışıdır (Magee, 2000, s.6)

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Merak Kavramı

Çalışmaya, merak kavramının sözlük anlamlarını ve merakla ilgili tanımlamaları ele alarak başlamakta yarar görülmektedir. Türk Dil Kurumları sözlükleri incelendiğinde merak,

- Bir şeyi anlamak, öğrenmek, görmek vb. için duyulan içten gelen istek.

- Bir şeyi yapmak, bir şeyle uğraşmak, bir şeyi edinmek isteği.

- Düşkünlük, heves.

-Kaygılanmak, tasalanmak (www.tdk.gov.tr) gibi anlamlarla karşımıza çıkmaktadır.

Modern çağın başlarında hayret, şaşma, hayranlık, ilgi, kurnazlık, enderlik vb. kavramlarla örtüştürülen merak konusunda günümüzde çoğunluğun uzlaştığı görüş aslında bir tutku olduğudur. Yani bir arzu, bir eğilim (Kurtbaş, 2011, s.21).

Merak tüm canlıların doğasında var olan iki değerli duygu ve güdü durumudur (Acun, Kapıkıran, Kabasakal,2013, s. 75). Merak yeni bilgi elde etmeye yönelik, istek ve keşif amaçlı davranışları motive eden yeni duymusal deneyim olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca merak öğrenme için bir ön şart olarak kabul edilebilmektedir (Ceylan, Sağirekmekçi, Tatar, Bilgin, 2016, s. 41).

Ball'a göre merak, "ilgi"yi çağrıştırıyor; insanın var olana ve var olabilmış olana ilgisini çağrıştırıyor; etrafımızda bulunan garip ve eşsiz şeyleri bulma hevesi; aşinalıklarımızdan vazgeçme ve aynı şeylere farklı gözle bakma hevesi; olanları ve yok olanları kavrama arzusu; önemli ve elzem şeylerin geleneksel hiyerarşisine duyulan kayıtsızlıktır (Ball, 2014, s.17).

Merak bilgeliğin kaynağıdır, güzel olan her şeyin kaynağıdır ve araştırmanın, gerçek araştırmanın kaynağıdır. Merak hayatın gizemlerini bilme serüvenine yöneltir (Osho, 2011, s.13).

Merakla ilgili tanımlara bakıldığında, merakın hiçbir zaman tek bir şeyi ifade etmediği anlaşılmaktadır. Kimileri için bir şeyi anlamak, öğrenmek isteği, dikkat, ilgi, kavrama arzusu, değerli duygu ve güdü, keşfi amaçlayan duyumsal deneyim; kimileri için de düşkünlük, heves, kurnazlık, boşa uğraş hatta biraz ilerisine gidilirse ahlaksızlık olarak görülmektedir. Mesela Freud merakın temelinde cinsel dürtüler olduğunu söylerken, Piage ve Hunt insanın dünyayı anlamlandırma çabası olduğunu belirtiyor. Merakın “Bir şeyi anlamak, öğrenmek, görmek vb. için duyulan içten gelen istek” şeklindeki çağdaş tanımlaması kabul edilse dahi, bir önceki cümlelerde görüldüğü üzere merakın birçok şekli vardır. Bu çalışmada kötü niyet içeren merak şeklinden sıyrılıp insanlığa faydası olan öğrenmeye, eğitime, bilime dair merak ele alınmıştır.

Köydeki komşuları ortaklık karardıktan sonra perdeler arasından birbirini gözetlemeye yönelten bir ilginin büyük bir değeri yoktur. Dedikoduya karşı duyulan yaygın ilgi bilgi sevgisinden değil kötü niyettendir kimse başkalarının gizli erdemleri hakkında dedikodu yapmaz. Yalnız gizli suçları hakkında yapar. Bunun sonucu olarak dedikodunun çoğu yalandır ama kimse doğruluğunu incelemeye gerek duymaz. Komşularımızın günahları dinin tesellileri gibi bize o kadar hoş gelir ki kanıtları yakından incelemeyiz. Asıl ilgi dediğimiz şeyi gerçek bir bilgi sevgisi esinler bu içtepiyi biz oldukça saf bir biçimde hiç bilmediği bir odaya getirilip her köşeyi her koltuk ve masayı koklamaya başlayan bir kedinin hareketinde görebiliriz. Bunu sürekli kapalı olan bir dolap ve çekmece açıldığı zaman şiddetli bir ilgi duyan çocukların yüzlerinde görebiliriz (Russell, 2013, s.52).

2.2. Merak Kavramının Tarihçesi

Merakla ilişkili ilk çalışmalar eski Yunan’a dayanmaktadır ve daha sonra 17. ve 18. yüzyılda Hobbes ve Hume, 19. yüzyılda deneysel psikoloji içerisinde Fechner, Wund ve Titchener’in araştırmalarına rastlanmaktadır. Bunu Berlyne’in çalışmaları izlemiştir. Günümüzde merak, eğitim psikolojisi içerisinde belli bir yer edinmiş olup son yıllarda da kişilik psikolojisi içinde dikkati çeken bir özellik olarak ilgi odağı olmuştur. Merak tüm canlıların doğasında var olan iki değerli duygu ve güdü durumudur (Acun, Kabasakal, Kapıkıran, 2013, s. 75).

Merak kavramının dönüm noktası 17. yüzyıla dayanmaktadır. Tarihçi Neil Kenny'nin yaptığı araştırmada Avrupa kaynaklarında “merak” kelimesinin (ve eş asıllılarının) kaç kez kullanılmış olduğunu gösteren bir istatistik çıkarmıştır. Söz konusu kelimenin kullanım sıklığı 16. Yüzyılın ortalarından 1650'ye kadar çok az fark ediyor. Bu tarihten itibaren birdenbire artıyor, 1700'de zirve yapıyor, fakat daha sonra da yüksek kalmaya devam ediyor (Ball, 2014, s.18).

Merak konusu ABD, Kanada, İngiltere, Hollanda, İspanya gibi birçok batı ülkesinde sıkça araştırılırken doğu kültürlerinde ya da toplulukçu kültürlerde konuyla ilgili çok az sayıda çalışma gerçekleştirilmiştir. Bunun bir nedeni, bireylerin değerleriyle ilişkili olabilir ve bu nedenle de meraka, toplulukçu kültürlerde pek ilgi gösterilmemiş olabilir (Acun, Kabasakal, Kapıkıran, 2013, s. 76).

“Meraklı” kelimesi Latince dikkat anlamına gelen curadan gelir. En azından 17. yüzyıla kadar “meraklı” bir insan kısaca, dikkatli ve tedbirli bir şekilde incelemeler yapan insan anlamına geliyordu (Ball, 2014, s. 24). 17. Yüzyılda yaşamış İngiliz filozof Thomas Hobbes'e göre, merak insanlığın tanılayıcı özelliklerinden biriydi(bu bakımdan da iyi bir şeydi): nedeni ve nasıl öğrenme arzusuna merak denir. Böyle bir şey insan hariç hiçbir varlıkta bulunmaz. Böylece insan diğer hayvanlardan sadece aklıyla değil, bu eşsiz tutkusuyla da ayrılır (Ball, 2014, s. 22).

17. yy. sonuna dek Türkçede pek rastlanmayan merak sözcüğü daha sonra radikal anlam değişikliğine uğramış veya Arapça rikkat/rakik sözcüğünden türetilmiştir. Tarihte en eski kaynaklarda:

Marakk “karnın veya kulağın yumuşak kısmı” [Meninski, Thesaurus, (1860)],

“1. Kara sevda, melankoli, cinnet, 2. Arzu, heves, iptila, kaygı” [Ahmet Vefik Paşa, Lugat-ı Osmani (1876)],

“Bir şeyi bilme ve öğrenme isteği” [Kamus-ı Türki (1900)]
(www.etimolojiturkce.com) merak kavramına rastlanılmaktadır.

Görülüyor ki geçmişi çok eski dönemlere dayanan merak, önemi her geçen gün artarak günümüzde büyük boyutlara ulaşmış, uzun yıllar araştırmacıların ilgi odağı olmuş bir konudur.

2.3. Merak'ın Sınıflandırılması

Merakı sınıflandırma ile ilgili bazı çalışmalar yapılmış olsa da ortada net bir sınıflandırmanın ya da gruplandırmanın olduğu söylenemez. Merak kavramının tanımlaması gibi merakın sınıflandırılmasına ilişkin de birçok gruplama yapılmıştır. Çalışmada merak ve eğitimle ilgili daha önce yapılan çalışmalar incelendikten sonra kendimizce belirlediğimiz bir sınıflandırma oluşturulmuş; araştırmaya, öğrenmeye, eğitime dair merak beş alt başlık şeklinde ele alınmıştır.

2.3.1. Psikolojik Bir Olgu Olarak Merak

Psikoloji sözlüğünde, özellikle yeni ve ilginç şeyleri araştırma, inceleme, bilgi toplama dürtüsü olarak tanımlanan merak, var olan bilgiyle, merak edilen bilgiyi elde etme arasındaki boşluk, yeni bilgiye ulaşamamaktan kaynaklanan bir yoksunluk duygusudur (Kurtbaş, 2011, s.21).

William James merakı, dikkatin yeni olana çevrilmesi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan yaklaşma-keşfetme tepkisi olarak açıklamaktadır. Psikoloji literatüründe merak olarak tanımlanan yapı erken dönemlerden itibaren incelenmiştir. Literatürde merak, uyaran çatışması ya da uyuşmazlığı nedeniyle ortaya çıkan bir güdü olarak, duysal bir değişken olarak, meslek seçiminde rolü olan kişisel bir özellik olarak, bir duygu olarak, gelişimsel bir özellik olarak, durumlar karşısında bireyin kendisini düzenlemesine olanak taşıyan bir yapı olarak araştırmalara konu olmuştur (Kaya, 2016, s. 105). Görüldüğü gibi keşfetmeyi tetikleyen ve kişilerin davranışlarını yönlendiren güdusel ve duygusal bir unsur olan merak, psikologlar ve araştırmacılar için önem arz etmiş ve psikolojinin birçok alanındaki çalışmalara ilham kaynağı olmuştur.

Psikolojinin konusu, toplumsal çevrenin seyrine ve gelişmesine bağlıdır (Dewey, 2017, s.10). Bu açıdan psikolojik olarak merakı incelediğimizde karşımıza çıkan bir durum var ki, o da toplum olarak fazlasıyla meraklı olduğumuz gerçeği. Bu durumun çok az şey bilip bilmediklerimizi öğrenmekten mi, yoksa bilim ve eğitimden öte daha çok gereksiz ayrıntıları öğrenmekten mi kaynaklı olduğu üzerinde durulması gerektiği kanaatindeyim. Toplumumuzda “Fazla merak adamı öldürür.”, “Bu kadar merak yeter!”, “Meraklı Melahat!” şeklinde kalıplaşmış sözler vardır. Bu sözler üzerine biraz düşünüldüğünde, “Merak sahiden insanı öldürür mü,

yoksa bu lafı duyan insanlar bilhassa çocuklar bir yerden sonra merakını öldürmesi gerektiğini mi öğrenir?" türünden sorularla karşı karşıya kalınıyor maalesef. 'Çokbilmiş', 'çok meraklı' olmakla imalı bir alaycılıkla utandırılan çocuklar, henüz küçük yaşta öğrenmenin yapı taşlarından biri olan merak kavramından uzaklaştırılmaktadır. Hem öğretmenlerin hem ebeveynler, çocukların meraklı davranışlarını çok defa "yaramazlık" veya "şımarıklık" olarak algıladıkları için hep bir engellemeler ile çocuğun merak duygusunu köreltmektedirler. Böylece bir süre sonra çocuk psikolojik olarak kendi başına bela olan bu merak duygusunu zaman içinde öldürmeyi öğrenir. Bu bağlamda hem öğretmenler hem ebeveynler, çocukların keşfetme merakını yargılayıcı ve suçlayıcı davranışlar sergilemektense, destekleyici ve eğitici koşullar oluşturmaya yönelik birer rehber olmalıdırlar. Ancak bu şekilde çocuklar güvenli bir şekilde merak etmeye, keşfetmeye dolayısıyla öğrenmeye devam eder.

Bakmayan görmez, görmeyen de haliyle soramaz. Bu nedenle, çocukların bakmaya, duymaya, görmeye ve sormaya olan isteklerinin ebeveyn ve öğretmenleri tarafından uygun bir şekilde desteklenmesi için eşsiz bir deneyim. Siz siz olun çocuğunuzun merakını merak edin. Çocuğunuz keşfederken, kendinizle ilgili de keşfettiğiniz şeyler olacaktır. Onun soruları ya da denemek istediği şeyler, sizin için de kendinize dair bilgi verici olabilir. Bu da birlikte büyüebilme yolunda keyifli bir deneyim olacaktır (Urfalı, 2013). Tabi ki çocukların merakının kendilerine zarar verme noktasında ebeveynler müdahalede bulunacaklardır. Ancak bu müdahale çocuğun merakını yargılayacak şekilde değil, aksine durumun koşullarını açıklamaya ve koşulları iyileştirmeye yönelik olmalıdır. Unutmamak gerekir ki merak herkeste var olan, kişinin ister psikolojik ister diğer alanlarda gelişimini sağlayabilmesinde yardımcı bir kaynaktır.

2.3.2. Sosyolojik Bir Olgu Olarak Merak

Yaratıcı, canlılar içinde sadece insanlara bazı özel yetenekler bahşetmiştir. Bunun en önemli belirtileri de insanların düşünme yeteneğine, meraka, ilgiye ve neticesinde bilgi elde etme özelliklerine sahip olmasıdır. Başka bir ifadeyle insan yeteneklerini, ilgisini, merakını bilgiyle birleştirerek icat edebilmekte, üretebilmekte, kontrol ve hükmedebilmektedir. Walt Disney "İleriye gitmeye devam edeceğiz, yeni

kapılar açacağız, yeni şeyler yapacağız, çünkü biz meraklıyız ve merak bizi yeni yollara götürür” der. İnsanlar meraklarını bilgiyle birleştirip ilerleme, yeni kapılar açma, yeni şeyler, icatlar, keşifler yapma peşinde koşarken toplum da doğal olarak değişim ve gelişimlere uğramaktadır.

Toplumsal değişim ve gelişmelere paralel olarak sosyal uyumda ve sosyal yaşamı özümsemede hızlı geçişler yaşanmaktadır. 15. yy. ve sonrasına göz attığımızda; doğa, din bilgisinden ayrı olarak işlenmeye başlandı. Toplum bilimsel ve teknik alanlara yöneldi. Yeni buluşlar sayesinde Coğrafi Keşifler, Rönesans, Reform, Aydınlanma Dönemi ve Sanayi Devrimi gerçekleşti. Doğaya, sanata, edebiyata, bilime ve en önemlisi eğitime olan ilgi arttı. Bilim, felsefe ve eğitimde büyük gelişmelerin yaşandığı bu sosyal değişim sürecinde akıl yürütme, düşünme, gözlem, buluş kavramları önem kazandı. Her şey iyi güzel de peki tüm bu gelişmelerin altına yatan ana kaynağın, aslında insanoğlunun vazgeçilmezi olan merak duygusundan kaynaklı olduğunu düşündük mü? John M. Brown: “Tanrı beni merakımın kireçlenmesinden korusun, çünkü büyük şeyler kadar küçük şeyler hakkında da bir şeyler öğrenme arzusu uyandıran o merak, tüm canlıları hareket ettiren dinamo ve itme gücüdür.” der. Geniş çerçeveden bakıldığında, toplumu harekete geçiren, yeni yaşam ve kültürleri doğuran tüm bu gelişmelerin, bilimsel buluşların yapılmasıyla ortaya çıkan bu değişimlerin kökeninde merak duygusunun yattığı inkâr edilebilir mi?

Merak etme dürtüsü ve merak edilme isteği ile sosyallik arasında determinist (belirlenimci) bir ilişki vardır. Kişi merak ettikçe sosyalleşmekte; sosyalleştikçe merak etmektedir (Kurtbaş, 2011, s.51). Bu cümleden yola çıkarak toplumsal bir olgu olarak merakın, içinde yaşanılan toplum ve sosyal yaşam ile yakından ilişkisi olduğu söylenilebilir. Çünkü merak duygusu sayesinde insanlar toplum ihtiyaçları doğrultusunda ilgi gösterdiği alanda harekete geçmekte, gözlem ve buluşlar yapmaktadır. Ve yine merak denen duygu sayesinde toplum alışkanlıkları, sosyal hayat ani ve genel değişimlere uğramaktadır. Bu durum, eskiler için olumsuzluk teşkil etse de günümüz toplumuna ve sosyal hayata büyük katkılar sağladığı bir gerçektir. Şöyle ki John Dewey’in konuyla ilgili: “Şartlar radikal bir şekilde değişmiştir; o yüzden eğitimde de aynı derecede bir değişiklik yapılması gerekmektedir. Kaybettiklerimize göre kazandıklarımızı bilmeliyiz ki bunlar;

toleransın artması, sosyal düşünce geleneğinin genişlemesi, insan doğası hakkında daha geniş bilgi edinilmesi, karakter yapısını bilme ve sosyal olayları açıklama hususunda daha güçlü bir uyanıklık, farklı kişilerle olan ilişkilerde büyük bir görüş doğruluğu, ticari faaliyetlerde daha geniş bir temas olarak sıralanabilir.” sözleri durumu özetler niteliktedir.

İnsanlar, değişen karmaşıklaşan sosyal çevrede etkili bir şekilde hareket edebilmek için kendilerini çevreleyen şeyler hakkında bilgiye ihtiyaç duyarlar. Sosyal dünya hakkında yeni bilgi alma ve sosyal dünyayı anlamaya yönelik ilgi olarak kavramsallaştırılan sosyal merak, toplumsal olma, sosyal bilgi edinme, kişiler arası ilişkilerin düzenlenmesi, iletişim ağı ve sosyal dünyanın kontrol edilebilirliği gibi pek çok amaca hizmet etmektedir. Bu nedenle, sosyal merak toplumsallığın inşasında araçsal ve işlevsel rolü olan önemli bir faktördür (Kurtbaş, 2011, s.22).

Günümüzde sosyal hayat geliştikçe ve karmaşıklaştıkça, politikaların belirlenmesi, problemlerin giderilmesi, kısaca herhangi bir sosyal faaliyet için bilimsel çalışma sonucu ortaya çıkarılmış olan bilgiye giderek daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal dünyadaki mevcut bilgilerin kavranması ve dondurulmuş bir gerçek olarak kabul edilmeyerek yeni bilgilere yol açması için sosyolojik bir düşünme tarzına gerek duyulmaktadır (Birkök, 1998, s.1).Sosyolojik bir düşünme için de sosyolojik bir olgu olarak meraka yeterli önemin verilmesi gerekmektedir.

Merak kültürle de ilintilidir. Sosyolojik açıdan önemini kültürel boyutundan alan merak aynı zamanda tarihsel bir olasılık, özel amaçlar için kullanılan ideolojik bir konsepttir. Bu yönüyle hiçbir zaman birey ile sınırlandırılmaz. Mesela polisler, hâkimler, avukatlar, ebeveynlerin hiçbiri sorabilecekleri, neyi açığa çıkarabilecekleri ile ilgili inşa edilmiş sınırlar olmadan bir başkasını merak etme hakkına sahip değildirler. Toplumumuzda bilim adamlarının dünyaya dair merakları hariç herkesin sınırları (çoğu kendi kendini düzenleyen) olduğu görülmektedir (Kurtbaş,2011, s.23). Art niyet taşımayan; bilime, eğitime, sosyal yaşama hizmet eden merak, insanların çevrelerini keşfetmelerini, yeni şeyler öğrenmelerini sağladığı gibi, kendilerini ve kültürlerindeki zenginliği keşfetmelerine de katkıda bulunur.

2.3.3. Felsefi Bir Olgu Olarak Merak

Platon, “Felsefe, merakla başlar” der (Magee, 2000). Platon’a göre felsefe: insanı diğer canlılardan ayıran ve kendi doğasını oluşturmaya fırsat veren ‘doyumsuz merak’ anlayışıdır. Felsefe merakla başlamıştır, merakın farklı şekilleri olarak yaşamını sürdürmüştür. Merakı merak etmektir ya da düşünmeyi düşündürmektir denilebilir (Yücel, 2013). Felsefe için başlı başına merak etmek, düşünmek yeterli değildir elbette, belki de merak felsefe için bir ön basamaktır. Felsefenin merakla başlayıp tutku ve azimle devam ettiği söylenilebilir.

Felsefe çocuk da olsa, her insanı daha yalın ve etkili düşünceler içinde eyleme geçirebilse de, onunla bilinçli olarak uğraşmak, hiçbir zaman bitmeyen, boyuna kendi kendini yineleyen, her zaman var olarak kendini gerçekleştiren bir görevdir. O büyük bilgelerin yapıtlarında olduğu gibi küçüklerininkilerde de bir yankı olarak görünür. Bu görev bilinci; insan, insan olarak kaldığı sürece hangi biçimdeyse öyle uyanık olacaktırlar (Jaspers, 1986, s. 48).

Felsefe ‘aşkın bir merak anlayışıdır.’ İnsanlar felsefe yaparak hayatın yönlendirmelerini sorgulamış, onun kalıcı acılarını ve geçici heveslerini anlamaya çalışmıştır. Böylelikle kendi kararlarını verme, hayatı yaşanabilir kılma ve anlayabilme imkânı doğmuştur. Sorgulamayı sorgulamak, şüphe duymak, hayal etmek, evrensel olmak felsefenin temel nitelikleri olmuştur. Görünenin ardına bakmak, fark etmek, keşfetmek, hayatın anlamını ve niteliklerini düşünmeye çalışmak da temel etkinliklerindendir (Yücel, 2013).

Çocuklarda, yetişkinlerde bulunmayan bir yaratıcılık vardır. O da şudur: Biz yılların akışıyla, çocuğun sorunlar karşısındaki kusursuzluğundan yoksun kaldığımız; uzlaşmalar ve konulardan oluşan belleğin içine girer gibiyiz. Çocuk kendiliğinden ortaya çıkmakta olan yaşam durumunda açıklık içindedir, karşısında yitip giden bir nesne konusunda bir şeyler sezer; görür ve sorar. Onun gözü önünde geçen aldırmadığı çok kısa süreli bir olay bile yetişkinlerce resme geçirilip kendisine gösterilirse söylediği, sorduğu oldukça şaşırtıcıdır (Jaspers, 1986, s. 46).

Öğretim etkinliklerinde öğrencinin önceliğini, onun merkeze alınmasını vurgulayan düşünceler felsefi olarak, J. J. Rousseau (1712-1778) ve I. Kant'a (1724-1804) dayanır. Fakat bu düşüncelerden gelerek öğretim etkinliklerinde öğrenci

bağımsızlığım vurgulayan düşünceler yüzyılımızın başında 1900-1930 yılları arasında kıta Avrupa'sında ve ABD de gelişen "yeni eğitim", "öğretimi toplulaştırma" hareketinde en sistematik biçimine ulaşırlar. Gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde 20. yüzyılın bitimine doğru eğitim öğretim etkinliklerinde özneyi merkeze koyma ve diğer eğitim öğretim değişkenlerini bu özneyle göre düzenlemeye çalışan eğitim öğretim etkinlikleri, yüzyılımızın başında gelişen bu "yeni eğitim" akımı yeterince bilinmeden anlaşılamazlar. Yüzyılımızın başında gelişen "yeni eğitim" hareketi aşağıdaki biçimlerde oluşmuştur: *sanat eğitimi akımı* (temsilcileri: a. J. Langbehm 1851- 1907, A. Lichtvark 1852-1914), *çocuktan hareket akımı* (temsilcileri: E. Key 1849-1926, L. Gurlitt 1855-1931, B. Otto 1859-1933, H. Scharrelmann 1871-1940, F. Gansberg 1871-1950; M. Montessori 1870-1952, H. Parhhurst 1887-1959, C. W. Washburne 1889-1968, P. Petersen 1884-1952); *kır eğitim yurdu akımı* (temsilcileri: C. Rerdie, H. Lietz); *iş eğitimi akımı* (temsilcileri: G. Kerschensteiner 1854-1932, J. Dewey 1859-1952, H. Gaudig 1860-1923, W. Kilpatrick 1871-1965, O. Decroly 1871-1932, A. Ferriere 1879-1960, C. Freinet 1896-1966); *üretim okulu akımı* (temsilcileri: R. seidall 1850-1933, H. Shulz 1872-1932, P. östreich 1878-1959, N. K. Krupskaya 1869-1939, P. B. Blonski 1884-1941), *kollektif eğitim akımı* (temsilcisi: AS. Makarenko 1888-1939) (Bakioğlu/Hesapçioğlu, 1997, s.52). Görülüyor ki eğitim öğretim etkinliklerine katkı sağlayacak, merak duygusunu uyandırmaya yarayacak felsefi akımların varlığı söz konusudur.

Özetle, “Felsefe nedir?” diye sorulduğunda ve bu soruya az buçuk yanıt bulmaya çalışıldığında öne çıkabilecek en bariz tanımın “düşünme üzerine düşünme” olduğu aşikârdır. Düşünmeyi de körükleyen merak kavramı olduğuna göre felsefe meraktan, merak da felsefeden bağımsız düşünülemez. Hatta merakın, felsefenin merkezini oluşturduğu söylenebilir.

2.3.4. Bilimsel Bir Olgu Olarak Merak

Bilimsel merak nasıl doğar? Sorma-bilme dürtüsünde temellenen merak, ilk aşama şaşırma duygusunda kendini belli eder. Bu naif merak, sorma-bilme dürtüsü sürecinde işlevdedir ve kısa bir süre sonra kaybolur. Bu, doğaya tutunmak ve ayakta kalmak için geliştirdiğimiz en etkili öğrenme mekanizmasıdır. Bilimsel merak olağan

merakımızın deneyim kazanmış hali gibidir. Her duyu verisi işleme deneyimi onu da güçlü kılar. Bilimsel merak naif bir sorma-bilme isteğinden öte bir şeydir; problemi fark eder, algıları yönlendirir ve en önemlisi algılar deneyimlerini ortak deneyim alanlarından uzaklaştırır (Yürümezoğlu, 2017).

Bilimsel merak insanı daha iyiye daha güzele yönlendirerek ehlileştiren, daha yüksek standartlarda yaşama amacı ile yenilikler bulmaya yönelten, bilimsel gelişmelerin feyiz aldığı merak türüdür denilebilir. Bilimde meraka daha çok dünyayı ehlileştirmek adına başvurulmuştur (Ball, 2014, s.17). Bilimsel merakla sürdürülen deneyimler herkesin gördüğünden daha fazlasını, herkesin algıladığından daha detaylısını ve herkesin çıkarımlarından daha farklı çıkarımları içinde barındırır. Bu süreç fark edilme haliyle yeni bir keşfin kapısı aralanmış olur. Çocuklarla erken yaşlarda bilimsel merakın gelişmesini sağlamak, bilim yolu için iyi bir başlangıç olabilir. Önyargısız gözlem yetenekleriyle doğaya bağlanan bir çocuk için yapılacak en güzel şey, ona nesneleri fark ettirmek ve nesnelerin nitelikleriyle etkileşmesini sağlamaktır. Çocuğun gözlem araçlarıyla zenginleştirilmiş duyuları işe koşulduğunda, merak da heyecanını yavaş yavaş azaltarak duyularla koordine olur ve olgulara daha derinden bağlanmamıza yardım eder. Kendini veri algılama sürecinin sonuna takip edecek kadar ehlileştirir (Yürümezoğlu, 2017).

İsaac Newton kendini keşfedilmemiş gerçeklerle dolu büyük bir okyanusun kıyısında oynayan ve daha düzgün bir çakıl taşı bulduğunda sevinen bir çocuk” olarak tanıtır (Peker, 2018). Herhalde sevinç duygusunu en yoğun ve saf haliyle çocuklar yaşar; böyle düşününce onun bulduğu deniz kabukları göz önüne alındığında, Newton’un yaşadığı sevinci çok az kişi yaşamıştır. Bilimle uğraşmaya, daha genel olarak, bilgiye ulaşmaya karşı duyulan istencin itici gücü de buradan gelir.

2.3.4. Eğitimsel Bir Olgu Olarak Merak

Öğrenme doğal bir süreçtir. Doğumdan itibaren tüm canlı türleri içinde yaşadıkları çevreye adapte olabilmek ve hayatta kalabilmek temel güdüsü ile dünyayı keşfetmeye odaklanır. Bu keşif sırasında, öğrenip gelişirler. Özellikle güvenlik ihtiyacı karşılanan canlı, yeni keşifler yapmaya ve öğrenmeye daha meraklıdır. Öğrenme sürecini belirleyen böylesi doğal bir mekanizma, genel olarak eğitime ve

özel olarak okulda gerçekleştirilen eğitim-öğretim faaliyetlerine katılım ile ilgili bir perspektif sunmaktadır.

Öğrenmenin sağlanmasına hizmet eden keşif davranışının öncülü olan merakın sağlanması ve okula yönelik yapılanmış bireysel ilgilerin oluşmasında eğitimcilerin belirli bir rolü vardır Bu rol ket vurucu, engelleyici değil aksine destekleyici ve kolaylaştırıcı olduğu ölçüde, öğrenmenin doğala yakın bir kendiliğindenliğinin okulda sağlanması olanaklı olabilir.

Eğitimde merak uyandırmak için şunlar yapılabilir:

- Öğrenme başlangıcında ilginç, şaşırtıcı, merak uyandırıcı sorular sorma,
- Çalışmaları mümkün olduğu kadar aktif, araştırmacı, heyecanlı ve yararlı hale getirme,
- Bütün öğrencilerin neyi nasıl yapacaklarını ve ulaşacakları hedefe nasıl gideceklerini bilip bilmediklerinden emin olma,
- Bireysel farklılıkların farkında olma ve öğrenme ortamının fiziksel şartlarını hesaba katma,
- Öğrencilerin saygınlık kazanabileceği öğrenme yaşantıları düzenleme takdir edilme ihtiyaçlarını karşılayacak öğrenme aktiviteleri hazırlama,
- Öğrencilere her konuda seçenek sunma,
- Olumlu benlik kavramı geliştirmelerine yardımcı olma,
- Olumlu yanlarını vurgulayarak sonuçlar hakkında geri bildirim verme,
- Öğrencileri kendi öğrenmelerini kendilerinin yönlendirmeleri için cesaretlendirme,
- İstenilen davranışı kazandırmada rol model olma,
- Öğrenileceklerin gerçekten öğrenilmesi gerektiğine inanma ve bunları hangi problemde kullanacağını bilme,
- Sabırlı, sevecen, güler yüzlü, tutarlı, dürüst, anlayışlı bir eğitimci kişiliği sergileyerek öğrenciyi utandırma eleştirme, küçük düşürme, cezalandırmadan kaçınma,
- Öğrencileri hedeflerden haberdar etme (Akbaba, 2006, s.348).

Merakla ilgili üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise merakın yaş arttıkça azalması durumudur. Bu durumun ilginin yaşla azalmasının doğal bir sonucu

mu, yoksa okulların çocukların değişen ilgilerine göre içeriğini uyarlayamamasının bir sonucu mu olduğu üzerinde durmak gerekir. Merakın ve ilginin azalmasında okulların ve eğitim yaklaşımlarının azımsanmayacak düzeyde olduğu öne sürülmektedir (Kaya, 2016, s.111).

2.4. Merak Kavramı Ve İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell, John Dewey İle İlgili Daha nce Yapılmış Bazı Araştırmalar

Hem insanların hem de bilimin ilerlemesinin itici gücü olan merak dürtüsüne ihtiyaın ve ilginin artmasıyla birlikte ‘merak’ eskiden pek olmasa da son zamanlarda önemi artan ve çalışılan bir araştırma konusu olmuştur. Ayrıca İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell ve John Dewey’i de farklı konularda ele alan çalışmalar söz konusudur.

Genel anlamda alanyazın incelendiğinde ‘merak’ ile ilgili çalışmalar kısaca şu şekildedir:

Safiye Yiğit tarafından Doç. Dr. İlhan İnan danışmanlığında hazırlanan; Curiosity As An Intellectual and Ethical Virtue (Entelektüel ve Etik Erdem Olarak Merak) adlı çalışma 2011 yılında Boğaziçi niversitesi’nde yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.

Kübra Say tarafından Doç. Dr. Murat zdemir danışmanlığında hazırlanan; rgtsel Yaratıcılık ve Merak Duygusu Arasındaki İlişkinin Ortaokul ğrencilerinin Görüşlerine Göre İncelenmesi (Ankara il rneği) adlı çalışma 2015 yılında Hacettepe niversitesi’nde yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.

Ahmet Subaşı tarafından Prof. Dr. A. Sumru zsoy ve Doç. Dr. İlhan İnan danışmanlığında hazırlanan; Cognitive Dynamics of Scientific Curiosity (Bilimsel Merakın Bilişsel Dinamikleri) adlı çalışma 2009 yılında Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.

Sema Soydan tarafından hazırlanan; ocuklarda Merak Duygusunu Uyandırmada Montessori ğretmenlerinin Kullandıkları Stratejiler adlı çalışma 2013 yılında Mehmet Akif Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi’nde (Sayı: 25, 269-290) makale olarak çalışılmıştır.

İhsan Kurtbaş tarafından hazırlanan; The Social Of Curiosity adlı çalışma 2011 yılında Sosyoloji Araştırmaları Dergisi'nde (Sayı: 2, 19-58) makale olarak çalışılmıştır.

Melek Demirel ve Yetkin Diker Coşkun tarafından hazırlanan; Üniversite Öğrencilerinin Meraklılık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi adlı çalışma 2009 yılında Mehmet Akif Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi'nde (Sayı: 18, 111-134) makale olarak çalışılmıştır.

Erhan Ceylan, Harun Sağirekmekçi, Erdal Tatar ve İbrahim Bilgin tarafından hazırlanan; Ortaokul Öğrencilerinin Merak, Tutum ve Motivasyon Düzeylerine göre Fen Bilgisi Dersi Başarılarının İncelenmesi adlı çalışma 2016 yılında Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nde (Sayı: 9/1) makale olarak çalışılmıştır.

Prof. Dr. Muhsin Hesapçıoğlu ve Doç. Dr. Ayşen Bakioğlu tarafından hazırlanan; Düşünmeyi Öğretmekte Öğretmen ve Okul Yöneticisinin Rolü: Düşünmek adlı çalışma 1997 yılında Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi'nde (Sayı: 9, 49-78) makale olarak çalışılmıştır.

George Loewensein tarafından hazırlanan; The Psiychology of Curiosity: A Review an a Reinter-Pretation adlı çalışma 1994 yılında American Psychological Association Inc. Psychological Bulletin (vol: 9, no: 1, page: 49-78) adlı dergide makale olarak çalışılmıştır.

Genel anlamda alanyazın incelendiğinde İbni Tufeyl ile ilgili çalışmalar kısaca şu şekildedir:

Ömer Mahir Alper tarafından hazırlanan; İbni Tufeyl'in Hayatı ve Felsefesi adlı çalışma 1993 yılında Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.

Mustafa Yıldız tarafından hazırlanan; İbni Tufeyl' de İnsan Doğasının Fizik ve Metafizik Kaynakları adlı çalışma 2011 yılında Felsefe Dünyası Dergisi'nde (Sayı: 1, 53) makale olarak çalışılmıştır.

Murat Öztürk tarafından hazırlanan; İbni Tufeyl'in Doğaya Dönük Eğitim ve Felsefe Anlayışını Aktardığı Hay Bin Yakzan adlı Felsefi Romanı Üzerine Bir

İnceleme adlı çalışma 2015 yılında Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi'nde (Cilt: 12-1, Sayı: 23, 1-8) makale olarak çalışılmıştır.

Prof. Dr. Necmettin Tozlu tarafından hazırlanan; İbni Tufeyl'in Eğitim Felsefesi adlı çalışma 1993 yılında İnkılâp Yayınları'nda kitap olarak çalışılmıştır.

Abdullah İnce tarafından hazırlanan; İbni Tufeyl ve Jean Jacques Rousseau' da Eğitim Düşüncesi adlı çalışma 2014 yılında Sakarya Üniversitesi DKAB Bölümü Eğitim Düşüncesi/ Usul Dergisi'nde (Sayı: 1, 67-102) makale olarak çalışılmıştır.

Sami S. Hawi/ Çev. Atilla Arıkan tarafından hazırlanan; İbn Tufeyl' in Farabi'nin Bazı Görüşlerinin Eleştirisi adlı çalışma 2002 yılında Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi'nde (Sayı: 5) makale olarak çalışılmıştır.

Şahamettin Kuzguncular tarafından hazırlanan; İbn Tufeyl Hayy Bin Yakzan "Yalnızlık ve Anlama" Adlı Eseri Hakkında adlı çalışma 2015 yılında makale olarak çalışılmıştır.

Genel anlamda alanyazın incelendiğinde Jean Jacques Rousseau ile ilgili çalışmalar kısaca şu şekildedir:

Adnan Akan tarafından hazırlanan; Jean Jacques Rousseau'da İnsan ve Toplum Sorunu adlı çalışma 2015 yılında Kocaeli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi makale olarak çalışılmıştır.

Ceren Kalfa ve Faruk Ataay tarafından hazırlanan; Rousseau ve Çoğunlukçu Demokrasi Anlayışı adlı çalışma 2015 yılında Alternatif Politika Dergisi'nde (Cilt: 7, Sayı: 3) makale olarak çalışılmıştır.

Doğa Ensar Sarıpek tarafından hazırlanan; Rousseau'nun Vatandaşlık Fikirlerinin Yirminci Yüzyıl Vatandaşlık Algısıyla Karşılaştırılması adlı çalışma Kocaeli Üniversitesi, IBF, Çalışma ve Endüstri İlişkileri Bölümü saripek@kocaeli.edu.tr (1-14) makale olarak çalışılmıştır.

Adnan Akan tarafından hazırlanan; Rousseau'nun "Eleştirel" Ahlak Düşüncesi adlı çalışma 2016 yılında Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü, Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi'nde (Bahar, Sayı: 21, 141-160) makale olarak çalışılmıştır.

Murat Korkmaz ve Gönül Öktem tarafından hazırlanan; Rousseau'nun Eğitim Anlayışı adlı çalışma 2014 yılında Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi'nde (Cilt: 3, Sayı: 1) makale olarak çalışılmıştır.

Alpagut Erenuluğ tarafından çevirisi yapılan; Jean Jacques Rousseau Toplum Sözleşmesi adlı çalışma kitap olarak çalışılmıştır.

Tahsin Erdinç tarafından hazırlanan; Jean Jacques Rousseau, Görüşleri ve Demokratik Sistem Üzerindeki Etkileri adlı çalışma Hukuk Fakültesi Mecmuası'nda (S:19) makale olarak çalışılmıştır.

Koray Tütüncü tarafından hazırlanan; Demokratik ve Özerk Bireyin Yetiştirilmesi: Jean Jacques Rousseau'nun Emile'inden Neler Öğrenebiliriz? adlı çalışma 2013 yılında Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi'nde (Cilt: 9, Sayı: 2, 9: 303-327) makale olarak çalışılmıştır.

Genel anlamda alanyazın incelendiğinde Bertrand Russell ile ilgili çalışmalar kısaca şu şekildedir:

Ali Kemal Acar tarafından hazırlanan; Bertrand Russell'ın Eğitim Görüşü adlı çalışma 2007 yılında Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.

Elvan Akar tarafından hazırlanan; Bertrand Russell'da Ölüm ve Ölümsüzlük Problemi adlı çalışma 2007 yılında yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.

Nermi Uygur tarafından hazırlanan; Bertrand Russell'ın Doğruluk Anlayışı adlı çalışma Felsefe Arkivi Dergisi'nde (3-35) makale olarak çalışılmıştır.

Gülizar Bülbül tarafından hazırlanan; Bertrand Russell'ın Klasik Mantığa Getirdiği Eleştiriler adlı çalışma 2006 yılında Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri (Felsefe Tarihi) Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.

Dr. Aydın Işık tarafından hazırlanan; Russell'ın Din Felsefesinde İnanç Sorununa Epistemolojik Bir Yaklaşımlar adlı çalışma 2003 yılında D.E.Ü. İlahiyat Dergisi'nde (Sayı: 23, 3-20) makale olarak çalışılmıştır.

Nermi Uygur tarafından hazırlanan; Bertrand Russell'ın Felsefedeki Gelişimi adlı çalışma Felsefe Arkivi Dergisi'nde (103-115) makale olarak çalışılmıştır.

Osman Elmalı tarafından hazırlanan; Bertrand Russell'da Ahlak Felsefesi adlı çalışma 2005 yılında İstanbul Ataç Yayınları (204 sayfa) kitap olarak çalışılmıştır.

Afet Yılmaz tarafından hazırlanan; Bertrand Russell ve Eğitim adlı çalışma 2001 yılında Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi'nde (Sayı: 10) makale olarak çalışılmıştır.

Bayram Dalkılıç tarafından hazırlanan; Bertrand Russell'ın İslam Kültürü Medeniyeti ve Felsefesine Yaklaşımı adlı çalışma S.Ü. İlahiyat Fakültesi'nde makale olarak çalışılmıştır.

Bertrand Russell, The History of Western Philosophy adlı çalışma 1996 yılında, Londra'da (382 sayfa) kitap olarak çalışılmıştır.

Taner Yıldırım tarafından hazırlanan; Ateizm mi Agnosizm mi? Bertrand Russell'ın Tercihi adlı çalışma 2011 yılında Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi'nde (Bahar, Sayı: 11, 41-52) makale olarak çalışılmıştır.

Genel anlamda alanyazın incelendiğinde John Dewey ile ilgili çalışmalar kısaca şu şekildedir:

Namık Kemal Yeşiltaş ve Selahattin Kaymakçı tarafından hazırlanan; John Dewey'in Eğitim Anlayışı ve Sosyal Bilgiler Eğitimine Yönelik Bazı Örnek Uygulamaları adlı çalışma 2009 yılında Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nde (Sonbahar, 227-242) makale olarak çalışılmıştır.

Merve Gül Mazı tarafından hazırlanan; Deneyim ve Eğitim: John Dewey Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi'nde 2016 yılında İstanbul'da (Sayı: 34, 554-572) makale olarak çalışılmıştır

W. Peters, Çeviren: Suat Tavlan tarafından hazırlanan; Psikolog ve Filozof Olarak John Dewey adlı çalışma Psikoloji Çalışmaları Dergisi'nde (10-18) makale olarak çalışılmıştır.

2.5. İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell Ve John Dewey’ in Hayatı ve Eserleri

2.5.1. İbni Tufeyl ‘in Hayatı ve Eserleri

İbni Tufeyl, Tam adı Ebu Bekir Muhammed bin Abdal Malik bin Muhammed bin Tufail el Kaisi el-Endülüsi (1106-1186) Latin dünyasında Abentofail olarak da bilinir. Tanınmış İslam filozoflarından. 1106’da Granada-Guadiks’de doğan İbn-i Tufeyl, 1186’da Marakeş’te öldü. Muvahhidler dönemi Endülüs’ünde felsefi düşüncenin ilk büyük öncüsü olan İbni Tufeyli (Latin dünyasında Abubacer) 6./12. yüzyılın ilk on yılı içinde Gırnata vilayetini Guadiks mevkiinde doğdu. İbn-i Tufeyl, Muvahhidi Endülüs’ün parlak bir hekimi, filozofu, matematikçisi ve şairiydi (Özburun, Yalçın 2017).

Ailesi, çocukluğu, gençliği ve eğitimi konusunda hemen hemen hiçbir bilgiye sahip değiliz ve ne yazık ki eserleri hakkında da çok az şey bilinmekle beraber günümüze ulaşan tek kitabı Hayy bin Yakzan’dır. Bu eser, hakikat arayışının hikâyesi olmasının yanı sıra insan-doğa-Tanrı ilişkilerini ele alışıyla kıymet ifade eden bir eserdir. Felsefe, tasavvuf ve insan üzerine düşünmeyi gerektiren, fizikötesi konuları açıklama yöntem ve üslubuyla dikkat çeken bir kitaptır (Alper, 1993, s. 19).

“İlk felsefi roman” ve “ilk robinsonad (adasal)” özelliği taşıyan bu eser, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın deyişiyle: “Müslüman âleminin tek romanı, 14.yüzyıldan başlayarak belli başlı Avrupa dillerine çevrildi; Defoe, Bacon, Spinoza ve More gibi pek çok düşünür ve sanatçı üzerinde etkili oldu. Doğu, özellikle Osmanlı ise İbn-i Tufeyl’e ve yapıtına ilgisiz kaldı. Üzerindeki ‘Hayy Bin Yakzan’etkileri özel çalışmalara konu olan ‘Robinson Crusoe’ defalarca Türkçeye çevrildiği halde, ‘Hayy Bin Yakzan Türkçeye kazandırılmak için 1923 yılını, kitaplaşabilmek için de 1985 yılını bekleyecekti.” Çalışmamızın amaçlarından biri de İbn-i Tufeyl ve eserini dünyaya tanıtmaya katkıda bulunarak bu ilgisizliği bir nebze de olsa azaltmaktır.

İbn-i Tufeyl’in bunun dışında “Urcuze Fi’t Tıp” adlı eseri de bulunmaktadır. Eserin Araplarca yazılan en uzun kasidenin önemli kaynaklardan biri olduğu belirtilmektedir. Bitki ve köklerden elde edilen ilaçlardan bahsedilmesinin yanı sıra kimya ve eczacılık açısından da önemli bir yere sahip olan bu kaynağın tek yazma

nüshası ise Fas'ta bir üniversite kütüphanesinde. Eserde hastalıklar ve belirtileri, nedenleri ve tedavi yöntemleri incelenmiştir (Alper, 1993, s.30).

2.5.2. Jean Jacques Rousseau'nun Hayatı ve Eserleri

Jean-Jacques Rousseau (28 Haziran 1712, Cenevre - 2 Temmuz 1778, Ermenonville, Val-d'Oise) İsviçre'nin Cenevre kentinde doğmuştur. On yaşında eğitimine bir din adamının yanında başlayan Rousseau, daha sonra bir gravürücü ustasının yanında çalışmıştır. 1728-1738 yılları arasında farklı işler olan; uşak, sekreter, müzik hocası ve tercüman olarak Fransa, İtalya ve İsviçre'de dolaşmıştır. Fransa'da yazıları yasaklanınca daha sonra aralarının açıldığı dostu David Hume'un daveti üzerine İngiltere'ye gitti. Daha sonra Batı İsviçre'de Neuchatel'e sığındı (Yetiş, 2010).

Rousseau 1712-1778 yılları arasında yaşamış özgürlükçü ve 'eşitlikçi' bir düşünür ve yazardır. Düşünceleri yalnız yaşadığı dönemde değil bugün bile tartışılmaktadır. Gerek siyaset teorisinde gerekse eğitim felsefesinde ortaya attığı görüşlerle bir çok felsefeci ve düşünürü esin kaynağı olmuştur (Torun, 2006).

Eserlerinden bazıları: Emile ya da Eğitim Üzerine, Toplumsal Sözleşme, İtiraf, Yalnız Gezenin Düşleri, Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev, Jean Jacques'ı yargılayan Rousseau, İnanlar arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı, Dillerin Kökeni Üstüne Deneme, Narsist, İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Temeli ve Kökenleri, Ekonomik Politik.

Rousseau'nun eğitim anlayışı natüralist, özgürlükçü, özgürlükle anlam bulduğunu düşündüğü yurttaşlık bilincinin sağlanması yönündeki eğilim ile belirginleşir. Rousseau genel olarak özgürlüğe çok önem verir ve özgürlüğünde doğada mevcut olduğunu düşündüğünden dolayı eğitimin de doğal, özgür olmasını ve bu karakterde yurttaşlar yetiştirmesi gerektiğini savunur (Bakır, 2007).

Rousseau'nun eserleri arasında okunulan birkaç kitap oldu ama konuyla ilgili dikkat en çeken kitap tabii ki "Emile" olmuştur.

2.5.3. Bertrand Russell'in Hayatı ve Eserleri

Bertrand Arthur William Russell, 3. Earl Russell (18 Mayıs 1872-2 Şubat 1970), Britanyalı filozof, matematikçi, tarihçi, toplumsal eleştirmen.

18 Mayıs 1872 yılında Ravenscroft Monmouthshire’ de doğdu. İngiltere'nin önde gelen aristokrat ailelerinden biri olan babası Lord Amberley, kendisi gibi bir ateist olan fizyozof John Stuart Mill’i Russell’ın seküler vaftiz babası seçer. Her ne kadar Mill, Russell’ın doğumundan kısa bir süre sonra ölmüşse de, yazıları hayatı boyunca Russell’ı etkilemiştir. Whitehead ile birlikte Principia Mathematica adlı ünlü matematik kitabını yazmıştır. Gottlob Frege ve Ludwig Wittgenstein ile birlikte analitik felsefenin kurucusu kabul edilen Russell, aynı zamanda savaş karşıtı tutumundan dolayı Birinci Dünya Savaşı sırasında hapisanede yatar. İleriki yıllarda Adolf Hitler’e, Stalinci totalitarizme ve Vietnam Savaşı sırasında Amerikan hükümetine karşı mücadele yürütür, nükleer silahsızlanma kampanyaları düzenler. Russell, 1950 yılında insan haklarını ve düşünce özgürlüğünü savunduğu yazıları dolayısıyla Nobel Edebiyat Ödülü alır (Çil, Gülenç, Kulak ve Özdağ, 2013).

Russell, 15. yüzyıldan sonra hızlı bir gelişme ivmesine sahip olan Avrupa kıtasının vicdanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Russell, iki büyük savaşı tecrübe eden ve bütün dünyaya yayan bir Avrupa yaşadı. Avrupa’nın bir daha büyük savaş görmemesi için neler yapılabileceğini felsefi ve bilimsel çarelerini ortaya koymaya çalıştı. Russell, eserlerinin dörtte biri, Türkçeye çevrilebilmiş nadir düşünürlerden biridir (Ata, 2016, s. 211).

Eserlerinden bazıları: Eğitim Üzerine, The Principia Mathematica, Bilimin Toplum Üzerindeki Etkileri, İnsanlığın Yarını, Evlilik ve Ahlak, Din ve Bilim, İktidar, Politik İdealler, Özgürlük Yolu, Aylaklığa Övgü, Mistiklik ve Mantık, Felsefede İlmi Metot, Eğitim ve Toplum Düzeni, Sağduyu ve Atom Savaşı, İlimden Beklediklerimiz, Dünyamızın Sorunları, Mutlu Olma Sanatı, Batı Felsefesi Sanatı, Sorgulayan Denemeler, Toplumsal Yeniden İnşanın İlkeleri, Etik Toplum Siyaset, Evlilik ve Ahlak, Felsefe Yapma Sanatı, Şeytan Banliyöde, Bolşevizmin Pratiği ve İlkeleri, Rölaivizmin ABC’si, İkarus ve Bilimin Geleceği, Mantıksal Atomculuk Felsefesi, Politik İdealler, Ana Hatlarıyla Felsefe, Neden Hristiyan Değilim, Bilimsel Bakış, Anlam ve Doğruluk Üzerine, Mümtaz Şahsiyetlerin Kâbusları, Felsefe Yazıları, İnsanlığın Geleceği.

2.5.4. John Dewey'in Hayatı ve Eserleri

John Dewey 1859-1952 yılları arasında yaşamış, Amerika'nın en önemli filozoflarından. Dewey'e göre felsefe eleştirel, yapıcı ve yeniden yapıcı olmalıdır. Dewey'e göre günün en önemli problemi sosyal, ahlaki ve eğitsel olanlardır. Dewey felsefeyi bir araştırma metodu olarak tanımlar. Dewey'in dünyayı eğitim ve kanunlarla daha iyi yaşanacak bir yer yapma misyonunu üstlenmiş toplumsal bir reformcu olduğu da söylenebilir. Eğitime verdiği büyük önem, konuyla ilgili yazdığı bir çok eserinden ve de 1894 yılında Chicago Üniversitesi Bölümü felsefe ve psikoloji bölümü kürsü profesörlüğüne çağrıldığında, bu teklifi ancak bölüm içine pedagojiyi de alacak şekilde yeniden düzenlenirse kabul edeceğini belirtmesinden açıkça anlaşılır. Bunun üzerine gerekli düzenlemeler yapılmış ve Dewey Chicago üniversitesinde felsefe psikoloji ve pedagoji bölümü müdürü olmuştur. Bu yeniden düzenlemeyi istemesinin nedenleri onun eğitimle ilgili düşüncelerini yansıtmaktadır. Öncelikle, Dewey öğretmen yetiştirmenin üniversitelerde ciddi bir şekilde yapılmasını istiyordu. Ayrıca düşüncelerini deneyeceği bir laboratuvar-okul ihtiyacı duyuyordu. Bu nedenlerden de anlaşılacağı üzere, Dewey'e göre eğitim ciddi bir bilimsel disiplin olarak ele alınmalı ve öğretmen yetiştirmekten eğitim teorilerine kadar bütün çalışmalar bilimsel metotlarla uygulanmalı ve test edilmelidir. Ona göre eğitim sürekli toplumun değişmesiyle birlikte yeniden düzenlenmeli ve biçim değiştirmelidir. Bu amaçla, Chicago Üniversitesinde bir laboratuvar Okul kurmuş ve 1896'dan 1904'e kadar yönetmiştir (Ünver, 2006).

Eserlerinden bazıları: Okul ve Toplum, Deneyim ve Eğitim, Günümüzde Eğitim, Demokrasi ve Eğitim, Felsefe ve Medeniyet, Darwin'in Felsefe Üzerindeki Etkisi, İnsan Sorunları, Deney ve Doğa, Mantık Teorisiyle İlgili Araştırmalar, Özgürlük ve Kültür, İnsanın Doğası ve Davranışı, Nasıl Düşünüyoruz?

Eğitimde, merakın sağlanmasının öğrenmeyi ve performansı beraberinde getireceği yönündeki ilk görüşleri dile getiren Dewey'dir. Dewey, öğrencinin bireysel olarak merak ettiği konuları ve soruları esas alan eğitim görüşü ile yeterince çalışma ve gayret göstererek öğrenmenin gerçekleşmesinin mümkün olduğu görüşlerini karşı perspektifler olarak sunmaktadır. Ona göre, öğrencinin merakı

doğrultusunda gerçekleştirilen eğitim, öğrencinin ilgi duymasa da gayret ederek gelişmesini hedefleyen eğitime göre daha etkilidir (Kaya, 2016).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, araştırmanın veri kaynakları ve veri analizinden bahsedilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma deseni nitel araştırma yöntemine dayanmaktadır. Nitel araştırmalar, araştırma yapılan veya yapılması düşünülen kişilerin tecrübelerinden doğan anlamların sistematik olarak incelenmesinde tercih edilir (Ekiz, 2003). Bu bağlamda verilerin toplanması, incelenen eserlerin konuyu içerip içermediğinin belirlenmesi ve verilerin analizi nitel araştırma yöntemi ve tekniklerine uygun olarak yapılmıştır. Nitel verilerin analizinde doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

Doküman incelemesi araştırma konusunun bilgi içeren yazılı materyallerinin analizi ile ilgilidir. Nitel araştırmalarda doküman incelemesi yalnız başına kullanılabileceği gibi farklı veri toplama yöntemleri ile de kullanılabilir. Araştırmanın geçerliliğini artırmaya yönelik gözlem ve görüşme yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 217).

Araştırmada ilk etapta literatür taraması yapılarak konu açısından çalışma için önemli görülen bilgiler veri toplama yöntemi ile bir araya getirildi. Makale, ansiklopedi, kitap, tez gibi kaynakların tespit ve tasnifinden sonra okumalara başlandı. Okumalara öncelikli olarak İbni Tufeyl, John Dewey, Bertrand Russell ve Jean Jacques Rousseau'nun merakla birebir örtüşen eserlerinden başlanması uygun görüldü. Bu dört önemli düşünür değerlendirilerek sentezlendi. Düşünürleri merak bağlamında incelemeye geçmeden önce düşünürlerin hayatları, eğitim üzerine görüşleri ve eserleriyle ilişkili birçok kaynağa başvuruldu. Ancak araştırmanın sınırları gereği bu bilgilerin hepsini çalışmada aktarmak mümkün olmadığından, kaynakça kısmında başvurulmuş kaynakları aktarmakla yetinildi. Konu hakkında bilgi sahibi olabileceğimiz kaynaklar tarandıktan sonra tezin adını oluşturan kavramlar çerçevesinde bir takım araştırmalar yapıp bu araştırma neticelerine, ilgili bölümlerde yer vermeye çalışıldı. Çalışmanın ana temasını oluşturan merak duygusunun incelenmesi esnasında edinilen mevcut eserler taranarak tespit edilen ilgi çekici bölümler kavramsal olarak incelendi. Bu kavramların eserde geçtiği

bölümleri sayfa numaraları ile kaydedilerek ne şekilde kullanıldıkları belirlendi. Merakla ilgili tespit edilen bölümlerin yazar tarafından ele alınışı, eserde işlenişi çalışmada olabildiğince titiz bir şekilde nakledilmeye çalışıldı. Eserde geçen merakla ilgili kısımlar kimi zaman olduğu gibi kimi zamanda kısa bir şekilde aktarıldı. Tüm bunlardan yola çıkıp incelemeye değer görülen düşünürlerin bir sentezi mahiyetinde merak duygusu aktarılmaya çalışıldı.

3.2. Çalışma Grubu/altküme

Araştırmanın çalışma grubu, İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell ve John Dewey'in meraka yönelik yazdığı eserleridir. Araştırmanın amacına uygun olarak İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell ve John Dewey'in merak ve eğitimle yakından alakalı olan aşağıdaki sekiz adet kitap incelenmiştir;

İbn-i Tufeyl'in *Hayy bin Yakzan Ruhun Uyanışı*,
Jean Jacques Rousseau'nun *Emile* ya da *Eğitim Üzerine*,
Jean Jacques Rousseau'nun *Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev*,
Bertrand Russell *Eğitim Üzerine*,
Bertrand Russell'in *Eğitim ve Toplum Düzeni*,
John Dewey'in *Okul ve Toplum*,
John Dewey'in *Günümüzde Eğitim*,
John Dewey'in *Deneyim ve Eğitim* adlı kitaplardır.

3.3. Araştırmanın Veri Kaynakları

Araştırmanın veri kaynakları farklı illerin halk ve üniversite kütüphanelerinden, YÖK tez arama merkezi ve internet platformlarından sağlanmıştır. Bu veri kaynakları kitap, dergi, makale, lisansüstü tezlerden oluşmaktadır. İncelenen kitapların çoğu yayın evlerinden satın alınarak temin edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Veriler analiz edilirken *içerik analizi* ve *betimsel analiz* kullanılmıştır. Betimsel Analiz, içerik analizine göre daha yüzeyseldir ve daha çok araştırmanın kavramsal yapısının önceden açık biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılır.

Çalışmada, daha önceden belirlenen kuramsal çerçeve kısmında sınıflandırılan merak temalara göre özetlenip yorumlanarak betimsel analizlerde bulunuldu.

İçerik analizi ise, toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini gerektirir ve önceden belirgin olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkarılmasına olanak tanır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde farklı kişilerin aynı soru hakkında farklı düşüncelerinin görüşülenlerden elde edildiği tarzda aktarılır. Betimsel ve sistematik analizde ise elde edilecek sonuçları daha sistematik belirlemek üzere; konuşma metinlerinin yazıya dökülmesi, alınan cevapların sınıflandırılması gibi yöntemlerin belirlenmesidir.

Betimsel analiz dört aşamadan oluşur: (Altunışık, v. d. 2010, s.322)

- Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma,
- Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi,
- Bulguların tanımlanması,
- Bulguların yorumlanması.

Çalışmada özetlenen ve yorumlanan veriler tablolaştırılarak, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutuldu ve betimsel bir yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucunda keşfedilebildi. İçerik analiziyle birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirildi.

Özetle bu çalışma sırasında düşünürlerin incelenen eserleri arasından merakla ve eğitimle ilgili, sırasıyla İbn-i Tufeyl'in 1, Jean Jacques Rousseau'nun 2, Bertrand Russell'in 2 ve John Dewey'in 3 kitabı olmak üzere toplam 8 kitap baştan sona ayrıntılı şekilde dikkatlice birkaç defa okunmuştur. Okumalardan sonra kitapları kısaca tanıtan özetleri yazılmıştır. Öncelikle her bir kitabın içerisinde yer alan merak kavramıyla ilgili ya da merak kavramına eş değer kelimeler tespit edilip şu şekilde gruplandırılarak tablolaştırılmıştır:

Merak etme, ilgi gösterme, şaşkınlık, hayret, öğrenme isteği, arzu, şevk, heves, güdü, dürtü kelimeleri 'ilgi' başlığı altında,

Araştırma, inceleme, tetkik etme kelimeleri 'araştırma' başlığı altında,

Muhakeme etme, akıl yürütme, sorgulama kelimeleri ‘sorgulayıcı akıl’ başlığı altında,

İdrak etme, kavrama, anlama, zihinde açığa kavuşturma kelimeleri ‘idrak’ başlığı altında,

Müşahede etme, görme, bakma, gözlemde bulunma kelimeleri ‘gözlem’ başlığı altında,

Düşünme, tefekkür etme kelimeleri ‘düşünme’ başlığı altında,

Yaparak yaşayarak öğrenme, deneme yanılma yoluyla öğrenme, kademeli öğrenme, basitten karmaşığa, somuttan soyuta, bilinenden bilinmeyene, merkezden çevreye doğru öğrenme kelimeleri ‘öğrenme’ başlığı altında,

Fark etme, ayırt etme, farkındalık kelimeleri ‘farkındalık’ başlığı altında toplanmıştır.

Ayrıca yine merakla ilgili olduğunu düşünülen keşif, bilgi, dikkat, deneyim, rehberlik, taklit yoluyla öğrenme, çevre, kalıtım, bireysel farklılık, yaparak yaşayarak öğrenme, önbilgilerden yararlanma, kademeli ilerleme gibi kelimeler de tespit edilip tabloda bu kelimelere de yer verilmiştir:

Tablo 3. 1. Eserlerde geçen merakla ilgili kavramların sınıflandırılması

Eserlerde geçen merak ile ilgili kavramlar
İlgi
Sorgulayıcı akıl
Araştırma
Gözlem
İdrak
Düşünme
Öğrenme
Keşif
Bilgi
Dikkat
Deneyim
Farkındalık
Taklit
Rehberlik
Önbilgilerden faydalanma

Tablo 3.1. Eserlerde geçen merakla ilgili kavramların sınıflandırılması (devamı)

Bireysel farklılık
Doğa-çevre
Kalıtım

Daha sonra kuramsal çerçeve bölümünde yer alan merakın sınıflandırılması alt başlıkları olan;

1. Psikolojik Bir Olgu Olarak Merak (ilgi, dikkat, farkındalık, kalıtım, bireysel farklılık gibi)

2. Sosyolojik Bir Olgu Olarak Merak (çevre, rehberlik, keşif, taklit, deneyim gibi)

3. Felsefi Bir Olgu Olarak Merak (sorgulayıcı akıl, düşünme, idrak gibi)

4. Bilimsel Bir Olgu Olarak Merak (araştırma, gözlem, bilgi, yaparak yaşayarak öğrenme, deneyim, sorgulayıcı akıl gibi)

5. Eğitimsel Bir Olgu Olarak Merak (öğrenme, ilgi, idrak, bireysel farklılık, önbilgilerden faydalanma, deneme yanılma yoluyla öğrenme, kademeli öğrenme gibi) şeklinde tespit edilip tablolatırılmış ve değeriendirilmiştir.

Eserlerde merak ile ilgili tespit edilen kelimeler toplam 18 başlık halinde tablolatırılarak her bir kitapta hangi kelimenin kaç tane yer aldığı belirtilmiştir. Her bir merak türünde, düşünürlerin 18 başlıkta toplanan kelimelerin hepsinden hangisine daha çok yoğunlaştığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca kitaplardaki cümlelerden alıntı yapılarak merakın hangi eserin hangi cümlesinden anlaşıldığı da belirtilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUM

4.1. İbni Tufeyl'in Eserlerinde Merak'a İlişkin Bulgular

İbni Tufeyl'in günümüze ulaşabilen tek eseri olduğu için sadece Hayy Bin Yakzan adlı eseri incelenmiştir. Eser, konumuzla yakından ilgili olup yalnız doğu edebiyatına değil, batı edebiyatına da önemli katkılar yapmış ve farklı yazılımlarıyla sayıları çoğalmış, dünya edebiyatında mühim bir arayış hikâyesi tipolojisi oluşturmuştur. Birçok örneği içinden İbni Tufeyl'in Hayy bin Yakzan'ını ayrıcalıklı kılan ve üzerinde en çok araştırma ve inceleme yapılmasına sebep olan husus ise felsefi anlatımının zenginliğidir denilebilir. Hayy Bin Yakzan'ı özetleyecek olursak; 'Uyanığın Oğlu Diri' anlamına gelen Hayy bin Yakzan; ekvator kuşağındaki bir adada tek başına kalmış bir insanın adım adım gelişiminin hikâyesidir. İbni Tufeyl eserinde eğitim felsefesinin; "Eğitim nedir?", "Kişilik gelişmesi nedir?", "İnsan nasıl büyür?", "İnsan kemale nasıl erebilir?" gibi sorunlara değinmektedir. Hayy'ın eğitiminin konusu ve bu eğitimin şekli, tabiatla baş başa her türlü dış etkiden uzak bir adada var olmanın sırlarını keşfetmekten meydana gelmiş: her birisi yedi yıl süren yedi safha şeklinde düzenlenmiştir. Bu safhaların her birisinde insan, bir hayat tarzına, bir sorgulama metoduna ve geçmiştekilerden farklı ve belli ölçüde daha üst seviyede başarılarla sahiptir. Sürekli merak etme, araştırma, inceleme ve keşfetme aşamalarından geçen Hayy'ın hayatındaki ilk safha 0-7 yaş arası çocukluk dönemi olup ilk defa kendi başına bir şey yapmayı denediği, hayatta kalma mücadelesi verdiği dönemdir. 7-14 yaş arası ise hayatta kalma çabasından kurtulup çevreye hâkim olma çabasına geçtiği dönemdir. Dönemin özelliği Hayy'ın merak duygusudur. Bu duyguyu ortaya çıkaran olay ise annesi gibi gördüğü ceylanın ölümüdür. Bir sabah ceylanın hiç hareket etmemesi üzerine Hayy çeşitli akıl yürütmeler yaparak ceylanın hareketsizliğinin nedenlerini bulmaya çalışır ve sonuca ulaşmak için vasıtalar bulduğu pratik akıl dönemini yaşar. Karganın diğer kargayı gömmesini izleyerek, ceylanın bedeninden nasıl kurtulacağını öğrenir. Bu olay günümüz eğitiminde 'model alarak öğrenme' yöntemine tipik bir örnektir. 14-21 yaş arasında Hayy için en önemli keşif ateşi bulmasıdır. Hayy ateşte yemek yapmayı öğrenmenin yanı sıra ateş-canlılık ve ruh arasında ilişki kurar. 21 yaş ve sonrasında daha çok felsefe ve tasavvufa yönelik söz konusudur. Kitabı okuduğumuzda İbni Tufeyl'in bilgileri gelişigüzel bir şekilde değil de belli hedefler doğrultusunda

aktardığını, günümüz eğitimi ile de uyumlu olan bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta, yakından uzağa öğrenme, deneme yanılma yoluyla öğrenme, yaparak yaşayarak öğrenme, model alarak öğrenme metotları ile öğrenilmesi gerektiğini görmekteyiz.

Yararlanılan kitabın arka kapağında; “Hayy’ın varoluşu ve gelişiminde insanın gelişim tarihini özetlemekte olan İbni Tufeyl’in ince tarzı, bizi Hayy’ın şahsında kendisinden daha başka bir şeyleri temsil ettiği konusunda ikna etmelidir. Yalnız başına yaşadığı adada Hz. Âdem’e benzeyen konumu, ateşin kâşifi olarak üstlendiği Prometheus rolü, sürekli merak etmesi ve ilerleme kaydetmesi, ateşle zeki tecrübelerle girişmesi ve düşünmeden ondan bir parçayı kavramaya çalışması onun insanoğlunu sembolize ettiğini göstermektedir.” ifadeleri yer alır. Hiç kimsenin olmadığı bir adada yaşayan Hayy Bin Yakzan da ilk insan gibi her şeyi kendi başına keşfetmek zorundadır. Ayrıca bir insan olarak ruhun hayat kaynağı olan hayvani yönünden başka bir şey bilmemektedir. Ruhun işlevi olarak, sadece hareket etme fonksiyonunu bildiği, ruhun yapısını ise kabaca kalbe yerleşmiş uçucu bir madde olarak tasavvur ettiği bu ilk safhada bile, pratik aklının ruhla ilgilenmeye başlaması çok önemli bir adımdır. Bu dönem merak dönemidir. Ruh cevabını bulamadığı ve anlamlarıyla boğuştuğu sorularla uğraşır; kalp, önünde evrene açılan bir pencere arar. Şekilleri keşfetmesi, manevi alandaki yani gerçek anlamda manevi anlamdaki ilk tecrübesidir. Kısa bir süre sonra soyutlamalardan yorulup basit şeylere dönmeyi arzular fakat elementlerin şekillerini değiştirmeleri konusunda düşünmek için durduğunda, gerçek değişikliğin mutlak yaratıcısı olan Tanrı’yı keşfeder. Merak Tanrı’yı güzel, beklenmedik bir anda keşfeder ve O’nun kâinatın düzenleyicisi olarak dünyadaki fiillerini görür. Daha sonra merak çağı devam etmez. Akıl, ruhun açlığını tatmin etmek için yeterince hazırlanmıştır. Akıl onun merak etmesine izin vermez artık (Tufeyl, 2017, s. 157).

Hayy’ın en önemli başarısının; insanın kurumlar ve eğitimin yardımı olmaksızın, salt kendi başına bırakılarak ulaşabileceği en yüksek noktayı temsil etmesi olduğunu söyleyebiliriz. Kendi kendini keşfetmesi için gerekli olan merak ve araştırmacı ruhu Hayy kendisi bizzat yaşamıştır.

Tablo 4. 1. “ Hayy Bin Yakzan” Kitabında Yer Alan Merak’a İlişkin Bulgular

Kitaptaki merakla ilgili kavramlar ve merak türleri	Araştırma	Gözlem	İlgi	İdrak	Düşünme	Öğrenme	Keşif	Bilgi	Dikkat	Deneyim	Farkında	Taklit	Rehberli	Ön Bilgi	Çevre	Kalıtım	Bireysel	Sorgulay
Psikolojik Merak			2	1	2				1		3					3		3
Sosyolojik Merak	1	2	3	1	4	2					1		1			3	4	
Felsefi Merak	8	4	6	7	10	2	8	1	2		3				1	3		4
Bilimsel Merak	9	5	4	4	3	7	1	1	2		3	1		1		3		3
Eğitimsel Merak	3	3	1	1	4	8	2	1	1	1	1	3	1	1	2	4	2	1

Tablo 4.1. incelendiğinde İbn-i Tufeyl’in Hayy Bin Yakzan adlı kitabında en fazla felsefi meraka rastlanılmaktadır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok bilimsel, eğitimsel, sosyolojik, psikolojik, bilimsel meraka rastlanılmıştır.

İbn-i Tufeyl’in Hayy Bin Yakzan kitabında psikolojik meraka ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“Bebek artık acıkmaya başlamış, sandığın içinde ağlamaya, tepinmeye başlamıştır Bebeğin sesini yavrusu ölmüş bir ceylan duyar ve sesin geldiği yöne doğru gider. Sesin sandıktan geldiğini hissedince ayağıyla, tırnaklarıyla sandığın sökülmeğe yüz tutmuş tahtalarıyla uğraşır.” s.24 (ilgi, kalıtım)

“Vahşi hayvanları birbirinden ayırt edip fark ettikten sonra onları gözüyle görmediği zamanlarda hayal ve şekillerini derince düşünüp zihninden geçirdiğinde halinde bazılarını sevgi bazılarını ise nefret uyandı. Akıp giden bütün bu zaman içinde Hayy bazen kendisine bazen hayvanlara dikkat eder, derince düşünürdü.” s.28 (farkındalık, dikkat, düşünme)

“Düşünerek, ellerinin bu tür şeyleri yapmaya yetecek kadar güçlü olduğunu anlayınca, kendi gözünde kıymeti ve yeri yükseldi. Ellerin diğer hayvanların ellerine oranla daha becerikli ve önemli olduğunu anladı.” s.29 (idrak, kalıtım, farkındalık)

“Hastalığını iyileştirmek amacıyla anne ceylanın göğsünü açmayı kararlaştırdı. Fakat sevgili annesinin başına gelenden daha büyük bir felakete yol açmaktan, faydadan çok zarar vermekten korktu. Çok daha dikkatli davranması gerektiğini düşündü. Acaba diğer hayvanlar arasında annesine gelen felaketle karşılaşp sonradan eski haline kavuşan var mıydı? Böyle bir olayla karşılaşmadığını düşününce artık annesinin eski haline dönmesi ihtimalinden ümidini kesti. Fakat annesinin söz konusu yıkıma uğrayan organını ele geçirdiği takdirde, yıkımın giderilmesiyle eski canlılığına kavuşacağına zayıf bir ümidi hala vardı.” s.31 (düşünme, sorgulayıcı akıl,)

“Ateşin böylesine iyi ve faydalı yönlerini gören, her şeyi araştırma gücüne sahip oluşunu fark eden Hayy’da, ateşe karşı aşırı denilebilecek derecede, ilgi ve sevgi uyandı.” s.35 (farkındalık, kalıtım, ilgi)

İbn-i Tufeyl’in Hayy Bin Yakzan kitabında sosyolojik meraka ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“Ada halkı içinde erdem ve iyilik sahibi iki arkadaş vardı. Birisinin adı Absal, diğerinki Salaman’dı. İkisi de dini içtenlikle benimsemişlerdi. Bu dinin buyruklarını titizlikle yerine getiriyor, yasaklarından kaçınıyordu. Bir yandan da Tanrı’nın yüce sıfatlarını, melekler, öte dünya, ceza ve mükâfat konularında bu dinin öğretilerini öğrenmeye çalışıyorlardı. Absal, uzleti buyuran söze uydu ve toplumdan soyutlanmayı seçti. Zira doğasında tefekküre düşkünlük, ibret alınması gereken şeyleri önemsemek, eşyanın dipteki anlamını araştırmak vardı. Salaman, toplumla iç içeliği buyuran kavli seçti. Onun doğasında da tefekkiirden uzak durmak vardı.” s.77 (bireysel farklılık, kalıtım, öğrenme, düşünme, araştırma)

“Tam bir şaşkınlık içindeydi. Hayy usul usul Absal’ a yaklaştı. Yüzüne ve vücut yapısına baktı uzun uzun. Hayretle kendisine benzediğini gördü. Onu daha yakından tanımak için büyük bir şevk duydu içinde. İç dünyasını, ağlayış ve yakarışının nedenini öğrenmek arzusuyla o denli yaklaştı ki Absal onu fark etti.

Hayy'ın hiç anlamadığı, yalnızca kendisine özgü bir lisanın parçaları olan birtakım sözlerle onunla yakınlık kurmaya çalıştı. Hayy da, hayvanlardan öğrendiği kimi sesler çıkararak ve alışılmadık birtakım davranışlar sergileyerek Absal'ın korkusunu gidermeye, onu kendisine ısındırmaya çalışıyordu.” s.79-80 (merak, kalıtım, gözlem, fark etme)

“Absal, öteden beri zahirin bilgisiyle yetinmeyerek te'vile ve eşyanın hakikatini öğrenmeye yoğun bir istek duyduğu için çok sayıda dil öğrenmiş ve bu dillerde büyük ustalık elde etmişti. Her ikisi de birbirinin sergilediği tutum ve davranışlar karşısında hayrete düşüyordu. Hayy, yiyecekler hususunda belirlediği ilkeleri düşünmeye başladı. Absal, sürekli olarak bunları yemesi için Hayy'ı isteklendirmeye, gönlünü çelmeye çalışıyordu. Hayy, ikram edilen şeyleri yemekten kaçınması durumunda, onun kendisinden uzaklaşacağını düşünerek kaygılanıyordu.” s.80 (öğrenme, hayret, düşünme)

“Bir süre sonra Hayy da, Absal'ın serüvenini öğrenmek istedi. Absal yaşadığı adayı, ada halkını, yeni şeriat gelmezden önce ne tür bir inanç ve yaşantıya sahip olduklarını, şimdi ne durumda bulunduklarını, yeni şeraitte zikredilen ilahi âlem, cennet, cehennem, yeniden dirilme, haşr, neşr, hesap, mizan, sırat gibi şeylerin niteliklerini ona izah etti. Hayy anlatılanların tümünü anladı ve doğruladı. Söylediği şeylerde eriştiği yüce makamda müşahede eylediklerine aykırı hiçbir şey yoktu.” s.82 (merak, idrak, gözlem, kalıtım)

“Hayy İbn Yakzan'ın böyle düşünmesinin sebebi, tüm insanları üstün bir fitrata sahip, ince düşünceli ve yüce ruhlu zannetmesiydi. Onların dirayetsiz, eksik akıllı, fena fikirli, kıt azimli olduklarını; kimileyin hayvanlardan bile aşağı duruma düştüklerini bilmiyordu. Hayy, insanlara duyduğu şefkat yüzünden olmayacak bir hülyaya kaptırdı kendisini; onlara kılavuzluk yapacak, gerçekleri gösterecekti onlara.” s.83 (düşünme, bireysel farklılık, rehberlik)

“Hayy, bütün bunları görünce kesin olarak anladı ki, mükaşefe yoluyla erişilen bilgilerin onlara aktarılması olası değil; onlardan oruç, namaz, hac, zekât gibi yükümlülüklerden, belirlenmiş miktardan fazlasını beklemenin bir anlamı yok. Büyük bir çoğunluğun şeraite ilgi duyusu maişetlerini sağlamak, güvenlik içinde yaşamak, haklarını tecavüzden korumak içindi. Onlardan şeraite zikredilenlerden

daha fazlasını beklemenin hiçbir anlamı yoktu. Her bir iş için ayrı ayrı insan yaratılmıştı ve her insan hangi iş için yaratılmışsa, o iş için gereken yetenekle donatılmıştı.” s.85 (idrak, bireysel farklılık)

“Yakzan oğlu Hayy Absal, Salaman ve arkadaşlarıyla vedalaşarak onlardan ayrıldılar. Ve dünyevi şeylerin her türlüünden soyutlanabildikleri adaya dönmek için çare düşünmeye başladılar.” s.86 (düşünme)

İbn-i Tufeyl’in Hayy Bin Yakzan kitabında felsefi meraka ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Gözünde bedeninin hiçbir değeri kalmadı. Değerli olanın sadece ve sadece, bir süre bedende misafir olduktan sonra oradan ayrılmış olan şey olduğunu anladı. Düşüncelerini bu şey üzerine yoğunlaştırdı. Acaba o şey neydi? Nasıl bir şeydi? Onu bağlayan ne olabilirdi? Acaba nereye gitmişti. Çıkarken hangi kapıdan çıkmıştı? Bu türden pek çok soru sormaya başladı kendi kendine. Peş peşe sükün eden bunca soru yumağı karşısında düşüncesi dağıldı, zihni bulandı, şaşırıldı kaldı.” s.33 (idrak, ilgi, sorgulayan akıl, düşünme)

“Hayy bazen eşyanın birbirinden farklılaşan ve ayrılan özelliklerine baktığında tüm âlemi ve içindekileri hesaba kitaba sığmaz bir çokluk (kesret) içinde görürdü. Diğer yaratıkları da birer birer dikkatli ve sorgulayıcı bakışlarla gözden geçirdi. Sonra gerek kendisini, gerekse diğer yaratıkları başka açılardan incelemeye başladı.” s.38 (farkındalık, sorgulayıcı akıl, dikkat, araştırma)

“Hayy daha sonra hayvanların türlerini birer birer gözlem altına aldı ve dikkatlice incelemeye tabi tuttu. Üzerinde derince düşündü. Araştırmalarının sonunda bütün hayvanlardaki ruhların tamamının gerçekte bir tek ruh olduğunu anladı. Hayvanlara dair geliştirdiği soyut düşünce ve çıkarımları bitkiler üzerinde de düşündü.” s.39 (gözlem, dikkat, araştırma, düşünme, idrak, somuttan soyuta doğru öğrenme)

“Bu dikkatli inceleme, gözlem ve derin düşünceler yoluyla bitki ve hayvanlar arasında ortak bir ‘tek ruh’tan kaynaklanan bir birlik bulunduğunu anladı.” s.40 (idrak, düşünme)

“Bahsedilen bu iki vasfın bir cisimde bulunması sırf cisim olduğu için miydi, yoksa cisim olmaktan öte başkaca bir manadan mı kaynaklanıyordu. Hayy bunu incelemeye ve araştırmaya koyuldu. Her cisimde kendine özgü ve cisimliği üzerine ilave edilmiş ayrı bir özellik vardı. Hayy açıklanan bu akıl yürütmeler ve teorik yaklaşımlardan sonra, hafif ve ağır cisimlerden her birinin iki şeyin bileşiminden oluştuğunu anladı. Böylelikle bütün canlı ve cansız cisimleri aynı bakış açısıyla inceledi. Tamamının cisimlikle cisimlikten başka birer, ikişer ya da daha fazla özellikten oluşan birer hakikat olduklarını anladı ve cisimlerin değişik suretlerini keşfetti. Cisimlerin suretlerini keşfetmesi, ruhani âlemden ilk olarak anlayabildiği şeydi. Çünkü suretler hislerle değil, ancak soyut akıl yürütmelerle anlaşılabilirdi.” s.42 (araştırma, kalıtım, düşünme, fark etme, sorgulayıcı akıl, idrak, keşif, somuttan soyuta öğrenme)

“Bütün düşüncesi hayvani nefsi incelemeye yoğunlaştı. Hayvani nefsin hakikatini derinlemesine kavrayabilmek için içinde bir şevk yandı. Bütün gücünü bunu anlamak için harcamaya karar verdi. Cisimleri cisim olma yönünden değil, gerekli nitelikler ve kimileri kimilerinden ayıran suretleri yönünden kontrol etmeyi, düşünmeyi hayvani ruhu kavrama amacına ulaşmada bir ilk adım saydı.” s.43 (merak, fark etme, kalıtım, düşünme)

“Hayy, her bir cismin madde ve suretten oluştuğunu anladı. Her surete özgü ayrı fiillerin ve etkilerin meydana geldiğini; suretler değiştikçe fiillerin ve etkilerin de değiştiğini gördü. Hayy tüm gücünü kullanarak yaptığı araştırma ve çıkarımlarla belirli sonuçlara vardıktan sonra doğrudan doğruya zorunluluk bilgisiyle her yaratılmış için bir yaratıcı bulunmasının zorunlu olduğunu anladı.” s.44 (idrak, araştırma, bilgi)

“Önceden öğrenmiş olduğu suretleri yeniden birer birer düşündü ve bazı çıkarımlarda bulundu. Hepsinin de sonradan var edilmiş olduğunu ve her biri için bir failin varlığının zorunlu olduğunu kavradı. Hayy daha sonradan suretlerin ne olduklarını anlamak için uğraştı. Hayy, düşündüğü bütün suretlerde aynı sonuca ulaştı. Böylelikle önceden suretinden kaynaklandığını sandığı fiil ve etkilerin, aslında suretin değil, sureti bir alet gibi kullanan bir failin eseri olduğunu keşfetti. Henüz hissedilir âlemden ayrılamadığı için, o hür iradeli faili de hissedilenler yönünde

aramaya koyuldu. Bunun üzerine zihninde yer etmiş ve sürekli düşünmekte olduğu bütün cisimleri yeniden incelemeye başladı. Bunların tamamının bazen oluşa, bazen bozuluşa uğradıklarını anladı. Hayy akıl yürütmenin ve teorik sonuçlara ulaşmanın bu aşamasında yirmi sekiz yaşındaydı.” s.47-48 (düşünme, idrak, ilgi, keşif, araştırma, ön bilgi)

“Eğer kâinat yaratılmış ise, onu yaratmak için bir yaratıcı lazımdır. O zaman da akla şöyle bir soru geliyor: Kâinatı yaratan Zat niçin daha önce yaratmadı da sonradan yarattı? Bu düşüncelerin son tahlilde varacağı sonucun ne olduğunu düşünmeye başladı.” s.51 (sorgulayıcı akıl, düşünme)

“Kâinatı bu duygu ve düşünüşle gözlemeye başladı. Var olan eşyanın sadece yüksek tabakalarında değil en basit ve sıradan gibi görünen kısmında bile, O’nun hikmetinin izlerinden ve sanatının eşsizliğinden gözüne öyle şeyler tecelli ediyordu ki hayret ve şaşkınlığı doruğa ulaşıyordu.” s.54 (araştırma, hayret)

“Hayy, O’nu kendi zatı, özü aracılığıyla varlığının marifetine ulaştığını anlamıştı. Zatının hisleriyle idrak ettiği ve derisinin firdolayı kuşattığı bu somutlaşan bedenden ibaret olmadığını anlayınca cisim önemini büsbütün yitirdi. Vacibü’l-Vücut olan bu mübarek Varlığı kavrayışa sebep olan kendi zatını, varlığının mahiyetini düşünmeye ve kendi özü aracılığıyla kendini gözlemlemeye başladı.” s.56 (düşünme, idrak, kalıtım, gözlem)

“Hayy, daha sonra mutlak varlıktan yüz çevirmemek için bilfiil müşahedeyi nasıl ve ne şekilde sürdürebileceğini düşünmeye başladı. Her daim o yüce varlığı tefekkür ediyordu. Sonunda derdine çözüm bulmak düşüncesiyle hayvanları ve onların hal ve hareketlerini araştırmaya başladı. İnceleme ve araştırmaları neticesinde gördü ki onlar Mutlak Varlığın bilicinde değildi. Aralarında ne O’nu tanıyan, ne de O’nu müşahade etmeyi arzulayan vardı. Bu bulgular sonucu, onların tümünün yok olacağını veya yokluğa eş bir hale geleceğini kesin olarak anladı.” s.59 (düşünme, gözlem, merak, araştırma, idrak)

“Hayy, çalışmalarına başlamadan önce ilmi düşünme ve araştırmaları neticesinde Vacibü’l Vücut’a özgü sıfatların iki çeşit olduğuna hükmetmişti.” s.68 (düşünme, araştırma)

“Yakzan oğlu Hayy, bu makamları gezip gördükten sonra dünyevi yaşantının yükümlülüklerinden iyice usandı. Buna karşılık hayat-ı ebediyeye olan iştia ve merakı arttıkça arttı. Bu sebeple, önceden eriştiği makama yeniden dönmeyi arzular oldu. Hayy’ın şimdiye kadarki serüveni, hayatının tam kırk dokuz yılını almıştı. Müşahede makamına eriştiğinde, yaşı elli olmuştu.” s.76 (ilgi, gözlem)

İbn-i Tufeyl’in Hayy Bin Yakzan kitabında bilimsel meraka ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Hastalığın bu organa geldiğini; bu organın sağlık olmasıyla diğer organların da başlayabileceğini sandı. Böylece bahsedilen organın vücudun neresinde gizli olduğunu araştırmaya başladı.” s.30 (araştırma)

“Perdeyi açınca akciğeri gördü. Önce aradığı organı bulduğunu sandı. Evire çevire dikkatle inceledi, ama yıkıma uğrayan hastalıklı kısmı bulamadı. Fakat öncelikle görmüş olduğu organ akciğerin yardığı tarafın ancak yarısını oluşturunuyordu. Bu parçanın bir tarafa doğru eğilimli olduğunu gördü. Hâlbuki aramakta olduğu organın boylamasına olduğu kadar enlemesine de vücudun tam ortasında olması gerektiğine inanıyordu. Bu sebeple araştırmaya devam etti.” s.31 (gözlem, araştırma, yaparak yaşayarak öğrenme)

“Ardından hemen göğsün diğer tarafını araştırmaya başladı. Sağ tarafta olan göz pıhtılaşmış kanla doluydu. Sol taraftaki gözün içi ise bomboştı. Bu manzara karşısında kendi kendine şöyle düşündü: ‘benim aradığım şey, ancak bu iki gözden birinde olmalı. Fakat sağ taraftaki gözde kandan başka bir şey göremiyorum.” s.32 (araştırma, düşünme, sorgulayıcı akıl)

“Bir süre bu durumda kaldı. Etrafını gözlemeye devam etti. Hayvanların, bitkilerin özelliklerini, türlerini inceledi.” s.34 (inceleme, gözlem)

“Gerek ölü ve diri hayvanlarda, gerek kendisinde düzeni ve ritmik işleyişi bozulmayan gidişin farkına vardıldıktan sonra, aklına şu fikir geldi: Eğer diri bir hayvanı yakalayıp da öldürmeden göğsünü yarıp yüreğini çıkarabilirse, annesinin yüreğini açtığında gördüğü gözü bu defa dolu olarak görebilir ve gözün içindeki şeyin ateş cinsinden olup olmadığını; ayrıca ılık ve ıstıdan bir iz taşıyıp taşımadığını görmüş olurdu. Hemen bir hayvan avlamaya çıktı ve avladı. Hayvanın ayaklarını sıkıca bağlayarak göğsünü annesinin göğsünü yardığı yerden yardı. Yüreğini buldu

ve sol tarafını açtı. O vakit anladı ki, hayvanın canlılığı kalpte yer alan bu sıcak buhar sayesinde. Buhar vücudu terk edince hayvanlar ölmektedir.” s.35 (sorgulayıcı akıl, fark etme, yaparak yaşayarak öğrenme)

“Yürekteki sıcak buhardan nasıl yararlandıklarını, buhar gövdeden ayrılmadığı sürece varlığını nasıl koruduğunu ve niçin tükenmediğini araştırma/inceleme isteği içinde uyandı. Sayılan bütün bu şeyleri tek tek incelemeye başladı. Hepsini dikkatlice gözden geçirdi. Hayvanları inceden inceye inceleme konusunda büyük hekimlerin seviye ve maharetine ulaştı. Hayy İbn Yazkan, doğumundan yirmi bir yaşına kadar düşünce yoluyla bu bilgi seviyesine ulaştı.” s.35 (merak, dikkat, bilgi, araştırma, öğrenme)

“Organların ne gibi özelliklere sahip olduklarını ve ne gibi niteliklerde birbirinden ayrıldıklarını anlamak için hayvan gövdelerini kesip biçerek incelemekle uğraşması sırasında bu işlerde ustalık kazanmıştı. Bu beceri, ustalık ve bilgileri, yirmi bir senede elde etmişti.” s.37 (araştırma, bilgi)

“Türlerin ruh yönünden aralarında pek az farklı ve ayrı olduğunu; aslında bir tek olup aralarındaki küçük ayrımın soğuk ve ayrı kaplara bölünmüş suyun ayrımına benzediğini keşfetti. Hayy, tüm hayvan türlerini bir tek ruha indirgedikten sonra bakışını değişik bitki türlerini inceleme ve araştırmaya yöneltti. Bitkilerden her bir türü ve bu türlerin fertlerini inceledi.” s.39 (keşif, fark etme, araştırma)

“Bitki ve hayvanları ilk bakışta kendilerinden kaynaklanıyor gibi görünen sözü geçen fillerden soyutlayarak dikkatlice gözden geçirince, onların da bir tür cisim olduklarını gördü. Bir soyutlama ve muhakeme ile tüm cisimlerin – canlı, cansız, hareketli, hareketsiz – bir tek şey olduğu, zihninde yer etti. Sonrasında bazen bir, bazen çok gördüğü cisimlerin tümünü tekrar derin bir düşünceyle dikkatlice inceledi.” s.41 (idrak, gözlem, somuttan soyuta öğrenme, araştırma, dikkat)

“Hayy, daha sonra bu cansız cisimlerin boy, en ve derinlikte sonsuz değin uzanıp uzanmadığını tefekküre başladı. Bir süre hayret ve şüphe içinde kaldıysa da akıl yürütme gücü sayesinde böyle sonsuz bir cismin varlığının imkânsız olduğunu anladı.” s.48 (düşünme, hayret etme, kalıtım, sorgulayıcı akıl, idrak)

“Hayy bu türden delillere rehber olan fîratının şevkiyle, gök cisminin sonlu olduğuna kesin kanaat getirdi. Bunun üzerine gök cisminin ne şekilde olduğunu,

nasıl sınırlandırıldığını anlamak istedi. Önce güneşe, aya, yıldızlara baktı... Hayy, bir büyük daire üzerine doğan yıldızla, bir küçük daire üzerine doğan başka bir yıldızın doğuş zamanlarını gözetlerdi. Birlikte aynı anda doğan tüm yıldızların, yine aynı anda battıklarını görürdü. Bütün bu hallerden hiçbirisi söz konusu olmadığı için, göğün küre biçiminde olduğunu derinlemesine ve kesin bir şekilde anladı.” s.49 (ilgi, gözlem, araştırma, kalıtım, idrak)

“Gökbiliminde geniş bir bilgilenme seviyesine erişinceye kadar, gözlem ve incelemelerini devam ettirdi. Gökler ve içindekilerin de birleşik olduğu zihninde belirginleşince, bütün âleme birden fikir dürbünüyle baktı. Acaba bütün gökler ve içindekiler yoktan mı var olmuştu, başlangıçsız mıydı, hiçbir yönüyle söz konusu olmamış mıydı? Böylece düşündü, şüphe ve kararsızlık içinde kaldı.” s.50 (gözlem, araştırma, sorgulayıcı akıl, düşünme)

“Hayy İbn Yakzan, canlı türleri içinde gök cisimlerine yalnız kendisini benzer kılan nedenin ayrımına varınca, var gücüyle gökcisimlerine yönelmenin, onların hareketlerini taklit etmenin ve onlara benzemeye çalışmanın zorunlu olduğunu anladı.” s.63 (fark etme, taklit, kalıtım, idrak)

“Gök cisimlerine özgü ikinci tür nitelikleri elde etmenin yollarını araştırdı. Hayy, biryandan bunları yaparken, diğer yandan da gök cisimlerinininkine benzer dairevi hareketler yapıyordu. Kimileyin adanın sahillerinde dolaşıyor, dört bir tarafını geziyordu. Kimileyin de mağarasının bulunduğu tepenin dört bir yerini yürüyerek veya koşarak dolaşıyordu. Bazen kendini kaybedinceye kadar kendi çevresinde dönüyordu. Gök cisimlerine özgü üçüncü tür nitelikleri elde etmenin yollarını araştırdı daha sonra.” s.67 (araştırma, yaparak yaşayarak öğrenme, keşif)

“Absal, Hayy’a ilim, din, lisan öğretmek istedi. Absal, konuşmayı öğretmeye başladı ona. Eliyle nesneleri gösteriyor, isimlerini söylüyor ve Hayy’ın da söylemesini istiyordu. Nesnelerin adını iyice öğreninceye değin sözcükleri yineliyordu. Nesnelerin adını belletinceye kadar bu çalışmasını sürdürdü. Arkasından aşama aşama, konuşmayı öğretti Hayy’a.” s.81 (istek, kademeli öğrenme)

İbn-i Tufeyl’in Hayy Bin Yakzan kitabında eğitimsel meraka ilişkin örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir:

“Çocuk ceylanla beraber bulunduğu sürece, onun sesini taklit ede ede sesi ayırt edilemeyecek kadar annesininkine benzedi. Hayy her şeyi öğrenecek kadar istidad ve kabiliyet sahibi olduğu için kuşların, diğer hayvanların seslerini çıkarmayı da öğrendi.” s.28 (taklit, öğrenme, kalıtım)

“Önceden kendisine uygulamış olduğu bazı tecrübelerinden yola çıkarak bu hareketsizliğe, cansızlığa sebep olan marazın kaynağını araştırmak fikri zihninde uyandı. Şöyle düşündü: Gözlerini yumduğu veya önüne bir pere gerildiği anda göremiyor, gözlerini açtığı veya perdeyi kaldırdığı zaman tekrar görebiliyordu. Parmaklarıyla kulaklarını tıkayınca duyamıyor, parmaklarını çektiğinde eskisi gibi duyabiliyordu. Burnunu tuttuğu zaman koku alamıyor, bıraktığı zaman yine koku alabiliyordu.” s.30 (deneyim, araştırma, keşif, yaparak yaşayarak öğrenme)

“Tam bu sıralarda iki karganın kavga etmekte olduğunu gördü. Kargalardan biri diğerini öldürdü. Sağ kalan diğeri, eşine yerde bir çukur açtı; öldürdüğü kargayı çukurun içine yuvarlayarak üzerini toprakla kapattı. Bunu gören Hay, kendi kendine; ‘Karga öldürdüğü kargayı gömmek için ne güzel bir yöntem kullandı; hâlbuki annemin ölüsünü ortadan kaldırmak için böyle bir yöntemi kullanmak bana daha çok yakışırdı.’ dedi. Hemencecik bir çukur kazdı ve içine annesinin leşini koydu, üstünü de toprakla örttü.” s.33 (gözlem, taklit, çevre, keşif, kalıtım, model olarak öğrenme)

“Bir gün adadaki ormanların bir köşesinde nasılsa yangın baş gösterdi. Ateş, o zamana kadar hiç görmediği yadırga bir şeydi onun için. Uzun bir süre ateşin yalımları karşısında şaşkınlık içinde öylece kaldı. Aşırı derecedeki şaşkınlıktan ve Allah’ın fitratına koymuş olduğu kuvvetten cesaret alarak ateşe elini uzatarak bir parça almak istedi. Dokununca eli yandı. Ateşi avucuna almaya güç yetiremedi. Henüz tutuşmuş ve bir kısmı yanmamış olan odun parçalarından birini almayı düşündü. Denedi... Ateşi güzel bir şey bildiğinden ve artık şaşkınlık duymadığından dolayı, gece-gündüz odun, yonga yakmaya devam etti. Ateşin karşısında her şeyin gücünü ve etkisini ölçer, denerdi Hayy.” s.34 (merak, kalıtım, düşünme, deneme, yanılma yoluyla öğrenme, keşif)

“Et yemenin tadına varınca, kara ve deniz hayvanlarını avlamak için hile, tuzak ve yöntemler bulmayı düşündü. Bir süre sonra avcılıkta ustalaştı.” s.35 (düşünme, öğrenme, keşif)

“Geçen bu süre içinde eşyayı kullanmada pek çok pratik yöntemler geliştirmeyi de başardı. Gövdeleri üzerinde araştırma yaptığı hayvanların derilerinden elbise ve ayakkabı yaptı. Kollarından ebegümeci, Hatmi kamışı ve telli otların tellerinden kara iplikler elde etti. Kendisine ilk defa elbise ve ayakkabı dikmek üzere suda yetişen sazlardan, sağlam dikenlerden, taşlarla keskinleştirdiği kamış parçalarından kancalar, iğneler yaptı. Kırlangıçlardan yapı tekniğini öğrendi. Bir od ve fazla yiyecekleri korumak için bir mahzen yaptı.” s.37 (araştırma, kalıtım, yaparak yaşayarak öğrenme, kademeli öğrenme, taklit, çevre, keşif)

“Hayy İbn Yakzan, hayatını bundan sonraki kısmında teorik düşünce alanına daldı. Adeta bir yap-boz tahtası gibi olan şu âlemde var olan tüm hayvanları, bitkileri, madenleri, taşların, toprakların türlerini ve niteliklerini; suyu, buharı, kar ve yalazı, kor ve sıcaklığı kılı kırk yararcasına araştırdı. Her biri için ayrı ayrı nitelikler, türlü türlü etkiler, birbiriyle uyuşan ya da çelişen hareketler gözlemledi ve tüm ayrıntıları dikkatlice gözden geçirdi.” s.38 (düşünme, dikkat, araştırma, gözlem, yaparak yaşayarak öğrenme, deneme yanılma yoluyla öğrenme)

“Bitki türlerinin de böyle bir ayırt edici mafsalla birbirinden ayrıldığını gördü. Hayy Bin Yakzan, gözlem ve akıl yürütmeleri sonucunda ulaştığı bu düşüncelerden, oluş ve bozuluş âleminde var olan bütün hissedilir cisimlerin bir kısmının, cisimlik özelliğinden başka pek çok nitelikten ve bir kısmının daha az nitelikten oluşmuş birer gerçekliklerinin bulunduğunu anladı. Şüphesiz kompleks yapıda olmayanları anlamak, kompleks olanları anlamaktan daha kolaydı. Dolayısıyla, öncelikle daha basit yapıda olanları tanımak istedi. Hayy içlerinde en basit gördüğünü incelemeye koyuldu.” s.44 (fark etme, gözlem, sorgulayıcı akıl, idrak, keşif, basitten karmaşığa doğru öğrenme)

“Öncelikli olarak ne tür besinlerle beslenmesi gerektiğini düşündü. Hayy, mümkün olduğunca, yemekten kesilmenin daha doğru olacağını düşündü. Sonra bunlardan ne ölçüde yemesi gerektiğini düşündü.” s.66 (düşünme)

4.2. Jean Jacques Rousseau’nun Eserlerinde Merak’a İlişkin Bulgular

Jean Jacques Rousseau’nun eserleri arasından merak ve eğitimi kapsadığı düşünülen 2 eseri incelenmiştir. Bunlardan biri Emile ya da Eğitim Üzerine, diğeri ise Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev adlı kitaplardır. Emile, konumuz açısından

büyük önem arz etmekte olup birkaç defa dikkatlice okunmuştur. Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev kitabının ise sadece birkaç sayfasında konumuzla ilgili bulgulara rastlanmıştır. Bunlara da değinme lüzumu görülmüştür. Diğer kitapları da incelenmiş konuyla ilgili pek kayda değer bulgulara rastlanmadığı için ele alınmamıştır. *Emile ya da Eğitim Üzerine* ve *Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev* kitaplarını sırayla özetleyecek olursak; Rousseau da büyümekte olan insanın önündeki engellerden çekinmektedir ve onun korkuları biraz da yaşadığı dönemin şartlarına dayanmaktadır. Rousseau'nun endişesi, halkın, yine toplumun kendisi tarafından toplumsal olarak kabul edilebilir kalıplara dökülmesi değil, bir insanın bireysel olarak yetiştirilmesidir. Çocuğu sadece sözde ve arzuda değil, gerçekten özgür kılmak için eğitimin akla uygun bir hale getirilmesini ümit ederek insanın doğuştan gelen tabii yetenekleri bulunduğu önermesini kabul etmektedir. İnsanın tabiatı Allah vergisi olduğundan, toplum bütün gücünü kullansa bile insanın tabiatını bozamaz. “Tanrı her şeyi iyi yaratmakta, ancak insan eline düşünce her şey soysuzlaşır.” diye başlar Rousseau, Emile adlı eserine.

Emile, J.J.Rousseau'nun yarattığı hayali bir çocuktur, öğrencidir. Beş bölümde kurgulanan bu kitap aslında Rousseau'nun insan eğitimi ve kültürel gelişimi hakkında kendine has düşüncelerinin bir derlemesi ve değerlendirmesidir diyebiliriz.

Eğitim, gelişebileceği bir zemine ihtiyaç duyar ve bir hedefi vardır. Fakat Rousseau, Emile' i hiçbir zaman kendi oyunlarına alet etmez ve İbni Tufeyl' in yapar görüldüğü şekilde, tabii bir insan üretmek ve bunun nasıl bir şey olacağını göstermek maksadıyla tabiata meydan okumaz. “ Mevcut şartlar altında kendi halinde kendi haline bırakılan bir insan, bir canavardan başka bir şey olmaz.” der. Ona göre toplum bireyin tabiatını ayaklar altına alsın bile toplum dışında yaşaması mümkün değildir. Rousseau'ya göre bu taze fidan yoldan kaldırılmalı ve toplumsal geleneklerin ezici gücünden korunmalıdır; genç insanın tabiatında gelişme yeteneği varsa, bu desteklenmeli ve didiklenmelidir.

Rousseau' nun Emile adlı eserinden hareketle eğitim ve merak uyandırmak adına şunları söyleyebiliriz:

İnsanın doğuştan itibaren kendi haline bırakılması, kendi özünde yetişmesi, bozulmasına izin verilmemesi gerektiğine değinilir.

Çocuğun toplumun isteklerine göre değil onun yeteneklerine, isteklerine saf ve masumiyetine göre yetiştirilmesi, olmak istedikleri şeyi olabilmeleri için özgür bırakılmaları, imkân buldukça çocukların temiz hava alabilecekleri yerlere götürülüp doğa ile etkileşim kurmaları gerektiğini savunur.

Ebeveynlerin ve öğretmenlerin müdahaleci olmamasını; soğukkanlı, tutarlı, sade, doğal olmasını ister.

Çocuk gerçek hayatın tadını tatmalıdır. Öğrenmelerini sağlamak için yapılacak ilk iş onlara öğrenme arzusu uyandırmak ve onun ilgisini daha güzel bir alana yöneltmektir.

Çocuk her şeyi deneyerek öğrenmelidir.

Çocuklar toplumsal geleneklerin ezici gücünden korunmalıdır; çocuğun tabiatında gelişme yeteneği varsa, bu desteklenmeli ve didiklenmelidir.

Çocuklar meraklı ve araştırmacı olurlar. Önemli olan çocuğa yaşına uygun ve faydalı her şeyi öğretmektir. Mutlu çocuk esir olmadan vaktini kullanabilen ve zamanını iyi değerlendirebilen çocuktur der.

İnsanın gerçek kişiliği buluş döneminde başlar. Bu çağda çocuklar çocukluktan çıkmak için krizler yaşar ve buhranlı anlar geçirir. Ergenliğe gelmiş gençlere çocuk muamelesi yapılmamalı, onlara namusun sağlık, kuvvet, fazilet, cesaret ve aşkla olan ilişkileri izah edilmelidir.

Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev’de, Rousseau her geçen gün gelişim ve değişim gösteren bilimin, teknolojinin, sanatın, düşüncenin aslında insanlığı doğal olandan koparıp yapaylığın kucağına bıraktığını anlatmaktadır. Bilim ve sanatın iyi olana değil aksine insanı kötü olana, kötülüğe meylettirdiğini, insanları boş uğraşlara yönelttiğini ve erdem kavramını bitirdiğini, etik değerlerin bozulmaya yüz tuttuğunu belirtmektedir. Fizik, kimya ve doğa bilimleri gibi birçok şeyi öğrenmeye çalışmanın yanında kendilerinin ne dillerini bildiklerini ne doğruyu yanlıştan ayırt etmesini bildiklerini ne de mertliği, hakseverliği, fedakârlığı, insanlığı, yiğitliği bildiklerini söylemektedir. Bir yandan bilim ve sanatın etik değerleri çökerttiğini ve bu yüzden bütün kötülüklerin var olduğunu söylerken diğer yandan *herkes bilim yapmamalı, az ama öz insanlar yapmalı* demektedir. Yani Rousseau bilimi kötülemekten daha çok

erdem, ahlak, etik değerlerin önemini savunmaktadır. Kısaca Rousseau aydınlanmanın çocuğu olmasına rağmen bu kitapta aydınlanmayı eleştirmektedir. Eserden yola çıkarak bilimde, sanatta ve eğitimde olumlu ya da olumsuz olsun merakla ilgili ifadelerle az da olsa yer verilmiştir.

Tablo 4. 2. Emile ya da Eğitim Üzerine Kitabında Yer Alan Merak’a İlişkin Bulgular

Kitap- taki merakla ilgili kavramlar ve merak türleri	Araştırma	Gözlem	İlgi	İdrak	Düşünme	Öğrenme	Keşif	Bilgi	Dikkat	Deneyim	Farkındalık	Taklit	Rehberlik	Ön Bilgi	Çevre	Kalıtım	Bireysel Farklılık	Sorgulayıcı Akıl
Psikolojik Merak	2	4	15	5	1	6	1	2	5	5	4	2			2	1	2	7
Sosyo- lojik Merak	5	6	10	9	8	4	1	5	3		3	1	2		4	2		6
Felsefi Merak	2	1	1	2	2	5	1	4	1	1	1	2	1		1	1		3
Bilimsel Merak	2	1	1	2	2	5	2	3	1	1	1	3				1		3
Eğitimsel Merak	6	7	24	2	2	21	7	22	6	4		3	20	1	7	1	2	14

Tablo 4.2. incelendiğinde Jean Jacques Rousseau’nun Emile ya da Eğitim Üzerine adlı kitabında en fazla eğitimsel meraka rastlanılmaktadır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok sosyolojik, psikolojik, felsefi ve bilimsel meraka rastlanılmıştır.

Jean Jacques Rousseau’nun Emile ya da Eğitim Üzerine adlı kitabında psikolojik meraka ilişkin örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir:

“Yaradanın elinden çıktığı sırada her şey iyidir: her şey insanların elinde bozulur. Çocuğun ruhunun çevresine bir an önce bir duvar ör: başkasını çevresini gösterebilir onun ama sınırını sadece sen çizmelisin. Bitkiler tarımla, insanlar eğitimle yetiştirilir.” s.107-108 (çevre)

“Çocuk objeleri ayırt eder etmeye başlar başlamaz kendisine gösterilen şeyler arasından bir seçim yapması önemlidir.” s.148 (fark etme)

“Duyumları bilgilerinin ilk gereçleri olduğundan günün birinde, belleğin idraki içinde aynı düzende hazırlamasını sağlamaktır: ve çocuk sadece duyumlarına hassas olduğundan ona öncelikle bu duyumların onları oluşturan objelerle ilişkisini açık seçik biçimde göstermek gerekir. Her şeye dokumakla, her şeyi kullanmak ister, onun bu kaygılarına kesinlikle karşı çıkmayın; bu kaygı ona çok gerekli bir çıraklık esinler ve çocuk böylelikle sıcaklığı soğukluğu, sertliği, yumuşaklığı, cisimlerin ağırlığını ve hafifliğini hissettirmeyi, onları büyüklüklerini, biçimlerini, bütün duyulur niteliklerini değerlendirmeyi öğrenir, bakar, dokunur, dinler özellikle görme ve dokunma duyularını karşılaştırır, parmaklarıyla edindiği izlenimleri gözle değerlendirir.” s.150 (idrak, öğrenme)

“Bir çocuk gördüğü her şeyi yıkmak ister, kırar, ulaşabildiği her şeyi devirir, kuşu, bir taşı kavrar gibi kavrar ve ne yaptığını bilmeden boğar. Niçin böyledir? Felsefe bunun nedenini öncelikle doğal kötülüklerde arayacaktır; gurur, tahakküm anlayışı, özseverlik, insanın kötülüğü; zayıflık duygusu eklenebilir buna ve çocuk güç gösterilerinde bulunmaya meyledebilir ve kendi gücünü kendisi kanıtlamaya çalışabilir.” s.155 (ilgi, sorgulayıcı akıl, kalıtım)

“Çocuklara daha fazla gerçek özgürlük ve daha az tahakküm arzusu vermek onları daha fazla kendi hallerine bırakmak ve başkalarından daha az şey öğrenmelerini sağlamaktır. Böylece çocuklar çok erken yaşta arzularını güçleriyle sınırlamaya alışıarak kendi ellerinde olmayan şeyden mahrum olma hissini tadacaklardır.” s.157 (ilgi)

“Çocuklukta ilk gelişmeler hemen hemen aynı zamanda olur. Çocuk konuşmayı, yemeyi, yürümeyi hemen hemen eş zamanlı olarak öğrenir. Bu yaşamın gerçek anlamda ilk dönemidir.” s.166 (öğrenme)

“Akli başında bir insan yerinde kalmayı bilir; ama kendi yerini bilmeyen bir çocuk nerede kalacağını da bilemez. Çocuk, bizim aramızda bulunduğu yerden çıkmak için binlerce yol bulabilir; onu bulunduğu yerde tutacak olanlar yönetenlerdir ve kolay değildir bu iş. Ne hayvan ne de yetişkin olmalıdır o, çocuk olmalıdır; zayıflığını hissetmesi gerekir ama sıkıntısını çekmemesi gerekir; bağımlı

olması gerekir ama itaat etmesi gerekmez; istemesi gerekir ama emretmemesi gerekir.”s.181 (akıl, öğrenme)

“Çocukların kendilerine özgü görme, düşünme ve hissetme biçimleri vardır; bunların yerine bizimkileri koymaya kalkışmak son derece anlamsız olur ve ben bu küçük bir çocuğun on yaşında birinin yargısına sahip olacağına beş ayak boyunda olmasını tercih ederim. Gerçekten de bu kadar küçük yaşta akli ne yapacaktır çocuk? Bu akıl gücün engellemesinden başka bir işe yaramaz ve çocuğun da bu engele ihtiyacı yoktur.” s.191 (düşünme, gözlem)

“Siz hiçbir şey yapmasaydınız ve çocuğunuzun hiçbir şey yapmasına da fırsat vermeseydiniz; öğrencinizin sağ elini sol elinden ayırma becerisini göstermeden on iki yaşına kadar sağ salim getirebilseydiniz; ilk dersinizden itibaren idraki akla açılırdı; hiçbir önyargısı, bir alışkanlığı olmaksızın sizin eğitiminizin etkilerini boşa çıkarabilecek hiçbir şey göremezdiniz onda. Kısa süre içinde, sizin elinizde en bilge insan olacaktı bu çocuk ve hiçbir şey yapmamakla başlayan bu eğitimle harika bir eğitim vermiş olurdunuz ona” s.197 (fark etme, idrak, akıl)

“Biliyorum ki bütün bu erdemler taklittir ve iyi bir eylemin ahlak açısından iyi olabilmesi için iyi olduğundan yapılmış olması ve başkaları yaptı diye yapılmaması gerekir. Bizde taklidin temelini kendimizi kendimizin dışına taşıma eğilimidir. Eğer benim girişimim başarılı olursa Emile’ de kesinlikle bu arzular ve eğilimler görülmeyecektir.” s.216-217 (taklit, ilgi)

“Bu sözlerim meraklandırdı onu ve hemen ertesi gün, kendisine itaatsizlik cesaretini nasıl gösterebileceğini anlamak amacıyla gene aynı saatte kalktı ve bana seslendi.” s.244 (ilgi)

“Kendimizden, bedenimizden yararlanmayı öğrenmek uzun bir deneyimin sonucudur. Ve bu deneyim çok erken dönemde başlaması mümkün olmayan bir araştırma, inceleme sürecidir.” s.288 (deneyim, araştırma, öğrenme)

“Çok fazla ve sürekli yinelenen sorular herkesi özellikle de çocukları sıkır ve bıktırır. Birkaç dakika içinde dikkatleri dağılır, ısrarla soru soran birini bir süre sonra dinlemezler ve öylesine cevap verirler.” s.313 (dikkat)

“Çocuklar önce sadece hareketlidirler; daha sonra meraklı olurlar ve doğru biçimde yönlendirilen bu merak bizim irdelediğimiz bu yaştaki çocuğun dürtüsüdür. Doğadan gelen eğilimleri düşünceden gelen eğilimlerden ayırmamız gerekir her zaman. Sadece bilgin olma arzusundan gelen bir öğrenme hevesi vardır; insanın kendisini uzaktan yakından ilgilendirebilecek şeylere doğal merakından gelen öğrenme hevesi vardır. Doğuştan gelen bir rahatlık arzusu ve bu arzuyu tam anlamıyla tatmin edememek insanı sürekli yeni olanaklar aramaya götürür. Merakın ilk ilkesidir bu ama gelişmesi ancak tutkularımız ve bilgilerimizle orantılı olarak mümkündür.” s.320-321 (ilgi, bilgi)

“Yaşam, doğayı seyretme, insanın yüreğindedir; görmek için hissetmek gerekir. Çocuk objeleri fark eder ama bunların arasındaki ilişkileri fark edemez, bunların o hoş ve uyumlu birlikteliğini anlayamaz. Bunun için henüz kazanamamış bir deneyim gerekir, bütün duyumlardan eşzamanlı olarak gelen izlenimi hissedebilmesi için daha önce hiç hissetmediği şeyleri hissetmesi gerekir.” s.323 (fark etme, deneyim)

“Çocuğu yavaş yavaş aynı şeye süreklilik içinde, dikkatle araştıracağımız bir dönemdeyiz; ama bu dikkati doğuracak olan kesinlikle zorlama değil zevk ya da arzu olmalıdır; dikkatin çocuğu kesinlikle yormaması ve sıkıntı vermemesi gerekir ona. Size soru sorarsa verdiğiniz cevap ancak merakını gidersin ve tam anlamıyla tatmin etmesin onu: özellikle öğrenmek için soru sormadığında, saçma sapan ve gelişigüzel sorularıyla sizi bunaltmaya başladığını anladığınızda hemen engelleyin onu; bu durumda çocukta herhangi bir şeyi öğrenme kaygısı yoktur ve sadece sorularıyla sizi esir almak ister.” s.328 (kademeli öğrenme, dikkat, ilgi, sorgulayıcı akıl)

“Bu yöntem sürekli bir merakla herkese gerekli olan dikkati besler ve insanların çoğunun ve özellikle de çocukların yararlanacağı yöntem budur.” s.329 (ilgi, dikkat)

“Çocuğun zekâsı geliştikçe daha başka önemli düşünceler ve gözlemler meşguliyetleri konusunda olduğunu anlamaya başladığında, daha fazla tecrübe zorlayacaktır bizi. Çocuk kendi rahatının ve çıkarının nerede olduğunu anlamaya başladığında, kendisine uygun olan ya da olmayan şeyleri değerlendirme konusunda çeşitli ilişkileri kavrayabildiğinde, çalışma ve eğlence arasındaki farkı da

anlayabilecek duruma gelir ve eğlenceyi çalışmadan sonra dinlenme gibi görmeye başlar. O zaman gerçekten yararlı objeler yer alır araştırma ve incelemelerinde ve çocuk basit eğlencelerden daha fazla zaman ayırır bunlara. Çocuk ihtiyaçlarını hissetmeden önce keşfetmeye başladığında zekâsı oldukça ilerlemiştir; vaktin değerini daha iyi anlar. Bu durumda çocuğu yararlı objelere yönlendirmek gerekir ama bu yarar yaşlarına ve zekâlarına uygun olmalıdır.” s.337-338 (gözlem, idrak, deneyim, fark etme, araştırma, keşif, bireysel farklılık)

“Bütün bildiğim çocuğa belli bilgileri erken vermenin mümkün olmadığıdır; çünkü bizim gerçek öğretmenlerimiz deneyim ve duygudur ve insanın kendisi için uygun olan şeyleri en iyi biçimde ancak yaşadığı ilişkilerle anlar. Onlar için yararlı olan şeyleri her zaman başkaları verecektir onlara, bunu kendileri düşünmeye gerek duymayacaklardır ve yararın ne anlama geldiğini bilmeyeceklerdir. Bu neye yarar? İşte kutsal cümle..çocukların çevrelerindeki şeylerle ilgili olarak, bir yarar sağlamak amacıyla değil, onlara egemen olmak amacıyla sordukları anlamsız ve sonu gelmeyen sorulardan vazgeçmelerini sağlamak için tek yöntemdir bu.” s.339 (bilgi, deneyim, idrak, sorgulayıcı akıl)

“İnsan doğasında tutkular vardır. Ancak kendimizde hissettiğimiz ve başkalarında gördüğümüz tutkuların tümü doğal mıdır, böyle düşünebilir miyiz? Tutkularımızın kaynağı öteki bütün duyguların kökeni ve ilkesi, insanla birlikte doğan ve yaşadığı sürece insanı hiç bırakmayan tek duygu insanın kendini sevmesidir.” s. 393 (ilgi)

“Çocuklar incelik ve kibarlık gösterileri arkasında gizlenen kötü hareketleri ve davranışları anlama konusunda ilginç bir keskin görüşe sahiptirler. Onlarla konuşurken arı bir dil kullanmak, namus dersleri vermek, gözlerinin önüne gerilmek istenen esrar perdeleri onların meraklarını uyandıran araçlardır. Bu tavır gözlemlendiğinde açıkça görülür ki onlardan gizlenmek istenen şey aslında onlara öğretilmek istenen şeydir ve çocuğa verilen eğitimler içinde onun en fazla yararlandığı eğitim budur.” s.398 (idrak, ilgi, gözlem)

“Çocukları merakları konusunda erkenden bilgilendirmek mi gerekir, yoksa önemsiz yanlışlıklarla onları kandırmak mı daha doğrudur? Bence her iki yolda yanlıştır. Çünkü öncelikle bu merak onlarda kesinlikle kendiliğinden uyanmamıştır

dolayısıyla çocukta bu merakların oluşmamasını sağlayacak biçimde hareket etmek gerekir. Çocuğun merakını tatmin etmek tahrik etmekten daha az tehlikelidir. Öğretmenin öğrenciye söylediği tek bir yalan eğitimin bütün meyvesini yok eder.” s.399-400 (ilgi)

“Dikkatli, ilgili, meraklı bulunuyorsunuz onu; ilk tutkuları etkiliyor sizi; mutlu olduğunı sanıyorsunuz ama iç dünyasına bakın bir; siz keyifli olduğunı sanıyorsunuz; ama ben onun acı çektiğini düşünüyorum” s.418 (dikkat, ilgi)

*“Arzu ettiği şeyleri kolayca elde etme alışkanlığı onu fazla şey arzu etmeye götürecek ve dolayısıyla kendisini yoksunluk içinde hissedecektir.”*s.420 (ilgi)

“Benim Emile’im bazen yapaylıkları taklit etmeyi öğrenmediği için ve hissetmediği şeyleri hissediyor gibi görünmediği için daha mı az sevilecektir, bilemiyorum.” s.423 (taklit)

“Erinlik çağı sizinkiler için taşkınlık çağı, Emile için ise akıl yürütme çağıdır.” s.565 (sorgulayıcı akıl)

“Her şeyi akıl yürütmeden ibaret kılmak isterken bütün ilkelerimizi sözcüklere indirgedik, eyleme hiçbir şey bırakmadık. Sadece akıl etkin olamaz kesinlikle; kimi zaman durdurur, engeller, ender olarak harekete geçirir ve hiçbir zaman önemli bir iş yapmış değildir. Sürekli akıl yürütmek, küçük beyinlerin takıntısıdır. Güçlü ruhların dili faklıdır; bu dille ikna edilir ve harekete geçirilir.” s.574-575 (sorgulayıcı akıl)

“Erkek ve kadının karakter olarak, yapı olarak aynı olmadıkları, olmak zorunda da bulunmadıkları kanıtlandıktan sonra bundan çıkan sonuca göre erkek ve kadının aynı eğitimi görmesi gerekmediği de anlaşılır. Kadını ve erkeğin doğanın yönlendirmelerine göre birlikte hareket etmeleri gerekse de, aynı işleri yapmak zorunda değildirler, işlerin amacı ortaktır ama işler farklıdır ve dolayısıyla bunları yönlendiren zevkler de farklıdır.” s.642 (bireysel farklılık, ilgi)

“Bugün kadın zekâsının gelişmesi konusunda sahip olduğumuz düşünceye göre Sophie çok bilgili biri değildir ama erkeklerin beğendiği bir zekâyâ sahiptir: çünkü onun aklı kesinlikle okumakla gelişmemiştir; sadece babasının ve annesinin

konuşmalarıyla, kendi düşünceleriyle ve içinde bulunduğu kısıtlı çevrede yaptığı gözlemlerle oluşmuştur.” s.699 (çevre, gözlem)

“Sophie toplumsal yaşam konusunda pek deneyimli değildir ama gönül alıcı ve dikkatlidir ve yaptığı her işe güzellik katar.” s.703 (deneyim, dikkat)

“Arzu etmeyi öğrenirken arzularının esiri oldun.” s.777 (ilgi)

“Mutlu ve bilgece yaşamak istiyorsan yüreğini asla kaybolmayan güzelliğe bağla; arzularını içinde bulunduğun koşullara göre ayarla, ödevlerin eğilimlerinin önüne geçsin. Senden alabilecekleri şeyi kaybetmeyi öğren.” s.782 (ilgi, öğrenme)

Jean Jacques Rousseau’nun Emile ya da Eğitim Üzerine adlı kitabında sosyolojik meraka ilişkin örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir:

“Eğitim bize doğadan, insanlardan ya da nesnelerden gelir. Yeteneklerimizin ve organlarımızın iç gelişmesi doğanın eğitimidir; bu gelişmeden yararlanmanın öğretilmesi insanların eğitimidir ve bizi etkileyen konular üstünde kendi deneyimimizden gelen kazanımlarımız nesnelerden gelen eğitimidir. Duyarlı yaratıklar olarak doğuyoruz ve doğar doğmaz çevremizdeki nesnelerden çeşitli şekillerde etkileniyoruz. Duyumlarımız konusunda bilinçlenir bilinçlenmez bunları oluşturan şeyleri aramaya ve bunlardan kaçmaya yöneliyoruz. Bu eğilimler, insanlar duyarlık ve bilgi kazandıkça yayılıyor ve güçleniyor.” s.109-110 (kalıtım, çevre, idrak)

“Çocuk kentin pis havasını soluyacağına köyü temiz havasını solumalıdır... İnsanlar karınca yuvaları halinde yığılmak için yaratılmamışlardır, ekip biçecekleri topraklar üzerine dağılmışlardır. Dolayısıyla çocuklarınızı yenilenmeye, kendilerini yenilemeye gönderin ve kırlarda, çok kalabalık yerlerin sağlıklı ortamında kaybettikleri canlılığı bulsunlar.” s.142 (çevre)

“Çocuklar doğar doğmaz konuşmaları dinlerler; onlarla söylenenleri anlamadan önce konuşulur ve ayrıca sesleri taklit edmeden önce de konuşulur. Henüz uyumuş durumda olan organları kendilerine yöneltilen seslerin taklidine yavaş yavaş uyum sağlayabilirler.” s.160 (taklit, kalıtım)

“Bir babanın ya da bir öğretmenin çılgınca bilgeliğinin kurbanı olan kaç çocuk mahvolup gitmiştir kim bilir? Kendini bunların vahşetinden kurtarabilen

çocuk mutludur. Ey insanlar! İnsan olunuz, ilk ödeviniz budur: her durumda, her koşulda, her yaşta insan olu, insana yabancı olmayan her şey için insan olun. İnsan için insanlığın dışında ne gibi bir bilgelik vardır? Çocukları sevin, oyunlarını, zevklerini, sevimli içgüdülerini destekleyin.” s.172 (ilgi)

“Mutluluk olanaklarımızın artırılması, genişletilmesiyle sağlanamaz. Çünkü arzularımız da daha geniş alana yayılırsa mutsuz oluruz: yapılması gereken arzuları olanaklara göre sınırlamak ve güç ve iradeyi tam bir eşlik içinde tutmaktır.” s. 174 (ilgi)

“Bu çocuğa topluma yer verelim; Beyler onu sınayın, ona sorular sorun; rahatsız edebilir, boş gevezelikler yapabilir, anlamsız sorular sorar diye korkmayın.” s.308 (sorgulayıcı akıl)

“Toplumsal erdemleri de kazanabilmesi için bu erdemleri gerektiren ilişkileri öğrenmeye ihtiyacı vardır, sadece zihninin kavramaya hazır bulunduğu bilgileri öğrenmeye ihtiyacı vardır.” s.388 (öğrenme, bilgi)

“Çocukların masumiyetlerinin korunması için tek bir yol vardır bence; çevresindekilerin onlara saygılı olmaları ve onları sevmeleri.” s.401 (çevre)

“Öğrencinize insanları sevmeyi öğretin, kendilerini hor görenleri bile sevsinler: çocuklar hiçbir sınıfa ait olmasınlar ama her sınıftan olsunlar. Onların yanında insanlardan söz ederken her zaman duygulu, şefkatli merhametli olun ama hiçbir zaman küçümseme ve hor görme tavırları içinde olmayın. İnsan insanı asla aşağılamaz. İşte böyle bir anda bu izlenimleri, iyice gözlemlemek suretiyle anlamak ve yönlendirmek mümkündür.” s.415-416 (gözlem, idrak, rehberlik)

“Çocuğu bu araştırmaları içinde yönlendirebilmek için, ona bütün insanların ortak özelliklerini gösterdikten sonra şimdi farklılıkları göstermek gerekiyor. Burada doğal ve sivil eşitsizliğin ve toplumsal düzenin tablosunu gösterecektir çocuk. Toplumu insanlar aracılığıyla ve insanları da toplum aracılığıyla öğrenmek gerekir.” s.432 (araştırma, rehberlik, öğrenme)

“Gençler başkalarını her zaman kendilerine göre gözlemler ve onlarla karşılaştırırlar kendilerini. Dolayısıyla insanları inceledikten sonra kendisini onlar arasında nereye yerleştireceğini bilmesi önemlidir.” s.444 (gözlem, fark etme)

“O halde insanları iyi gözlemlemek, incelemek için ne gerekiyor? Onları tanımayı çok istemek, onları değerlendirme ve yargılama konusunda tam bir tarafsızlık.” s.446 (gözlem, araştırma, ilgi)

“Ben öğrencimde aşkın bir deha olmasını istediğim gibi tıkanmış bir idrak de istemedim. Eğitimin insan üzerindeki etkisini göstermek için onu halk içinden ve sıradan insanlar arasından seçtim. Tüm ender durumlar kural dışıdır.” s.447 (idrak)

“Emile sürekli yalnız yaşamak üzere yetiştirilmemiştir; toplumun bir bireyi olarak görevlerini yerine getirmesi gerekir. İnsanlarla birlikte yaşamak üzere yetiştirildiğinden onları tanınması gerekir. Genel olarak insanı tanır; bireyleri tanınması gerekmektedir. Dünyada ne olup bittiğinden haberdardır; geriye nasıl yaşandığını anlaması kalıyor. Bütün gizli oyunlarını bildiği bu büyük sahnenin dışını göstermenin vakti gelmiştir artık. Şaşkın bir genç gibi aptalca bir hayranlık içinde olmayacaktır dünyaya karşı, doğru bir düşünce ve mantıkla olup bitenleri ayırt edecektir.” s.584 (çevre, idrak, sorgulayıcı akıl, fark etme)

“Emile insanların ahlakını toplum içinde araştırmış olduğundan ve tutkularını da tarih kitaplarında okuduğundan bu tutkulardan ve ahlaklardan hangilerinin insanlar için iyi ya da kötü olup olmadıklarını anlayacak durumdadır. Ve zevk ilkeleri üstünde düşünecektir artık Emile ve bu dönemde çok uygundur onun için bu araştırmalar.” s.605 (ilgi, düşünme)

“Çoğu zaman çevre köylerde dolaşır tabiat bilgisi incelemelerini sürdürür, gözlem yapar, toprakları, ürünleri, tarımı inceler; gördüğü çalışmalarla bildiği çalışmaları karşılaştırır; farklılıkların nedenlerini anlamaya çalışır; bulunduğu yerde başka yöntemlerin tercih edilmesini gerekli görürse çiftçilere anlatır bunu; eğer daha yararlı bir sapan önerirse çizdiği resimlere göre yaptırır bunu onlara; eğer kireçli bir balçık ocağı görürse köylülere bilmedikleri yararlanma yöntemlerini öğretir; çoğu zaman kendisi de çalışır; köylüler onun aletlerini kendilerinden daha kolay kullandığını, tarlaları daha derin ve daha düzgün sürdüğünü, tohumları daha eşit ve düzenli aralıklarla ektiğini, toprak yastıkları daha işlevsel biçimde düzenlediğini görünce hayretler içinde kalırlar.” s.764-765 (araştırma, gözlem, fark etme, ilgi)

“Kültür düzeyi en düşük olan halklar genellikle en bilgili, en aklı başında olan halklardır, aynı şekilde en az gezenler en iyi gezenlerdir çünkü bizim yüzeysel araştırmalarımız konusunda daha az ilgilendiklerinden bütün dikkatlerini gerçekten yararlı şeylere verirler.” s.792 (bilgi, ilgi, dikkat)

Jean Jacques Rousseau’nun Emile ya da Eğitim Üzerine adlı kitabında felsefi meraka ilişkin örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir:

“İdrakin içine giren her şey duyulardan geldiğinden insanın ilk düşünme yetisi duyumsal bir akıldır; entelektüel aklın temeli budur: bizim ilk felsefe hocalarımız ayaklarımız, ellerimiz, gözlerimizdir. Bütün bunların yerine kitapları koymak bize düşünmeyi öğretmek değildir, başkalarının aklından yararlanmayı öğretmektir; çok fazla inanmayı öğretmek ve hiçbir şey bilmemeyi öğretmektir.” s.251 (idrak, düşünme, akıl)

“Siz çocuğunuza bilgi veriyorsunuz... İyi; bende bu bilgileri nasıl edinebileceği enstrümanı vermeye çalışıyorum ona.” s.252 (bilgi)

“Emile köşesinde filozof gibi düşünecektir; bana soru sorar, ben cevap vermem, başka bir zamana bırakırım cevabımı; o sabırsızlanır, yemeyi içmeyi unutur, benimle keyifli bir sohbete dalabilmek için masadan kalkmak ister. Çocuğun merakını uyandıracak ve eğitimi için yararlı olabilecek çekici konular ve konuşmalar! Hiçbir şeyin bozamayacağı sağlam bir akıl yürütmeyeyle böyle bir ziyafetin düzenlenmesi için birçok ülkenin haraca bağlandığını, belki yirmi milyon insanın çalıştığını ve belki de binlerce insanın hayatını verdiğini düşünüp bir sonuca varınca ve akşam bedeninden atacağı şeylerin öğleyin büyük bir şatafatla kendisine takdim edilebilmesi için hazırlandığını öğrenince, lüks hakkında ne düşünecektir acaba?” s.359 (sorgulayıcı akıl, ilgi, düşünme, kalıtım)

“Çevremizdeki her şeyi gözlemledikten inceledikten sonra geriye ne kalıyor? İşimize yarayabilecek olan her şeyi kullanabileceğimiz duruma getirmek, meraklarımızdan kendi rahatımız ve mutluluğumuz için yararlanmak. Emile işine yarayacak araçlara sahip olabilmek için başkalarına yarayacak araçlara da sahip olması gerektiğini anlar; başkalarını sahip olduğu bu araçlar karşılığında kendisi için gerekli şeylere sahip olacaktır.” s.362-363 (araştırma, çevre, gözlem, idrak)

“Hiç kuşkusuz, öğrencilerin doğal eğilimleri de dikkate alınarak, öğretmenin dikkat ve özenle seçeceği metinlerle, onları düşünmeye alıştırmakla verildiğinde bu eğitim bir pratik felsefe dersi olacak ve bizim okullarımızdaki öğrencilerin kafalarını karıştıran bütün boş spekülasyonlardan daha iyi ve yararlı olacaktır.” s.442 (dikkat, düşünme)

“Dolayısıyla her felsefeyle ilgili olarak gerçek sevgisiyle dolu olduğumdan ve yöntem olarak da beni kanıtlar göstermekten uzak tutan basit bir yol izleyerek beni doğrudan doğruya ilgilendiren bilgileri incelemeye başladım.” s.486 (ilgi, araştırma)

“Duyumlarını yaklaştıran ve karşılaştıran bu zihinsel güce ne ad verirsiniz verin; dikkat deyin, derin düşünce deyin, düşünce deyin, ne dersiniz deyin... Kesin gerçek şudur ki nesnelerde değil bendedir o; sadece objelerin beni etkilemesiyle üretsem de onu üreten kesinlikle benim” s.490 (dikkat, düşünme)

“Düşünme yeteneği ve yargılama gücü: belirleyici neden de bunun içindedir. Bu olmayınca da hiçbir şey anlamaz olurum. İnsan aktif ve özgürse kendiliğinden hareket ediyor demektir; özgürce yaptığı her şey Tanrının düzenlediği sistemin içine girer girmez kesinlikle ve bu sisteme mal edilemez.” s.504-505 (düşünme, sorgulayıcı akıl)

“Ama nedir bu yaşam? Ve ruhun doğası ölümsüz müdür? Benim sınırlı idrakim sınırsız şeyleri algılayamıyor; sonsuz olan her şey kaçıyor idrakimden. Anlayamadığım bir şeyi nasıl reddedebilirim, nasıl kabul edebilirim, anlayamadığım bir şey konusunda nasıl akıl yürütebilirim?” s.509 (idrak, sorgulayıcı akıl)

“Tanrı kesinlikle tek mutlak varlıktır; gerçekten aktif olan, hisseden, düşünen, kendiliğinden arzu eden ve bize de düşünce, duygu, etkinlik, irade, özgürlük, varlık kazandıran tek varlıktır... Art arda keşfettiğim bu Tanrı sıfatları hakkında hiçbir kesin ve mutlak düşüncem yoktur: bu sıfatları mantığımı kullanarak ve bunun sonucunda keşfetmiş ama anlamadan onayladığım için temelde hiçbir şeyi onaylamış olmuyorum.” s.512-513 (keşif, idrak)

“En önemli eğitim kendi eğitimimizdir, en önemli sorumluluk kendimizle ilgili sorumluluğumuzdur.” s.514 (idrak)

“Yaşamın bir döneminde insan kalbi özgür ama ateşli ve endişelidir, ne olduğunu bilmediği mutluluğa susamıştır, bu mutluluğu ararken belirsiz bir merak içindedir. Kendimi bu mutluluk, güç ve özgürlük durumuna olabildiğince yaklaştırmak için derin düşüncelere dalma alıştırmaları yapıyorum.” s.526-527 (ilgi)

“Doğayı açıklamak bahanesiyle insanların yüreklerine umutsuz bilgiler aşılayanlardan uzak durun.” s.559 (bilgi)

“Emile sadece oynamak ve yemek için hareket etmez, iş yaparken ve oynarken düşünmeyi öğrenmiştir. Bugüne kadar izlediğim yöntemle bu noktaya kadar gelmiş olan Emile kendisini sokacağım yola girmeye hazırdır artık; gösterdiğim kafa çalıştırıcı konular merakını çekmektedir, çünkü bunlar hem güzeldir hem yenidir onun için hem de anlayabileceği konulardır.” s.566 (düşünme, öğrenme, ilgi)

“Tercih tartışmalarında felsefe ve bilgi alanlarını genişletirler ve düşünmeyi öğrenmek de böyle olur. Çok ince gözlemler ilişkilerini çok farklı alanlara yayan kişilerin işidir ancak ve kalabalıklara alışkın olmayan insanlar ötekilerin aksine dikkatlerini çok belirgin özellikler üstünde toplarlar.” s.609 (bilgi, düşünme, öğrenme, gözlem)

Jean Jacques Rousseau’nun Emile ya da Eğitim Üzerine adlı kitabında bilimsel meraka ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“Çocuğun büyüklükleri ve genişlikleri doğru biçimde değerlendirebilmesi ve karşılaştırabilmesi için biçimleri tanımayı hatta taklit etmeyi öğrenmesi gerekir; çünkü biçimlerin taklidi esas olarak perspektif yasalarına bağlı olarak mümkündür ki eğer çocuğun bu yasalar konusunda bilgisi yoksa alanları, genişlikleri görünüşe göre doğru biçimde değerlendirmesi ve karşılaştırması mümkün olamaz. Çocuklar çok büyük taklitçidirler ve her şeyi resmetmek isterler; ben Emile’in. Resme bakarak resim yapmasını, taklitleri taklit etmesini istemiyorum: doğadan başka hocası ve objelerden başka modelleri olmasını istemiyorum.” s.282 (taklit, bilgi)

“Bilge insanların dolayısıyla da bilge olarak yetiştirilmesi istenen çocuğun araştırmalarına değecek, insanlara gerçekten yararlı olabilecek çok az bilgi vardır. Bu bağlamda söz konusu olan kesinlikle var olanı bilmek değil sadece yararlı olanı

bilmektir. Bu çok az bilgi içinden, anlaşılabilirlikleri için gelişmesini tamamlamış bir idrak gerektiren gerçekleri, bir çocuğun bilmesinin mümkün olmadığı insan ilişkileri bilgisi gerektiren gerçekleri; gerçek olmalarına rağmen başka şeylerin yanlış olduğunu düşünebilmek için deneyim gerektiren gerçekleri çıkarmak gerekir.” s.319 (bilgi, deneyim)

“Yararlı olanı ve olmayanı ayırt edebilecek yaşa geldiğinde çocuğu kuramsal bilgilere yönlendirebilmek için son derece dikkatli ve ihtiyatlı davranmak gerekir.” s.320 (fark etme, dikkat)

“Bilimler öğrenilirken analiz ya da sentezden hangisinin daha uygun olacağı tartışılıyor. Kimi zaman aynı araştırmalarda analiz ve sentez mümkündür ve çocuk sadece analiz yaptığını sanırken öğretim yöntemiyle yönlendirilebilir.” s.326 (araştırma, rehberlik)

“Benim eğitimimin esprisi çocuğa çok şey öğretmek değildir, onun beynine sadece doğru ve açık seçik bilgiler yerleştirmektir. Çocukta mantık, düşünme yetisi yavaş yavaş gelişir, önce önyargılar hücum eder ve bunlardan korumak gerekir onu. Sadece bilime saplanırsanız, dipsiz, kıyasız ve kayalarla dolu bir denize girmiş olursunuz ve kendinizi oradan asla kurtaramazsınız. Bilgiye sevdalanmış, bilginin çekiciliğiyle büyülenmiş ve durmaksızın bilgi peşinde koşan birini gördüğümde kıyıda kabuk toplayan ve bunları ceplerine dolduran bir çocuk görmüş gibi olurum.” s.327 (bilgi, düşünme, kademeli öğrenme, ilgi, kalıtım)

“Ben istiyorum ki bütün aletlerimizi kendimiz yapalım ve deney yapmadan önce alet yapılmasını istemiyorum; ama sanki rastlantıyla yapılmış üstünkörü deneylerden sonra bu deneyleri sorgulayacak aletlerin yavaş yavaş icat edilmesini istiyorum.” s.335 (yaparak yaşayarak öğrenme)

“İnsanın kendi kendine öğrendiği bilgilerin, başkaları aracılığıyla öğrendiği bilgilerden daha güvenilir olduğu tartışma götürmez bir gerçektir ve böylece birey mantığını kesinlikle başka bir otoritenin emrine verme alışkanlığından kurtulur, kendiliğinden ilişkiler kurma, fikirleri birbiriyle ilişkilendirme, aletler icat etme konusunda daha yaratıcı olur. Bilimlerin kısa yoldan öğrenilmesine yarayan bu kadar mükemmel yöntemler arasından birinin bize gösterilmesine ve onu gayret göstererek öğrenmeye gerçekten ihtiyacımız var. Bu ağır ve zahmetli araştırmaların

büyük yararı, bedenin kendisine uygun olan ve olmaya kuramsal incelemeler içinde etkin kalmasını ve uzuvların da esnekliğini korumasını sağlamasıdır ve böylelikle eller sürekli çalıştırılarak gelişir ve insan için yararlı şeyler üretir.” s.335 (sorgulayıcı akıl, keşif, öğrenme, araştırma)

“Oysa çocukların gördükleri her şeyi, sonuçlarını kestiremeden mekanik hareketlere yönelten taklit eğiliminden başka bir şey değildir bu.” s.372 (taklit)

“Doğru yargılamayı öğrenmenin en iyi biçimi, deneylerimizi en çok basitleştirmemizi sağlayan yolu denemek ve hatta hata yapmaktansa bu deneylerden vazgeçmektir. Söz konusu olan ona bir gerçeği öğretmekten çok gerçeği bulmak için ne yapmak gerektiğidir. Onu daha iyi eğitmek için hemen yanlışlıktan kurtarmamak gerekir kendisini. Emile beni örnek gösterelim.” s.383 (deneme-yanılma ile öğrenme)

“Ben ona bilmekten çok bilmemeyi öğrettim. Ben ona bilimin, gerçeğin kolay ama uzun, geniş ve yavaş geçilmesi gereken yolunu gösterdim. Giriş için gerekli ilk adımları atmasını öğrettim ama daha uzaklara gitmene izin vermiyorum. Kendi kendine öğrenmek zorunda olduğundan kendi aklını kullanır, başkalarınınkini değil; çünkü başkalarının düşüncesine meydan vermiş olmamak için otoriteye kesinlikle boyun eğmemek gerekir ve bizim birçok yanlışımız kendimizden çok başkalarından gelir.” s. 386 (yakından uzağa öğrenme, akıl)

“Beni olumlu kılan ve sanıyorum öyle olmamı başışlatan şey sistem zihniyetine bağlanmamak ve mantıktan olabildiğince uzak kalmak ve sadece gözle dayanmaktır. İnsanın düşünmeye başlaması kolay değildir; ama bir kez başlayınca da düşünmeden yapamaz artık Bir kez düşünen he zaman düşünecektir ve idrak düşünceyi bir kez etkilediğinde bir daha asla pasif kalmayacaktır.” s.463 (gözlem, düşünme, idrak)

“Çocuklar için her şey sonsuzluktur; hiçbir şeye de sınır koymazlar; değerlendirmeleri ve ölçüleri sınırsız olduğu için değil, idrakleri kısıtlı olduğu için. Bütün bilgileri olası ölçüler içinde kaldığından kendilerine söylenenden çok kendi bildikleriyle akıl yürütürler.” s.466-467 (idrak, bilgi, sorgulayıcı akıl)

Jean Jacques Rousseau'nun Emile ya da Eğitim Üzerine adlı kitabında eğitimsel meraka ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Ana-babanın eğitiminden önce doğa, insan yaşamına davet eder onu. Benim ona öğretmek istediğim meslek yaşamaktır. Ellerimden çıkarken eminim ki ne yargıç, ne asker ne de din adamı olacaktır; nasıl olması gerekiyorsa öyle bir insan, kim olursa olsun, ihtiyaca göre bir insan ve talih onun yerini değiştirebilir ama her halükarda kendisi kalacaktır. Yaşamın iyiliklerine ve kötülüklerine en iyi biçimde uyum sağlayan bana göre en iyi eğitim almış öğrencidir; bu nedenle şunu diyebiliriz ki gerçek eğitim derslerden ve ilkelerden çok uygulamadır. Yaşamaya başlarken kendimizi eğitmeye başlarız; eğitimimiz bizimle birlikte başlar.” s.114-115 (çevre, deneyim)

“Doğayı gözlemleyin ve sizin için çizdiği yolu izleyin. Çocukları sürekli olarak deneyden geçirir; her türlü deneyimle karakterini güçlendirir; onlara küçük yaşta sıkıntı ve acının ne olduğunu öğretir.” s.123 (gözlem, deneyim)

“Mürebbi önce, oluşmuş halde bulduğu yapay tohumların gelişmesini tamamlar ve ona kendisini tanıma, kendisinden yararlanma, yaşamayı bilme ve mutlu olma dışında her şeyi öğretir. Nihayet köle ya da zorba bilimle dolu ama duygudan yoksun hem bedeni hem ruhu güçsüz bu çocuk dünyaya atılır. Çocuğu ilk haliyle korumak istiyor musunuz? Onu doğar doğmaz denetim, koruma altına alın. Doğar doğmaz ele geçirin onu ve yetişkin biri oluncaya kadar bırakmayın: başka türlü başarmanız mümkün değildir.” s.125 (ilgi, öğrenme)

“İnsan daha fazla deneyimle daha iyisini yapabilir. Çocuklara öğretilebilecek tek bir bilim vardır: insan ödevleri bilimi! Ayrıca ben bu bilimi öğreten hocaya öğretmenden çok mürebbi diyorum; çünkü onun için söz konusu eğitimden çok yönetilmektir. Kesinlikle öğüt vermemelidir, bunları kendisi bulması gerekir.” s.130-131 (deneyim)

“Herkes iyi kötü kendi zekâsına, zevkine, ihtiyaçlarına, yeteneklerine, gayretine ve önüne çıkan fırsatlara göre gelişir. Tekrar ediyorum: insanın eğitimi doğuşunda başlar; konuşmadan önce işitmeden önce eğitilir. Deney derslerden önce gelir. Doğumundan bulunduğu yaşa kadarki gelişmesi izlenseydi en sıradan birinin bile sahip olduğu bilgiler hayrete düşürürdü bizi.” s.147 (çevre, kalıtım, bilgi)

“Çocuk havasız bir odada pinekleyeceğine her gün açık havaya çıkartılmalıdır. Çocuk orada bırakın koşsun, debelensin, çırpınsın, günde yüz kere düşsün, çok daha iyidir böylesi: çok küçük yaşta ayağa kalkmayı öğrenecektir. Kendilerine yeterli oldukça başkalarından daha az yardım isteyeceklerdir. Güçlendikçe bilgileri de gelişir ve bu bilgilerden yararlanırlar.” s.171 (çevre, öğrenme, bilgi)

“Çocuğun yersiz isteklerine karşı sadece fiziksel engeller çıkarın ya da bu eylemlerin karşılığı olan ve anında hatırlayacağı cezalar verin. Çocuğun kötü hareketlerini yasaklamaya onları engellemek gerekir. Deneyim ya da güçsüzlük çocukların uyacakları tek yasa olmalıdır... Çocuklar istediği zaman hoplamalı, zıplamalı, koşmalı ve bağırmalıdır. Bütün bu hareketleri güçlenmeye yönelik yapılarının gereksinimleridir: ama isteklerini kendileri yerine getirmediklerinde, bunları onlar için başkalarının üstlenmesini engellemek gerekir. Şu noktaya dikkat etmek gerekir: gerçek ve doğal ihtiyacı, ortaya çıkmaya başlayan fantezilerden ya da aşırı bolluktan kaynaklanan gereksinimlerden ayırmak gerekir.” s.183 (ilgi, deneyim, dikkat)

“İyi bir eğitimin en önemli amacı akıllı insanlar yetiştirmektir ve insanlar çocuklarını akılla yetiştiriyorlar. Sondan başlamaktır bu, sonucu araç yapmaya çalışmaktır. Çocuklar mantıktan bir şey anlasalardı, eğitime öğretime ihtiyaçları olmazdı; ama çok küçük yaşta hiç anlamadıkları bir dile muhatap olmaları sonucu bu çocuklar boş sözlerle yetinmek zorunda kalırlar, kendilerine söylenen her şeyi denetlerler, öğretmenleri kadar bilgili ve akıllı olduklarını sanırlar, sürekli tartışma çıkarırlar, her şeye isyan ederler ve sonuçta kendilerinden mantıksal açıklamalarla elde edilebileceği sanılan şeyler aslında etkilerinden korunması çok zor olan rekabet, tehdit ve gurur gibi gerekçelerle elde edilebilir.” s.190 (akıl, bilgi)

“Çocuğunuza kesinlikle sözlü ders vermeyin, deneyerek ders alması gerekir; kesinlikle hiçbir ceza vermeyin çünkü kabahatin ne olduğunu bilmez; kesinlikle özür diletirmeyin çünkü sizi üzmeyi bilmez. Aldığınız önlemlere rağmen çocuk ortalığı karıştırırsa, yararlı bazı aletleri kırarsa kesinlikle bir yanlışlık yapıp cezalandırmayın onu, azarlamayın, hiçbir olumsuz laf işitmesin, hatta sizi üzdüğünü belli bile etmeyin, kırılan şeyin kendiliğinden kırıldığını kabul edin; sonuçta eğer

hiçbir şey söylememeyi başarırırsanız onu çok etkilediğine inanabilirsiniz.” s.196
(deneme yanılma ile öğrenme)

“Bilgilerle donatmış olduğunuz bu küçük beyi dinleyin; gevezelik etsin, sorsun, istediği gibi saçmalasın. Sizin bütün akıl yürütmelerinizin onun zihnindeki yansıması çok şaşırtacaktır sizi: her şeyi karıştırır, her şeyi alt üst eder, canınızı sıkarak, kimi zaman beklenmedik eleştirilerle üzer sizi. Gayretli öğretmenler, basit ve sade olun, ağırbaşlı olun, başkalarını engellemek için sakın acele etmeyin.” s.201
(sorgulayıcı akıl)

“Bilgileri ona olabildiğince geç vermeye gayret gösterilmeli ve bu bilgiler onun için gerekli olduğunda, gelecek için değil yaşadığı dönemde yararlı olacak biçimde sınırlandırılmalıdır.” s.203 (bilgi)

“Onun arzularına karşı çıkmıyorum kesinlikle; tersine destekliyorum bunları, zevklerini paylaşıyorum, onunla birlikte çalışıyorum ve bunu onun zevki için değil kendi zevkim için yapıyorum, en azından o öyle sanıyor; onun bahçıvan çocuğu oluyorum: kolları güçleninceye kadar onun için toprağı sürüyorum. Baklalar her gün sulanır, büyümekte olduklarını büyük sevinç içinde gözlemler. Ben onun bu keyfini bir kat daha arttırmak için şöyle derim: bu size aittir ve bu ait olma sözcünü açıklarken bu işe zaman ayırdığını, emek verdiğini, bu toprakta kendisinden bir şeyler olduğunu, istediği zaman, kime karşı olursa olsun bu hakkını savunabileceğini söylerim.” s.206 (ilgi, yaparak yaşayarak öğrenme)

“Genç öğretmenler, hiçbir zaman unutmayın ki dersleriniz her zaman nutuktan çok eylem olmalıdır; çünkü çocuklar kendi söylediklerini ve kendilerine söylenenleri çabuk unuturlar ama yaptıklarını ve kendilerine yapılanları unutmazlar.” s.209 (yaparak yaşayarak öğrenme)

“Ona yaşına göre muamele edin ve onun için çok hareketli bir ortam yaratarak gücünü tüketmekten kaçının. Bu küçücük beyin kızışırsa, kaynamaya başlarsa onu özgür bırakın, köpürsün ama kesinlikle taşmasına izin vermeyin ve ilk düşünceler buharlaştıktan sonra ötekileri bastırın, sıkıştırın.” s.219 (bireysel farklılık)

“Çocukların her türlü akıl yürütmeden uzak olduklarını düşünmüyorum kesinlikle. Tersine bildikleri ve içinde bulundukları koşulda ilgilerini çeken,

hissedilebilir şeyleri çok iyi değerlendirebildiklerini görüyorum. Ama onların bilgileri konusunda yanılıyoruz biz, bilemeyecekleri şeyleri bildiklerini sanıyoruz ve anlayamayacakları şeyler konusunda düşündürüyoruz onları. Bununla birlikte bu biçarelere zorla verilecek bütün bilgiler zihinlerine bütünüyle yabancı bilgiler yerleştirilir. Bunlara ne kadar ilgi göstereceklerini siz değerlendirin bakalım!” s.223 (akıl, bilgi, ilgi)

“Çocukların düşünmeden ilgilendikleri, kendilerinde izlenimler bırakan şeylerden bilinmesi, tanınması gerekli olanları seçmek, göstermek ve bilmemesi gerekli olanları da gizlemek, onların adeta ilk melekeleri olan hafızalarını geliştirmek açısından gerçek bir eğitim sanatını gerekli kılar ve biz çocuğa ancak böyle bir sanat sayesinde gençliğinde ve bütün yaşamında gerekli olacak bilgiyi verebiliriz.” s.229 (bilgi)

“Hiç şüphesiz çocuk sadece istediğini yapmalıdır; ama sadece yapmasını istediğiniz şeyi istemelidir; sizin uygun bulmadığınız bir adımı atmamalıdır. İşte o zaman zihnini yıpratmadan, kendini yaşının gerektirdiği beden alıştırmalarına verecektir; o zaman zekâsını uygunsuz bir egemenliği gizlemek amacıyla keskinleştireceği yerde özellikle çevresindeki her şeyden kendi rahatlığı için yararlanmaya bakacaktır; işte o zaman ulaşabileceği her şeye sahip olmak ve kimsenin yardımı olmadan her şeyden gerçek zevk alabilmek için gerçekleştireceği ince buluşlarıyla şaşırtacaktır sizi. Bedeni sürekli hareket halinde olmasına rağmen, somut ve acil bir çıkarı söz konusu olduğunda çok daha iyi ve güçlü bir gelişme yeteneği gösterecek ve kuramsal eğitimden çok daha uygun ve güçlü bir eğitim olacaktır bu.” s.242-243 (ilgi, keşif)

“Çocuğun hiçbir zaman yetersiz ya da boş çabalar harcamasına izin vermeyin. Onu bu şekilde bütün hareketlerinin sonucunu kestirmeye ve hatalarını deneyleriyle düzeltmeye alıştıırırsanız etkin oldukça mantıklı olacağı da kesindir.” s.263 (rehberlik)

“Durum çok açıktı, anladı ve tercihini yapmak için dikkatle incelemesi gerekti. Önce adımla ölçmek istedi.” s.281 (idrak, araştırma, dikkat)

“Boyalarımız fırçalarımız olacak; objelerin renklerini, görünüşlerini ve biçimlerini taklit etmeye çalışacağız. Boyayacağız, renklendireceğiz, bulaştıracacağız,

çiziktireceğiz; ama bu bağlamda yaptığımız her şeyde sürekli doğayı gözlemleyeceğiz; ancak o hocanın gözleri önünde yapacağız yapacaklarımızı.” s.284 (taklit, gözlem, aktif öğrenme)

“Biz öğrencilerimizle en basit ve en açık seçik yolu izleyelim her zaman.” s.293 (basitten karmaşığa doğru öğrenme)

“Çocuğu özgür bırakın, hiçbir davranışına ses çıkarmayın; neyi nasıl yaptığını bakın. Hiçbir zaman özgür olduğunu kanıtlama ihtiyacı içinde olmayacağından hiçbir şeyi şaşkınlıkla yapmayacak, bütün eylemleri her zaman kendisine egemen olma amacına yönelecektir. Ne yapmak isterse istesin, üstesinden gelemeyeceği bir işe kalkışmayacaktır; çünkü bütün bunları denemiş ve tanımıştır. Gözünü her zaman açacak ve mantıklı olacaktır; gördükleri konusunda başkalarına aptalca sorular sormayacak, bunları kendisi irdedeleyecektir, öğrenmek istediği şeyi başkasına sormadan öğrenmeye çalışacak, çaba harcayacaktır.” s.311 (deneme yanılma yoluyla öğrenme, aktif öğrenme)

“Zihnin ilk işlemlerinde her zaman duyuların rehber olmaları gerekir. Dünyadan başka kitap yoktur, olaylardan başka eğitim yoktur. Okuyan çocuk düşünmez, sadece okur, kendisini eğitmiş olmaz, sözcük öğrenir sadece. Öğrencinizi doğanın olgularıyla ilgilendirin, kısa sürede meraklı biri olduğunu göreceksiniz; ama merakının beslenmesi için kesinlikle doyurmaya kalkmayın onu. Problemler koyun önüne ve çözmeye uğraşsın bunları. Söylediğiniz bir şeyi bilmesin, kendiliğinden anladığı şeyi bilsin: bilgiyle öğrenmesin, bilgiyi kendisi bulsun.” s.322 (rehberlik, bilgi, aktif öğrenme)

“Çocuklara öğrenmek oldukları şeyleri ender olarak teklif edeceksiniz siz; o kendisi isteyecek, arayacak, bulacak; siz sadece bu bilgileri onun anlayabileceği şekle sokacak; onda bu arzuyu uyandıracaksınız ve bu arzularını tahmin edebilmesinin olanaklarını sağlayacaksınız.” s.340 (aktif öğrenme, bilgi, ilgi)

“Çocuğun şunu ya da bunu öğrenmesinin çok az önemi vardır yeter ki öğrendiklerini iyice sindirsin içine ve yararlansın bilgilerinden, söylediklerinizle ilgili olarak kendisine yararı bir bilgi verecek durumda değilseniz hiçbir bilgi vermeyin. Siyaset, tabiat bilgisi, astronomi, hatta ahlak ve insan haklarını da dâhil

edeceğim anlatacaklarıma ve öğrencimi bütün bu dallarda bilgilendireceğim ve öğrenme arzusu aşılayacağım ona.” s.341 (bilgi, ilgi)

“Mademki mutlaka kitap gerekiyor bize, bir kitap var ki bana göre doğal eğitim için en yararlı çalışmadır. Bu kitap beni Emile’ imin okuyacağı ilk kitap olacaktır; uzun süre kütüphanesinin tek kitabı olacaktır ve çok seçkin bir yeri olacaktır. Doğa bilimleri konusunda bütün konuşmalarımızın açıklayıcısı olacaktır bu metin. Gelişmelerimiz süresince yargılarımızın biçim ve özüne deney örneği oluşturacaktır ve zevklerimizde bir bozulma olmadıkça da bu okumalardan zevk alacağız. Hangisidir bu şahane kitap? Aristoteles? Plinius? Buffon? Hayır, Robinson Crusoe.” s.348-349 (rehberlik, ilgi)

“Adasını yararlanacağı bir depo haline getirmek isteyen gayretli bir çocuk, öğrenmek için öğretmenin öğretme arzusunda daha istekli olacaktır. Yararlı olan her şeyi öğrenmek isteyecek ve sadece onu öğrenecektir; onu yönlendirme gereği duymayacaksınız, sadece engellemeye çalışacaksınız.” s.350 (ilgi, öğrenme)

“Yığılan bilgiler sizi çocuğa insanların karşılıklı bağımlılığını göstermek zorunda bıraktığında, ona işin manevi taraflarını göstereceğinize bütün dikkatini birbirlerine yararlı olan sanayiye ve mekanik sanatlara yönlendirin. Çocuğu atölye atölye dolaştırırken kendisinin bizzat yapamayacağı işleri görmesinden, oralarda yapılan işleri ya da hiç değilse gözlemlediklerini iyice öğrenmeden çıkacağından hiç üzülmeyin. Bu amaçla kendiniz çalışın, her vesileyle, her yerde örnek olan çocuğa; onu usta yapmak için sürekli öğretici olun ve bir saatlik çalışmanın bir günlük açıklamalardan daha fazla öğretici olduğunu aklınızdan çıkarmayın kesinlikle.” s.351 (dikkat, gözlem, rehberlik)

“Çocuğa her şeyden önce olayları ve eşyaları öğretin, daha sonra da bunların bizim günümüzde taşıdıkları değeri öğretirsiniz: çocuk böylece düşünceyle gerçeği karşılaştırabilecek, sıradan olanın üstüne çıkabilecektir. Bir çocuğu akıllı yapabilmemiz için ona yargılarımızı dikte edeceğimize kendi yargılarının güçlenmesini sağlamamız gerekir.” s.353 (rehberlik)

“Çocuk meraklarını nasıl yönlendirdiğimizi düşünün bir: anlayış, yaratıcı zekâ, öngörü... Düşünme yetisini nasıl geliştirebileceğimizi görün. Gördüğü her şeyde, yaptığı her şeyde her şeyi bilmek, tanımak isteyecektir: nedenlerden nedenlere

geçerek her zaman en başa kadar gitmek isteyecektir; varsayım olarak hiçbir şeyi kabul etmeyecektir; öğrenmek için daha önceki, bilmediği ilk bilgileri gerektiren her şeyi reddedecektir: bir zembereğin yapılışını gördüğünde çeliğin madenden nasıl çıkarıldığını bilmek isteyecektir; bir sandığın parçalarının yerleştirildiğini gördüğünde de ağacın nasıl kesildiğini görmek isteyecektir. Tek başına çalışıyorsa eğer herhangi bir aleti ne zaman eline alsa sürekli şu soruyu soracaktır: bu alet olmasaydı bir benzerini yapabilmek için ya da ondan vazgeçmek için ne yapmam gerekir?” s.335 (ilgi, bilgi, ön bilgi,, sorgulayıcı akıl)

“Öğretmenin belli başlı görevlerinden biri çocuğun sadece bir şeye yararlı olduğunu hissetmesini sağlamak değil yaptığı, işin neye yaradığını çok iyi anlayarak zevk almasıdır.” s.356 (idrak, ilgi)

“Bir öğrencinin, ulaşabileceği gerçek ve maddi ilişkilerden kopmadan ve zihinden anlayamayacağı ve bu yüzden kendisinin sıkıntıya koyacağı tek bir fikir gibi oluşmasına meydan vermeden merakını olabildiğince ilginç konulara yöneltmek mümkün müdür? Öğretmenlik sanatı çocuğun dikkatini hiç yararı olmayan önemsiz şeyler üstünden yoğunlaştırmak değildir, uygar bir toplumun iyi ya da kötü düzeni hakkında akıl yürütülerek yerinden hükümler verilebilmesi için bir gün onu mecbur kılacağı önemli ilişkilere yakınlaştırmaktadır. Çocuğun düşünmesini gerçekleştirirken onu eğlendirirken yapılan konuşmalarını da eksik edilmemesi gerekir.” s.358 (rehberlik, dikkat, akıl, düşünme)

“Çocuğun gözlerinin önünden doğanın ve sanatın ürünlerini geçirerek, merakını çekerek, bu merakın kendisini nereye doğru götürdüğünü gözlemleyerek zevklerini ve eğilimlerini öğrenmek gibi bir yarar sağlanır ve herhangi bir eğilimi somutlaşmışsa zekâsının ilk kıvılcımlarını görmek mümkün olur.” s.371 (ilgi, gözlem)

“İşte çocuğumuz artık kişiliğini kazanmıştır. Kendisini eşyalara ve olaylara bağlayan gerekliliği her zamankinden daha çok hissetmektedir artık. İşe bedenini ve duygularını eğitmekle başladık, daha sonra zihnini ve yargılama yetisini geliştirdik. Nihayet uzuvlarını kullanmasını yeteneklerini kullanma alışkanlığıyla birleştirdik. Hareket eden ve düşünen bir varlık oluşturduk.” s.379 (rehberlik)

“Emile az şey bilir ama bildikleri gerçekten kendisine aittir; hiçbir şeyi eksik bilmez. Az bildiği ama çok iyi bildiği şeyler arasında en önemlisi bilmediği şeylerin çok olması ve bunları günün birinde öğrenebilecek yetenekte olmasıdır; onun bilmediği şeyler başkalarının bildiklerinden çoktur, bunları bilmeyecektir, buna karşılık başkalarının hiç öğrenemeyeceği pek çok şeyi öğrenme yeteneğine sahiptir. Evrensel bir zekâya sahiptir. bilgileriyle değil, bilgilere sahip olma yeteneğiyle; açık bir zihin, zeka, her şeye sahip olma ve Montaigne’in dediği gibi eğitilmiş değilse bile eğitilebilir olma. Benim için yaptığı her şeyin neye yaradığını bilebilmesi ve inandığı her şeyin nedenini bilebilmesi yeterlidir. Gerektiğinde o bilgileri kazanabilmeyi öğretmektir, bilgileri tam anlamıyla değerlendirmeyi öğretmek ve her şeyin üstünde gerçeği sevdirmektir.” s.386 (aktif öğrenme, bilgi)

“Bu gözlemleri yapabilmemiz için gözlerimizin önündeki örnekleri bırakmalı ve doğa düzenini izleyerek tutkuların nerelerde gelişmeye başladıklarını araştırmak gerekir. İyi yetiştirilmiş, eğitilmiş bir çocuk vaktinden önce aldığı bilgilerden yararlanmak için kesinlikle belli bir güce sahip olmak ister” s.405 (gözlem, araştırma, ilgi, bilgi)

“Öğrenciniz bilgilendikçe bu bilgilerine uygun fikirler seçin onun için; arzuları alevlendikçe de bunları yatıştırarak tablolar seçin. Öğretmenler! Az konuşan; ama yeri, zamanı, kişileri seçmeyi öğretin; bütün derslerinizi örneklerle verin ve etkilerinden emin olun.” s.425 (bilgi, ilgi)

“Çocukluğumuzdan başlayarak başımız kitaplardan kalkmıyor, düşünmeden okumaya alışıyoruz, ayrıca ve tutkular ve tarih ve insanlarla ilgili olarak saçma fikirler içinde yaşadığımızdan tarih kitaplarından okuduklarımızı doğal bulmayı alışkanlık haline getiriyoruz ve bütün bunların sonucunda kendimize bakarak başkalarına hükmediyoruz ve doğanın dışına çıkıyoruz.” s.441 (ilgi)

“Öğrencilerinizin cesaretleri kırılmamalı ve ruhlarını yücelterek hiçbir şey de ihmal edilmemelidir; size erişebilmeleri için eşit davranın onlara ve onlar size kadar yükselemezlerse siz onlara inin ve bundan kesinlikle utanmayın, sıkılmayın. Öğrencinizi eğitirken onurunuzu sizin içinizde değil öğrencinizin içinde olduğunu hiçbir zaman unutmayın, hatalarını düzeltmek için hatalarını paylaşın; utancını yok etmek için siz de üstlenin.” s.449 (rehberlik)

“Öğrenci öğretmenin bilgilerini kendisinininkiler kadar sınırlı bulacak durumda bırakılmamalı ve aynı zamanda öğretmenini kendisi kadar kolayca kapılan biri gibi düşünmemelidir. Her şeyi göremeyen karşılaştırma yapamayan ve her şeyi kendi gücü içinde ve gücü kadar değerlendirebilen bir çocuğun öğretmeni hakkında öyle düşünmesi doğrudur. Aklın otoritesine, bilginin önceliğine, öğretmenin bilgi ve otoritesi içinde gencin kendisi içinde gördüğü yararlarla dayanmalıdır.” s.450 (bilgi, akıl)

“İnsanın en etkin olması gereken yaşta gençlere sadece kurumsal dersler veriliyor ve hiçbir deneyden geçirmeden toplum içine atılıyor. Bunlara tanık oluyorum ve önce mantığa ve doğaya aykırı şeyler bunlar ve bu koşullarda pek az insanın kendisini yönetmeyi başarabilmesi hayrete düşürmüyor beni. Hangi tuhaf anlayışla deney ve uygulamaları ihmal ediyoruz ve bir yığın yararsız şey öğrenmeye zorlanıyoruz ve itiliyoruz? Çocuklarımıza birtakım tuhaf şeyler ve anlamsız sözler, sözcükler öğretmekle onlara yaşamayı öğrettiğinizi sanıyorsunuz ben gerçekten yaşamayı öğrettim. Emile’e; kendi başına yaşamayı biliyor ve ayrıca ekmeğini kazanmayı da öğrenmiştir.” s.454 (gözlem, sorgulayıcı akıl, öğrenme)

“Öğrencinizi her zaman kendi düzeyine göre iyi ve hayırlı işlerle meşgul edin; ihtiyaç içinde olan insanların sorunlarını kendi sorunları gibi bilsin ve onlara sadece maddi değil manevi yardımlarda da bulunsun.” s.455 (bireysel farklılık, rehberlik)

“Gençlere vermek istediğiniz dersleri sözelden ve konuşmalardan çok eylemlerle verin. Yaşayarak ve deneyerek öğrenecekleri şeylerin hiçbirini kitaplardan öğrenmesinler. Gençlerden nedensiz ve anlamsız şeyler söylemeye alıştırmak, kolej sıralarında başkalarına inandırma ilgisi çekmeden onlara sadece inandırma sanatını ve hitabet enerjisini ve etkileyiciliğini öğretmeye çalışmak kadar saçma bir düşünce olamaz! Yararlı ve ilgi çekici bir hale getirilmedikçe belagat bu biçimiyle ve yöntemleriyle her zaman yararsız gevezeliklerden öteye geçemeyecektir. Ona her zaman tutkularını okşayacak konular gösterirdim ve başkalarına kendi isteklerini kabul ve tercih ettirmek için yararlanacağı dilin biçimini kendisi ile birlikte incelerdim.” s.458 (yaparak yaşayarak öğrenme, deneme yanılma ile öğrenme, ilgi, araştırma)

“Öğrencimi kendi dışına çıkardığım bütün bu yöntemlerin her zaman kendisiyle doğrudan bir ilişkisi vardır, çünkü bu bir iç huzur ve sevinç kaynağıdır ama ben onu başkalarına yararlı biri yaparken aynı zamanda eğitmeye çalışıyorum. Önce onu eğitmek için gerekli olanakları sağladım, Şimdi de sonuçlarını gösteriyorum. Kafasında yavaş yavaş ne büyük fikirlerin olduğunu görüyorum!” s.460 (kademeli öğrenme, rehberlik)

“Emile gücünün ve sınırlarının üstündeki şeylere kesinlikle dikkat etmemeyi öğrenmiştir ve anlamadığı şeyleri tam bir kayıtsızlık içinde dinler. Kendisine sıkıntı ve rahatsızlık veren birçok konuda sık sık ‘ bu benim işim değil’ der; ve çetrefil sorulardan endişelenmeye başladığında da kendisine zor sorular sorulmuş olduğu için değil, bilgilerinin doğal gelişmesiyle o sorulara doğru itildiği için endişelenir. Emile’e hiçbir şey öğretmek istemiyoruz ve her şeyi kendisinin öğrenmesini istiyoruz.” s.470-471 (dikkat, sorgulayıcı akıl, bilgi, aktif öğrenme)

“Bunu size örnek olarak sunmamın nedeni getirdiğim yöntemden ayrılmaksızın öğrencinize karşı nasıl bir mantık yürütmek gerektiğini göstermektir. Eğer Emile başka bir dini kabul etmek zorundaysa bu konuda ona rehberlik etmem hakkım değildir benim; tercih yapmak ona aittir.” s.563 (sorgulayıcı akıl, rehberlik)

“Şimdiye kadar cehaletinden yararlanarak engelleyebiliyordum onu; şimdi ise bilgilerinden yararlanarak engellemek durumundayım. Onun ve benim ne olduğumuzu anlatmak; benim ve onun neler yapmış olduğumuzu araştırmak. Mademki bunları öğrenmesi gerekiyor artık başkasından da, kendi kendine de öğrenmesi gerekir.” s.570 (rehberlik, bilgi, araştırma, aktif öğrenme)

“Her yaşın kendine özgü bir sevmeye, benimseme durumları vardır ve her yaşın mantığına seslenirken uygun yolları bulmak ve sevdirmek gerekir. Gençlerle gerektiğinde ciddi olun ama her zaman çekici şeyler söyleyin ve sizi dinlemek zorunda kalsın. Gençlerin zevklerine ve arzularına karşı kesinlikle soğuk davranmayın, hayal gücünü boğmayın ve bastırmayın ama bu konuda aşırıya kaçmaması için yönlendirin onu.” s.581 (ilgi, rehberlik)

“Bana on iki yaşında, hiçbir şeyden haberi olmayan bir çocuk verin onu size on beş yaşında, küçüklüğünden beri eğittiğiniz çocuğunuz kadar bilgili biri olarak

geri vereyim, şu farkla ki sizinkinin bilgileri hafızasında, benimkinin bilgileri ise mantığında ve aklında olacaktır.” s.585 (rehberlik, bilgi, akıl)

“Çevresinde toplanmış bu insanlar ona yetişkin muamelesi yapar gibi görünürlerken karşılarında bir çocuk varmış gibi davranacaklarından, ben akıl yürütmelerimde her zaman basit ama ciddi ve açık seçik davranacağım.” s.592 (çevre, sorgulayıcı akıl)

“Öğrencinin öğretmen bilgisi ve isteği dışında hiçbir şey yapmaması önemlidir, öğretmenin kötü ve zararlı şeyleri de bilmesi gerekir. Öğretmenin, öğrenci tarafından aldatılmaktansa ve kabahatin kendisi bilmeden işlenmesinden bir kabahati kabul etmesi ve yanılması daha iyidir. Bir kabahate göz yumması gerektiğine inanan öğretmen bir süre sonra her şeye göz yummak zorunda kalacaktır ve bir şeye göz yumulunca arkasından göz yumulması gereken başka şeyler ve sonu gelmez bunun. Ancak bütün düzenin ve yasaların altüst edilmesiyle engellenebilir bu gidişat.” s.596 (bilgi, aktif öğrenme, rehberlik)

“Öğrencinizi zaaflarından kurtarmak istiyorsanız kendi zaaflarınızı ona göstermekten kaçınmayın; sizin mücadelelerinizi görsün ve denesin bunları, sizi örnek olarak o da yensin bu zaaflarını ve başkaları gibi ‘ genç olmadıklarına kızan şu ihtiyarlar gençlere ihtiyarlar muamelesi yapmak istiyorlar ve artık hiçbir arzuları kalmadığından bizim arzularımızı da suç olarak görüyorlar’ demesin.” s.597 (deneme yanılma ile öğrenme, ilgi)

“Emile’i ahlakı, gelenek görenekleri değil zevki incelemesi için gösterilere götüreceğim; çünkü zevk düşünmeyi bilen insanlara böyle yerlerde gözükür. Benim esas amacım ona bütün güzelliklerin ne olduğunu hissetmeyi ve sevmeyi öğretirken, çeşitli güzellikleri, kendisinin sevgi duygularını ve zevklerini saptamak, doğal eğilimlerin bozulmasını engellemek ve günün birinde bütün zenginliği içinde mutlu olma yollarını çok yakınında bulmasını sağlamaktır. Daha önce de söylediğim gibi zevk sade ve önemsiz gibi görünen şeylerde kendini bulma sanatıdır: ama yaşamın çekiciliği küçük ve sadece şeylerden geçebilecek zevklere bağlı olunca bu tür şeylerle ilgilenmek önem kazanmaktadır.” s.612 (rehberlik, ilgi)

“Taklit şeylerin seçiminde her zaman doğayı örnek alırım. Zevklerimle ilgili olarak her zaman doğaya danışırım.” s.614 (taklit, ilgi)

“Onlara kesinlikle ders vermeye çalışmamak gerekir, kızlar kendileri öğrenmek istemelidir: ödül hiçbir zaman amaç haline getirilmemelidir ve özellikle bu dallarda, başarılı olmayı istemek başarının ilk adımıdır. Zevk, çalışma ve yetenekle oluşur; zevk aracılığıyla da zihin, belli belirsiz bir şekilde güzellik düşüncelerine ve sonra da bu düşüncelerle ilişkili olan ahlak kavramlarına açılır.” s.664 (aktif öğrenme, ilgi)

“Çocukları bazı iyi işler yapmayı öğreten bilgilerden daha yararlı bilgi olmadığına inandırın. Kendilerine emredilen şey iyi, yasaklanan şey kötüdür; daha fazlasını bilmeleri gerekmez; dolayısıyla çevrelerinde bulunan ya da onları yönlendiren kimselerin seçimi kız çocuklar için erkek çocuklara göre daha önemlidir. İnsanı ödevlerini bilmeye yönlendiren akıl karışık bir şeydir; kadını kendi ödevlerini bilmeye götüren akıl daha sadedir.” s.676-677 (bilgi, çevre, rehberlik, akıl)

“Sonuç olarak genç kızlara iyi ahlak mı aşlamak istiyorsunuz? Onlara sürekli ‘akıllı olun’ demeyin, akıllı olurlarsa bundan büyük bir çıkar sağlayacaklarını anlatın; bilgeliğin ne kadar değerli bir şey olduğunu hissettirin ve sevdirebilirsiniz onu.” s.693 (rehberlik)

“Açık havada yürümeyi ihmal etmiyoruz, çevremizde gördüklerimize bakmayı ihmal etmiyoruz ve istediğimiz zaman uzun uzun seyrediyoruz çevremizi.” s.725 (çevre)

“Tabiat bilgisine meraklı olup da toprakları incelemeyen, bir kayaya dokunmadan geçen, bitkileri toplamadan dağlardan geçen, çakıl taşı ve fosil toplamayan biri olabilir mi? Sizin sokak filozoflarınız tabiat bilgisini çalışma odalarında irdeliyorlar; odaları ıvır zıvırla dolu, akıllarında birtakım adlar var ama doğayla ilgili hiçbir şey bilmiyorlar.” s.726 (ilgi, araştırma, bilgi)

“Emile çok az meraklıdır: çünkü bu kadar temel bilgiyle donatıldıktan sonra daha fazla bilgilenmek istemesi zordur. İnsan bilgilendikçe meraklı olur; öğrenmek isteyecek kadar bilgilidir.” s.726 (ilgi, bilgi)

“Düşünme sanatı kadınlara yabancı değildir ama kadınlar akıl yürütme gerektiren bilimlerin sadece yanından geçmekle kalmalıdır.” s.749 (düşünme, sorgulayıcı akıl)

“Gençleri yeni bir yaşa girerken, önceki yaşamlarını da dikkate alarak yetiştirirseniz, yeni alışkanlıklar edinirken eski alışkanlıklarını bırakmamaya alıştıırırsanız, başladıkları dönemi dikkate almadan her zaman iyi olanı yapmaya alıştıırırsanız işte ancak o zaman eserinizi kurtarmış olursunuz ve son günlerine kadar emin olabilirsiniz ondan; çünkü en korkulacak olan devrim gözlemlemekte olduğumuz yaş dönemidir.” s.759 (dikkat, rehberlik)

“Bilgi sahibi olmak için bütün ülkeleri dolaşmak yeterli değildir. Yolculuk yapmayı bilmek gerekir. İncelemek için göz gerekir. Çünkü bunlar düşünme sanatını bilmezler, okuma sırasında zihinlerinde yazar tarafından rehberlik edilmesi gerekir ve yolculuklarında kendiliklerinden bir şey görmeyi bilmezler. Kimileri de hiçbir şey öğrenmezler çünkü öğrenmek istemezler.” s.791 (bilgi, rehberlik)

“Gözlemler ve incelemeler zorlaştıkça daha ilkel ve daha özensiz yapılıyor; insan soyunun doğa bilgisiyle ilgili araştırmalarımızın pek başarılı olmamasının bir başka nedenidir bu.” s.795 (gözlem, araştırma, bilgi)

“Akılla mantıkla yapılan her şeyin kuralları olması gerekir. Eğitimin bir parçası gibi kabul edilen yolculukların da kendi kurallarının olması gerekir. Yolculuk etmek için yolculuğa çıkmak amaçsız dolaşmak, serserilik etmektir; öğrenmek için yolculuk etmek de çok bulanık bir amaçtır: belirli bir amacı olmayan eğitimin hiçbir anlamı yoktur. Ben eğitmek istediğim gence bu bağlamda somut bir çıkar göstermek isterim ve çok iyi seçilmiş bu çıkar ayrıca eğitimin, öğrenmenin doğasını da belirleyecektir.” s.797 (akıl, somut öğrenme)

“Siz genç hocaların hocası olarak kalın. Bize öğütler verin, bizi yönetin, size itaat edeceğiz: yaşadıkça size ihtiyacım olacak. Sizi taklit edebilmem için rehberlik yapın bana ve dinlenin artık.” s.837 (rehberlik, taklit)

Tablo 4. 3. Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev Kitabında Yer Alan Merak’a İlişkin Bulgular

Kitaptaki merakla ilgili kavramlar ve merak türleri	Araştırma	Gözlem	İlgi	İdrak	Düşünme	Öğrenme	Keşif	Bilgi	Dikkat	Deneyim	Farkındalık	Taklit	Rehberlik	Ön Bilgi	Çevre	Kalıtım	Bireysel Farklılık	Sorgulayıcı Akıl
Psikolojik Merak	1		1			2									2			2
Sosyolojik Merak																		
Felsefi Merak																		
Bilimsel Merak								1										
Eğitimsel Merak			1	1		1	1	1										

Tablo 4.3. incelendiğinde Jean Jacques Rousseau’nun Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev adlı kitabında en fazla psikolojik meraka rastlanılmaktadır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok eğitimsel, bilimsel meraka rastlanmış sosyolojik ve felsefi meraka ise rastlanılmamıştır.

Jean Jacques Rousseau’nun Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev adlı kitabında psikolojik meraka ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“İnsanın kendi çabalarıyla neredeyse yokluk içinden çıkışını görmek ne kadar görkemli, ne kadar güzel bir şey; doğanın çevresine sardığı karanlıkları aklının ışıklarıyla dağıtması; kendini aşması; aklının yardımıyla göklere yükselmesi; uçsuz bucaksız evrende dev adımlarla bir güneş gibi yürümesi ve daha görkemli ve daha zor olanı gerçekleştirmesi: insanı irdelemek, doğasını, ödevlerini ve amacını öğrenmek için içine kapanması. Son zamanlarda bu harikalar yenilenmeye başladı.”
s.47 (çevre, sorgulayıcı akıl, araştırma, öğrenme)

“Bir bilge şöyle diyor: Benim öğrencimin vaktini top oynayarak geçirmesine bir itirazım yok, hiç değilse bedeni güçlenir. Biliyorum, çocukların bir şeylerle

meşgul olmaları gerekir ve çocuklar için aylaklık en korkulacak şeydir. Ne öğrenmeleri gerekiyor, öyleyse? Çok yerinde bir soru! Büyüdüklerinde yapacakları şeyleri öğrensinler, unutacakları şeyleri değil. Bahçelerimiz heykellerle tablolarla dolu. Halkın beğenisine sunulan bu sanat eserlerinde neler anlatılıyor sizce? Vatani koruyanlar mı? Ya da vatani erdemleriyle zenginleştirdiklerinden değerli olan insanlar mı? Hayır. Bu şaheserlerde insan duygularının ve aklının bütün sapkınlıklarının tasviri vardır. Bunlar mitolojiden özenle seçilmiştir ve çocuklara çok küçük yaşlarında ilgiyle seyrettirilir; burada amaç, herhalde çocukların, okumayı bile sökmeyen önce ahlaksızlık örneklerini bulmalarıdır gözlerinin önünde.” s.67 (çevre, ilgi, öğrenme, sorgulayıcı akıl)

Jean Jacques Rousseau’nun Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev adlı kitabında bilimsel merakla ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“Ey insanlar! Şunu bilirsiniz ki doğa çocuğunun elinden tehlikeli bir silah alan bir ana gibi sizi bilimden korumak istemiştir; size açmadığı her sır sizi bir kötülükten korumaktır ve bilgi edinmeye çalışmanın zahmetli bir şey olması onun en büyük iyiliklerinden biridir. İnsanlar bozulmuştur; bilgili dogma felaketiyle karşılaşmış olsalardı daha da kötü olacaktı.” s. 57 (bilgi)

Jean Jacques Rousseau’nun Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev adlı kitabında eğitimsel merakla ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“İnsana özgü merak duygusu öğrenme isteği uyandırır onda, deniyor. Dolayısıyla bütün doğal eğilimleri gibi onu da karşılaması gerekir. İhtiyaçları insana gerekliliğini hissettirir. Bilgi birçok bakımdan yararlıdır; bununla birlikte yabanıl da insandır ve bu gerekliliği hissetmezler kesinlikle, işleri zorunluluk yükler onlara. İşler onlara çoğu zaman ödevleriyle ilgilenmeleri için öğrenmekten vazgeçme zorunluluğu yüklerler. İnsan kaydettiği gelişmeler sayesinde zevki tadar. İşte bunun için meydan okuması gerekir ona. İnsanın ilk keşifleri öğrenmesi açlığı daha da arttırır. Bu, aslında yetenekli olanların başına gelir. Ne kadar çok öğrenirse öğrenmesi gereken daha çok şey olduğunu anlar; yani her zamanki alışkanlıklarını yitirmesi onu daha çoğunu yitirmeye teşvik eder: ama cehaletlerinin öğrenerek gelişeceğini bilen akıllı insan sayısı çok azdır ve öğrenme ancak onlar için yararlı olabilir.” s.88 (merak, ilgi, öğrenme, keşif, idrak, bilgi)

4.3. Bertrand Russell’ın Eserlerinde Yer Alan Merak’a İlişkin Bulgular

Bertrand Russell’ın birçok eseri gözden geçirilmiş fakat eğitimle ilgili olan iki kült eseri üzerine yoğunlaşmıştır. Bunlardan biri ‘Eğitim Üzerine’ diğeri ise ‘Eğitim ve Toplum Düzeni’dir. Ayrıntılı bir şekilde incelenen kitaplarda merak kavramının kendini aşikâr ettiği görülmüştür. Kitapları özetlemek gerekirse; Russell’ın en önemli eserlerinden olan Eğitim Üzerine adlı kitap, eğitim camiasına, çocuklarla bir şekilde iletişime geçen herkese, özellikle de ebeveynlere önemli bilgiler aktarması açısından önemlidir. Russell, kitapta sadece var olan eğitim sistemlerinin eksiklikleri konu almamakta, aynı zamanda çocuk gelişimi, aile yapısı, dinsel otorite, toplumun ahlak anlayışı ve cinsellik eğitimi konularının eğitimdeki yeri ve önemine dikkat çekmektedir. Bu açıdan birçok topluma eğitim noktasında verdiği dersler mahiyetinde örnek teşkil etmektedir. Günümüz çağdaş eğitim anlayışıyla da uyuşan kitapta Russell’ın kendine has ve çarpıcı fikirleri mevcuttur. Kitapta geçen “Eğer tüm eğitim, sevgiyle ele alınan bilgi temelinde yükselirse toplum iyiye doğru değiştirilebilir.” cümlesi bile başlı başına kitabın topluma katkı sağlayacağını haber vermektedir.

Russell, Eğitim ve Toplum düzeni adlı kitabında ise eğitimde disiplin, kalıtım, yetenek, sınıf ayrımı, rekabet, vatanseverlik, bürokrasi, din, ekonomi ve cinsellik gibi birçok konuyu tartışmaktadır. Bu tartışmaların çoğu yıllar öncesinden günümüze kadar güncelliğini korumaktadır. Russell’ın özgürlükçü bir eğitim anlayışına temel oluşturan çarpıcı fikirlerini bir araya getiren denemelerinden oluşan bu kitap, her dönemin vazgeçilmez bir sorunu “ ne için, nasıl bir eğitim?” sorusuna ışık tutmaktadır. Eserde öğrenciye verilen fazla eğitimin ve aşırı yüklenmemenin öğrenme merakını ciddi anlamda azalttığı, eğitimde öğrenmenin yaparak yaşayarak, araştırma gözlem ve deneyler yaparak daha kalıcı hale getirilebileceği, okula başlama yaşına ve bireysel farklılıklara dikkat edilmesi gerektiği doğayla iç içe bir eğitimin önemli olduğu, öğrencilere tarih anlatılırken nasıl bir yaklaşım sergileneceği, eğitimde rekabetin olup olamaması gerekliliği konuları üzerinde durulmaktadır. Bu konuların tamamı güncelliğini korumakla beraber gerçek ve yapılandırılmış bir eğitim için bu konuları dikkatle irdelemek şarttır.

Tablo 4. 4. "Eğitim Üzerine" Kitabında Yer Alan Merak'a İlişkin Bulgular

Kitap-taki merakla ilgili kavramlar ve merak türleri	Araştırma	Gözlem	İlgi	İdrak	Düşünme	Öğrenme	Keşif	Bilgi	Dikkat	Deneyim	Farkındalık	Taklit	Rehberlik	Ön Bilgi	Çevre	Kalıtım	Bireysel Farklılık	Söyleyici Akıl
Psikolojik Merak	1	4	19	2	3	10	3	12	5	5		3	4		8	1	3	1
Sosyolojik Merak			3			1		2				1	1		4			
Felsefi Merak		1	11	1	1	3	1	5	1	1		1	1		4		4	
Bilimsel Merak			1			1												
Eğitimsel Merak	5	3	33	9	3	28	7	16	8	1	1		19		11	5	8	7

Tablo 4.4. İncelendiğinde Bertrand Russell’ın Eğitim Üzerine adlı kitabında en fazla eğitimsel meraka rastlanılmaktadır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok psikolojik, felsefi, sosyolojik ve bilimsel meraka rastlanmıştır.

Bertrand Russell’ın Eğitim Üzerine adlı kitabında psikolojik meraka ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“Emile’i okuduğumuz zaman, sistemin yetiştireceği mükemmel kimse olmadan önce, öğrencinin ahlak eğitimi görmeye gereksinim duyduğunu görüyoruz. Gerçek şudur ki çocuklar doğuştan iyi ya da kötü değildirler. Onlar yalnız refleksler ve birkaç içgüdüyle doğarlar; bunlardan çevrenin etkisiyle alışkanlıklar oluşur. Bu alışkanlıklar ya sağlam ya hastalıklı olabilirler. Hangisinin olacağı asıl olarak anneler veya dadıların anlayışına bağlıdır, çünkü çocuk doğası, önce, hemen inanılmayacak kadar istenilen biçimi almaya uygundur.” s.31(çevre)

“Ahlaki kötülük saydığı alışkanlık haline gelmiş tembellik, çocuğa eğitimin kendisine bilmeye değer bir şey öğrettiği hissettirilirse, ortadan kalkar. Ama verilen bilgi değersizce ve onu verenlerde gaddar ve zalim görünürlerse çocuk elbette Çehov’un kedisi gibi hareket edecektir. Her çocukta bulunan öğrenmek hevesi -ki bu

onun yürüme ve konuşma için harcadığı çabadan de anlaşılır-eğitimde dürtücü güç olmalıdır. Bu dürtücü gücün, dayağın yerine konması çağımızın en büyük ilerlemelerden biridir.”s.32 (ilgi, bilgi)

“Çocuklar, özellikle, büyükleri ve arkadaşları tarafından beğenilmek isterler. Kural olarak, onların iyi veya kötü yönlerde, içinde bulundukları durumlara göre geliştirebilecekleri içtepileri vardır, üstelik onlar yeni alışkanlıkların kazanılması kolay olan bir dönemdedirler; iyi alışkanlıklarsa erdemin büyük bir kısmını nerdeyse otomatikleştirebilirler.” s.33 (çevre)

“Biri cesareti, diğeri bilgiyi, başka biri şefkati, bir başkası da doğruluğu önemli bulur.” s.35 (bireysel farklılık)

“Hayvanlar makineler gök gürültüleri elle yapılan şeylerin her türlü çocukların merakını uyandırır onların bilgiye karşı susuzluğu en zeki yetişkini bile utandıracak kadar şiddetlidir. Yaş ilerledikçe bu içtepi zayıflar sonunda alışılmadık şey insana tiksinti vermeye başlar onunla daha sıkı ilişki kurma isteği kalmaz işte bu aşamadan insanlar ülkenin mahvolduğunu söylemeye ve ben gençken böyle değildi demeye başlar o uzak zamankinin aynı olmayan şey konuşanın ilgisidir. İlginin ölmesiyle etkin zekâyı ölmüş sayabiliriz.” s.53 (ilgi, bilgi)

“Çocukluk çağından sonra ilgi şiddeti ve kapsamı bakımından zayıflamakla birlikte özelliği bakımdan uzun süre iyileşmeye devam edebilir. Genel sorunlara karşı ilgi özel olaylara karşı ilgiden daha yüksek bir zeka düzeyi gösterir. Genellik derecesi ne kadar yüksekse zekâ o kadar büyüktür. Kişisel çıkarla ilgisi olmayan örneğin yiyecek bulma isteğiyle ilgili ilgiden daha yüksek bir gelişme düzeyi gösterir. Hiç bilmediği bir odaya girip çevresini koklayan bir kedi hiçbir çıkar beklemeyen bir bilim insanı değildir. Belki de o çevrede fare olup olmadığını anlamak istemektedir. Hiçbir çıkar kaygısı taşımayan ilginin en iyi ilgi olduğunu söylemek belki çok doğru olmaz ama başka çıkarlarla doğrudan doğruya ve açık olarak ilgili olmadığı ama ilgisi ancak bir derece zekâyla anlaşılabilirdiği zaman en iyi bir bilgidir. Yine de bu konu hakkında karar vermek zorunda değiliz. Bilgi edinme tekniğiyle birleşmiş olmalıdır. Gözlem alışkanlığı bilgi edinmek olanağına inanma sabır ve çalışkanlık da olmadır. Asıl temel olan ilgiyle dürüst bir zihinsel eğitim olduktan sonra bunlar kendiliklerinden doğup gelişirler. Ama badem ki zihinsel yaşamımız etkinliklerimizin

ancak bir kısımdır. Ve ilgi sürekli olarak diğer tutkularla mücadele halindedir. Öyleyse bir takım becerilere örneğin yeni bilgiye karşı özgür düşünceli olmaya ihtiyaç vardır. Biz hem alışkanlık hem de istek etkisiyle yeni gerçekler öğrenmeye karşı duyarlılığımızı kaybederiz. Yıllarca kuvvetle inandığımız onurumuzu veya herhangi değer önemli tutkularımızdan tatmin eden şeylere karşı inançlarımızı kolayca değiştiremez hale geliriz. Bunun için yeni bilgilere açık olma eğitim yaratmaya uğraşacağı özelliklerden biridir.” s.54 (ilgi, çevre, idrak, bilgi, gözlem)

“Aşağı yukarı 5 yaşındaki çocukların attıkları ilk adım, yiyecek ve sıcaklık gibi, yalnızca duygu hazlarından toplumsal beğenilme hazlarına geçmektir. Bu haz, ortaya çıkınca çok çabuk gelişir: her çocuk övülmeyi sever ve kabahatli sayılmaktan nefret eder.” s.49 (çevre, ilgi)

“Bu son özellik zekâdır. Zekâdan söz ederken ben ona hem mevcut bilgiyi, hem de bilgi edinme yeteneğini ekliyorum. Gerçekten iki şey birbiriyle sıkı sıkıya bağlıdır. Cahil yetişkinlere bir şey öğretilmez; örneğin sağlığı koruma, perhiz gibi sorunlarda onlar bilimin buluşmalarına inanma yeteneklerinden tümüyle yoksundurlar. Doğal dogmatizm ruhuyla yetiştirilmemiş olmak koşuluyla bir insan ne kadar bilgili ise onun için bilgi edinmek o kadar kolaydır.” s.51 (bilgi, bireysel farklılık)

“Yaşamın ilk yılı eğitim alanının dışında kabul edilirdi. Çocuk konuşuncaya kadar hatta daha fazla bir süre tümüyle çocuk için iyi olan şeyleri içgüdüleriyle bilecekleri varsayılan annesinin veya bakıcısının eline bırakılırdı. Bilimin çocuk odalarına girmesini çok kimse istemiyor. Bunun duygusal anne ve çocuk tablosunu bozduğunu düşünüyor ama duygusallıkla sevgi bir arada barınamaz; çocuğunu seven anne baba aklını kullanmak gereği olsa bile onun yaşamasını ister.” s.61 (çevre)

“Bu nedenle ilk alışkanlıklara ciddi bir ilgi gösterilmesi gerekir.” s.62 (ilgi)

“Çocukta büyük bir dünya turuna çıkmış bir insandan daha canlı bir dünyayı görme isteği vardır. Kuşlar, çiçekler, nehirler, otomobiller, trenler, vapurlar, hepsi onda zevk ve müthiş bir ilgi uyandırır. Sınırsız bir merakı vardır. Görmek istiyorum, cümlesi, ondan bu yaşta en çok duyulan cümledir. Bahçede, tarlada, deniz kıyısında serbestçe koşmak, beşik veya arabasındaki hapislikten sonra ona derin bir kurtuluş

coşkusu verir. Hazım genellikle ilk yılındakinden daha iyidir, yemek daha çeşitli çiğnemek yeni bir zevktir. Bütün bu nedenlerle çocuk bakımlı ve sağlıklıysa yaşam oldukça güzel bir serüvendir.” s.71 (ilgi, aktif öğrenme)

“Başlıcası şaşırtıcı bir biçimde hareket eden her şeye özellikle gölgelere ve mekanik oyuncaklara karşı duyduğu korkuydu. Bu gözlemi yaptıktan sonra, bu çeşit korkuların çocuklukta normal olduğunu ve bunları içgüdüsel sanmak için güçlü nedenler olduğunu öğrendim. Bilincin alışılmış akışının durması dikkati çekecek kadar gözle görülür ama bu karışıklık çıkaracak kadar şiddetli değildir, daha çok şaşkınlık, bilgi isteği her türlü düşüncenin başlangıcı, yargılama, araştırmadır.” s.73 (gözlem, dikkat, bilgi, araştırma)

“Groos bu gizemli şeylere karşı duyulan korkunun açıkça içgüdüsel korku üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Bu bir kuşaktan diğerine geçen biyolojik bir ihtiyacı karşılar. Sokaktan geçen görünmeyen şeylerin, örneğin otobüslerin odaya vuran ne oldukları belirsiz, çabuk hareket eden gölgeleri onu korkutuyordu. Duvara ve yere parmaklarımla gölgeler yaparak ve ona da yaptırarak kendisini tedavi ettim. Çok geçmeden, gölgeleri anladı ve bunlardan hoşlanmaya başladı. Yavaş yavaş alışmaya başladı ve sonunda korku büsbütün ortadan kalkıncaya kadar bundan vazgeçmedik.” s.74 (kalıtım, ilgi, idrak, kademeli öğrenme)

“Deniz korkusunu yavaş yavaş yenmeye karar verdik. Önce denizden uzak sığ su birikintilerine soktuk. Sonunda soğukluk onu ürktürmez hale geldi.” s.76 (kademeli öğrenme)

“Eğitimde zor çok ender olarak kullanılmadır ama korkuyu yenmek için bazen yararlı olduğunu düşünüyorum. Korku mantık dışı ve güçlü olduğu zamanlarda çocuk kendi başına bırakılırsa, korkuya gerek olmadığını gösteren deneyimleri hiç yaşamayacaktır. Bir durum hiç zarar gelmeden tekrar tekrar denenirse, alışkanlık korkuyu öldürür. Korkulan deneyimi bir kez yapmak büyük olasılıkla yararsız olmayacaktır; onu şaşırtıcı olmaktan çıkaracak kadar sık sık yaptırmalıdır.” s.77 (deneyim)

“Yavaş yavaş korkudan beceriye geçmek özsaygıyı ve çabalamayı çoğaltan değerli bir deneyimdir. Bisiklet binmeyi öğrenmek gibi basit bir iş bile bu deneyimi

hafif olarak bize verecektir.” s.79 (kademeli öğrenme, deneyim, basitten karmaşığa doğru öğrenme)

“Önemli olan şey çocuğa, mümkün olduğu kadar erkenden, gizemlilik hissinin ancak bilgisizlikten ileri geldiğini; sabırla ve zihinsel çabayla bu gizemlerin çözülebileceği düşüncesini aşılamaktır. Şu da dikkate alınmalıdır ki önce gizemli noktalarıyla çocukları ürküten şeyler, korku yenilir yenilmez en çok sevilen şeyler olurlar. Böylece anlaşılmaz gizle, batıl inançlar yaratma durumundan çıkar çıkmaz çocukları incelemeye yönelten bir öge olmaya başlarlar. Çocuğu korkutan veya ilgilendiren her şey mümkünse açıklanmalıdır. Açıklama korkuyu bilimsel bir ilgiye çevirir.” s.81 (bilgi, ilgi)

“Oyun ve taklit çocukluğun yaşamsal ihtiyacıdır. Oyunda insan ve hayvan yavrularının sonradan ciddi olarak yapacakları işleri tekrar ettikleri ve deneyim kazandıkları hakkında herkesçe kabul edilmiş. Çocukları seyrettikleri her şeyi, örneğin yer kazmayı, yapı yapmayı taklit etmekten hoşlanırlar.” s.84 (taklit, deneyim)

“Oyunda, güçlü olma isteğinin iki biçimini görüyoruz: Bir şeyler yapmayı öğrenmekten ibaret olan ve düş gücünden ibaret olan.” s.85 (öğrenme)

“Öyle gerçek bir çılglık koparır ki ben gerçekten korktuğunu sanarak durum ama durduğum an , “baba” der “ yine timsah olsana”. Taklitten alınan zevkin büyük bir kısmı dramdan duyulan saf sevinçtir. Yetişkinlere romanları, tiyatroyu da sevdiren aynı şeydir. Bunda merakın da rolü olduğunu sanıyorum. Ayı rolü yaparken çocuk sanki aylar hakkında bir şeyler öğrendiğini hissediyor. Benim düşünceme göre çocuğun yaşamında ki her güçlü içtepi oyunda kendini gösterir, güç onun oyununda ancak isteklerine egemen olduğu oranda egemendir. Oyunun eğitimsel değeri konusunda, herkes yeni beceriler kazandırmaya yarayacak çeşitten oyunları övmekte aynı notada birleşir.” s.86 (taklit, ilgi, öğrenme)

“Öğretimin sırrı karakterle ilişkili olduğu oranda bir insana içgüdülerini yararlı bir biçimde kullanmaya yöneltecek beceri kazandırmaktır. Kendisinin Mavisakal olduğunu iddia ederek kabaca tatmin edilen bir çocuğun güç içgüdüğü daha sonraki yaşlarda bilimsel bir keşifle veya artistik bir yaratmayla, çocuklar

yaratıp yetiştirmekle , bin türlü yararlı etkinliklerin herhangi biriyle ince bir tatmin biçimi bulabilir.” s.88 (keşif)

“Eğer gayrete getirmek isteniyorsa, diğer bir grubu geçmek isteğini körükleyerek bu kolayca yapılabilir.” s.91 (ilgi)

“Çocukların içgüdüsel istekleri, daha önce gördüğümüz üzere belli belirsizdir, eğitim, koşullar ve olanaklar onları türlü türlü yerlere yöneltebilir. Ne insanların temelden günahkâr oldukları hakkında ki eski inanış ne de Rousseau’nun erdemin doğuştan olduğu hakkında ki düşüncesi, gerçeklere uygun değildir. İçgüdüünün hammadde ahlaksal bakımdan ortadadır, çevrenin etkisiyle ona iyi veya kötü bir biçim verilebilir.” s.93 (ilgi, çevre)

“Onları doğuştan diğer bebeklerden daha aptal olduklarını sanmıyorum, daha sonraki yaşamlarında gösterdikleri kusurların tümü kötü eğitime bağlanabilir. Eğer daha ilk yaşlarında başlayarak yaşamın gelişmesini sevgiyle gözleyerek değerini anlamaya yönlendirilseydiler, bir takım yapıcı beceriler elde etmiş olsalardı, bin bir endişe ve özenin yavaş yavaş meydana getirdiği bir ürünün ne kadar çabuk ne kadar kolay yok olduğunu onlara anlatılsaydı, bütün bunlar erken ahlak eğitiminin bir kısmını oluştursaydı, başkalarının aynı biçimde yarattığı ve yetiştirdiği şeyleri yıkmaya o kadar hevesli olmazlardı.” s.96 (gözlem, rehberlik, kademeli öğrenme)

“Oysa azarlanmış ve sert davranış görmüş çocuk azar işiteceği için daima korkar. Ne zaman doğal bir biçimde hareket etse bir kurala uymadığını sanarak korku içindedir.” s.107 (çevre)

“Önce yalan söyleme olasılığı çocuğun aklına gelmez. Yalan söyleme olanağın büyüklüğü gözlemleyerek keşfeder. Korku bu gözlemi canlandırır. Çok yere hastalanacağını söyledik ama söyledikten sonra kendi haline bıraktık. Çok yedi ve hastalandı. Hastalığı geçer geçmez gülerек bana geldi. Hemen hemen muzaffer bir sesle, “ Hastalandım, baba “ dedi , “ Sen bana hastalanacağımı söylemiştin zaten.” Bilimsel bir yasanın doğru çıkmasından duyduğu zevk şaşılacak şeydi. O zamandan beri kendisine çikolata emanet etmek, çok ender olarak çikolata görmekle birlikte mümkün oluyor. Bundan başka hangi yiyeceğin kendisi için iyi olduğunu söylersek hiç ses çıkarmadan inanıyor. Bu sonucu elde etmek için hiçbir ahlaki teşvike, cezaya,

korkuya ihtiyaç olmadı. Bunu önlemek için nedenleri ortadan kaldırmalı, çocuğa yavaş ve mantıklı bir biçimde yalan söylememenin niçin daha iyi olduğunu açıklamalıdır.” s.109 (akıl, gözlem, keşif, rehberlik, ilgi, kademeli öğrenme)

“Baskı altında büyümemiş çocuklar, bazıları zekice, bazıları da bunun tam aksi sayısız sorular sorarlar. Bu sorular çok kez usandırıcı bazen ilişkisizdirler. Bunları elimizden geldiği kadar doğru cevap vermelisiniz. Çocuk size dinle ilgili bir soru sorarsa düşündüğünüzü olduğu gibi söyleyin. Sizden farklı düşünen başka bir yetişkin insanın düşüncelerini yalanlasanız bile. Ölüm hakkında soru sorarsa ona cevap verin. Ona anlayabileceğinizden daha azını değil çok fazlasını söyleyin; anlayamadığı kısım onun merakını ve düşünsel tutkusunu kamçılar.” s.111 (bireysel farklılık, rehberlik, ilgi)

“Bir yalanlar dünyasında yaşıyoruz. Yalan bilmeden yetiştirilen bir çocuk genel olarak saygıya layık sayılan şeylerin çoğunu küçümseyecektir. İnsan buna üzülür. Çünkü küçük görme kötü bir duygudur. Ben onun dikkatini böyle şeylere çekmek istemem ama o dikkatini onlara çevirdiği zaman merakını gidermeye çalışırım.” s.112 (dikkat, ilgi)

“Rousseau’yu biz her şeyi doğaya bırakma kuramı ile anımsıyoruz ama o Emile ‘de ara sıra oldukça sert cezalar verilmesini savunuyor.” s.113 (çevre)

“Çocuklar öğrenmeyi severler, yalnız öğretilen şeylerin öğretilmesi doğru olan şeyler olması ve iyi öğretilmesi şarttır. İlk yaşlarda yemek ve uyku konusunda yapılan hatalar aynen bilgi verirken de işleniyor.” s.116 (öğrenme, bilgi)

“Bir ailede ilk çocuk genel olarak daha sonraki çocuklardan daha zor yürür ve koşar çünkü yetişkinler bu bakımdan o kadar mükemmeldirler ki taklit etmeleri zordur. Üç yaşındaki bir çocuk bir yaşında bir çocuğa daha iyi bir örnektir. Çünkü onun yaptığı şeyler küçük çocuğun daha çok yapmak isteyeceği şeylerdir, hem de onun yetileri o kadar insanüstü görünmezler. Çocuklar başka çocukları kendilerine yetişkinlerden daha yakın bulurlar, bu yüzden de tutkuları diğer çocukların yaptıklarıyla daha fazla kamçılanır. Yalnız bu başka çocuklarla birlikte eğitim olanaklarını sağlar.” s.125 (taklit, ilgi)

“Bir yetişkin ve hatta bir genç kendi başına düşünüp duyamayacak kadar annesinin ve babasının kararı altında olmamalıdır. Annenin veya babanın üzerinde

aşırı etki ve nüfuzu olduğu zaman cinsellik farkı gözetmeksizin çocuk, kendisi ile en fazla ilgilenene genel olarak anneye ait olur.” s.129 (düşünme, çevre)

“Psikolojik olarak, anne ve baba arka planda kalmalı, çocuk annesinin ve babasının hoşuna gidecek biçimde davranmak zorunda bırakılmamalıdır. Çocuğun büyüme ve ilerlemesi için biricik zevk olmalı; onun karşılık olarak yapacağı herhangi bir şey, fazladan , tıpkı baharda iyi havalar gibi minnetle karşılanmalı ama doğanın gereği gibi beklenilmemelidir.” s.132 (ilgi)

“Gereken sofuca bir fedakârlık değil, zekâ ve bilgiyle canlandırılmış içgüdü serbestliği ve gelişmesidir.” s.134 (bilgi, ilgi)

“Her şeyden önce ilk çocukluk dönemi gerek tıbbı, gerek psikolojik bakımdan son derece önemlidir. Bu gibi ilişkiler o kadar çoktur ki hiç kimse bir parça tıbbı bilgisi olmadan çocuğun karakterini, ya da biraz psikoloji bilgisi olmadan sağlığını korumayı bekleyemez.” s.149 (bilgi)

“Önemli nokta şudur ki bilginin kendisi kötü olamaz yalnız özel bir konu üzerinde düşünmek alışkanlığı kötüdür. Bir sabit düşünce önce şiddetli çabalar harcayarak dikkati başka tarafa çekmekle tedavi edilemez, aynı konu üzerinde bıkip usanıncaya kadar bilgi edinmekle tedavi edilir. Böylece ilgi hastalıklı olacağı yerde bilimsel olur; bu başarıldığı zaman ilgi diğer ilgiler arasında ki haklı yerini bulur ve bir sabit düşünce olmaktan çıkar. Eminim ki bu, dar ve hastalıklı bir meraka karşı en doğru davranış biçimidir. Yasaklamak ve ahlaki korku, onu ancak daha kötü bir hale getirebilir. Merak, açık düşüncelilik bilgi edinmemenin güç ama mümkün olduğuna inanış, sabır, çalışkanlık dikkati bir yerde toplama, yaptığı şeylerde doğruluk. Bunlardan merak temeldir.” s.161 (bilgi, düşünme, dikkat, ilgi)

“Merak olmasaydı en değerli bilgilerimizin çoğu (örneğin, soyut matematik) hiçbir zaman keşfedilemezdi. Pek çok bilgiler vardır ki bana yararlı olmaya uygun duruma getirilmeye çalışmalarından tümüyle ayrı olarak, yalnızca kendi başlarına değerli görünüyorlar. Ve ben gençlerin bütün bilgilerde daha uzak bir amaç aramalarını teşvik etmek istemem; kendiliğinden bir merak gençler için doğaldır ve çok değerli bir özelliştir. Ancak bu özelliğin bulunmadığı yerlerde pratik olarak gösterilecek beceri isteğine başvururdum. Her iki güdünün de yeri vardır ama birinin ötekini bir yana atmasına izin vermemelidir. Bir öğretmen, yetişmesinin ve

deneyiminin onu uygun yaptığı eğitim sisteminden yana olacaktır.” s.162 (ilgi, keşif, deneyim)

“Dikkati bir konu üzerinde toplama gücü çok önemli bir özelliktir. Bunu çok az insan eğitim dışındaki başka araçlarla elde ederler. Gençler büyüdükçe bu özelliğin oldukça büyük bir oranda doğal olarak geliştiği doğrudur; çok küçük çocuklar ender olarak bir şey üzerinde birkaç dakikadan fazla düşünürler ama yetişkin oluncaya kadar her geçen yıl dikkatleri gittikçe çoğalır. Şunu demek istiyorum ki herhangi bir bilginin kendiliğinden bir bilgiyi çekmediği zamanlarda bile, eğer o bilgiyi edinmek için yeterli bir neden varsa insan kendisini bunu yapmaya zorlayabilir. Bana kalırsa yüksek öğretimin insana kazandırdığı şey her şeyden önce dikkatin özdenetimle kontrolüdür.” s.163 (dikkat, düşünme, bilgi)

“Çocuk psikolojisi üzerinde çalışan çağdaş yazarların hepsi küçük bir çocuğu yemek yemeye ve uyumaya zorlamanın önemine dikkat çekiyorlar. Bu şeyleri çocuk kendiliğinden, okşama veya zorlama olmadan yapmalıdır. Benim kendi deneyimim bu düşüncenin tümüyle doğru olduğunu göstermiştir. Önce kendi yeni düşünceleri bilmiyorduk eski yöntemleri denedik, hiç başarılı olmadı. Oysa çağdaş yöntemlerle mükemmel sonuçlar aldık. Bununla birlikte çağdaş anne babanın yemek yedirmek ve uyutmak konusunda bir şey yapmadığı sanılmamalıdır. Tersine iyi alışkanlıklar oluşturulmasını teşvik için mümkün olan her şey yapılır. Yemekler belli zamanlar da getirilir, çocuk yesin yemesin, oynamaksızın yemeğin başından sonuna kadar oturmak zorundadır.” s.167 (dikkat, deneyim, deneme yanılma yoluyla öğrenme, rehberlik)

“Bilgi vardır. Sevgisizlik onun uygulamasına engel oluyor. Bazen çocuklara karşı sevgisizlik beni umutsuzluğa düşürüyor örneğin.” s.206 (bilgi)

Bertrand Russell’ın Eğitim Üzerine adlı kitabında sosyolojik meraka ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Çocuğun büyük kardeşleri varsa, onlar davranışlarıyla ve sözleriyle çocuğu teşvik ederler. Onlar ne yaparlarsa çocuk da onu yapmaya girişir.” s.78 (rehberlik, taklit)

“Bir marangozu çalışırken görmüş olan bir çocuk onun hareketlerini taklit etmeye uğraşır. Anne babasını daima incelik ve düşünceyle hareket ettiğini gören bir çocuk bu bakımdan onları taklit etmeye uğraşır.” s.123 (taklit)

“Anaokulu genel yapılacak olursa, toplumsal sınıfları birbirinden ayıran derin eğitim ve öğretim farklarını ortadan kaldırabilir. Bugün ancak en şanslı olanlarla sınırlı kalan zihinsel ve bedensel gelişmeye her bireyi sahip olan bir toplum yaratabilir.” s.153 (çevre)

“Uzun sözün kısası, anaokulu çocukların beş yaşına kadar bakıldığı bir yer olmayıp gerçek bir yetiştirme yeri olursa bütün eğitim sistemimizi güçlü olarak ve çok çabuk etkiler. İlkokuldan başlayarak bütün okullarda kültür ve yetiştirme düzeyini hızla yükseltir. Çocuk büyüdükçe öğretim yavaş yavaş daha büyük payı alır.” s.154 (çevre, kademeli öğrenme)

“Eğitimde, diğer insan işlerinde olduğu gibi ilerlemek için tek yol vardır: Sevgiyle birlikte bilgi. Bilgisiz sevgi güçsüzdür; Sevgisiz bilgi ise yıkıcıdır. Küçük çocukların eğitimini düzenlemek için her ne yapıldıysa çocukları sevenler tarafından yapılmıştır; yapılanların hepsi de bu konu üzerinde bilimin öğretebileceği her şeyi bilenler tarafından yapılmıştır.” s.155 (bilgi)

“Eskiden bilgi ile çocuk sevgisi pek yan yana bulunmazdı. Öğretim esinini sevgiden almalı ve çocuklarda ki sevgiyi özgür bırakmayı amaç edinmelidir. Yoksa bilim ve tekniğin gelişmesiyle daha etkili bir biçimde zararlı olacaktır. Çocukları sevme toplumda etkili bir güç olarak vardır.” s.156 (bilgi)

“Bireyin iyileşmesiyle toplumun iyileşmesi el ele gitmelidir ama eğitim hakkında düşünce üreten bir düşünürü özellikle birey ilgilendirir.” s.92 (ilgi, çevre)

“6 yaşından sonra erkenden iyi eğitim verilmiş bir kız veya erkek çocuğunun çevresi üzerinde biraz özen gösterilirse doğru yöne götürecek alışkanlık ve istekleri edinmiş olması gerekir. İlk 6 yıl içinde iyi eğitilmiş kız ve erkek çocuklarla dolu bir okulun yöneticilerinde biraz anlayış olursa, iyi bir çevredir.” s.159 (çevre, ilgi)

“Hastalarının iyi tedavi edilmesini isteyen bir toplum tıp eğitimi için bu işi en çok yeteneği olanları ve hevesli olanları seçerdi.” s.200 (ilgi)

Bertrand Russell'ın Eğitim Üzerine adlı kitabında felsefi meraka ilişkin örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir:

“Eğitimin elbette yararlı olması gereklidir, çünkü eğitim amaç değil amaç için araçtır ama eğitimde yararı savunanların akıllarındaki bu değildir. Onlar eğitimin sonucu yararlı olsun istiyorlar: kısaca anlatırsak, onlara göre eğitim görmüş bir kişi, makine yapmasını bilen adamdır. Onun için ‘yararlı’, vücudunun ihtiyaç ve isteklerini tatmin eden şeydir.” s.21 (ilgi)

“Asıl sorun şudur: Eğitimde zihinsel doğrudan doğruya pratik yararı olan bilgiyle doldurmayı mı amaçlayacağız yoksa öğrencilerimize, asıl iyi olan zihinsel varlıklar mı vermeye çalışacağız.” s.22 (bilgi)

“Büyük yetenek sahibi olmayan çocuklar için, eğitimde ‘hümanist’ unsuru büyük öğrenme güçlüğü olmayan yollardan sağlama taraftarıyım; eğitimin zor kısmı, daha sonraki yıllarda, kural olarak, matematik ve fenle sınırlı kalmalıdır ama her ne zaman güçlü bir eğilim veya özel bir yetenek diğer yöne dönerse onun için istisna yapmalıyız. Her şeyden önce dışına çıkılmayan sınırlı kurallardan sakınmalıyız.” s.26 (öğrenme, bireysel farklılık)

“Gerçek şudur ki çocuklar doğuştan iyi ya da kötü değildirler. Onlar yalnız refleksler ve birkaç içgüdüyle doğarlar; bunlardan çevrenin etkisiyle alışkanlıklar oluşur. Bu alışkanlıklar ya sağlam ya hastalıklı olabilirler. Hangisinin olacağı asıl olarak anneler veya dadıların anlayışına bağlıdır, çünkü çocuk doğası, önce, hemen inanılmayacak kadar istenilen biçimi almaya uygundur.” s.31(çevre)

“Her çocukta bulunan öğrenmek hevesi -ki bu onun yürüme ve konuşma için harcadığı çabadan de anlaşılır-eğitimde dürtücü güç olmalıdır. Bu dürtücü gücün, dayanın yerine konması çağımızın en büyük ilerlemelerden biridir.” s.32 (ilgi, bilgi)

“Kişisel çıkarla ilgisi olmayan örneğin yiyecek bulma isteğiyle ilgili ilgiden daha yüksek bir gelişme düzeyi gösterir. Hiç bilmediği bir odaya girip çevresini koklayan bir kedi hiçbir çıkar beklemeyen bir bilim insanı değildir. Belki de o çevrede fare olup olmadığını anlamak istemektedir. Hiçbir çıkar kaygısı taşımayan ilginin en iyi ilgi olduğunu söylemek belki çok doğru olmaz ama başka çıkarlarla doğrudan doğruya ve açık olarak ilgili olmadığı ama ilgisi ancak bir derece zekâyla anlaşılabilirdiği zaman en iyi bir bilgidir. Yine de bu konu hakkında karar vermek

zorunda değiliz. Bilgi edinme tekniğıyle birleşmiş olmalıdır. Gözlem alışkanlığı bilgi edinmek olanağına inanma sabır ve çalışkanlık da olmadır. Asıl temel olan ilgiyle dürüst bir zihinsel eğitim olduktan sonra bunlar kendiliklerinden doğup gelişirler. Ama badem ki zihinsel yaşamımız etkinliklerimizin ancak bir kısmıdır. Ve ilgi sürekli olarak diğer tutkularla mücadele halindedir. Öyleyse bir takım becerilere örneğin yeni bilgiye karşı özgür düşünceli olmaya ihtiyaç vardır. Biz hem alışkanlık hem de istek etkisiyle yeni gerçekler öğrenmeye karşı duyarlılığımızı kaybederiz. Yıllarca kuvvetle inandığımız onurumuzu veya herhangi değer önemli tutkularımızdan tatmin eden şeylere karşı inançlarımızı kolayca değiştiremez hale geliriz. Bunun için yeni bilgilere açık olma eğitim yaratmaya uğraşacağı özelliklerden biridir.” s.54 (ilgi, çevre, idrak, bilgi, gözlem)

“Cahil yetişkinlere bir şey öğretilmez; örneğin sağlığı koruma, perhiz gibi sorunlarda onlar bilimin buluşmalarına inanma yeteneklerinden tümüyle yoksundurlar. Doğal dogmatizm ruhuyla yetiştirilmemiş olmak koşuluyla bir insan ne kadar bilgili ise onun için bilgi edinmek o kadar kolaydır.” s.51 (bilgi, bireysel farklılık)

“Çocukta büyük bir dünya turuna çıkmış bir insandan daha canlı bir dünyayı görme isteği vardır. Kuşlar, çiçekler, nehirler, otomobiller, trenler, vapurlar, hepsi onda zevk ve müthiş bir ilgi uyandırır. Sınırsız bir merakı vardır. Görmek istiyorum, cümlesi, ondan bu yaşta en çok duyulan cümledir. Bahçede, tarlada, deniz kıyısında serbestçe koşmak, beşik veya arabasındaki hapislikten sonra ona derin bir kurtuluş coşkusu verir. Hazım genellikle ilk yılındakinden daha iyidir, yemek daha çeşitli çiğnemek yeni bir zevktir. Bütün bu nedenlerle çocuk bakımlı ve sağlıklıysa yaşam oldukça güzel bir serüvendir.” s.71 (ilgi, aktif öğrenme)

“Oyunda, güçlü olma isteğinin iki biçimini görüyoruz: Bir şeyler yapmayı öğrenmekten ibaret olan ve düş gücünden ibaret olan.” s.85 (öğrenme)

“Taklitten alınan zevkin büyük bir kısmı dramdan duyulan saf sevinçtir. Yetişkinlere romanları, tiyatroyu da sevdiren aynı şeydir. Bunda merakın da rolü olduğunu sanıyorum.” s.86 (taklit, ilgi)

“Öğretimin sırrı karakterle ilişkili olduğu oranda bir insana içgüdülerini yararlı bir biçimde kullanmaya yöneltecek beceri kazandırmaktır.” s.88 (ilgi)

“Çocukların içgüdüsel istekleri, daha önce gördüğümüz üzere belli belirsizdir, eğitim, koşullar ve olanaklar onları türlü türlü yerlere yöneltebilir. Ne insanların temelden günahkâr oldukları hakkında ki eski inanış ne de Rousseau ‘nun erdemin doğuştan olduğu hakkında ki düşüncesi, gerçeklere uygun değildir. İçgüdüünün hammadde ahlaksal bakımdan ortadadır, çevrenin etkisiyle ona iyi veya kötü bir biçim verilebilir.” s.93 (ilgi, çevre)

“Çocuk size dinle ilgili bir soru sorarsa düşündüğünüzü olduğu gibi söyleyin. Sizden farklı düşünen başka bir yetişkin insanın düşüncelerini yalanlasanız bile. Ölüm hakkında soru sorarsa ona cevap verin. Ona anlayabileceğinizden daha azını değil çok fazlasını söyleyin; anlayamadığı kısım onun merakını ve düşünsel tutkusunu kamçılar.” s.111 (bireysel farklılık, rehberlik, ilgi)

“Yalan bilmeden yetiştirilen bir çocuk genel olarak saygıya layık sayılan şeylerin çoğunu küçümseyecektir. İnsan buna üzülür. Çünkü küçük görme kötü bir duygudur. Ben onun dikkatini böyle şeylere çekmek istemem ama o dikkatini onlara çevirdiği zaman merakını gidermeye çalışırım.” s.112 (dikkat, ilgi)

“Bir yetişkin ve hatta bir genç kendi başına düşünüp duyamayacak kadar annesinin ve babasının kararı altında olmamalıdır. Annenin veya babanın üzerinde aşırı etki ve nüfuzu olduğu zaman cinsellik farkı gözetmeksizin çocuk, kendisi ile en fazla ilgilenene genel olarak anneye ait olur.” s.129 (düşünme, çevre)

“Merak, açık düşüncelilik bilgi edinmemenin güç ama mümkün olduğuna inanış, sabır, çalışkanlık dikkati bir yerde toplama, yaptığı şeylerde doğruluk. Bunlardan merak temeldir.” s.161 (bilgi, düşünme, dikkat, ilgi)

“Merak olmasaydı en değerli bilgilerimizin çoğu (örneğin, soyut matematik) hiçbir zaman keşfedilemezdi. Pek çok bilgiler vardır ki bana yararlı olmaya uygun duruma getirilmeye çalışmalarından tümüyle ayrı olarak, yalnızca kendi başlarına değerli görünüyorlar. Ve ben gençlerin bütün bilgilerde daha uzak bir amaç aramalarını teşvik etmek istemem; kendiliğinden bir merak gençler için doğaldır ve çok değerli bir özelliktir. Ancak bu özelliğin bulunmadığı yerlerde pratik olarak gösterilecek beceri isteğine başvururdum. Her iki güdünün de yeri vardır ama birinin ötekini bir yana atmasına izin vermemelidir. Bir öğretmen, yetişmesinin ve

deneyiminin onu uygun yaptığı eğitim sisteminden yana olacaktır.” s.162 (ilgi, keşif, deneyim)

“Ben amacı yarar olan bilimin çok önemli olduğunu düşünüyorum ve akademik yaşamda ona verilen değer küçüldüğünü değil büyüdüğünü görmek istiyorum. Bir bilim insanı mali durumunu organik, kimya öğreteceği yerde bira yapmayı öğreterek düzeltebilir. Kendisi kazanır ama bilim kaybeder. Eğer bu bilim insanında daha Samimi bir bilim aşkı olsaydı bir biracılık kürsüsünün kurulması için bağışta bulunan bir bira fabrikatörünün siyasal yandaşı olmazdı.” s.199 (ilgi)

Bertrand Russell’ın Eğitim Üzerine adlı kitabında bilimsel meraka ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Bu nedenle gençlere yapıcılık öğretilirken onlara bunu yalnız tuğlalarda ve makinelerde değil, bitkiler ve hayvanlarda uygulama fırsatları verilmelidir. Doğru bir eğitim, siyaset kuramı ve yalnızca insani olan işler için bu psikolojik yapıcılık zorunludur. Bu düşüncenin yaratıcı alışkanlıklarımızla ilgili yanı yüksek eğitim sırasında tanıtılmalıdır. Eğer bu yapılmış olsaydı siyasetimiz köşeli, sivri ve yıkıcı olmaktan çıkar onun yerine yumuşak ve gerçekten bilimsel olurdu ve mükemmel insanlar yetiştirmeyi amaçlardı.” s.99 (aktif öğrenme)

“Soyut bilim üniversitelerin amaçlarından biri olarak devam edecekse birkaç boş vakti olan centilmenin incelmış zevkleriyle değil bir bütün olarak toplumun yaşamıyla ilgilenmesi gerekir. Ben amacı yarar olan bilimin çok önemli olduğunu düşünüyorum ve akademik yaşamda ona verilen değer küçüldüğünü değil büyüdüğünü görmek istiyorum. Bir bilim insanı mali durumunu organik, kimya öğreteceği yerde bira yapmayı öğreterek düzeltebilir. Kendisi kazanır ama bilim kaybeder. Eğer bu bilim insanında daha Samimi bir bilim aşkı olsaydı bir biracılık kürsüsünün kurulması için bağışta bulunan bir bira fabrikatörünün siyasal yandaşı olmazdı.” s.199 (ilgi)

Bertrand Russell’ın Eğitim Üzerine adlı kitabında eğitimsel meraka ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“İdeal eğitim sistemi hemen ve kolayca elde edilebilir olmamakla birlikte demokratik olmalıdır. Birey çocuklarını önemli olan şeylerin kötülüğüne eğer zekâsı ve daha iyi bir şey elde etmek için elinde olanak varsa feda etmemelidir. Dümdüz bir

eşitlik üzerinde ısrar etmek bir felaket olur. Bazı erkek ve kız çocuklar diğerlerinden daha zekidir ve yüksek öğrenimden daha çok yararlanabilir. Bazı öğretmenler diğerlerinden daha iyi yetişmişler veya doğuştan daha yeteneklidirler... Bugünkü durumda ilerlemeyi mekanik bir eşitliğe feda etmemeliyiz; eğitimde demokrasiyi büyük bir dikkatle ele almalıyız ve bunu yaparken de toplumsal haksızlıkla rastlantısal olarak birleşmiş olan değerli ürünlere mümkün olduğu kadar az hasar vermeliyiz.” s.18 (bireysel farklılık, kalıtım, dikkat)

“Akıllı bir baba, bugün, elinde olursa, belki çocukları için gerçekten evrensel olmayan bir eğitim yöntemi seçebilir ve yalnızca denemek için anne babanın yeni yöntemleri deneme fırsatlarına sahip olmaları da istenebilir ama bunlar, iyi sonuçlar verdikleri takdirde, evrensel olacak biçimde olmalıdırlar, ayrıcalık birkaç kişiyle sınırlı kalmamalıdır. Örneğin, erkeklerin eğitiminde, ‘klasik’ eğitimle ‘çağdaş’ eğitim arasındaki; kızların eğitiminde ise ‘zarif hanımefendi’ idealiyle hayatlarını kazanacak kızlar yetiştirmek isteği arasındaki tartışma sorunun bir kısmını oluşturur ama bütün eğitim sistemi, kadınlarla ilgili durumlarda, cinslerin eşitliği için duyulan istek yüzünden, çığırından çıkmıştır.” s.19 (deneme yanılma yoluyla öğrenme, ilgi)

“Erkek çocuklara asıl olarak klasikler mi, yoksa fen mi öğretilmelidir? Birçok yaklaşımın biri şudur ki klasik eğitim ‘süs’ gibidir, fen ise ‘yararlı’dır. Öyleyse eğitim mümkün olduğunca kısa sürede sanat veya meslek kazandırmak için teknik öğretim mi olmalıdır? Yararlı ile süs arasındaki tartışmanın gerektiği açık olmakla birlikte henüz karşılaşmış bir şey yoktur. Çocuklara güzel konuşma ve hoşagidecek tavırlar öğretmek gerekli midir, yoksa bunlar yalnızca aristokrasinin kalıntıları mıdır? Sanata değer vermek sanatçıdan başkası için önemli midir? Yazı kesinlikle fonetik kurallara uygun mu olmalıdır? Tüm bunlar ve daha birçok konu kısmen yararlı mı yoksa süs mü olmalı tartışmasının içinde kendine özgü terimlerle konu edilmektedir.” s.20 (sorgulayıcı akıl)

“Elbette yararlı olması gereklidir, çünkü eğitim amaç değil amaç için araçtır ama eğitimde yararı savunanların akıllarındaki bu değildir. Onlar eğitimin sonucu yararlı olsun istiyorlar: kısaca anlatırsak, onlara göre eğitim görmüş bir kişi, makine yapmasını bilen adamdır. Onun için ‘yararlı’, vücudunun ihtiyaç ve isteklerini tatmin eden şeydir.” s.21 (ilgi)

“Asıl sorun şudur: Eğitimde zihinsel doğrudan doğruya pratik yararı olan bilgiyle doldurmayı mı amaçlayacağız yoksa öğrencilerimize, asıl iyi olan zihinsel varlıklar mı vermeye çalışacağız.” s.22 (bilgi)

“Büyük yetenek sahibi olmayan çocuklar için, eğitimde ‘hümanist’ unsuru büyük öğrenme güçlüğü olmayan yollardan sağlama taraftarıyım; eğitimin zor kısmı, daha sonraki yıllarda, kural olarak, matematik ve fenle sınırlı kalmalıdır ama her ne zaman güçlü bir eğilim veya özel bir yetenek diğer yöne dönerse onun için istisna yapmalıyız. Her şeyden önce dışına çıkılmayan sınırsız kurallardan sakınmalıyız.” s.26 (öğrenme, bireysel farklılık)

“Bir çocuk diğer bir çocuğun işine karışmamalı gibi birkaç basit kural kolayca anlaşılır ve akıllıca oldukları görülür, bu nedenle bunlara uymakta hiçbir güçlük çekilmez. Böylece çocuk kısmen iyi alışkanlıkların, kısmen sonunda kazançlı çıkacağı için, bazen ilk içtepiye direnmenin yararlı olduğunu anlamak demek olan öz disiplinini kazanır.” s.28 (bireysel farklılık, idrak)

“Buradaki eğitimbilimsel keşifleri yapmak için dâhilere gereksinim vardır ama onları uygulayacak öğretmenlerin dahi olmasına gerek yoktur. Onlara yalnız iyi yetişmeyle sabır ve sempati gereklidir. Doğru disiplin, dışarıdan zorlamakla değil, istenmeyen etkinliklerden istek edilen etkinliklere kendiliğinden götüren zihin alışkanlıkları demektir.” s.29 (keşif, aktif öğrenme)

“Japon eğitiminin amacı bireyin tutkularını eğiterek devlete bağlı ve ona yararlı yurttaşlar yetiştirmektir.” s.37 (ilgi)

“Eğitim ne kuşkuculuğa ne de dogmaya sessizce olumlama yaratmalı. Onun yaratacağı şey bilginin bir dereceye kadar, zor olmakla birlikte elde edilebileceği; belirli bir zamanda bilgi sandığımız şeylerden çoğunun az çok yanlış olabileceği; ama yanlışların dikkat ve çalışmayla düzenlenebileceği hakkında bir inanıştır. İnanışlarımıza göre hareket ederken küçük bir hatanın felaket demek olacağı yerde pek sakınlı olmalıyız; buna karşın inanışlarımıza göre hareket etmeliyiz. Bu ruhsal durum oldukça zordur: zayıflamamış bir duygu ve yüksek bir düşünsel kültür ister. Zor olmakla birlikte, olanaksız değildir; gerçekte bu bilimsel alışkanlıktır. Bilgi, diğer iyi şeyler gibi zordur ama olanaksız değildir.” s.38 (bilgi, dikkat, çevre)

“Öğretmen, öğrencilerini devletinden veya dininden daha çok sevmelidir; yoksa o ideal bir öğretmen olamaz. Öğrenciler birer araç değil, birer amaç sayılmalı.” s.41 (rehber)

“Ben ideal bir karakterin temelini oluşturduğunu sandığım dört özelliği alacağım: Canlılık, cesaret, duyarlılık ve zekâ. Beden, heyecan ve zihin bakımlarından doğru bir özen gördüklerinde bu özelliklerin hepsi pek yaygın bir hale gelebileceğine inanıyorum.” s.43 (kalıtım, ilgi)

“Bir erkek savaşta kaçmamalı; erkekçe sporlarda usta olmalı; yangınlarda, deniz kazalarında, zelzelelerde soğukkanlılığını korumalı. Doğru olan şeyi yapmakla kalmamalı, aynı zamanda benzi solmamalı, titrememeli, soluğu kesilmemeli ya da başka kolayca göze çarpan korku belirtileri göstermemeli.” s.46 (öğrenme)

“Ben sıradan kadın ve erkeklerin korkusuz yaşayabilecek biçimde eğitilmelerinin mümkün olduğuna inanıyorum. Onurla işe başlayalım. Bazı kimseler içlerinden yaşarlar, bazıları ise ancak komşuları tarafından düşünülen ve söylenenlerin aynasıdırlar. İkinci çeşit insanlar hiçbir zaman gerçek cesarete sahip olamazlar: onlar hayranlık isterler ve bunu kaybetmekten son derece korkarlar. Kimse boyun eğmeyi öğrenmemeli, kimse de emir vermeye kalkışmamalı. Ortak bir amacı elde etmek için ona gönüllü olarak tahammül edilmelidir. Amaçlarımız, dış otoritenin sonucu değil, kendimizin olmalı ve amaçlarımız hiçbir zaman zorla başkalarına kabul ettirilmemelidir. Kimse emir vermemeli, kimse de boyun eğmemeli, yaşama genel bir bakış.” s.47 (bireysel farklılık, ilgi)

“Doğal zekâyı işletmeden bilgi vermek de mümkündür, bu yalnızca mümkün değil, kolaydır ve sık sık da yapılmaktadır ama bilgi vermeksizin veya hiç olmazsa bilgi edinilmesine neden olmaksızın zekâyı eğitmenin mümkün olmadığına inanıyorum. Bunu aydınlatmak için zekâyı biraz açık bir biçimde tanımlamak gereklidir, böylece onun gerektiği zihinsel alışkanlıkları keşfedebiliriz. Bu amaçla ben, haklı olarak zekânın tanımı için girebilecek var olan bilgi hazinesini değil, yalnız bilgi edinme yeteneğini inceleyeceğim. Zihinsel yaşamın içgüdüsel temeli ilgidir. İlgi, ilkel biçimde hayvanlar arasında bulunur. Zekâ uyanık bir ilgi ister ama bu belli bir cinsten olmalıdır. Köydeki komşuları ortaklık karardıktan sonra perdeler arasından birbirini gözetlemeye yönelten bir ilginin büyük bir ilgisi yoktur.

Dedikoduya karşı duyulan yaygın ilgi bilgi sevgisinden değil kötü niyettedir kimse başkalarının gizli erdemleri hakkında dedikodu yapmaz. Yalnız gizli suçları hakkında yapar. Bunun sonucu olarak dedikodunun çoğu yalandır ama kimse doğruluğunu incelemeye gerek duymaz. Komşularımızın günahları dinin tesellileri gibi bize o kadar hoş gelir ki kanıtları yakından incelemeyiz. Asıl ilgi dediğimiz şeyi gerçek bir bilgi sevgisi esinler bu içtepiyi biz oldukça saf bir biçimde hiç bilmediği bir odaya getirilip her köşeyi her koltuk ve masayı koklamaya başlayan bir kedinin hareketinde görebiliriz. Bunu sürekli kapalı olan bir dolap ve çekmece açıldığı zaman şiddetli bir ilgi duyan çocukların yüzlerinde görebiliriz.” s.52 (bilgi, keşif, ilgi)

“Hepimizin iyice bildiğimiz konularda kendi başımıza düşünmeyi öğrenmemiz ve önemli olduğuna inandığımız düşünceleri hoşla gitmeyeceklerini bilsek bile açıkça söyleme cesaretini göstermemiz gerekir.” s.56 (düşünme, aktif öğrenme)

“Duyarlılık insanlara bunu ortadan kaldırmayı istetecek, akıl onlara bunun yolunu gösterecek, cesaret onları bu yola götürecektir. Korkusuz bir kadın kuşağı korku nedir bilmeyen doğal olmayan biçimlere sokulmamış ama doğru cömert sevmeye hazır ve serbest bir çocuk kuşağı yetiştirerek dünyayı değiştirebilir onların coşkulu çabaları tembel korkak katı yürekli ve şaşkın olduğumuz için katlandığımız zulüm ve acıyı süpürüp yok edebilir bize bu kötü özellikleri veren eğitimidir ve eğitim bunların tam tersi olan meziyetleri bize vermelidir. Eğitim yenedünyanın anahtarıdır ama artık bu genel yaklaşımları bırakıp ideallerimizi gerçek yapacak somut ayrıntılara geçmenin zamanı gelmiştir.” s.57 (akıl, ilgi, somut öğrenme)

“Onun kendi etkinliklerini özendirin, başkalarına yük olmasını engel olun. Çocuğa kendisi için ne kadar çalıştığınızı ne sıkıntılara katlandığınızı gösteremeyin. Onu olanak olduğu zaman büyükleri zorlayarak değil kendi çabalarıyla elde ettiği başarının tadını almaya bırakın. Çağdaş eğitimde amacımız dış disiplini en küçük sınıra indirmektir, ama bu içten bir öz disiplin ister ki bu disiplin de ancak yaşamın ilk yılında her zamandan çok daha kolay elde edilir. Örneğin, bir çocuğu uyutmak istiyorsunuz. Arabasıyla gezdirmeyin ya da kucağınıza almayın. Hatta göreceği bir yerde bile durmayın.” s.64 (rehberlik, aktif öğrenme)

“Genellikle çocuğun öğrenmek istediği o kadar güçlüdür ki anne babanın ona yalnızca olanak sağlaması yeterlidir. Çocuğa yalnızca gelişme olanağı verin, gerisini onun kendi çabaları getirecektir. Bir çocuğa emeklemeyi ya da yürümeyi veya kaslarını kullanmayı öğretmeye gerek yoktur. Kuşkusuz ki konuşmayı konuşarak öğretiriz ama sözcükleri öğrenmek için yapılan girişimler bir işe yaramaz.” s.67 (rehberlik, ilgi, kalıtım)

“Çocuklar gelişimlerine uygun bir hızla öğrenirler, onları zorlamaya çalışmak doğru değildir. Yaşam boyunca insanı çabalamaya iten en büyük neden, ilk güçlüklerden sonra başarıya ulaşmaktır. Diğerlerinin yaptığı yalnızca çocuğu harekete geçirecek bir uyarıdır; başlı başına bir eğitim değildir. Çevreye alışmak da zihinsel bakımdan önemlidir. Bu tanımayı öğretir, yorgunluğu önler, bir güven duygusu yaratır. Ben bazen şunu düşünmüşümdür: bilimin temellerinden biri olduğu söylenen doğanın tekdüzeliğine inanmış tümüyle güven isteğinden doğmuştur. Daha sonraları çocukta bir macera sevgisi uyanır ama yaşamın ilk yılında alışık olunmayan her şey korku verir. Olanak varsa, hiç korku hissettirmeyin. Hastaysa, siz de endişe ediyorsanız, endişenizi çocuğa bulaştırmayın ve dikkatle gizleyin. Heyecan uyandıracak her şeyden sakının. Gerektiği kadar uyumaz, yemez tuvalete çıkmazsa telaşınızı gösterip onun kendisini önemli saymasına neden olmayın. Bu yalnız yaşamın ilk yılında değil, daha çok sonraki yıllarda uygulanmalıdır. Hiçbir çocukta yemek yemek gibi, gerekli normal bir zevk olması gereken bir hareketin, sizin istediğiniz ve sizin hoşunuza gitmek için yapılmasını istediğiniz bir şey olduğu kanısının ortaya çıkmasına neden olmayın.” s.68 (öğrenme, çevre, dikkat, ilgi)

“Buna neden olursanız çocuk az zaman içinde yeni bir güç kaynağı ele geçirdiğini anlar, kendi başına yapması gereken hareketleri ancak okşanıp sevilirse yapmaya başlar. Çocuğun böyle bir hareket için yeterli zekâsı olmadığını sanmayın. Onun gücü az, bilgisi kıttır ama bu sınırlamalar etkili olmadıkları zaman zekâsı herhangi bir yetişkin insan zekâsına eşittir. İlk 12 ay içinde o yaşamının herhangi bir döneminde aynı süre içinde öğreneceğinden çok daha fazla şey öğrenir. Çok işlek bir zekâsı olmasaydı bunu yapması olanaksız olurdu. Kısacası en küçük bir bebeğe bile saygıyla, bu dünyada makamına oturan bir kişi gibi davranın. Onun geleceğini bugünkü rahatlığınız veya okşamaktan duyduğunuz zevke feda etmeyin. Bunların birincisi, ikincisi kadar zararlıdır. Bunda da başka her şeyde olduğu gibi, doğru yolu

bulmak için sevgiyle bilginin bir araya gelmesi gerekir.” s.69 (idrak, bireysel farklılık, ilgi, bilgi)

“Daha sonraki yıllarda gerekecek meziyetler, zaten var olan alışkanlıklar ve zaten kışkırtılmış olan tutkuların bir sonucu olarak çocuğun kendisi tarafından geliştirilmelidir.” s.70 (ilgi)

“İlk iki yıldan sonra günün bir kısmını resimlerle ve çamurla ya da Montessori aygıtı ya da bu çeşit bir şeyle sessizce eğlenerek geçirmelerini öğretmelidir. Sessizlik için hep anlayabilecekleri bir neden olmalıdır. Eğitim ve görgü kuralları eğlenceli bir oyun gibi öğretilmeli, asla soyut olarak öğretilmemelidir ama anlayacak hale gelir gelmez, anne babanın da hakları olduğunu anlamalı, başaklarına özgürlük tanıdığı gibi kendisinin de olanakların son sınırına kadar özgürlüğü olmalıdır. Çocuklar adalet duygusunu kolayca anlarlar, diğerlerinin kendilerine verdiğini kendileri de diğerlerine severek verirler, bu da iyi bir eğitimin temelidir... Siz gök gürültüsünden korkarsanız, çocuk sizin yanınızdayken gök gürültüsünü ilk kez duyunca korkunuz hemen ona geçecektir.” s.83 (idrak, somut öğrenme, çevre)

“Ben kız erkek çocuklara, olanak olsa, fırtınalı denizlerde küçük gemileri yönetmeyi, yükseklerden atlamayı, otomobil hatta uçak kullanmayı öğretirdim. Onlara Sanderson ‘un yaptığı gibi, makineler yapmasını ve bilimsel denemelerde riskleri göze almayı öğretirdim. Mümkün olduğu kadar, oyunda cansız doğayı düşman olarak gösterirdim. Güçlü olma isteği bu mücadeleyle başka insanlarla yarışmakta olduğu kadar tatmin edilir.” s.90 (aktif öğrenme, deneme yanılma ile öğrenme)

“Bir çocuk yaptığı şeylerin yıkılmadan korunmasını rica ettiği zaman, ona kolayca anlatabilirsiniz ki o da başkalarının yaptığı yıkmamalıdır. Çocuğu aynı zamanda sabırlı olmaya ve gözlem yapmaya teşvik etmiş olursunuz. Bu özellikler olmadan, kulesini gönlünün istediği yükseklikte yapmayı başaramaz. Çocuklarla oynarken kendiniz ancak isteklerini uyandıracak ve bir şeyin nasıl yapılacağını gösterecek kadar yapmalısınız, bundan sonra yapmayı onların kendilerine bırakabilirsiniz. Bunlar yetişip çiçek açınca, çocuğun kendi çiçekleri ona değerli ve olağanüstü güzel görünürler; o zaman annesinin çiçeklerine de aynı zamanda özeni

gösterilmesi gerektiğini anlayabilir. Düşüncesiz zalimliğin giderilmesi en kolay biçimde, yapmaya ve gelişmeye karşı bir ilgi uyandırmakla mümkün olur. Hemen her çocuk yeterli derecede büyür büyümeyen sinekleri ve diğer böcekleri öldürmek ister. Bu ona daha büyük hayvanları sonunda insanları öldürmeye kadar götürür.” s.95 (ilgi, rehberlik, aktif öğrenme, idrak)

“Edindikleri bilgi ile cesur bir şey yapma umudu, bütün yetenekli genç erkek ve kızların önünde tutulmalıdır. Eğitimin son yıllarında toplumsal yapıcılık özendirilmelidir. Bundan amacım akılları uygun olanları var olan toplumsal güçlerden daha verimli yararlanmak yollarını düşünmek ya da yeni toplumsal güçler yaratmak için düş gücünün işletilmesinin özendirilmesidir.” s.97 (akıl, düşünme)

“Çocuğun doğasına aykırı hareket etmemeye dikkat etmeliyiz. Onun doğasına gözlerimizi kapamak ya da başka türlü olmasını istemek yarasızdır; bize verilen hammaddeyi kabul etmeli ona başka bir maddeyi uygulanacak biçimlerde davranmaya kalkışmamalıyız. Kendi haline bırakılırsa büyük çocuk daha küçük bir çocuğun oyuncaklarını kapar, büyüklerin dikkatini payına düşenden fazla ister, genel olarak küçük çocuğun üzüntüsüne hiç aldırmaz etmeden isteklerini elde etmek ister. İnsan benliği tıpkı bir gaz gibi, dışarıdan bir baskıya uğramazsa durmadan genişler. Eğitimin bu bakımdan amacı dış baskının çocuğun kendi zihninde, vurma, çarpma ve ceza biçiminde değil alışkanlıklar, düşünceler ve sempatiler biçiminde oluşmasını sağlamaktır.” s.100 (idrak, ilgi)

“Çocuğun doğası bize kılavuzluk etmelidir. 2 yaşından sonra kırılmış bir oyuncakın yerine eğer oyuncak çocuğun dikkatsizliği yüzünden kırılmışsa hemen yenisi verilmemelidir. Bir süre o oyuncakının yokluğunu hissetmesi iyi olur. Bir çocuğun kendi oyuncaklarını her zaman diğer çocuklara oynatmak istememesini izin vermeyin . Kullanabileceğinden fazla oyuncak olduğu zaman, kullanamadıklarıyla başka bir çocuk oynarsa itiraz etmesine izin vermeyin.” s.104 (dikkat, rehberlik)

“Ona hiçbir zaman keyfi olarak başka bir çocuğun eğlencesine engel olma fırsatı verilmemelidir. Bu konularda ona biraz öncelik öğretmek zor değildir. Bir çocuğun başka bir çocuğun elinden eşya kapmasına böyle yapmak onun meşru hakkı bile olsa izin vermeyin. Büyük bir çocuk daha küçük bir çocuğa karşı bir haksızlık yaparsa büyüğe ona benzer bir haksızlık yapın ve hemen niçin böyle yaptığınızı

açıklayın. Bu gibi yöntemlerle çocukların birbiriyle kavga etmesini ve gözyaşlarını önlemek için, gerekli inceliği ve şefkati uyandırmak zor olmaz.” s.105 (rehberlik)

“Önce yetecek kadar mal vermemekle çocukta kendine karşı sürekli ters davranılıyormuş duygusu uyandırılmamalıdır. Çünkü cimri böyle yetiştirilir. Sonra onu istenilen bir etkinliğe teşvik ediyorsa ve hele iyi kullanma ve bakım öğretiyorsa çocuğun kendisinin malı olmasına izin verilmelidir. Bununla birlikte bu sınırlamaların içinde olmak koşuluyla, çocuğun dikkatini, elinizden geldiği kadar özel mal sahipliğiyle ilgisi olmayan zevklere çevirin. Özel mal sahipliği olduğu yerde bile çocuğun, diğer çocuklar onun eşyasıyla oynamak istediklerinde cimri olmasına izin vermeyin ama bu sorunda amaç çocuğun kendi rızasıyla eşyasını vermeye teşvik etmektir; otorite gerektiği sürece amaçlanan sonuca varılmamıştır. Çocuklar acı çekerek değil mutluluk ve sağlıkla erdemi öğrenirler.” s.106 (rehberlik, dikkat, öğrenme)

“Hiçbir çocuğun hoşlanmadığı sorumluluk ve görevi değil ama çocukça varlık ve davranışlarda hoşlananların sıcak sevgisini hissetmelidir. Yasaklanan bir şey olanak varsa dikkatli ve doğru olarak açıklanmalı. Bu çeşit bir deneyim çocukları bir yasağın haklı olduğuna daha kolay inandırır.” s.115 (dikkat, deneyim)

“Öğretimde de aynı yöntem uygulanmalıdır. İstemeyenlerin onsuz kalmalarına izin verilmeli yalnızca derste olmadıkları zaman canlarının sıkılmasına özellikle dikkat edilmelidir. Başkalarının öğrendiğini görürlerse biraz sonra kendileri de öğrenmek isteyeceklerdir. Öğretmen o zaman onlara bir yarar sağlıyor gibi görünecektir ki gerçek durumda böyledir. Ben olsam her okulda geniş bomboş bir oda bulundururdum. Bir şey öğrenmek istemeyen öğrenciler oraya gidebilirler ama oraya gidenlerin o gün derslerine dönmelerine izin vermezdim. Eğitimin devamı boyunca herhangi olağanüstü bir çalışma övülmelidir. Zor bir iş başardıktan sonra övülmek gençlikte en tatlı şeylerden biridir. Bu zevki tatmak isteği, asıl amaç haline getirilmemekle birlikte ek bir teşvik olarak amaca uygundur. Asıl amaç her zaman işin kendisine karşı bu iş ne olursa olsun bir ilgi yaratmak olmalıdır.” s.117 (çevre, rehberlik, ilgi)

“Genel olarak cesur ol! İyi ol! Demeyin ama cesaret isteyen herhangi bir işe onu teşvik edin ve sonra aferin sen cesur bir çocuksun deyin küçük kız kardeşine

makineli trenini oynatmasını söyleyin kardeşini sevinçle gülerken gördüğü zaman çok güzel sen çok iyi bir çocuksun! Deyin. Aynı ilke acımasızlık ve zulüm için de uygulanabilir. Onun hafif başlangıçlarını gözetleyin ve gelişmelerini önleyin.” s.119 (rehberlik, gözlem)

“Savaşları, katliamları, yoksulluğu önlemesi mümkün ama önlenmeyen hastalıkları bilmeden büyümek olanaksızdır. Çocuk bu şeyleri bir zaman gelecek öğrenecektir. Bu bilgiyi, önlenebilecek bir acıyı başkasına çektirmenin hatta çekmesine izin vermenin korkunç bir şey olduğu hakkında sağlam bir inanışla birleştirmelidir.” s.135 (çevre, öğrenme)

“Bununla birlikte çocuklara kötülük hakkında bilgi vermeli, doğru yolu bulmak kolay değildir. Büyük kentlerin kötü mahallelerinde yaşananlar doğal olarak kavgalar , eşi dövme ve benzeri şeyler hakkında erkenden bilgi sahibi olurlar.” s.136 (bilgi, çevre)

“Üstünde düşüneceğimiz başlıca konu ergenlikten önce ne yapılması gerektiğidir. En fazla eğitim reformuna ihtiyaç hele de ilk çocukluk döneminde bu nedenledir.” s.141 (rehberlik)

“Cinsel merak normal olarak üçüncü yıl sırasında başlar. Erkeklerle kadınlar arasında ve yetişkinlerle çocuklar arasında ki bedensel farklara karşı bir ilgi biçiminde uyanır. İçeriği itibariyle bu merakın ilk çocukluk çağında özel bir niteliği yoktur ama yalnızca genel merakın bir kısmıdır. Hiçbir gizem olmadığı zaman merak, tatmin edilir edilmez ölür. Bir çocuk daha başlangıçta annesine babasına, erkek ve kız kardeşlerini elbisesiz olarak her ne zaman bu doğal biçimde görüyorsa, görebilmelidir. Her iki biçimde de hiçbir telaş gösterilmemeli; çocuk insanların çıplaklıktan utandıklarını bilmemelidir. Kuşkusuz çocuğun bu dönemde sorabileceği herhangi bir soru diğer konular üzerinde ki soruların cevaplandırıldığı gibi cevaplandırılmalıdır. Birincisi bir soruya daima doğru cevap verin; ikincisi, cinsellik bilgisini herhangi bir bilgidен farksız sayın. Eğer çocuk güneş, ay veya bulutlar hakkında ya da otomobiller veya çeşitli makineler hakkında akıllıca sorular sorarsa, hoşunuza gider anlayabileceği dille bunları ona anlatırsınız.” s.143 (ilgi, bireysel farklılık, öğrenme, sorgulayıcı akıl)

“İlk yaşlarda eğitimin büyük bir kısmı bu soruları cevaplandırmakla yapılır ama cinsellikle ilgili bir soru sorarsa, canınız ‘sus!’ demek ister. Bunu yapmamayı öğrenmişseniz yine belki biraz sıkılmış bir tavırla kısa, kuru bir cevap verirsiniz. Çocuk aradaki ince farkı sezer, böylece hastalıklı bir merakın temelini atmış olursunuz.” s.144 (sorgulayıcı akıl, fark etme, ilgi)

“Meraklı ve zihinsel olarak etkin bir çocuğa tembel bir çocuktan daha erken söylenmelidir. Hiçbir zamandan tatmin edilmemiş bir merak olmamalıdır. Çocuk ne kadar küçük olursa olsun bir şey sorarsa hemen cevabı verilmelidir. Anne babasının davranışı da öyle değildir ki çocuk bir şey bilmek isterse sorabilsin ama kendiliğinden sormazsa mutlaka on yaşına girmeden önce diğerlerinin daha önce kötü bir biçimde söylememeleri için kendisine söylenmelidir. Bu nedenle bitki ve hayvanların çoğalmaları hakkında bilgi vererek merakını harekete geçirmek istenebilir.” s.146 (ilgi, rehberlik, bilgi)

“Kızlara bir gün anne olmaları olasılığı bulunduğu öğretilmeli bu yönde onlara yararlı olabilecek ilk bilgiyi vermelidir.” s.147 (rehberlik)

“Elbette gerek erkek gerekse kız çocuklarının biraz fizyoloji, biraz sağlık bilgisi öğrenmeleri gereklidir. Hiç kimsenin aile sevgisi olmadan iyi bir anne veya baba olamayacağı açıkça anlatılmalıdır. Aile sevgisi ile birlikte oldukça fazla bilgiye ihtiyaç olduğu belirtilmelidir. Çocuk yetiştirmekte bilgisiz, içgüdü, içgüdüsüz bilgi kadar yetersizdir.” s.148 (ilgi, bilgi, öğrenme)

“Çocuğa verilen bilgi bazı ahlaki ve siyasal düşüncelerin kanıtlanması için değil, zihinsel bir amaç göz önünde bulundurularak verilmelidir. Öğretimin amacı, öğrenci açısından, kısmen merakını tatmin etmek, kısmen de bu merakı kendi başına tatmin edebilmesi için gerekli beceriyi ona kazandırmak olmalıdır. Öğretmen açısından, aynı zamanda bir takım sonuçlar verecek çeşitten merakın uyandırılması olmalıdır ama hiçbir zaman merakı öldürmeye, hatta bu merak okul derslerinin dışında kalan yönlerle bile yönelse girişilmemelidir. Okul programlarının bir yana bırakılması gerektiğini söylemek istemiyorum, ama merak övülmeye değer olarak algılanmalı, çocuğa bunu okul saatleri dışında, örneğin, kütüphanede ki kitaplar aracılığıyla nasıl tatmin edeceği söylenmelidir. Şunu önemle belirtmeliyiz ki biz çocuğun merakının bu yönlerle sınırlı kalmaya devam edeceği biçiminde

davranmamalıyız ama bu gibi şeyleri bilmek istediği için çocuğun zihninde kendisinin kötü olduğu izlenimini yaratmamalı ya da bunlar hakkında bilgiyi ondan esirgemeye uğraşmamalıyız. Hemen daima bu bilgilerin çekiciliği onların yasaklanmış olmalarından ileri gelir... Eğer açıkça ve incelikle cinsellik hakkında bilgi verilmiş olsaydı, böyle resimlere karşı hiçbir ilgi duymazdı. Bununla birlikte bir çocukta böyle bir ilgi uyandığı görülecek olursa, ben onu bu gibi sorunlarda becerisi olan bir doktora tedavi ettirirdim.” s.160 (ilgi, bilgi, aktif öğrenme, rehberlik)

“Öğrenme hevesinin öğrencinin kendi içinden doğması genel ilkesi herhangi bir yaşam kadar devam edebilir. Çevre bu hevesi kamçılacak ve öğrenmediği takdirde öğrenciye can sıkıntısı ve yalnızlıktan başka bir seçenek kalmayacak biçimde düzenlenmelidir ama her ne zaman çocuk bu seçeneği tercih ederse onu seçmesine izin verilmelidir. Bireysel çalışma ilkesi genişletilebilir ama ilk yıllardan sonra bir miktar sınıf çalışması mutlaka gereklidir.” s.169 (ilgi, çevre)

“Bir konunun ilgisiz bölümlerinin önemi öğretmen tarafından açıkça söylenmelidir. Bütün bu yöntemler başarılı olmazsa çocuk zekâca anormal sayılmalı ve normal çocuklardan ayrı yetiştirmelidir ama bunun bir cezası gibi görünmemesi de dikkat olunmalıdır. Çok ender görülen durumlar dışında hatta çok küçük yaşlarda bile (örneğin 4 yaşından sonra) öğretmen anne babadan biri olmamalıdır. Öğretme özel bir beceri isteyen bir iştir ki öğrenilebilir ama anne babaların çoğu bunu öğrenmek fırsatını bulamamışlardır. Öğrencinin yaşı ne kadar küçük olursa, o kadar büyük bir eğitimsel beceriye gerek vardır. Bütün eğitim boyunca ilk günden son güne kadar, bir zihinsel macera anlayışı olmalıdır. Dünya şaşırtıcı şeylerle doludur bunlar yeterli çabayla anlaşılabilir. Şaşırtıcı şeyleri anlamak zevk ve sevinç verir; her iyi öğretmen bu zevk ve sevinci tattırmalıdır.” s.170 (bireysel farklılık, kalıtım, çevre, ilgi, idrak)

“Olanak olan yerde öğrenci edilgen değil etkin olsun. Bu eğitimi bir işkence olmaktan çıkarıp mutlu yapmanın sırlarından biridir.” s.171 (aktif öğrenme)

“Neler öğretilmeli? Nasıl öğretilmeli? Bu sorular birbiri ile yakından ilgilidir. Çünkü daha iyi öğretim yöntemleri bulunursa daha çok öğrenme olanağı vardır. Özellikle öğrenciler çalışmayı bir bela sayacakları yerde öğrenmeyi kendileri isterlerse daha çok öğrenilebilir. 14 yaşından önceki eğitimin amaçlarından biri

erkek ve kız çocukların özel yetenekleri keşfetme olmalıdır. Bu yeteneklerini keşfetmek olmalıdır. Bu yetenekler daha sonraki yaşlarda özenle geliştirilebilir. Bu nedenle herkesin, konuların hemen başlangıçlarını öğrenmeleri iyidir.” s.172 (sorgulayıcı akıl, aktif öğrenme, ilgi, keşif)

“Doğal olarak nispi güçlük bize rehberlik edecektir. Çocuk biraz duyu-idrak doğruluğu basit resim müzik ve danslar öğrenir, diğer çocukların arasında uğraşırken dikkatini toplama gücünü kazanır. 7 yaşına girmeden önce bir çocuk zihinsel çaba gerektiren bir şey yapmamalıdır ama yeterli beceriyle sıkıntılar büyük ölçüde azaltılabilir. Yavaş yavaş ve dikkatle öğretilecek olursa sırlarının esinlendiği müthiş umutsuzluk duygusu ortadan kalkar. Tarih ve coğrafya benim gençliğimde en kötü öğretilen dersler arasındaydılar. Coğrafyadan ödüm kopardı, tarihe ise şöyle böyle dayanırdım, çünkü tarih için hep derin bir sevgi duymuştum. Her iki ders de pek küçük çocuklara bile son derece meraklı bir hale getirilebilir.” s.174 (ilgi, rehberlik, öğrenme, dikkat)

“Bilgisini tüm diğer çocuklar gibi trenlere ve vapurlara karşı duyduğu sevgiden edindi. Hayalinde yaşattığı vapurların yapacakları yolculuklar hakkında bilgi sahibi olmak istiyor, ben kendisine Çin’e yapılacak gezinin aşamalarını anlatırken bütün dikkatiyle dinliyor. Bazen büyük atlası çıkarıp bu yolculuğa harita üzerinde bakıyor.” s.174 (bilgi, ilgi dikkat, gözlem)

“Daha önce büyük adamaların bol resimleriyle süslenmiş meraklı hikâyeleriyle başlanır.” s.175 (somuttan soyuta öğrenme)

“Okulda ilk yıllarda dans için bir zaman ayrılmalıdır. Dans çocuklar için büyük bir eğlence olduğu kadar vücut için yararlı ve estetik duygu sahibi olmak için bir antrenmandır. Toplu danslara basit hareketler öğrenildikten sonra başlanmalıdır. Bu bir işbirliği biçimidir ki küçük çocuklar kolayca anlarlar.” s.176 (basitten karmaşığa doğru öğrenme, idrak)

“Erkenden yetişkin gibi hareket etmek ister. Bundan dolayı bir çocuk kitabı hiçbir zaman çocukta zevkleri koruma amacı taşımamalıdır. Bugün birçok çocuk kitabının yapay aptallıkları iğrençtir. Bu ya çocuğu sıkıyor ya da ya da şaşırtıp zihni geliştirme hevesini kırar. Bu nedenle en iyi çocuk kitapları büyükler için yazılmış olmakla birlikte onlara uygun olanlardır” s.178 (ilgi, bireysel farklılık)

“Bazı kimseler yabancı diller erken öğretilirlerse ana dilinin zayıf kalacağından korkuyorlar. Küçük yaşta Tolstoy’la Turgenyev henüz çok küçük yaşta iken İngilizce, Fransızca ve almanca öğrenmelerine karşın Rusçayı çok iyi biliyorlardı. Bu öğretmen çocuklara resmi olarak dil öğretmemeli ama onlarla oynamalı, konuşmalı, oyunlarda başarıyı dili anlamalarına ve cevap vermelerine bağlı kılmalıdır. Matematik ve fen öğretimine ancak bu bölümde konu ettiğimiz yılların sonuna doğru yani on iki yaşında başlanabilir.” s.179 (aktif öğrenme)

“Bunun tümüyle yanlış öğretim yöntemlerinden ileri geldiğini sanıyorum. Matematik yeteneği, müzik yeteneği gibi asıl olarak doğuştan gelir. Ve orta derecede bile oldukça ender olduğuna inanıyorum. Gerek matematik gerek fen dersleri on iki yaşından on dört yaşına kadar bir çocuğun yeteneği olup olmadığı açıkça anlaşılmaya kadar devam etmelidir.” s.180 (kalıtım)

“Birkaç yıl izleyen yıllar içinde nelerin öğretilmesi en iyi olacağına keşfetmekle geçirilmelidir. Okulda geçen bütün yıllar içinde okul dışında da eğitim devam etmelidir. Tarımla ilgili bilgi, hayvanlar ve bitkilere alışkanlık, bahçıvanlık, açık arazide gözlem alışkanlıkları. Ben çoğu kentlinin, pusulanın gösterdiği dört yönü bilmediklerini güneşin nereden doğup nereden battığından haberdar olmadıklarını evin hangi tarafının rüzgâr tutmadığını anlayamadıklarını ve genel olarak her inek ve koyunun sahip olduğu bilgiden yoksun olduklarını gördüm ve şaşırdım. Bu kentlerde yaşamamanın bir sonucudur. Mevsimler ve hava, ekme ve biçme, ürün ve sürüler insanlar için öyle bir öneme sahiptirler ki eğer toprak anadan büsbütün ayrılmayacaksa herkesin bunları yakından bilmesi gerekir. Bütün bu bilgiler çocuklar tarafından sağlıkları için büyük değerleri olan etkinlikler sırasında edinilebilirler ve yalnız bu nedenle edinilmeye layıktırlar. Kentli çocukların kırlarda ki sevinci derin bir ihtiyacın tatmin edildiğini gösterir. Bu ihtiyaç tatmin edilmediği sürece eğitim sistemimiz tamamlanmış olmaz.” s.181 (keşif, çevre, ilgi, yaparak yaşayarak öğrenme, bilgi)

“Çok yararlı olmaları dolayısıyla önemi olan bazı derslerin herkese öğretilmesi gerekir. Bunlar arasında ben anatomi, fizyoloji ve sağlık bilgisini sokar, bunları ancak yetişkinlerin günlük yaşamında gereği olduğu kadar öğrettirdim ama belki bu derslere daha erken başlamak gereklidir. Çünkü bunlar doğal olarak cinsel

eğitimle ilgilidir. Öğretim yöntemleri ve öğretim ruhu sorunu programdan daha önemlidir. Tam ve ayrıntılı inceleme ilginç incelemelerin genel yönleri üstüne kitaplar ve konferanslarla takviye edilmelidir. Matematik ara sıra matematik keşifleri tarihi üzerinde şu veya bu matematik bölümünün fen ve gerçek yaşam üstünde ki etkisi hakkında konferanslarla eğlenceli bir hale getirilebilir. Bunlara ek olarak yüksek matematikte ki hoş şeylerde anlatılabilir. Aynı biçimde tarihin açıklamalı incelemesinde çok doğru olmayan genel kararlar içerseler bile parlak ana hatlar eklenebilir.” s.183 (rehberlik, araştırma, keşif)

“Öğrencilerin genellemelerin kuşkulu oldukları söylenebilir ve ayrıntılı bilgilerinin bu genellemeleri destekleyip desteklemediklerini hakkında düşünce ve görüşleri sorulabilir. Bilimde son araştırmaların bir özetini veren popüler kitapların özel olaylar ve yasaların genel bilimsel amacı hakkında bir düşünce sahibi olmak için okumak iyidir. Bütün bu şeyler dakik ve doğru incelemelere teşvik etmek için yararlıdır ama onların yerini tuttuğunu algılatırsa zararlıdır. Öğrenciler şunu düşünmeye yöneltilmelidir ki bilgiye giden kestirme yol yoktur. Araştırmalarda ki zihinsel çalışma iyidir. Kötü olan yön zihinsel ilişkilerin öldürülmesiydi. Eski disiplincilerin yöntemlerinden başka yöntemlerle çok çalışmayı sağlamaya uğraşmalıyız.” s.184 (araştırma, rehberlik, düşünme, bilgi)

“Bireysel çalışma aynı biçimde çalışmakta olan kız ve erkek çocuklarla dolu bir odada yapılmalıdır. Kitaplıklar ve laboratuvarlar geniş ve yeterli olmalıdır. Çalışma günün büyüdükçe bir kısmı gönül rızası ile yaptığı okuma için ayrılmalı ama öğrenci ne okuduğunu öğrendiği bilginin bir özetini yazmalıdır. Düzenli çalışmaya ek olarak çocuklar günün siyasal toplumsal ve hatta dinsel ve önemli tartışmalı sorunlarla ilgilenmeye teşvik edilmelidirler. Bir kaç şü veya bu tarafı şiddetle savunuyorsa onlara görüşlerini destekleyecek olayları nasıl bulacakları söylenmeli. Aksi görüşü savunanlarla tartıştırılmalıdırlar. Bu tartışmalarda öğretmen kesin görüşleri olsa bile taraf tutmamayı öğrenmelidir. Tüm öğrenciler bir tarafı tutarlarsa öğretmen öteki tarafı tutmalı ve bunun yalnız tartışma amacıyla olduğunu söylemelidir. Aksi takdirde rolü ancak bilgiye ait hataları düzeltmek olmalıdır. Böylece öğrenciler tartışmayı bir hitabet yarışması olarak değil gerçeği araştırma ve bulma aracı olarak öğrenebilirler. Öğrencilerin dünyayı heyecana dönuşen sorunlar üzerinde aldıkları eğitimin kendilerini hazırladığı izlenimini edinmeleri iyi olur. Bu

onlara klasik öğretimi pratik dünyadan büsbütün uzaklaşmış olmadığını anlatır ama ben kendi görüşlerimi öğrencilere kabul ettirmeye uğraşmazdım. Yapacağım şey onların önüne pratik sorunlara karşı bir bilimsel davranış ideali koymak olurdu.” s.185 (ilgi, rehberlik, öğrenme, araştırma, keşif)

“İlk miğferi yapınca onu darbelere direnme yeteneğini denedi ve vura vura onu biçimsiz bir hale soktu. İkinci kez denemeye gerek görmedi onu çok iyi bir miğfer sayıverdi.” s.186 (deneme yanılma ile öğrenme)

“Benim istediğim erdemde de korkusuz ve sınırsız bilgi aramak çok önemli bir öğedir. Bu olmazsa geriye kalanın çok az değeri vardır. Söylediğim şundan fazla bir şey değildir: Bilim ruhunu geliştirirdi. Bilim ruhu her şeyden önce gerçeği bulmak isteği ister. Bu ruh ne kadar ateşli olursa o kadar iyidir. Daha önce kanıtların göstereceği şeyin zaten bildiğimizin sanmamalıyız. Tekrar tekrar söylenen sözlerle hemen inanıvermek çağdaş dünyamızın felaketlerinden biridir. Ve okullar buna karşı uyanık bulunmamız için ellerinden geleni yapmalıdırlar. Bütün okul yılları boyunca bir zihinsel macera ruhu olmalıdır. Öğrencilere verilen ödevleri yaptıktan sonra kendi başlarına heyecanlı şeyleri keşfetme fırsatı verilmelidir, bunun içinde verilen ödevler çok ağır olmamalıdır. Öğrenciler ne zaman layık olurlarsa övünmeli hataları gösterilmekle birlikte bu aşağılama biçiminde olmamalıdır. Hiçbir zaman aptallıklarından dolayı utanç duymamaya devam edilmemelidirler. Eğitimde büyük teşvik başarının mümkün olduğunu hissettirmektir. Can sıkıcı olduğu hissedilen bilginin yararı azdır ama istekle ve sindirerek edinilen bilgi ölünceye kadar kazanılmış bir şey olarak kalır. Bilginin gerçek yaşamla ilişkisini öğrenciler açık olarak görsünler. Bilgiyle dünyanın nasıl değişebileceğini anlasınlar. Öğretmen daima öğrencinin doğal düşmanı gibi değil müttefiki gibi görünmelidir. İlk yıllarda iyi bir eğitim verilmiş ise bu kurallar erkek ve kız çocukların büyük bir çoğunluğuna bilgi edinmeyi zevkli bir hale getirmeye yeterli gelecektir.” s.189-190 (ilgi, bilgi, keşif, idrak, gözlem)

“Üniversite eğitimi özel yetenek için bir ayrıcalık sayılmalı yeteneği olup da parası olmayanlar devlet hesabına yetiştirilmelidirler. Hiç kimse yetenek testlerinde başarılı olmadan kabul edilmemeli ve zamanını yararlı olarak kullandığı konusunda üniversite yöneticilerini tatmin etmezse hiç kimsenin orada kalmasına izin

verilmemelidir. Üniversitenin zengin delikanlıların üç dört yıl kaldıkları bir boş vakit geçirme yeri olduğu düşüncesi ölmektedir. Çalışma testleri sisteme mekanik bir biçimde uymaktan ibaret olmamalıdır. Hevesli ve özel yetenekli olduklarını kabul ettiğimiz zaman çok daha güçlüdür.” s.201 (rehberlik, çevre)

“Burada çok önemli olan bir nokta var. Her üniversite öğretim üyesi araştırmayla uğraşmalı bütün diğer ülkelerde kendi konusu üzerinde neler yapıldığını bilecek kadar boş zamana ve enerjiye sahip olmalıdır. Üniversite öğretimin de eğitimsel beceri artık önemli değildir. Önemli olan insanın kendi alanında ki bilgisi ve bu alan üzerinde neler yapıldığı hakkında ilgi ve hevesidir. Konusundan zevk almamaya başlaması bilginin de hemen hemen gençliğinde ne öğrenmişse onunla sınırla kalması olasıdır.” s.202 (araştırma, bilgi, ilgi)

“Bir öğretim üyesinin uzun saatler ders okutmakla uğraşması istenmemeli. Tersine kendisine araştırma için bol boş zaman bırakmalıdır. Bu boş zamanını akıllıca kullanması da ondan beklenir. Araştırma en az eğitim kadar önemlidir. Yeni bilgi ilerlemenin başlıca nedenidir ve onsuz dünya çok geçmeden yerinde saymaya başlar. Yararlı bilgi dünyayı daha iyi anlamak istediğinden başka hiçbir güdüsü olmayan çıkar kaygısından uzak araştırmayla daha verimli hale getirilmelidir.” s.203 (aktif öğrenme, araştırma, bilgi, idrak, ilgi)

“Bir hayalin ardından koşarken daha önce bir an bir gölge gibi görüp âşık olduğu ve bu aşkın ateşiyle dünyanın bütün diğer sevinçlerini nispeten sönük kaldığı her şeyi yakalayıp sonsuzlaştırmaya uğraşmalıdır. Her büyük sanat ve bilim önce elle tutulmaz gözle görülmez bir hayale insanları güvenlik ve rahattan bir acıya bir güzele vücut vermek için tutkulu arzudan doğar. İçlerinde bu tutkuyu taşıyanlar yararlı bir felsefenin zincirleriyle kösteklenmemelidir. Çünkü insanı büyük yapan her şeyi biz onların bu ateşlerine borçluyuz.” s.204 (ilgi)

“Yolculuğumuzun sonunda geçtiğimiz arazinin kuşbakışı bir manzarasını görmek üzere ardımızda bıraktığımız yola bir bakalım. Gerekli bilgi fizyoloji, sağlık bilgisi ve psikoloji bilgisidir. Bunlardan sonuncusu daha çok bir çocuğun doğuşundan sahip olduğu içgüdüler ve refleksler çevrenin etkisiyle gelişerek türlü türlü alışkanlıklar bu yüzdeye türlü türlü karakterler olurlar. Doğuştan karakterleri aynı olan iki çocuk alırsak farklı ilk çevreler onları birbirinden tümüyle farklı

huylara sahip iki yetişkin haline getirecektir. İlk çağlarda eğitimin işi içgüdüleri eğiterek zeki, serbest cesaretle asık suratlı olmaktan çok sevimli, yıkıcı olmaktan çok yapıcı ahenkli bir karakter yaratmaktır.” s.205 (ilgi, bilgi, çevre)

“Korkudan çekingenlikten isyankâr veya baskı altında tutulmuş içgüdülerden kurtulmuş gençler yarattığımız zaman onları bilgi dünyasına tam ve özgür olarak karanlık, gizli köşeleri kalmaksızın açabileceğiz. Eğer öğretim akılcıca yapılmışsa bilgi edinme bir görev değil bir zevk olacaktır. Öğrenilenlerin miktarını şimdi mesleki sınıfların çocuklarına normal olarak öğretilenlerin üstüne çıkarmak önemli değildir. Önemli olan şey macera ve özgürlük ruhu bir keşif seyahatine çıkmak duygusudur. Eğer resmi eğitim bu ruhla verilirse bütün zeki çocuklar ona kendi çabalarıyla eklemeler yapacaklardır. Bunun için her olanak sağlanmalıdır. Bilgi doğal güçlerin ve yıkıcı unsurların baskısından bizi kurtarır. Ümit ettiğimiz dünya bilgi olmadan kurulamaz.” s.207 (ilgi, akıl, bilgi, öğrenme, keşif)

“Bizim yaratıcılığımız özgür erkek ve kadınlar yenedünyayı daha önce hayallerinde sonra da gerçeğin bütün parlaklığıyla görmelidirler. Yol açıktır. Bu yolda yürüyecek kadar çocuklarımızı seviyor muyuz? Yoksa kendi çektiğimiz acıyı onlara da mı çektireceğiz? Gençliklerinde eğri büğrü bodur ve korkak olmalarını sonradan da akıllarının sindirilmiş olmaları yüzünden önleyemedikleri yararsız savaşlarda öldürülmelerine izin mi vereceğiz?” s.208 (rehberlik)

Tablo 4. 5. "Eğitim ve Toplum Düzeni" Kitabında Yer Alan Merak'a İlişkin Bulgular

Kitap-taki merakla ilgili kavramlar ve merak türleri	Araştırma	Gözlem	İlgi	İdrak	Düşünme	Öğrenme	Keşif	Bilgi	Dikkat	Deneyim	Farkındalık	Taklit	Rehberlik	Ön Bilgi	Çevre	Kalıtım	Bireysel Farklılık	Sorgulayıcı Akıl
Psikolojik Merak			8		1	2		6			1		4		2		2	2
Sosyo-lojik Merak	1		5	1		2	1	4	1	1	2		2	1	10	1	2	2

Tablo 4. 5. "Eğitim ve Toplum Düzeni" Kitabında Yer Alan Merak'a İlişkin Bulgular (devamı)

Felsefi Merak	1		8	2	1	2		11		1			1					2
Bilimsel Merak		1						1			1		1		2			2
Eğitim-sel Merak	2		3	1		3	2	10	3	2	2		5		4	1	2	3

Tablo 4.5. incelendiğinde Bertrand Russell’ın Eğitim ve Toplum Düzeni adlı kitabında en çok eğitimsel meraka daha sonra ise sırayla en çok sosyolojik, felsefi, psikolojik ve bilimsel meraka ise rastlanılmıştır.

Bertrand Russell’ın Eğitim ve Toplum Düzeni adlı kitabında psikolojik meraka ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“Bilgide yitirdiklerini hayal gücünde kazanır. Dünya duyguyla yansıtılmalıdır. Bilgi duygu ve güç insanın mükemmelliğini ararken bunların hepsi birden sonuna dek geliştirilmelidir” s.11 (bilgi)

“Doğası gereği kendi kendine de öte yandan bir vatandaş esasen koşulları tarafından çevrelenmiştir. Robinson Crusoe haricinde hepimiz elbette aslında birer vatandaşı ve eğitimde bu noktayı göz önünde bulundurmak zorundadır. Fakat siyasi yaşamın gerektirdiği tavizlere ve günlük hayattaki kabullenmelere geçmeden önce birey olarak potansiyelimizi fark edersek sonunda daha iyi vatandaşlar olacağımız düşünülebilir. Vatandaşların en temel özelliği gerçekte değilse bile niyette iş birliği yapmasıdır.” s.12 (aktif öğrenme, çevre, fark etme)

“Eğitimde zorlamanın bir diğer sonucu da özgürlüğü ve entelektüel ilgiyi yok etmesidir. Düşünceleri zaman tıpkı koşukları sıçradıkları ya da bağurdıklarında olduğu gibi kendiliğinden düşünmezler bir yetişkini memnun etmek amacıyla düşünürler bu yüzden de düşünme eylemi doğal bir eylemden kaynaklanmaz doğruluğu amaçlar.” s.28 (ilgi, düşünme)

“Sorunların çoğu dersleri isteğe bağlı yaparak çözebilir. Böyle bir durumda artık öğretmen ve çocuk arasında sürtüşme olmaz ve çoğu durumda öğrenciler öğretmenin ilettiği bilgiyi öğrenmeye değer bulurlar girişkenlikleri zarar görmez çünkü öğrenmek artık kendi seçimleridir. Ve yaşamlarının geri kalanında

bilinçaltılarında sindirilmemiş nefret beslemezler.” s.29 (bilgi, öğrenme)

“Rutin unsurunun lehine söyleyebilecek olan noktalardan bir tanesi de çocukların kendi yapacakları işleri sürekli seçmelerinin onlar için yorucu ve sıkıcı olacağıdır. Tıpkı yetişkinler gibi çocuklarda bir zorluğu alt etmenin verdiği başarı duygusundan zevk alırlar fakat buda dışarıdan bir teşvik olmadan çok az insanın başarabileceği istikrarlı bir çaba ister sürekli kendi kendini yönlendirebilme kapasitesi bir insanın sahip olacağı en değerli meziyetlerden bir tanesidir. Çocuklarda bu meziyet hemen hemen hiç yoktur ve çok katı bir disiplin uygulanarak ya da tam bir özgürlük vererek bu meziyet asla geliştirilemez.” s.33 (ilgi, bireysel farklılık)

“Çocukluk boyunca sağlanan mutlak özgürlük çocuğa anlık dürtülerin kışkırtmasına karşı koymayı öğretmez. Akli başka bir meseledeyken bir diğerine yoğunlaşma becerisini elde edemez ya da yorucu olduğu için daha fazla yapacağı işleri engelleyerek zevklere karşı koymayı beceremez. İradenin güçlendirilmesi için özgürlüğün ve disiplinin belli belirsiz bir karışımı gereklidir ve birinde aşırıya kaçmak iradeyi yok eder. Tüm eğitimin çocuğun gelip geçici dürtülerini değilse bile iradesini işbirliği gerektirdiği gerçeğidir. Etrafında cana yakın yetişkinler olan her çocuk bir yerde pek de akıllı olmadığı bilincindedir. Sadece kendi çıkarı ya da iktidarıyla değil onun iyiliğiyle ilgilenmediğini inandığı insanlardan gelen makul ölçüde bir rehberlik için minnettar olur. Eğer şımarık ve tembel olmaları istenmiyorsa gençlerin zihninde başarmanın zorlu bir ideal olarak yer etmelidir.” s.34 (rehberlik)

“Bazı çocuklar (ve bazı yetişkinler) neşelidir ve bazıları asık suratlıdır. Bazı insanlar karşılarına çıkan zevklerle kolaylıkla tatmin olurlar fakat bazı insanlar kalplerine yerleşmiş belli bir zevki tatmadıkça mutlu olmazlar. Her ne kadar ilerleyen yaşlarda insanlar az ya da çok etkili olan maskelerle çekingenliklerini ya da kinlerini gizlemeyi başarsalar da çocukta baskın olan duygusal tavır aynı zamanda yetişkinin de tavrı olur. Bu nedenle çocukların baskın olarak onları mutsuzluğa, başarısızlığa ve kine yöneltecek olanlardan ziyade mutluluğa, başarıya ve faydalı olmaya yöneltecek duygusal tavırlara sahip olmaları çok önemlidir. Doğru duygusal ortamın sağlanması hassas bir konudur ve elbette çocuğun yaşına göre değişiklik gösterir.” s.52 (bireysel farklılık)

“Zihinsel gelişimleri sekteye uğramayacak ve insanları ilişkileri ile ilgili görüşleri tatmin duygusundan gelen bir iyilik içerecektir. Bu tür duygusal donanımına sahip insanlarla dolu bir dünyada toplumsal düzenimizdeki savaşlar, baskılar, ekonomik adaletsizlik, ifade ve bilgi alma özgürlüğünde duyulan korku ve batıl inançlarla dolu ahlaki kurallar sona erecektir.” s.54 (bilgi, çevre)

“Anne babanın ilgisinden kurtulmaktır. Gerekli oyuncakları içeren fakat aynı zamanda taş basamak, sivri köşe ya da değerli kırılabilir nesnelerin bulunmadığı yapay olarak güvenli hale getirilmiş çevredir.” s.58 (çevre)

“Çocuklar eğlence ve etkinlik içeren sakin bir yaşama ihtiyaç duyarlar. Yoğun duygulara olan ihtiyaçları daha azdır.” s.59 (ilgi)

“Çocukların dünyaya gelme yöntemini kaplayan sır perdenin pek çok kötü etkisi vardır. Öncelikle bazı bilgilerin kötü özellikle ilginç bilgilerin kötü olduğu inancını pekiştirir. Her türlü bilginin iyi olduğu ve bunun hiçbir istinasını kabul edilemeyeceği mantığa dayalı her türlü ahlak kuralını temel ilkelerinden biri olmalıdır. Belli alanlarda ki doğal merakının çatık kaşlarla ve ret yanıtları ile karşılandığını gören çocuk ilginç olmayan bilginin iyi fakat ilginç olan bilginin kötü olduğunu varsayacaktır bu şekilde bilimsel merak erdeminin karşısına yerleştirilir ve çocuğun iyi olma yönündeki çabaları aptal olma ya da daha sıklıkla ne yazık ki başarılı olma çabalarına dönüşür.” s.103 (bilgi, ilgi)

“Böylelikle zekâyı erdeme mevcut sistemin olumsuz yönleri şunlardır: öncelikle erkek çocukların aklına batıl inançlardan kaynaklanan korkular eker. İkincisi, büyük çoğunluğun ürkek ikiyüzlü insanlar olmasına neden olur. Üçüncüsü de cinsellik ile ilgili konularda ki düşünce ve duyguların müstehcen sayılmasına ve gizli tutulmasına yol açar. Dördüncüsü, bilimsel merakın günah olarak görülmesine neden olur. Bu şekilde onu ya yok eder ya da hastalıklı olarak kabul ettirir. Beşincisi de serbestliğin dolayısıyla da entelektüel gelişimin önünü keser.” s.105 (ilgi)

“Öğrenme sevgisini yitirmeden öğrenmek güçtür ve bu güçlüğü Avrupalı eğitimciler bir çözüm bulamamışlardır. Ortalama bir eğitimcinin genç bir insanda yok etmeye çalıştığı ilk şey hayal gücüdür. Hayal gücü yasadışıdır. Disiplin altına alınamaz, bireyseldir ve doğru ya da yanlış sınıflandırılmaz.” s.139 (öğrenme)

“Öğretilenlerin çoğunun tamamen faydasız olmasından (ya da en azından öyle görünmesinden) kaynaklanan ilgi kaybıdır. Bilgiye olan sevgisinden dolayı öğrenir. Bu dürtü canlandırılabilirse çocuklar istekli ve rahat bir şekilde dikkatini yöneltirler. Tüm eğitimin zihinsel açıdan başka bir kusuru da öğrencilerde uysallığı teşvik etmesi ve onların meşru tartışma konularına dair soruların kesin yanıtlarının bilindiğine inandırılmasıdır.” s.143 (ilgi, bilgi, rehberlik)

“Herhangi bir konu için heves duyanlar bu konuyu öğretmeyi severler ve öğrencilerine de kendi heveslerini aşılayabilenler vardır. Diğer yandan güç ve kolay üstünlük sağlayan mevkiden zevk alanlar idareciliği sevenler fakat yetişkinleri idare etmek için yeterli becerisi olmayanlar vardır. Öğrettiği konuya olan sevgisinden ilham alan öğretmen çocuklara karşı olan düşkünlüğü de işin içine girince bilgiyi aktarmak ve uygarlaşma yolunda düzeni, yöntemi ve verimliliği seven fakat bilgi eksikliği olan ve çocuklardan nefret eden bir kişiden çok daha fazla yol alacaktır. Maalesef yük olan her okulda çok büyük ölçüde idari rutin vardır ve bunları en iyi şekilde yapanlarda genellikle en kötü öğretmenlerdir. Üst yetkililer öğretme işine değil de idari işlere yatkın oldukları için itibarın oldukça yanlış bir şekilde dağıtılması eğilimi vardır.” s.203 (ilgi, bilgi)

“Tek düzeliği teşvik eden idareci bir türdür. Bu diğer türse kendi başına bir sıra dışılık olan yeteneği yüceltecek ve bu yeteneğin hatırına diğer tuhaflıklara da şikâyet etmeden katlanacaktır. İdare etmeyi seven öğretmenleri değil öğretmeyi sevenleri teşvik etmek çok önemlidir. Eğitim alanında yöneticinin tehlikesi onu sınıflandırma istatistik merakıyla ortaya çıkar.” s.204 (rehberlik, ilgi)

“İnsanlar bu tür inançların korunmasını önemli gördüklerinde atalarımızın bilgeliğine saygı duyan ve sorulara rasyonel olmayan yollardan cevaplar üreten eğitim sistemleri oluştururlar. Bir toplumsal düzeni kurbanları haline getirmek daha kolay olacaktır. Batıl inanç adaletsizliğin doğal bir müttefiki olur ve ancak ekonomik ve siyasi kurumların adaletli olduğu yerlerde hükümetin verdiği eğitim akılcı bir dünya görüşünü teşvik edebilir.” s.200 (rehberlik)

“Bireysel muhakemeyi ve bireysel girişimi çok fazla azaltmadan sağlanması eskiden sahip olduğu önemi hala korumaktadır. Zekâ duygu ve iradenin içsel uyumu ve diğerlerinin iradeleri ile dışsal uyum. İçsel uyum çocuklukta ve gençlikte verilen

dini ahlaki öğretiler tarafından engellenir. Bu öğretiler yaşamın daha sonra ki evrelerinde zekâya değil duygulara hükmetmeye devam eder ve bu arada irade o anda duyguların mı yoksa zekânın mı üstünlük sağladığına bağlı olarak bir o yana bir bu yana sallanır. Eğer gençlere yetişkin zekâsını kabul edilebileceği öğretiler verildiyse bu çalışmalar engellenebilirdi.” s.207 (sorgulayıcı akıl)

“Dengeli muhakeme gücü... Çağımız öyle acılarla dolu ki en iyi insanların pek çoğu çaresizlik içinde. Fakat umutsuz olmak için mantıklı bir neden yok . İnsan ırkının mutluluğu için bazı yollar var ve insanlığın sadece onları kullanmayı tercih etmesi gerekiyor.” s.210 (sorgulayıcı akıl)

Bertrand Russell’ın Eğitim ve Toplum Düzeni adlı kitabında sosyolojik meraka ilişkin örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir:

“Vatandaşlık ve bireysellik arasındaki ilişki eğitimde siyasette etikte ve metafizikte önemlidir.” s.13 (çevre)

“Dinlerin tarihine bu kısa bakışın amacı şu an ki eğitim sisteminde bireysel kültürlerle ilgili unsurların temelde geleneklerin ürünü olduğunu ve yerlerine giderek daha fazla vatandaşlık eğitimine bıraktığını açıklamaktır. Bilgece yapılırsa vatandaşlık eğitimi bireysel kültürdeki en iyi unsurları koruyabilir. Hükümetin kullanacağı bir araç haline getirmek için bireye ket vuracaktır. Vatandaşlık idealarının doğasındaki tehlikeleri fark etmek önemlidir. Geniş bir bireysel kültüre sahip insanlar bireysel kültürün vatandaşlığa sunabileceği katkıları doğru bir şekilde değerlendirebilirler.” s.16 (çevre, fark etme)

“İyi eğitilmiş bir vatandaş büyük ihtimalle keşif yapmaktan aciz olacaktır, çünkü kendinden yaşça büyüklere ve daha iyilere saygı duyacak geniş kuşakların. Büyük insanlarına hürmet edecek ve huzur bozucu öğretiler karşısında dehşete kapılacaktır. Bilim üzerine kurulmuş olan modern devlet işte bu nedenle zorluk yaşıyor.” s.19 (keşif, ilgi)

“Günümüz milli eğitim sistemleri sadece bir devlet içinde toplumsal birlikteliğin yansıtılması sorunuyla ilgileniyor oysa bilimsel uygarlığımızın varlığını sürdürmesi isteniyorsa uluslar arası birlik ve tüm insan ırkının iş birliği içinde tek bir birim olduğu duygusu giderek daha gerekli hale geliyor. Devlete sadakati teşvik

etmek için tasarlanacak dünya çapında bir eğitim sisteminin tesisini gerekli kılacaktır.” s.23 (rehberlik)

“Eğitimin tek amacının gelişim fırsatları sağlamak ve bunları engelleyen etkileri ortadan kaldırmak olduğunu savunur. Eğitimin amacının bireye kültür kazandırmak ve onun kapasitesini sonuna kadar geliştirmek olduğunu ileri sürer. Eğitimin bireyde değil toplumla ilgili bir mesele olduğunu ve amacının faydalı vatandaşlar yetiştirmek olduğunu iddia eder.” s.25 (çevre)

“Gençlerinde kendilerinin maruz kaldığı acımasız kurallar sondaki kuşaklara aktarabildiler. Ve olmaları gerektiğiyle ilgili bir farkındalığa ulaşmasınlar diye iradeyi güçlendirmek adına zekâ ve duygulardan yoksun bırakıldılar.” s.27 (farkındalık)

“Faydalı olmayan bilginin kültür sağlayamayacağı ve kültür sağlayan bir bilginin de faydalı olmadığını varsayma eğilimi vardır.” s.73 (bilgi)

“Batıl inançtan kaynaklanmayan bir ahlak anlayışı ilk önce hangi toplumsal etkileri yaratmak istediğine hangilerinden kaçmak istediğine karar vermelidir. Ardından da bilğimiz elverdiği ölçüde hangi eylemlerin istenen etkiyi yaratacağına karar verilir o eylemler teşvik edilmeli öte yandan aksi eğilimlere yol açan eylemler kınanmalıdır.” s.98 (bilgi, rehberlik)

“İdeal olarak salt öğrenme toplum yaşamında bir yere sahiptir fakat bu sadece enerjilerini araştırmaya adayacak olanlar için geçerlidir. Farklı bir meslekle uğraşacak insanlar için ise eğitimlerinin son senelerine mesleklerine anlayarak ve geniş bir bakış açısı yapmalarını sağlayacak bilgiler elde ederek geçirmek daha iyi olacaktır. Günümüzde çok yönlü eğitim diye bir şey yoktur fakat özellikle İngiltere’de eğitimin kişinin yapar bir entelektüellikle konuşmasını sağlayan unsurlarını fazlaca vurgulama konusunda bir eğilim vardır. Ayrıca üniversitede elde edilen bilgi sonraki mesleki çalışmalar ile ilgisizce çok geçmeden unutulacaktır. Eğer kırk yaşındaki meslek sahiplerine üniversitede öğrendikleri konular hakkında sorular sorulsa korkarım ki akıllarında pek az bilginin kaldığı görülecektir fakat mesleklerini toplumun yaşantısı ile ilgili görmelerini ve mesleklerinin toplumsal yönlerini anlamayı sağlayan bir konuda çalışmışlarsa büyük ihtimalle daha sonra yaşadıkları deneyimler öğrenmiş olduklarını örneklendirmiş ve bu nedenle de o bilgilerin

zihinlerinde kalmasını sağlamış olacaktır.” s.135 (araştırma, idrak, ilgi, bilgi, ön bilgi, sorgulayıcı akıl, deneyim, öğrenme)

“Eğitmcilerle öğrenciler arasında çalışmayı teşvik etmek için en iyi yolun sınıftaki rekabet olduğuna inandılar.” s.137 (çevre)

“Öğretmen çok sıra dışı birisi olmadıkça okul eğitiminde her zaman var olan toplumsal unsur, bir sınıfa ait olma gerçeği, kişisel niteliklere dayanan öğelere değil de toplumsal açıdan doğrulanabilir mükemmelliğe vurgu yapma eğiliminde olur. Kişisel meziyetlerin kurulması isteniyorsa kuşkuyla yer bırakmadan öğretim en aza indirilmeli ve eleştiri hiçbir zaman çocuğun kendi kendini ifade etmede çekince duyacağı boyutlara taşımamalıdır. Fakat bu yaklaşımların bir öğretmenin hoşuna gitme ihtimali düşüktür.” s.140 (çevre, bireysel farklılık)

“Hayatım boyunca diplomatlar, öğretim görevlileri, barış yanlıları, mahkûmlar ve politikacılar gibi çok farklı toplumsal kesimlerden gelen insanlar arasında yaşadım. Fakat hiçbir yerde bir grup erkek çocuğunu aman vermez merhametsizliğine rastlamadım. Zeki olan çocukların çoğu zekâlarını saklamayı öğrenememişlerdir. Ve bu nedenle de tuhaflıkları yüzünden her gün sürekli eziyete maruz kalırlar. Aralarında uyum sağlama kabiliyetleri daha yüksek olanlar zamanla sıradan görünmeyi öğrenirler ve başarıdan bıkilınca düz ve ifadesiz görünürler. Fakat bence bu öğrenmeye değer bir şey değildir. Eğer bir çiftliğe girerseniz ineklerin, koyunların, domuzların, keçilerin, kazların, ördeklerin, tavukların ve güvercinlerin her birinin kendi tarzlarında hareket ettiğini görürsünüz. Hiç kimse bir ördeğin bir domuz gibi davranmayı öğrenerek toplumsal uyum becerisi geliştirmesi gerektiğini düşünmez. Akıllı çocuklar için özel okulların avantajları çok fazladır. Toplumsal eziyetten kaçınarak acıdan duygusal tükenmeden ve akıllı yetişkinleri beyinlerini güçlü aptalların hizmetinde kötüye kullanmalarına neden olan korkaklık derslerinden kurtulmakla kalmazlar sadece. Aynı zamanda tamamen zihin açısından yaklaştığımızda daha hızlı öğrenebilir ve zaten çoktan anladıkları bir ders sınıftaki diğer çocuklara anlatırken sıkıntıya katlanmak zorunda kalmazlar. Ayrıca birbirleriyle yaptıkları sohbetlerde hafızalarına bilgi yükleyecek şekilde olur. Ve boş zamanlarında da dalga geçilme korkusu olmaksızın zeka gerektiren uğraşılara ilgilenmek.” s.147 (bilgi, çevre, öğrenme, ilgi)

“Tehlikeleri olsa da okulun günlük yaşantıya katılması bence tüm olası sakıncalardan daha ağır basan faydalar sağlar. Genç insanların kendilerini toplumun bir parçası olarak kabul etmeleri ve kapasiteleri izin verdiği ölçüde yararlı olduklarını hissetmeleri iyidir. Sanırım batıda ki ilerici eğitimciler çocukta kendisinin önemli olduğu hissini oluşturmaya ve kendisini yetişkinlerin hizmet etmesi gereken küçük bir aristokrat gibi görmesine izin vermeye yatkındırlar bu da çocuğun toplumsal yaşamın kısıtlamalarına dayanamayan bir anarşist olarak yetişmesine yol açar.” s.163 (çevre)

“Çocuğun toplumda bir öge olduğunu ve halka karşı sorumluluğu olduğunu hissetmesi sağlanır. Bu ağırlıklı olarak kurallarla değil daha çok çocuğun aktivitelerinin düzenlenmesi ile sağlanır. Ahlaki eğitimin bu davranışsal tarafı hayranlık uyarıcıdır. Toplumun temel bir parçası olarak hissetmeleridir.” s.164 (çevre)

“Mirasın ve aileden kaynaklanan iktidarın olmadığı bir dünyada herkes daha iyi bir eğitimin sağladığı adaletsizliklerden yararlanarak değil kendi meziyetleriyle rekabet edecektir. Eğer etrafındakilerden daha iyi bir eğitim alacaksa babası zengin olduğu için değil kendisi bu eğitim için gerekli meziyetlere sahip olduğu için başaracaktır.” s.171(kalıtım, bireysel farklılık)

“Bu nedenle eğitime toplumların yeni ortaya çıkan ihtiyaçlara olması gerektiği kadar hızlı bir şekilde uyum sağlamalarına engel olur ve pek çok yetişkin erkek ve kadının kabul edilmesinde sakınca olmayan şeyler hakkında erken yaşlarda ki eğitimden kaynaklanan bir korku duymalarına yol açar.” s.179 (çevre)

“Bir eğitim ideali olarak rekabetin yerini iş birliğinin alması sağlam bir ahlaki gelişimi olacaktır ve bunu da ancak ekonomik sistemde yapılacak köklü bir değişiklik mümkün kılabilir.” s.180 (çevre)

“Yüce değerlere gelince insanlar bunları kabul edebilir ya da bunlara karşı çıkabilir. Silahlarla ya da o pusulalarıyla bunlara karşı savaşılabılır fakat mantıklı bir şekilde onları muhakeme edemezler.” s.185 (sorgulayıcı akıl)

“Eğer insanlar yakın bir şekilde bir arada yaşayacaklarsa dikkatli bir toplumsal örgütlenme içine girmeli ve birbirine karşı içgüdüsel düşmanlıklarını dizginlemelidirler. Eğer dizginler vahşi tutkuların önüne verilirse günümüzde ki

uygar ülkelerin ev sahipliği yaptığı geniş nüfusu korumak imkansız hale gelir . Uygar insanlar bir ölçüde sıkıntı içindedir.” s.189 (dikkat, ilgi)

“İnsanlar zekâlarını kullanıp uluslararası işbirliğini sağlamak yerine insanlığın birbirine düşman gruplar halinde muhafaza edilmesinde ısrar ediyorlar. İnsanların kendilerini korumak için zekâlarına kullanmada ki bu kolektif başarısızlığı öncelikle bebeklikte, çocuklukta ve ergenlikte akılcı olmayan bir şekilde büyütülen kişilerin bilinçaltında pusuya yatmış olan akıl dışı ve yıkıcı dürtülerden kaynaklanır. Bilime rağmen sorulara rasyonel bir şekilde ele alma alışkanlığına direniyoruz. Doğaya giderek daha fazla hâkim olmamıza rağmen pek çok insan kendine orta çağlarda olduğundan bile giderek daha olumsuz ve güçsüz hissediyor. Tüm bunların kaynağı dış dünyada yâda doğamızın sadece bilişsel kısmında yer almıyor. Çünkü insanların önceden bildiklerinden çok daha fazla şey biliyoruz. Sorunun kaynağı bizim tutkularımızdadır; duygusal alışkanlıklarımızdadır; gençlikte aşınan hislerimizde yaratılan hobilerdedir. Aklını başına almalarıdır ve bunun içinde akla yatkın bir biçimde eğitilmeleri gerekir. Ele almakta olduğumuz değişik faktörlerin hepsi günümüzde toplumsal felakete işaret etmektedir.” s.209 (ilgi)

Bertrand Russell’ın Eğitim ve Toplum Düzeni adlı kitabında felsefi meraka ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Eğitimde zorlamanın bir diğer sonucu da özgürlüğü ve entelektüel ilgiyi yok etmesidir. Düşünceleri zaman tıpkı koştukları sıçradıkları ya da bağdırdıklarında olduğu gibi kendiliğinden düşünmezler bir yetişkini memnun etmek amacıyla düşünürler bu yüzden de düşünme eylemi doğal bir eylemden kaynaklanmaz doğruluğu amaçlar.”s.28 (ilgi, düşünme)

“Çocukluk boyunca sağlanan mutlak özgürlük çocuğa anlık dürtülerin kışkırtmasına karşı koymayı öğretmez. Akli başka bir meseledyken bir diğerine yoğunlaşma becerisini elde edemez ya da yorucu olduğu için daha fazla yapacağı işleri engelleyerek zevklere karşı koymayı beceremez. İradenin güçlendirilmesi için özgürlüğün ve disiplinin belli belirsiz bir karışımı gereklidir ve birinde aşırıya kaçmak iradeyi yok eder. Tüm eğitimin çocuğun gelip geçici dürtülerini değilse bile iradesini işbirliği gerektirdiği gerçeğidir. Etrafında cana yakın yetişkinler olan her çocuk bir yerde pek de akıllı olmadığı bilincindedir. Sadece kendi çıkarı ya da

iktidarıyla değil onun iyiliğiyle ilgilenmediğini inandığı insanlardan gelen makul ölçüde bir rehberlik için minnettar olur.” s.34 (rehberlik)

“Eğitimin her zaman iki amacı olmuştur: bilgi verme ve iyi davranış alışkanlığı kazandırma.” s.48 (bilgi)

“İnsanları faydalı kılmanın yolu onları bilgi haline getirmektir ve bilginin en önemli özelliği idrak edilebilen bir zihne sahip olmaktır.” s.74 (bilgi, idrak)

“Çocukların dünyaya gelme yöntemini kaplayan sır perdenin pek çok kötü etkisi vardır. Öncelikle bazı bilgilerin kötü özelliklerde ilginç bilgilerin kötü olduğu inancını pekiştirir. Her türlü bilginin iyi olduğu ve bunun hiçbir istinasını kabul edilemeyeceği mantığa dayalı her türlü ahlak kuralını temel ilkelerinden biri olmalıdır. Belli alanlarda ki doğal merakının çatık kaşlarla ve ret yanıtları ile karşılandığını gören çocuk ilginç olmayan bilginin iyi fakat ilginç olan bilginin kötü olduğunu varsayacaktır bu şekilde bilimsel merak erdeminin karşısına yerleştirilir ve çocuğun iyi olma yönündeki çabaları aptal olma ya da daha sıklıkla ne yazık ki başarılı olma çabalarına dönüşür.” s.103 (bilgi, ilgi)

“Benim yakındığım konu fiziksel ve zihinsel bakımın tamamen ayrıışmış olması ve bir tanesi için gereken bilgilere sahip olan kişinin diğeri için gereken bilgiler ile genellikle hiçbir ilgisinin olmamasıdır.” s.131 (bilgi, ilgi)

“Günümüzde çok yönlü eğitim diye bir şey yoktur fakat özellikle İngiltere’de eğitimin kişinin yapar bir entelektüellikle konuşmasını sağlayan unsurlarını fazlaca vurgulama konusunda bir eğilim vardır. Ayrıca üniversitede elde edilen bilgi sonraki mesleki çalışmalar ile ilgisizce çok geçmeden unutulacaktır . Eğer kırk yaşındaki meslek sahiplerine üniversitede öğrendikleri konular hakkında sorular sorulsa korkarım ki akıllarında pek az bilginin kaldığı görülecektir fakat mesleklerini toplumun yaşantısı ile ilgili görmelerini ve mesleklerinin toplumsal yönlerini anlamayı sağlayan bir konuda çalışmışlarsa büyük ihtimalle daha sonra yaşadıkları deneyimler öğrenmiş olduklarını örneklendirmiş ve bu nedenle de o bilgilerin zihinlerinde kalmasını sağlamış olacaktır.” s.135 (araştırma, idrak, ilgi, bilgi, sorgulayıcı akıl, deneyim, öğrenme)

“Felsefesine sıkılmış bir kuşak faydalı, mutlu ve dişli olabilir fakat bilgi olamaz ve ne olmadığını da bilemez. Zihinsel açıdan kendisinden fazlasıyla emin ve

sığ olacaktır. Fakat bunu siyasetin değil felsefenin bakış açısında söylüyorum.”
s.165 (bilgi)

“Eğitimin en önemli ve en çok ihmal edilen yönlerinden biri yetersiz bilgiyle doğru sonuçlara nasıl varılacağıının öğretilmesidir. Bir mantıkçı olarak söylediğim şeyin sert bir mantık çerçevesinde tamamen saçma olduğunun farkındayım yinede günlük yaşamdaki her türlü başarı görünüşte imkânsız olan bu becerinin kullanılabilmesine bağlıdır.” s.193 (bilgi, sorgulayıcı akıl)

“Benim yakındığım konu fiziksel ve zihinsel bakımın tamamen ayrıışmış olması ve bir tanesi için gereken bilgilere sahip olan kişinin diğeri için gereken bilgiler ile genellikle hiçbir ilgisinin olmamasıdır.” s.131 (bilgi, ilgi)

“Öğrenme sevgisini yitirmeden öğrenmek güçtür ve bu güçlüğe Avrupalı eğitimciler bir çözüm bulamamışlardır. Ortalama bir eğitimcinin genç bir insanda yok etmeye çalıştığı ilk şey hayal gücüdür. Hayal gücü yasadır. Disiplin altına alınamaz, bireyseldir ve doğru ya da yanlış sınıflandırılmaz.” s.139 (öğrenme)

“Öğretilenlerin çoğunun tamamen faydasız olmasından (ya da en azından öyle görünmesinden) kaynaklanan ilgi kaybıdır. Bilgiye olan sevgisinden dolayı öğrenir. Bu dürtü canlandırılabilirse çocuklar istekli ve rahat bir şekilde dikkatini yöneltirler. Tüm eğitimin zihinsel açıdan başka bir kusuru da öğrencilerde uysallığı teşvik etmesi ve onların meşru tartışma konularına dair soruların kesin yanıtlarının bilindiğine inandırılmasıdır.” s.143 (ilgi, bilgi, rehberlik)

“Herhangi bir konu için heves duyanlar bu konuyu öğretmeyi severler ve öğrencilerine de kendi heveslerini aşılayabilenler vardır. Diğer yandan güç ve kolay üstünlük sağlayan mevkiden zevk alanlar idareciliği sevenler fakat yetişkinleri idare etmek için yeterli becerisi olmayanlar vardır. Öğrettiği konuya olan sevgisinden ilham alan öğretmen çocuklara karşı olan düşkünlüğü de işin içine girince bilgiyi aktarmak ve uygarlaşma yolunda düzeni, yöntemi ve verimliliği seven fakat bilgi eksikliği olan ve çocuklardan nefret eden bir kişiden çok daha fazla yol alacaktır. Maalesef yük olan her okulda çok büyük ölçüde idari rutin vardır ve bunları en iyi şekilde yapanlarda genellikle en kötü öğretmenlerdir. Üst yetkililer öğretme işine değil de idari işlere yatkın oldukları için itibarın oldukça yanlış bir şekilde dağıtılması eğilimi vardır.” s.203 (ilgi, bilgi)

“Doğaya giderek daha fazla hâkim olmamıza rağmen pek çok insan kendine orta çağlarda olduğundan bile giderek daha olumsuz ve güçsüz hissediyor. Tüm bunların kaynağı dış dünyada ya da doğamızın sadece bilişsel kısmında yer almıyor. Çünkü insanların önceden bildiklerinden çok daha fazla şey biliyoruz. Sorunun kaynağı bizim tutkularımızdadır; duygusal alışkanlıklarımızdadır; gençlikte aşınan hislerimizde yaratılan hobilerdedir. Aklını başına almalarıdır ve bunun içinde akla yatkın bir biçimde eğitilmeleri gerekir. Ele almakta olduğumuz değişik faktörlerin hepsi günümüzde toplumsal felakete işaret etmektedir.” s.209 (ilgi)

Bertrand Russell’ın Eğitim ve Toplum Düzeni adlı kitabında bilimsel meraka ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Bilimsel bilginin faydası kabul edilen pek çok insan tarafından bile henüz fark edilmemiştir. Bu fark edildiğinde bilimsel araştırmalara ayrılan fonların büyüyeceğini ortaöğretim müfredatında bilime daha fazla yer ayrılacağını öngörebiliriz.” s.171 (fark etme)

“Günlük yaşamda yüce değerlere ilişkin sorunlar genellikle saf mantıkla değerlendirilmezler, çünkü insanlar neyin yapılması gerektiğiyle ilgilidirler. Bir eylemin yapılıp yapılmamasına karar verirken iki şey üzerinde durulur: ilki bu eylemin muhtemel etkilerinin ne olacağı ikincisi ise bu etkilerin genel anlamda iyi olup olmayacağı ya da daha doğru bir şekilde ifade edersek teraziye vurulduğunda o koşullarda gerçekleşmesi muhtemel diğer eylemlerin etkisinden daha iyi olup olmayacağıdır. Bu iki sorudan ilki tıpkı diğer bilimsel sorular gibi etik değil bilimseldir ve mantıksal bir tartışmaya açıktır. Ne yapılması gerektiğine dair yapılan tartışma ancak ikinci soruyu ele aldığı anda onu tartışmayla çözme ihtimali teoride ortadan kalkar.” s.186 (sorgulayıcı akıl)

“Eğitimin en önemli ve en çok ihmal edilen yönlerinden biri yetersiz bilgiyle doğru sonuçlara nasıl varılacağının öğretilmesidir. Bir mantıkçı olarak söylediğim şeyin sert bir mantık çerçevesinde tamamen saçma olduğunun farkındayım yinede günlük yaşamdaki her türlü başarı görünüşte imkânsız olan bu becerinin kullanılabilmesine bağlıdır. Başarılı bir general rakibinin ne yapacağını doğru tahmin edendir. Başarılı bir organizatör kısa bir mülakatın ardından en iyi astarı seçebilendir. Başarılı bilim insanları bile sonradan doğrulanan hipotezleri ileri

sürerler. Siyasette rasyonel bir insana mantıklı bir sonuca varması için gereken veri neredeyse hiçbir zaman yeterli değildir. Fakat çoğu zaman akılcı ve kurnaz bir insanın isabetli sonuçlara ulaşmasını mümkün kılar. Bunun için bilimsel açıdan tarafsız olmamak ve hipotezlerden hareketle düşünme gücüne sahip olmak gerekir. Fakat gerekli olan bir şey daha vardır: üstü kapalı bir şekilde muhakeme diye adlandırılan niteliktir bu . Muhakeme becerisi uygun materyal sağlandığında her yönde hatırı sayılır bir şekilde geliştirilebilir.” s.193 (bilgi, sorgulayıcı akıl)

“Eğitimin amaçlarından bir tanesinin gençlere mümkün olan her yerde doğru sonuçlara ulaşmayı öğretmek olduğunu söylüyorum. Bu öğretildiğinde katı taraftar ruhu aşılanır ve yıkıcı çatışma tehlikesi artar. Entelektüel açıdansa bilimsel ilerleme ciddi zarar görür.” s.196 (çevre, rehberlik)

“Deneyci ruh pek çok idareciye yabancı bir kavramdır. Fakat eğer eğitim daha bilimsel olsaydı bu ruh çok daha yaygın olurdu.” s.206 (gözlem)

“Bilim tekniğimizi dünyayı tek bir ekonomik birim haline getirebilecek kadar değiştirmiştir. Fakat bizim siyasi kurumlarımız ve inançlarımız tekniğimizin gerisinde kalmıştır ve her ulus ekonomik tecrit yoluyla kendisini yapay bir şekilde fakirleştirmektedir.” s.208 (çevre)

Bertrand Russell’ın Eğitim ve Toplum Düzeni adlı kitabında eğitimsel meraka ilişkin örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir:

“Sınıfların öğrenci mevcudu az olmalıdır. Öğretmende duygudaşlık, incelik ve beceri olmalıdır. Eğer bir sınıfta sadece rahatsızlık çıkarmak amacıyla bulunursa onu dışarı çıkarıp onun oynamasını önermeyi mümkün kılacak bir ortam gereklidir.” s.35 (çevre)

“Eğitimin her zaman iki amacı olmuştur: bilgi verme ve iyi davranış alışkanlığı kazandırma.” s.48 (bilgi)

“İnsanları faydalı kılmanın yolu onları bilgi haline getirmektir ve bilginin en önemli özelliği idrak edilebilen bir zihne sahip olmaktır.” s.74 (bilgi, idrak)

“Cinsellikle ilgili bilgilerin diğer konulardaki bilgilerle tamamen aynı ses tonunda aynı tavırla verilmesi önemlidir ayrıca aynı açıklıkla verilmelidir.” s.104 (bilgi)

“Öğretmenler doğaları gereği ne kadar az bilirlerse bilsinler bildiklerini öğretirler.” s.123 (rehberlik)

“Bir öğrencinin hiçbir öğretmeni onu sağır olduğunu fark etmediği ve senelerce dikkat eksikliği olduğu için cezalandırdığı dönemdeki kadar kötü değildir.” s.130 (fark etme, dikkat)

“Benim yakındığım konu fiziksel ve zihinsel bakımın tamamen ayrılmış olması ve bir tanesi için gereken bilgilere sahip olan kişinin diğeri için gereken bilgiler ile genellikle hiçbir ilgisinin olmamasıdır.” s.131 (bilgi, ilgi)

“İyi öğrenciler arasında aşırı eğitime yol açmış olmasıdır. Genç insanlara hayal gücüne, zekâya ve hatta sağlığa zarar verecek kadar çok bilgi yükleme eğilimi vardır. Ne yazık ki bu eğilimden olumsuz şekilde en fazla etkilenenler bu gençler içinde en akıllı olanlardır.” s.138 (bilgi)

“Öğretmen öğrencilerinin kendilerine zekice karşı çıkmalarına teşvik etmeli ve hatta kendi fikirlerini muhalif fikirler içeren kitapları okumaları hususunda uyarıcı olmalıdırlar. Fakat bu neredeyse hiç yapılmaz ve sonuçta eğitimin büyük bir bölümü öğrencilere araştırma ruhunu değil dogmaları yerleştirir. Bu sadece öğretmenin kusurlu olmasından kaynaklanmaz, aynı zamanda aşırı bilgi vermeyi arzulayan ve bununla birlikte aceleci ve yersiz bir kesinlik ihtiyacı duyan müfredat da bu sonucu doğurur. Aşırı eğitimin en ciddi sonuçlarından bir tanesi de sağlığa özellikle de zihin sağlığına olan etkisidir.” s.144 (rehberlik, bilgi, ilgi)

“Çok küçük yaşta okulda gösterilen başarı büyük ölçüde rekabetçi sınavlara dayanan çok geniş bir burs sistemi olarak belirlendi. Rekabetin yüce erdemlerine duyulan inanç erkeklerin, kızların ve ergenlerin bu sistemin getirdiği bu yoğun gerilime maruz kalmamaları gerektiğini düşünülmesini engelledi. Bir erkek ya da kız çocuğunun sadece ekonomik açıdan değil toplumsal açıdan da geleceği uzun bir hazırlanma sürecinin ardından girilen kısa bir sınavla belirlenir. Yoksul bir aileden gelen ve tamamen zihinsel konulara ilgi duyar fakat etrafında hiç kimsenin kitaplarla ilgilenmediği bir çocuğu düşünün. Eğer bu çocuk üniversiteye girmeyi başarırsa kendisine uygun arkadaşlar edinebilir ve yaşamını uygun bir işte çalışarak geçirebilir. Fakat üniversiteye giremezse sadece yoksulluğa değil zihinsel yalnızlığa da maruz kalacaktır. Önünde ki seçenek bu olduğu için endişe ile fakat doğru

olmayan bir şekilde çalışacak bir eğitimi henüz sonra ermeyen zihinsel esnekliğini öldürecektir. Yöntem de öncelikle zihinsel yeterliliğe dayanmalıdır. Yoğun gerilim içerisindeydi ve öğretmenler genel izlenimlerine göre belli sayıda öğrenci seçme imkanına sahip olsalardı daha iyi olurdu. Hiç şüphesiz bu yöntemde dalkavukluluğa ve kayırmacılığa yol açacaktır fakat büyük ihtimalle bu kötülük mevcut sistemin ortaya çıktığı kötülük kadar ciddi olmayacaktır.” s.145 (bireysel farklılık, ilgi)

“Bu yaştan sonra onları rekabete değil makul çalışma koşullarına alıştırmak iyi olur. On iki yaşında seçilirken de gösterdikleri yeterliliğe göre değil zekâlarına göre seçilmeleri daha iyi olur.” s.146 (kalıtım)

“Günümüzde akıllı bir çocuk kendisini garip hisseder böyle bir ortamda bu duygu yok olacaktır. Her büyük eğitim makinesindeki zorluklardan bir tanesi de genellikle yöneticilerin öğretmen olmaması ve neyin mümkün neyin imkânsız olduğunu bilecek deneyimden yoksun olmasıdır. Eğer özel olarak seçilmiş zeki öğrencilerle çalışmıyorsa öğretmeye yeni başlayan her insan gençlerin sandığından daha az ve daha yavaş öğrendiğini görüp şaşkınlığa uğrar bu konu bilmeye değer olabilir fakat yinede öğretmeye değmeyebilir. Çünkü sahip oldukları zaman aralığında öğrenciler o konuyla ilgili hiçbir şey öğrenmeyeceklerdir. Öğretme deneyimi olmadan müfredat hazırlamaya girişen bir kişi daima içine çok fazla şey yükleme eğilimindedir. Ve sonuçta hiçbir şeyi tam anlamıyla öğretemez. Diğer yandan deneyimli öğretmende aynı derecede istenmeyen farklı bir ön yargıya sahip olabilir. Öğrencileri liyakate göre sıralaması gerektiği için verilen yanıtların doğruluğundan emin olduğu konuları tercih edebilir.” s.148 (deneyim)

“Aşırı eğitim sorunu hem önemli hem de zor bir sorundur. Önemli çünkü aşırı eğitim alan akıllı bir insan kendiliğinden özgüvenini ve sağlığını yitirir ve bununla birlikte toplum için olabileceğinden daha az faydalı bir insan haline gelir. Zordur çünkü var olan bilgi yığını çoğaldıkça hangilerinin hem karışık gündelik sorunlar için hem de bilimsel keşifler için gerçekten gerekli olduğunu ayırt etmek daha zahmetli hale gelir. Toplumsal yapımız eğitilmiş doğru bir şekilde öğretilmiş zekâyâ girerek daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Günümüzde dünya çapında yaşanan bunalım büyük ölçüde işleri yürüten kişilerdeki eğitim eksikliğinin sonucudur. Eğer bir insan yirmi beş yaşına geldiğinde mevcut bilginin sınırlarına ulaşmış olmazsa

bilim şu andaki hızıyla gelişmeyi sürdüremez. Çünkü otuz yaşından sonra pek az insan derin bir yaratma gücünü koruyabilir. Eğitilmiş zekâyla yaklaşarak incelemeyi. Tüm bu nedenlerden ötürü zihinsel eğitim modern toplumsal düzende hayati bir gerekliliktir. Yeterli miktarda öğretim yapılmalı ve aşırı eğitimin kötülüklerinden kaçınılmalıdır. İlki ve en önemlisi bilgi edinmeyle ilgili mümkün olduğundan az duygusal gerginlik olmalıdır. Bunun için sınav ve burs sisteminde önemli değişiklikler yapılması ve daha akıllı olan öğrencilerin mümkün olan durumlarda ayrılması gerekir.” s.149 (bilgi, keşif, fark etme, araştırma)

“Zarar veren tükenmişlik hissinin başlıca nedeni duygusal gerginliktir tıpkı kasların yorgunluğu gibi beynin yorgunluğu da her gece uyku sırasında giderilir. Fakat duygusal tükenmişlik yeterli uykuyu engeller ya da kötü rüyalarla rahatsız bir uykuya neden olur bu nedenle eğitim süresince genç insanlar mümkün olduğu ölçüde kaygıdan uzak tutulmalıdır. İkinci noktada hiçbir yararlı amaca hizmet etmeyen bilginin kökünden elenmesidir. Çocukların ve genç insanların sadece yararlı diye adlandırılan bilgiyi edinmeleri gerektiğini söylemiyorum. Fakat bir şeyleri sadece bunlar her zaman öğretilmiş diye öğrenmemeleri okulu henüz bitirmiş olan genç insanları tarih bilgileri hakkında sık sorgularım. Gerekli olan ikinci noktada tüm yüksek öğretimin sorulara doğru yanıtları vermek anlayışla değil araştırmanın ruhunu ve tekniğini öğrenmek amacıyla yapılması gereklidir. Yine burada da sınavları suçlayabiliriz. Öğrenmeye değer bilgi dışında her şeyi içeren bir kılavuzu ezberlemesi tavsiye edilecektir.” s.150 (araştırma, öğrenme, bilgi)

“Doğru düzgün eğitim kitapların nasıl kullanılacağını öğretmelidir; pek çok kitabı gereksiz kılacak hafıza becerileri değil bu yaklaşım lisansüstü çalışmalarda zaten uygulanıyor; fakat eğitimi çok daha erken aşamalarında da dikkate alınmalıdır. Sağlam muhakeme gücü kazandırmakla öğrencinin girişkenliğini canlı tutmakla kalmayacak aynı zaman da bilgi edinme eylemi çok daha ilginç kılacak böylelikle öğrenme sürecinde tükenmeyi önemli ölçüde azaltacaktır.” s.151 (rehberlik, sorgulayıcı akıl, dikkat, bilgi, öğrenme)

“Kaynak eksikliği, okul binalarının eksikliği, öğretmen eksikliği; bunların hepsi çok ciddi engellerdir. İlk önce şunda eğitimde nelerin yapıldığını

konusacağız ve sonrasında eğitimde gerçekleşmek istenen geleceği değerlendirmeye girişeceğiz.” s.152 (çevre)

“Çocuklar okulda sadece ders değil aynı zamanda güçleri ve yetenekleri izin verdiği ölçüde faydalı işleri de yaparlar. Bunu eğitim olarak değil vatandaşlık görevinin bir parçası olarak yaparlar. Öğrencimiz kendisi emek veren bir toplumun üyesi ve o toplumda işçi olarak hissetmelidir.” s.156 (aktif öğrenme, çevre)

“Ders çalışmak gereklidir fakat günlük yaşam aktivitelerinin öğretilmesi de en az onun kadar önemlidir. Çocukların harcadığı emek eğitimsel değeri yüzünden seçilmiş özel bir iş değil sıradan gerekli bir iş olmalıdır.” s.157 (çevre)

“Müzik çocuğun yaşamının her zerresine yayılmalıdır. Çalışırken, oynarken ve tatiller sürecinde müzik olmalıdır. Öğretmen çocuğun kişisel yaratıcılığını dikkate almalı ve bir orkestra kurarak ve toplu bir şarkı söyleme imkânı yaratarak çocuğunu gerekli müzik deneyimini elde etmesini sağlamalıdır.” s.158 (dikkat, deneyim)

“Her ne kadar devlet yöneticilerinin amacına en iyi hizmet edebilecek şeyin yarı uygulamalı bir eğitim olduğu düşünülse de ilkokullardaki eğitim neredeyse tamamıyla kitaplara bağlı kalmıştır. Eğitimde faydacı bakış açısını güçlendiren başka bir faktörde bilim ve sanayinin gelişimidir. Günümüzde teknik süreçler bilimsel bilgi gerektirir ve yeni icatlar hem zenginlik hem de ulusal gurur kaynağıdır. Eğitim tamamen faydacı kaygılarla yönetilirse bilimle sanayi yöntemlerini yeri bugün olduğundan çok daha önemli. Edebi kültürün yeri de çok daha önemsiz hale gelecektir.” s.169 (bilgi, keşif)

“Bir öğretmenden tartışmalı konuları dile getirmekten kaçınmasını istemek onun sıkıcı olmasını ve kişiliğinin yarısını bastırmasını kabullenmek demektir. Hiçbir taraf duygusu olmayan insanların varlığı da bir gerçektir. Fakat bu kişiler nadiren ilham veren bir öğretmen olurlar. Eğitimin modern olayların yöneldiği sorulardan yapay bir biçimde kaçılması da istenen bir durum değildir. Genç insanlar bu tür sorunlara her türlü bakış açısıyla tartışıldığını duyarak bu sorular üzerinde düşünmeye teşvik edilmelidir.” s.191 (sorgulayıcı akıl, rehberlik)

“Bir çocuğun zekâ eksikliği olup olmadığı genel de sınırlarda gezinen bir sorudur ve bilimsel açıdan bu soruya hiçbir kesin yanıt verilemez. Çocuk ya özel bir programa yollanmalı ya da normal okulda kalmalıdır. Zekâ testlerini bu kadar çok

sevmesinin nedenlerinden biride budur. Küçük bir çocuk grubuyla sevgiyle ilgilenen birisi onları birey olarak görür ve onlara karşı kelimelerle ifade edilmesi güç duygular besler. Genelde bu insan bir çocuğun kendisine özgü yanlarını sever. Fakat çocuklarla mesafeli olan ve onları resmi raporlar bulutunun ardında gören bir kişinin bu tür şeylere sabrı yoktur. O tüm çocukların tam olarak aynı olmasını ister. Çünkü bu işini daha çok kolaylaştıracaktır. Diğer taraftan yaş, cinsiyet, ulus ve din sınıflandırmalarını kabul etmek zorundadır. En aydınlanmış olanları zeka testleriyle yapılan sınıflandırmayı da kabul ederler. Fakat en aydınlanmış olanları bile her şeyin hazır bir şekilde önlerine gelmesini ister. Bireysel yaşamın her insanı diğerlerinden farklı kılan niteliğini unuturlar. Bu nedenle eğitim alanında ki yetkilileri dünyanın zaten hali hazırda eğilimli olduğu bir tek düzeliği teşvik etmeleri tehlikesi vardır. Çözüm yöntemle ilgilidir yani çözüm yetki devridir.” s.205 (sorgulayıcı akıl, ilgi, bireysel farklılık, rehberlik)

4.4. John Dewey’ in Eserlerinde Yer Alan Merak’a İlişkin Bulgular

John Dewey’in konuyla ilgili üç önemli eseri detaylı incelenmiştir. Bunlar Okul ve Toplum, Günümüzde Eğitim ve son olarak Deneyim ve Eğitim’dir. Sırasına göre özetlemek gerekirse; Okul ve Toplum adlı kitabı, Dewey’in çeşitli zamanlarda verdiği konferansların bir araya getirilmiş halidir. Dewey eğitimle ilgili görüşlerini toplumsal ve bireysel olmak üzere ele aldığı bu kitabında, demokratik eğitimi savunmaktadır. Okul, toplum ve eğitimi inceledikten sonra bunları ilişkilendirmekte ve mevcut uygulamalarla ilişkisizliğine değinmektedir. Dewey her ülkenin, kendi aydınları ve eğitimcilerine danışarak eğitimlerini güncellemeleri ve yapılandırmaları gerektiğini dile getirmektedir. Eğitimin sosyal bir süreci, okulun ise yaparak yaşayarak, birebir öğrenme için en müspet ortam olduğunu ifade etmektedir.

Dewey okul, toplum ve eğitim ile ilgili düşüncelerini test etmek amaçlı ‘laboratuar okul’a ihtiyaç olduğunu söylemiş ve ‘laboratuar okul’u kurup öncülüğünü yapmıştır. Dewey’ göre okulun var olma amacı, çocuğu hayata hazırlamak değil, çocuğu içinde yaşadığı hayatla bütünleştirmektir. Hayata dair ne kadar sorun varsa okul çocuğa bu sorunları nasıl çözebileceğine dair beceriler kazandırmalı, bunların üstesinden nasıl geleceğiyle ilgili bilgilerle donatmalıdır çocuğu. Aktif öğrenme, yapılandırmacı yaklaşımı savunan Dewey, öğretmenlerin somuttan soyuta, yakından

uzağa, bilinenden bilinmeyene, aşamalı öğrenme kuramlarını ön planda tutmalarını ve bireysel farklılıklara dikkat etmeleri gerektiğini belirtmektedir. Çocuğun deney, gözlem, inceleme ve araştırmalar yaparak öğrenmesini, bilgiyi kendi kendine yapılandırmasını önermektedir. Kitabın giriş kısmında John Dewey'in Felsefesi ele alınmış olup kitap; Okul ve Toplumsal Gelişim, Okul ve Çocuğun Hayatı, Eğitimde Savurganlık, İlköğretimin Psikolojisi, Froebel'in Eğitim Prensipleri, İşe Katılımların Psikolojisi, Dikkatin Gelişimi ve İlköğretimde Tarihin Amacı bölümlerinden oluşmaktadır.

Dewey'in diğer eserlerine göre oldukça kısa olan Deneyim ve Eğitim adlı kitap, eğitim felsefesine önemli bir katkı niteliğindedir. Sekiz bölümden oluşan kitabın birinci bölümünde Dewey 'Geleneksel Eğitime Karşı İlerlemeci Eğitim' konusu üzerinde durmakta, 'İlerlemeci Eğitim'in önemine ve nasıl olması gerektiğine değinmektedir. Okulun pratik işlevleri, öğretim materyalleri, kitap ve müfredat içerikleri, öğretmen-öğrenci durumları, yeni eğitim anlayışı hakkında bilgiler aktarmaktadır. İkinci bölümde 'Deneyim Kuramı İhtiyacı' kısmında geleneksel okullarda sınıfın öğrencilere deneyimler sunmadığını, deneyime dayalı bir öğrenme planı olarak ilerlemeci eğitim anlayışının var olması gerektiğini söylemektedir. Deneyimlerin niteliğine dolayısıyla deneyimin kabul edilebilirliği ya da kabul edilemezliği ve deneyimin daha sonraki deneyimler üzerindeki ilgisine dikkat çekmektedir. Üçüncü bölümde yer alan 'Deneyim Ölçütleri'nde, eğitici ve yanlış yönde eğitici olan deneyimleri birbirinden ayırmada kullanılacak ölçütler olan devamlılık ve etkileşim prensiplerinden bahsetmektedir. Dördüncü bölümde 'Toplumsal Denetim'e değinen Dewey, vatandaşların büyük oranda toplumsal denetime maruz kaldıklarını, bu denetimin önemli bir bölümünün hissedilir bir kişisel özgürlük sınırlandırmasına yol açtığını belirtmektedir. Beşinci bölümde 'Özgürlüğün Doğası' konusunda öğrencileri sabitlenmiş sıralarda askeri nizamla uygun eğitim misali belli işaretlere istinaden hareket etmelerine müsaade eden geleneksel eğitimin düzenlenmesi gerektiğini, eğitimin ideal hedefinin öğrencilerde öz denetim gücünü yaratmak olduğunu ifade etmektedir. Altıncı bölümde 'Maksadın Anlamı' kısmında hedeflenen planların tek kişi tarafından herkese zorla kabul ettirilebilecek bir şey değil, ortaklaşa çalışarak oluşturulabilecek bir girişim olduğunu söylerken, yedinci bölümde 'Konu Alanının İlerlemeci Tarzda Düzenlenmesi'

kısımında okullarda müfredatın, etkinliklerin ilerlemeci eğitimi göz önüne alarak istenen biçimde işlenmesi için gerekli en sağlam temellerin ne olduğunu belirtmektedir. Son bölümde ise, ‘Deneyimi Eğitimin Araç ve Amacı’ konusunda Dewey, istenilen ve ihtiyaç duyulan şeyin saf ve sade bir eğitim olduğunu, kendimizi eğitimin ne olduğu ve eğitimin sadece bir isim olmaktan öte bir gerçeklik olmasını sağlamak için yerine getirilmesi gereken koşulların neler olduğunu bulmaya adamamız gerektiğini dile getirmektedir.

Dewey’in 1897’den 1938’e kadar değişik dergilerde yayımladığı makalelerden oluşan Günümüzde Eğitim adlı kitabında, eğitimi bütüncül bir sistem olarak görmüş ve bütünü oluşturan hemen her parça ile ilgili düşüncelerini yazıya döküp paylaşmıştır. Yabancı dilde yayımlanan kitap parçalara ayrılarak her bir makale değişik kişilerce çevrilmiştir. Eğitimi toplumsal ve bireysel açıdan inceleyen Dewey, kitabının bir sayfasında: “En iyi ve en akıllı ebeveynler kendi çocukları için istediklerini, toplumun bütün çocukları için istemelidir. Okullarımız için diğer idealler dar fikirli ve sevimsiz olur; demokrasimizi yok eder.” diyerek durumu özetler aslında. Eğitimi, okulu gelecek hayata hazırlanma değil de, bir yaşama süreci olarak gören Dewey, kitabında eğitimi ve toplumu yakından ilgilendiren şu konulara değinmiştir: Pedagojik İnançlarım, İlköğretim Saplantısı, İnsanlar ve Okullar, İlköğretim Müfredat Programında El Sanatı Programının Yeri, Eğitimde Demokrasi, Din ve Okullarımız, Savaş Zamanında Eğitim İdealimiz, Evrensel Hizmet Olarak Eğitim, Okullar ve Sosyal Hazırlık, Amerikan Eğitimi ve Kültürü, Eğitimi Ulusallaştırma, Eğitimde Deney, Kazanmayı Öğrenmek, Halk Eğitimi Mahkemedede, Eğitim ve Sosyal Yönü, Din Olarak Eğitim, Mühendislik Olarak Eğitim, Politika Olarak Eğitim, Sıradanlık ve Şahsiyet, Bireysellik Eşitlik ve Üstünlük, Eğitimde Kültür ve Meslekçilik, Liberal Üniversite Beklentileri, Liberal Üniversite ve Düşmanları, Eğitimin Yönelimleri, Eğitimsel İfadenin Genel Prensipleri, Yeni Okullarda Özgürlüğün Derecesi Ne Olmalıdır, Öğretmenlik Mesleğindeki Görev ve Sorumluluklar, Eğitimde Manastır, Menkul Değerler Gişesi, Yükseköğretim ve Araştırmalarda Siyasi Mücadele, Eğitim ve Mevcut Sosyal Sorunlarımız, Ekonomik Durum: Eğitimde Bir Zorluk, Neden İlerlemeci Okullar Olmalı, Üstün Zekanın Sorumlulukları, Bir Eğitim Felsefesinin Olmasının Gerekliliği, Öğretmen ve Dünyası, Öğretmen ve Kamu, Karmaşık Bir Dünyada

Gençlik, Ulusal Bir Eğitim Sistemine Doğru, Özgürlük ve Sosyal Denetim, Akademik Özgürlüğün Sosyal Önemi, Sınıf Mücadelesi ve Demokratik Yol, Eğitimde Mantıklılık, Demokrasi ve Eğitim Yönetimi, Eğitim ve Sosyal Değişim, Günümüz Dünyasında Demokrasi ve Eğitim.

Tablo 4. 6. "Okul ve Toplum" Kitabında Yer Alan Merak'a İlişkin Bulgular

Kitap-taki merakla ilgili kavramlar ve merak türleri	Araştırma	Gözlem	İlgi	İdrak	Düşünme	Öğrenme	Keşif	Bilgi	Dikkat	Deneyim	Farkındalık	Taklit	Rehberlik	Ön Bilgi	Çevre	Kalıtım	Bireysel Farklılık	Sorgulayıcı Akıl
Psikolojik Merak	2	3	12			2		6	4	3			1	1	2			
Sosyolojik Merak	2		5					1	4	2	1				7			
Felsefi Merak	2		1	1	7	1		5	3	9			2		1			
Bilimsel Merak	3	1		1	2	3	2	2	1	4						1		1
Eğitimsel Merak	9	3	10	5	3	10	1	6	7	7	2	3	4		5			2

Tablo 4.6. incelendiğinde John Dewey'in Okul ve Toplum adlı kitabında en çok eğitimsel meraka rastlanılmıştır. Daha sonra sırasıyla en çok psikolojik, felsefi, sosyolojik ve bilimsel meraka rastlanılmıştır.

John Dewey'in Okul ve Toplum adlı kitabında psikolojik meraka ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“Bilgiye gereken değer verilmeye başlandı. Bilgi artık hareketsiz bir katı madde değildir. Akıcı ve hareketli bir sıvıdır. Toplumun bütün olayları içerisinde bizzat hareket halindedir. Düşünceyi zinde tutacak uyaranların her zaman ve her yerde etkisi altında bulunuyoruz. Sadece zihinsel hayat tek bir öğrenme ve hatırlama hayatı bu şekilde çok değişmiş bir değer kazanıyor. Akademik ve skolâstik kelimeler şeref unvanları haline geliyor. Bütün bunlar okulun durum ve görüşünde zorunlu bir değişime işaret ediyorlar ancak bu değişimin bütün gücüyle ortaya çıkmasından

daha çok uzaktayız. Okul sistemlerimiz ve önemli bir derecede programlarımız halen bilginin insanı bilgiye götüren bazı sembollere sahip olanın her şeyden önemli kabul edildiği bir devrim mirasıdır. O devrin idareleri okullarımızda halen fazlasıyla hâkimdir. Yöntemlerin ve öğretim biçimlerinin haricen değişmiş olduğu yerlerde bile aynı göze çarpılmaktadır.” s.37 (bilgi)

“Akıl yönüyle öğrenme isteğimizle bilgi kazanma ve bilgi sembollerine sahip olma düşüncemizle ilgilidir zorla yapma düşüncelerimizle değil. Düşünce çalışması ve ona yönelik bilgi ile sanal biçimde ortaya çıkmış olsaydı bütün bu madde ve yöntemlerin eğitime ithalleri hoş görülür ve en yüksek bir misafirperverlikle karşılanırdı. Gereken eğitim ve öğretim sadece teknoloji ve mesleki olarak düşünülüyor. İnsanların büyük bir çoğunluğunda tek bir zihinsel yetenek hâkim değildir. Onlar iş veya beceri denilen güdü ve yeteneklere sahiptirler. Zihinsel yetenekleri gücün tamamen gerçekleşmesine toplumsal koşullar engel oluyor.” s.38 (akıl, bilgi)

“Bu ne bir sırdır ne de pedagojinin, eğitim teorisinin hayret verici bir keşfi. Bu evlerde çeşitli nedenlerle, fakat yetersiz ve gelişmiş güzel yapılan bir şeyin sistemli bir biçimde, geniş ölçüde bilgi ve yetkiyle yapılmasından ibaret olan bir işlemdir. Çocuğun hayatını merkeze alan ve organize eden görüşle artık çocuğu her şeyden önce dinleyici bir varlık olarak değil; tamamıyla tersi bir durumda, yani aktif bir varlık olarak görürüz.” s.45 (ilgi, bilgi)

“Eğer eğitim öğretime çocuğun kendi düşünce, ilgi ve ihtiyaçlarıyla başlarsanız, bütün bunlar o kadar ham, o kadar tesadüf ve dağınık o kadar az düzenlenmiş ve zihnileşmiş şeyler olduğuna göre çocuk standart disiplini kültürü ve öğrenimi ne şekilde elde edecek? Çocukların faaliyetlerine, onları bazı doğrultular üzerinde yürüterek yön verebiliriz böylece onları takip eden yolların sonunda mantıki olarak duran amaca doğru yürüyebiliriz. Amaçlar beygir olsaydı dilenciler süvari olurdu derler. Mademki böyle değildir mademki arzular kendi kendilerine gerçekleşmiyor mademki bir güdü veya ilginin gerçek şekilde tatmini demek o kararlılığı çalışarak meydana getirmek demektir. O halde çalışarak meydana çıkarmakta engelleri yenmeye beceriyi sabrı azmi uyanıklığı gerektirdiği gibi zorunlu olarak disiplini de gerektirir ve sonuçta kişiye bilgi verir.” s.46 (ilgi, bilgi)

“Çocukların boyutu gittikçe artan araştırma ve inceleme alanlarına doğru nasıl ilerlediklerini açıklamak ve böyle araştırmaları destekleyen zihinsel disiplini de göstermek istedim. Bu deneyim madenleri patlatmak için kullanılan tortu halinde tebeşir üretmekten ibarettir.” s.55 (araştırma, deneyim)

“Yazmada ve matematikte çocuğun daha çok zekâ kullanmasını ve daha az bilinçsiz hareket yapmasını sağlıyor. Çok etkin oluyor ve daha az öğrenici oluyor. Kuvveti daha çok artıyor ve bu derslerin sadece zevk aracı olması ihtimalide çok aza iniyor. İlk yıllarda çocuğa sembolleri tanımayı ve kullanmayı öğretirken onun yapma ve yaratma kuvvetine başvurulabilir. Çocuğun zihinsel seviyesi yükseldikten sonra sıkıcı bir angarya gibi hissetmesidir.” s.91 (ilgi)

“Her eğitim faaliyetlerinin ilk kaynağı çocuğun içgüdüsel davranışları ve faaliyetleri üzerinde durur. Çocukların kendiliğinden doğan bitmek tükenmek bilmeyen faaliyetleri, tiyatro oyunları, taklitleri hatta çok küçüklerin anlamsız görünen hareketleri ki önceden değersiz boş olarak düşünülür kötü bile kabul edilirdi eğitim için yararlanmaya elverişli şeyledir. Çocuk eninde sonunda dâhil olacağı büyük ve gelişmiş toplumun tipik davranışları ve işlerine kendi seviyesine göre katılır ve bu davranış ve işlerden faydalanır. Çocuk katılım ve yaratıcılık sayesinde de değerli bilgiler elde etmiş olur ve böylelikle bu bilgiler çocuğun ruhuna perçinlenmiş olur.” s.94 (bilgi, aktif öğrenme)

“Oyun çocuğun yaptığı herhangi bir hareketle bir tutulmalıdır. Oyun daha çok bütün kapsamı ve birliğiyle çocuğun ruhsal durumunu gösterir. O çocuğun bütün güçlerinin, düşüncelerinin bedensel hareketlerinin kendi hayal ve ilgilerini kuşatan bir şekilde ve tek bir uyum içerisinde faaliyette bulunması halidir. Her tür kaynaktan ilhamlar almak için öğretmen kesinlikle özgür imlalıdır kendisine yalnız şu iki soruyu sormalıdır. Önerilen bu oyun çocuğun ruhuna onun kendisininmiş gibi hitap edecek mi? O oyun çocuğun ruhunda kökleri olan bir şey midir ve onda dışarı çıkmış görünmek için kaynaşan yeteneklere bir erginlik ve olgunluk verecek midir? Önerilen oyun çocuğun bu isteklerine kendisini daha yüksek bir bilinç ve iş seviyesine çıkaracak bir ifade tarzını verecek yoksa onu sadece tahrik ederek eski durduğu yerde mi bırakacak ve bundan başka ona ileride bir daha tahrik edilemeyecek sinir ve istek bitkinliği, utangaçlığı mı verecek?” s.96 (ilgi)

“Hayal gücünün eğitimi üzerinde etki yapacağı kesindir. Küçük bir çocuğun kendi hayal dünyasında yaşaması doğaldır, doğrudur.” s.97 (ilgi)

“Eşya ne kadar doğal ve sıradan şeyler olursa ilişkili olduğu öğütlerin gerçekleşmesi ve derli toplu kalması için o kadar sağlam bir dayanak noktası bulunmuş olur. Buda çocuğun hayal kurma faaliyetlerini gerçek biçimde canlı kılar.” s.98 (ilgi)

“Çocuğun bilgi ve güç sınırının ötesine geçince çocuğun onlardan alabileceği yalnız fiziksel bir içgüdüden ibaret kalır. İyi hazırlanmamış programların çocuğun zihinsel tavırlarında uygun olmayan bir görüntü ortaya çıkması tehlikeli de bulunmaktadır. Bütün evreni yapmacık tarzda algılayan çocuk bıkkın ve usanmış ruhlu olur; doğrudan doğruya deneyim alanına giren basit şeylere karşı olan açlığı biter ve ilköğretimin ilk sınıflarında karşılaştığı ders konularına önceden gördüğü ve bildiği şeyler olarak bakar. Duygusal ve ayrıntıya inmeden verilen bir ön bilgi çocuğu kesinlikle kayba uğratabilir. Bundan başka bir konuda diğerini hızla geçme alışkanlığını kazanması tehlikesi de vardır. Küçük bir çocukta özel bir yapıda epeyce sabır ve katlanma gücü bulunur. Gerçi çocuk yenilikten ve değişiklikten hoşlanır. Yeni görüş ve düşünce alanlarına götürmeyen yeni gelişim yolları açmayan faaliyet onu çabuk bıktırır. Dikkatin ve zihinsel gelişimin dayanak noktası olan duygusunun beslenmesine de uygun bir zemin bulunmuş olur.” s.100 (ilgi, deneyim, ön bilgi, dikkat)

“Öncelikle her ilgi bir içgüdüden veya bir alışkanlıktan doğar. Buda esas itibariyle bir içgüdü temeline dayanır. Onlar çalışarak doğaya hâkim oldular, kendi hayat şartlarını kurdular ve zenginleştirdiler, kendi güçlerini fark ettiler, bu duyguyla gözlerini açtılar ve yaratma, planlama, beceri kazanma zevkini duymaya kadar ilerlediler. Çocukta gelişen bu ilgiler yalnız ırkın geçmişte yaptıkları önemli faaliyetlerini özetlemekle kalmaz; çocuğun bu günkü çevresinin faaliyetlerini de kazanmasına neden olur.” s.108 (ilgi, çevre)

“Bu yöndeki içgüdüsel ilgileri kendi etrafında meydana geldiğini gördüğü, duyduğu ve işittiği şeylerle sürekli olarak desteklenir. Çocuğu devamlı olarak şu veya bu yöne kışkırtarak, eğitimin arkadaşlık ve bitişikliğini bozması ve zihinsel

gelişimin bütünlüğünü yok etmesi görüşüne dayanan itirazdır ancak bir katılım veya çalışma zorunlu olarak sürekli ve ardışık bir faaliyettir.” s.109 (ilgi, çevre)

“Küçük çocukların gözlem ve düşünceleri en çok etraflarındaki halka dönüktür. Herkes ne yapar, nasıl hareket eder, neyle uğraşır, bu uğraşların sonunda ne elde edilir? Onların ilgileri objektif ve zihinsel olmaktan çok kişisel türdendir. Bu ilginin zihinsel yönde karşılığı hikâye şeklidir; yoksa ders ödev veya bilinçli olarak belirli bir amaca yönelik sorun değildir. Çeşitli aşamalı canlı hareketli, şenlikli açık çizgileri itibariyle belirli özellikler arar. Onlar için akış olmalı, hareket olalı, kullanma ve işletme duygusu bulunmalıdır. Şekil ve bünyeye ait ayrıntının ayrılması ve incelenmesi onları ilgilendirmedigi gibi tatminde etmez toplumsal çalışmaların vereceği eğitim malzemesinin çocukların bu ruhsal tavırlarına uygun olacağı ve onun gelişimine yarayacağı düşünülmüştür” s.111 (gözlem, ilgi)

“Bunlarla birlikte çevreyi soyutlamak, onun küçük bir çocuk için kendi başına bir dikkat ve gözlem konusu yapmak, insan doğasına hiç önem vermemek demek olur ve sonuçta zihnin doğa karşısındaki yaratılıştan açık ve serbest durumu görmezden gelinmiş ve doğada nalsız bir ayrıntı kütlesi haline dönüştürülmüş” s.112 (gözlem, dikkat)

“Kendi başına tam bir varlık olarak ilgi ve dikkat merkezi olmasının psikolojik bir konu olduğunu gözden kaçırıyor.” s.113 (ilgi, dikkat)

“Özetle gereken, çocuğa fırsat hazırlamaktır. Bu fırsat onu birikmiş deneyimlerinden ve kazandığı bilgilerden sonuçlar çıkarmaya, kendi deneyim ve bilgilerini başkalarınıninkilere değiştirmeye, bilgilerini düzeltmek için yeni gözlemler yapmaya ve büyüklük kazanan şeyleri belirli ve canlı bir şekilde algılayarak ruhen huzur ve güven bulmaya sürükler.” s.115 (deneyim, gözlem, bilgi)

“Harekete geçirici dürtüler yani motorlar meydana çıkarılmalıdır. Tarih çalışmak bilgi yığmak demek değildir. Fakat bilgiyi insanların nasıl ve neden şu veya bu şekilde hareket ettiklerine nasıl ve ne şekilde başarıya ulaştıklarına veya yenilgiye uğradıklarına ilişkin canlı bir resim haline getirmek için kullanmak demektir. Çocuğa yardımcı olunmalıdır; çocuğun insanı, miras kalmış sermayeden, araç-gereçten, yapılmış eşyadan yoksun olarak, doğayla yüz yüze görmesinde ona yardımcı olunmalıdır. Çocuk; insanın içinde bulunduğu durumun gerek ve ihtiyaçları

nasıl tanıdığını adım adım izlemeli, insanın bunlarla mücadele etmesini sağlayan silah ve araç-gereçleri düşünmeli ve bulduğu her yeni çözümün insanlara nasıl yeni gelişim ufukları açtığını, nasıl yeni sorunlar yarattığını öğrenmelidir." s.120 (ilgi, bilgi, rehberlik, öğrenme)

John Dewey'in Okul ve Toplum adlı kitabında sosyolojik meraka ilişkin örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir:

"Okulu öğretmenle öğrenci veya öğretmenle anne baba arasında bir şey olarak kabul etmek eğilimindeyiz. Okulla en çok ilgilendiğimiz taraf doğal olarak tanıdığımız herhangi bir çocuğun gösterdiği girişimdir. Toplumun kendisi için meydana getirdiği bütün şeyler onun her bir bireyine okul aracılığıyla kazandırılır. Toplumun bu şekilde kendi kendisine verdiği yönde okuldan daha değerli bir şey yoktur." s.23 (çevre)

"Eğitimde yeni hareketi tartışırken toplumsal bakış açısına önem vermemiz gerekir. Aksi takdirde okulun kurum gelenek ve göreneklerinde meydana gelen değişim öğretmenlerin kafalarına göre yapmış oldukları yenilik gibi görünür. En kötüsü gelip geçici bir heves en iyisi de bazı ayrıntılı düzenlemelerden ibaret kabul edilir. Okuldaki değişim hakkında işte bu esasa göre hüküm verilir. Nitekim lokomotif ve telgrafta da kişisel icatlar olarak kabul etmek mümkündür. Hâlbuki sanayi ve ticaret tarzlarında meydana gelen yenilikler nasıl değişen sosyal durumun oluşmakta olan yeni toplumun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapıyorsa eğitim yönteminde ders ve programlarda yapılan yeniliklerde öyledir. Yeni eğitim toplumun geniş değişiminin etkisi altında anlamak gayretidir. Yeni eğitimi olayları genel gidişine bağlayabilir miyiz? Bağlayabilirsek yeni eğitimin tek başına özelliğini kaybeder. Ve sadece çocuklarla uğraşan pedagogların üstün zekâlı ruhlarından meydan gelen bir şey olarak kabul edilmekten kurtulur." s.24 (ilgi, çevre)

"Söz konusu işler çocukların tamamen kendiliğinden doğma ile ve dikkatini çekmeye yarıyorlar. Bunlar çocukları sıkıcı ve atıl değil açığız ve dikkatle kılıyor. Onları daha faydalı daha güçlü ve sonuçta evleri için daha yardımcı yapıyor. Onları gelecek hayatlarında yapmaları gereken işlere bir dereceye kadar hazırlıyor. Onları sosyal anlam ve işaretlerine göre yani toplumun devamı için kendilerini benimsetilmeye çalışılan biçimlere çocukları toplumsal hayatın ilk ihtiyaçlarıyla

tanıştıran ve etkenlere ve insanın artan bilgi ve yeteneğiyle ihtiyaçları karşılamakta kullandığı yöntemlere kısaca bir takım gelişmelere göre düşünmeliyiz. Böyle düşünce okulun kendisinde bunların etkileriyle toplumdan ayrı olarak içinde ders öğrenilen bir mekân değil toplum hayatının gerçek ve etkin bir şekli haline gelir. Toplum olarak çizgiler üzerinde ortak ruhla ve ortak hedeflere doğru çalıştıkları için bir arada duran ve birbirlerine tutunan insanların toplamıdır ortak ihtiyaçlar ve hedefler sürekli artan bir fikir değişimini sürekli artan bir sempati birliğini gerektirir bu ortak birliktelik unsurunun eksikliğidir. Oyun sahasında oyunda sporda sosyal organizasyon kendi kendine ve önüne geçilemeyecek bir biçimde ortaya çıkıyor. Çünkü yapılacak bir şey vardır. Bir faaliyet mutlaka olacaktır. İnsan faaliyetle dolu bir mutfığa girip de bir alay çocuğu yemek hazırlamakla meşgul gördüğü zaman az çok etkilenme boş bir kabul ve memnuniyet hali ile neşeli ve coşkun bir faaliyet hali arasında ruhsal fark hemen belli olur. Bu durum okulu alışılmış sert çehreli manzara ile düşünen kimseleri birdenbire şiddetle sarsar. Ancak çocukların sosyal durumlarındaki değişimde aynı derecede şiddetle göze çarpar.” s.29 (dikkat, bilgi, çevre)

“Sonuçta çocuklardan bilginin en basit prensiplerini hayatlarını kazanmada kendilerine iş açısından faydalı olacak derecede okuma yazma ve matematik öğrenir öğrenmez okulu terk edenler daha fazla oluyor. Eğitim rehberlerimiz kültürü, kişiliğinin ortaya çıkmasını ve benzeri eğitimin amaç ve hedefi olarak gösteriyorlar. Oysa okul hayata yaşayanların büyük çoğunluğu bunu insanın sınırlı ve dar bir geçinme aracı sağlayan yetersiz derecede bir uğraş olarak düşünüyor. Eğitim açısından amaçlarımıza daha az mücadeleci bir tarzda düşünebilseydik programlarımız da eğitim öğretim sürecini öğrencilerin ruhlarının haki ilgisi haline getirip uygulama olan insanlara da hitap edecek faaliyetleri koyabilseydik okulun üyesi üzerindeki etkisi daha hayati ve daha devamlı ve daha kültürlü olurdu. Toplumsal hayatımızın radikal bir değişime uğradığı bir gerçektir. Eğer hayat için bir anlamı bulunması gerekirse eğitimde bunun gibi tam bir değişim geçirmelidir. Bu değişim birden bire ortaya çıkacak anlamlı bir gerekçeyle isteyip uğraşarak bir günde meydan getirilecek bir şey değildir; zaten olup bitmektedir.” s.39 (bilgi, ilgi)

“Okul toplumun her çocuğunu böyle bir küçük topluluk içine ona eğitim öğretim verir ona hizmet ruhunu aşlar ve yönünü kendi kendine bulabilmesi için etkili araçlarla donatır.” s.40 (çevre)

“Okulun hayata nasıl bağlanacağı ve bu şekilde çocuğun gelişi güzel elde ettiği deneyimlerin oraya nasıl getirileceği ve onlardan ne şekilde yararlanacağıdır. Okulun ayrı ayrı parçalardan oluşan bir karmaşık yapı bir bütün haline getirilmesidir. Böyle yapılıncı okul sisteminin parçalarındaki bağımsızlık gibi derslerdeki bağımsızlıkta yok olur. Okulun hayatla ilişkili kılın ki böylelikle bütün dersler ve araştırmalar zorunlu olarak birbiriyle ilişki içerisinde olurlar. Okul yine bir bütün olarak hayatla ilişkili olunca onun çeşitli amaç ve idealleri kültür disiplin bilgi ve pratik fayda çeşitli şeyler olmaktan kurtulurlar; artık biri için bir ders ve araştırma diğeri için başka ders ve araştırma seçmek gerekmez. Çocuğun toplumsal yetenek ve hizmet yönünde yetişmesi hayatla daha geniş ve daha canlı olarak birleşmesi birleştirici bir araç olur. Disiplin kültür ve bilgide bu birleştirmeye ait aşamalar şeklinde ortaya çıkar.” s.74 (deneyim, araştırma, çevre, bilgi)

“Herhangi bir okulun bu hususta bütün yapabileceği konunun bazı yönlerinin araştırmasına ve açıklamasına yardım etmektir. Hâlbuki çocuk hayatının herhangi bir yaşına ait başlıca ruhsal olayları hiç kimse bilimsel olmak şartıyla gerektiği şekilde bilmez. Bu gelişim ve olgunlaşmayı kolaylaştırmak ve özendirmek için en uygun kanunların keşfedilmiş olduğunu iddia etmek ise apaçık bir vurdumduymazlık olur. Deneyimler sonucunda olumlu kanaatlerimizin artacağıdır. İstenilen çalışmaların serbest bir şekilde yapılmasını kolaylaştırmak ve özendirmek önemli olayların gözden kaçmamasını bir dereceye kadar sağlayacak düzenleri bulmak incelemelerin vereceği uygulamaya yönelik sonuçların doğruluğa geleneğe ve önceki fikirlere gereksiz bağlılıktan oluşan bozukluk ve yanlışlıklarda yoksun bir şekilde uygulaması için gerekli şartları sağlamaktır. Vahşet ile medeniyet arasında ki farkı ortaya çıkaran her ikisinin karşısında ki çıplak doğa değildir. Toplumsal miras ve toplumsal çevredir.” s.79 (araştırma, deneyim, keşif, çevre)

“Toplumsal hayat, insanları birbirine yaklaştıran ve birbirinden uzaklaştıran güdülerini gösterir ve arzuya değer hangisinin yararlı olduğunu bildirir.” s.119 (çevre, ilgi)

John Dewey'in Okul ve Toplum adlı kitabında felsefi meraka ilişkin örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir:

“Bilgi ile uygulama hakkında yeni bir felsefe sisteminin nasıl ilgi ve düzene yöneme, derse, konuya, oyun ve işe, programa özetle okul sorunlarına uyguladığını görürsünüz. Bu felsefenin doğasıyla kapsadığı alan içerisinde tam bir gelişimdir. Doğaya ve insanlara karşı zihinsel ve duygusal temelli tutumlar meydana gelmektedir.” s.1 (ilgi)

“Dewey'in eğitim sistemi felsefi anlayışının zorunlu bir sonucudur. Felsefesi de eğitim deneyimleriyle doğrulanan düşünce tarzındadır. Onun için dikkatli bir kişi bu eserde yazarın hem felsefesini hem de eğitim sistemini anlayabilir.” s.2 (idrak, dikkat)

“Bizde ortaya çıkan fikirleri bir sır halinde olan başlı başına bir varlık olarak görmüyorlar deneyimde, bilgide, bilinçte arıyorlardı.” s.4 (deneyim, bilgi)

“Tümel bilinç... Tümelin bilinci deneyim dâhilinde bir olay değilse felsefenin onun hakkında bize bir bilgi vermesine imkân yoktur. Zihninle mantıkla gerçek varlık bilinebilir denecek olursa o halde gerçeklikte fikirle bu gerçek varlık arasında ilişki nasıl kurulacaktır.” s.5 (deneyim, bilgi)

“Felsefede deneyimde başlamalı ona dayanmalı. Mantıksal yöntem ve kafa yorma yöntemiyle mutlak hakikat bilinemez. Deneyime bağlı kalmak ve psikoloji yöntemiyle hareket etme şartına uyarak tümel bilince ulaşabileceğidir.” s.6 (deneyim, düşünme)

“Hisleri yorumlayan onu kendi dışında bir şeye yöneltmek suretiyle tümel bir değer veren özetle her deneyimde bulunması gereken zihnin zorunlu ve daimi bir içeriğe sahip olması gerekir. Zihinde gördüğümüz bu güç deneyimde gizlidir. Deneyimi geliştirir ona anlam sağlar.” s.7 (deneyim)

“Deneyim ötesinde hiçbir bilgi oluşamaz fakat her histe her sezgide kendi dışında bir varlığa yönelen bir unsur bir anlam vardır. Bu şekilde deneyim içinde öznel ile nesnel bireysel ile tümel birleşmiştir.” s.8 (bilgi, deneyim)

“Dewey kuram ile uygulamayı birleştiren bu düşüncesini eğitim alanında yaptığı öğretim ve uygulamalarla daha açık daha pozitif şekle sokmaya çalıştı. Bilgi ve ahlak konusuyla ilgili fikirlerini geniş ve çok inkılâpçı bir tarzda eğitime uyguladı. Her verimli fikir ancak somut bir uygulama sonucu meydana gelir. Kuralını pekiştirdi ve düşünce günden güne oluşan eğitim sistemine de gerçek yönü verdi. Bu sırada felsefi fikirlerini hazırlayan diğer bir sebepte psikolojik sorunlarının araştırmasıydı.” s.9 (bilgi, somut öğrenme)

“Bir kaçları psikolojiye sadece bireysel bilinç hallerini araştıran bir bilim gözüyle bakmışlardır. Hâlbuki bilinci onun sürekli temasta bulunduğu hallerden sadece araştırma ve düşünceyi kolaylaştırmak için biz arıyoruz. Felsefede faaliyetin bu tümel hareketini belirleyeceğine göre konusunda bu hayatta aramalıdır. Psikolojinin yönetimini felsefenin de gerçek yöntemi olarak kabul etmiştir. Felsefede deneyim ötesinde edebi bir varlığı düşünmek gibi mümkün olmayan yöntemi bir amaca bağlamasın. Bundan dolayı felsefede yöntemini psikolojinin araştırma yönteminde bulmalıdır. Düşünce bu faaliyetin bir yönüdür.” s.10 (araştırma, düşünme, deneyim)

“Şu halde zihnin bilime yönelik faaliyetin ait kuram olan mantığın bu bakış açısına göre yeniden oluşturulması lazımdı. Amerikalı düşünüründe en işlenmemiş ve en esaslı düşüncelerinin felsefe ve eğitim sisteminin adeta merkezini bu alan oluşturur.” s.11 (çevre)

“Mantıksal işleri düşünceyi bir insan olarak dikkate almalı olunun gelişiminin en esaslı özelliğın yardımcı bir uyum hali olarak bakılınca hepsi açıklanması mümkün bir şekil alır.” s.13 (düşünme, dikkat)

“Düşünceyi ayrı bir faaliyet değil tamamen diğer faktörlere bağlı bir faaliyet kabul ediyor. Fikre uyumlu faaliyetin bozulmasıyla meydana gelen ve deneyimi yeniden kuran ve yapılandıran bir rehber olarak düşünüyor bu bağlam tamamen pratik olarak görüyor. Düşünme ne kaynağı ne de amacı itibarıyla diğer faaliyetlerden ayrılamaz bir kere düşünceye neden olan kaynak doğal yönelim bir ihtiyaçtır. Bilgi neden olduğu değeri arttırmayı gerektiren bir iş aracılığıyla düzenlenir. Gerçekte bu bilgi işi deneyimlerimizin de yardımcı olduğu bir meydana

getirme işidir. Bir acı duyuyorum bunun bir dışten olduğu hakkındaki fikir acı ile dış arasında yeni bir ilişki meydana getirir.” s.15 (düşünme, rehberlik, bilgi)

“Zaten Dewey felsefesinde deneyim tamamen öznel tamamen kişisel sayılamaz deneyimden anlaşılan anlam en geniş en genel anlamdır. Yeni deneyim çeşitli bireylerin içinde bulunduğu gün süreç yahut faaliyet halinde ortaya çıkar.” s.18 (deneyim)

“Deneyim bizim dışımızda geçen bir şeyin gerçeğinin soğukkanlılıkla araştırmak olmayıp belki şöyle veya böyle olan varoluş tarzını kendimizde devinmek, kendimizde hissetmek kendimizde yaşamaktır. Dewey de deneyim, uyum, adaptasyon, ihtiyaç, alışkanlık ve dikkat kavramlarının ifade ettiği anlamı tamamen bireysel kabul etmez. Bunlar söz konusu olurken ihtiyaç durumunun hatta hayatın gün ve şartların dikkate alınması gerektiğine inanır. Dewey e göre bireye düşünmeye sevk eden uyumsuzluk sıkıntı hali yalnız bireysel değildir. Belki hayatidir hatta varlıkla ilgilidir. Aynı şekilde dikkat eşyanın gelişimin bazı anıdır. Yukarıda itibaren ifade ettiğimiz açıklamayı özetleyecek olursak bütün pragmatistler gibi Dewey içinde hak ve hakikat olmuş şeyin gerçekte olmasından ibaret değil aksine olacak şeye karşı işimizi hazırlayandır. Çünkü insan zihni doğası gereği mümkün olduğu kadar az emek ile düşünmek ister.” s.19 (deneyim, araştırma, dikkat, düşünme)

“Dewey kâinatı ne dış görünüş ne köken ne de amaç itibariyle hiçbir sabitlik olmayan bir süreç olarak düşünmüştür. Dewey için bu kuramın önemi özellikle zihni verimli alanda kullanarak işe yönelik yararında odaklanmasıdır. Çünkü her kuram sonuçta bir araçtır... Düşünme sadece spekülasyon halinde olmaktan ve kuram oluşturma faaliyetinden ibaret olmaktan kurtulur. Yalnız bir uyumsuzluğu sıkıntıyı gidermeye ve uyum sağlamaya harcanılmış olan bireysel katkıların değeri ve deneyim ile arttırma zorunluluğu ortaya çıkar. Düşünmeyi harekete geçiren ihtiyaç ve uyumsuzluğu ortadan kaldırmasında saklıdır. Fikir bir rehberdir.” s.28 (düşünme, deneyim, rehberlik)

“Çünkü bilğimiz bazı görüş ayrılıklarında sıkıntılarda ortaya çıkar bu yüzden göreceli ve sınırlıdır. Diğer yönden deneyimle doğrulanır. Düşünme zihnin yerine getireceği görevin yerine geçmemeli ve uyumu sağlamaya harcanmalıdır. Felsefe yöntem açısından bilimden ayrılmaz yalnız felsefenin uğraştığı bilimden ayrılır.

Deneyimin genel kuramı olmalıdır gerçekte bilim düşünme için çok verimli iken alanı boş bırakıyor. Biri bütün deneyim konularının ortak özelliklerini ayırmaktadır. Metafiziğin konusudur. Metafizik genel nitelik olmak üzere daima çokluk değişim karşılıklı etkiler bulur. Diğer deneyimin en esaslı örneklerine ayırmak başka bir deyişle bu deneyimde ortaya çıkan çeşitli işler ve onları birbirine bağlayan ilişkileri bulmaktır. Bu da doğrudan doğruya deneyin genel mantığını oluşturur. Genel olarak ilginin düşünülmesi bunun bir kısmıdır. Diğer taraftan bu ahlaki da içermelidir.”
s.21 (deneyim, düşünme)

John Dewey’in Okul ve Toplum adlı kitabında bilimsel merakla ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Bizim doğrudan doğruya kazandığımız deneyim bilgiyi oluşturan mantıksal süreçten sonra eski halini değiştirir. Böylelikle düşüncenin müdahalesiyle yeni bir değişim meydana gelmiş olur. Gerçekte bir kere doğrudan doğruya deneyim bizi gerçeklik içine bırakır. Eşya bizim deneyimlerimizde nasıl beliriyoorsa öyledir.” s.16 (deneyim)

“Bilim bilgi deneyimin estetik ahlaki ekonomik türlerinden ayrı bir türdür. Düşünme algı ve bilim halinde olmayan deneyimler arasında gelişir. Gerçekte bir kere düşünmeyi gerektiren ve ona öncülük eden bir sıkıntı bir uyumsuzluk vardır ki bu zihinsel değil bilimseldir. Diğer yandan bilgiyi takip ettiren ve ona değer verdiren doğrudan doğruya bir güven bir durgunluk vardır ki anlama yeteneğini aşar. Eşya bilgi almamızdan ibarettir. Bir şey bilinmekle hakkında bilgi kazanmakla gerçek değişime uğrar.” s.17 (bilgi, düşünme, idrak)

“İki maddeyi karşılaştırırken yeni çocukların keşfettiği özelliklerden biride pamuk liflerinin yün liflerine oranla kısa olmasıdır” s.33 (keşif)

“Çocuklar maddeleri işleyerek öğretmenlerinin soruları ve tavsiyeleri yardımıyla kendi kendilerine bulup öğrendiler. Deneyerek buluşları yeniden keşfettiler. Yaparken buluşların yalnız özel bir sanata olan etkilerini değil sosyal hayatın her parçasına yaptıkları etkileri görerek ilerlediler. Bu sürecin içerdiği bilimsel yönü liflerin coğrafi özelliklerin hem maddeyi yetiştiren şartların imal ve dağıtım merkezlerinin üretim makinelerine esas olan fizik prensiplerinin incelenmesi sonucu elde edilen bilimsel araştırma ve inceleme bahse gerek görmüyorum tarihi

yönü bu buluşların insanlık üzerine uyguladığı nüfuz ve etkiye de anlatmıyorum.”
s.34 (aktif öğrenme, araştırma)

“İşe katılım çocuk için gerçek bir motive ediciler onun araçsız doğrudan doğruya deneyim sahibi yapar gerçeklerle temas ettirir. Güç ve bilgi açısından olgunlaşıp geliştikçe bu tür faaliyetler yalnız hoş bir uğraşı olmakla kalmaz yavaş yavaş bir uzmanlaşma alanı bir kavrama aracı ve unsuru haline gelir. Doğa ve fizik bilimlerinin öğrenilmesi için özel bir öneme sahiptirler. Katılımlar sayesinde yapılan çalışmalar anlam yüklü ders konuları halinde okula bilimsel derslerin girmesine de ortam hazırlar bu katılımlar sayesinde öyle bir bilgi kazanılır ki bu durum günümüzün toplumsal hayatına serbest ve donanımlı bir şekilde katılmak için gereken en önemli şartlardan biridir. Yaptığı işlerde kendi fikirlerini değil başkalarının fikirlerini değil başkalarının fikirlerini ifade eder. Bir iş yapan kimsenin aklında yöntem amaç ve kavrama bulunmalıdır faaliyeti kendisi için bir anlam ifade etmelidir.” s.35 (deneyim, bilgi, kademeli öğrenme, akıl)

“Onların aslında ham olan inşa eden ve konuşma yetenekleri gelişerek az ve çok bilimsel yönde bir araştırma ve inceleme aracı olmuştur.” s.54 (araştırma)

“Bilmek ile yapmak... Belki arada okul dışındaki deneyimlerinin tipik aşamalarını kısaca tekrar etmesi ve böylece deneyimlerini genişletmesi, zenginleştirilmesi ve yavaş yavaş şekillendirmesidir. Sekiz veya dokuz yaşından on bir veya on iki yaşına kadar olan devri; daha devamlı ve objektif sonuçlara ulaşmak ve bu sonuçlardan yeni ürünler elde etmek için gereken beceriye sahip olma isteğinden doğan değişimi tanımak ve onu tatmine çalışmaktır. Çocuk faaliyetlerinde açık ve devamlı hedefler tanımaya ve bunlara dikkat etmeye başladığı zaman artık daha önceki belirsiz ve oturmamış hayat anlayışı kırılmış dağılmış olur. Faaliyetin çocuğu belirli ve gözle görülen bir sonuca götürmelidir. Eğitimde ders konuları açısından sorun belirsiz deneyim yığınlarını birbirinden farklı karakterlerde tipik aşamalara ayırmak ve bunlar arasında insanın en yüksek amaçlarını gerçekleştirmesi adına düşünce ve çalışmanın özel yöntem ve tekniklerine sahip olmanın gerek ve önemini açıkça gösterenlerini seçmektir. Çocuğu kendi ruhunda da benzer bir gelişime gerek olduğunu tanıyacak bir hale getirmek yani çocukta bu tür araştırma ve inceleme yöntemleri üzerinde zihinsel ve uygulama boyutunda bir kontrol süreci oluşturarak

onu sonuçları kendi başına yorumlayabilir hale getirmek işte yöntemin yönü bu olacaktır” s.85 (kademeli öğrenme, deneyim, araştırma, dikkat)

“Çocuk kırlarda yaptığı gözlemlerle daha uzak çevreleri hayal ederken yararlanacağı bilgileri de elde etmiş olur. Deneyim yönünden çalışma insanlara değerli ve tipik sonuçlar veren yöntemlerin düşünülmesini sağlar. Çocuğun ilk devirlerindeki faaliyeti düşünme araştırma ve incelemeden çok doğrudan doğruya bir şey yapmış olmak içindir. Deneyimleri iş ve hareket tarzlarıdır; oynadıkları oyunlarda yaptıkları taktiklerde olduğu gibi. Sonraları çocuklar şu ve bu sonuçları elde etmek için çeşitli madde ve etkinliklerin nasıl kullanılacağını bulmaya çalışır. Bu ise bilimsel anlamda deneyimden ikinci devreye özeldir. Açıkça farklıdır. Çünkü bilimsel deneyimde amaç olayların keşfi ve prensiplerin doğruluğunun araştırmasıdır.” s.87 (gözlem, çevre, deneyim, düşünme, araştırma, keşif)

John Dewey’in Okul ve Toplum adlı kitabında eğitimsel merakla ilişkin örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir:

“Çocuklarda güç kuvvet kazandıkça yavaş yavaş çeşitli faaliyetlerin özü anlar. İşlere yatkın hale gelirlerdi. Hatta işlere direk katılmanın yanı sıra bu faaliyetler doğrudan doğruya kişisel merak ilginin doğmasına neden olurdu.” s.26 (idrak, kademeli öğrenme, ilgi)

“Duyu organlarının eğitilmesi amacıyla okula sokulmuş eğitim yöntemlerinden hiçbiri ailede yapılan işlere karşı her gün samimi olarak duyulan ilginin bireyin duyu organlarında ve duygusal yaşamında doğuracağı uyanıklık ve dolgunlukla karşılaştırılmaz. Görevler yaptırmakla kelime hafızası eğitilebilir. Bilim ve matematik dersleri de düşünmek için bir dereceye kadar bilimsel disiplin kazandırılabilir. Fakat ne olursa olsun bu geride gerçek bir teşvik edici ve ileride gerçek bir ürün olmak için bir şeyler yapmaktan doğan dikkat ve düşünce eğitimiyle kıyaslanınca çok uzak ve gölgelik kalır. Şartlar bir değişiklik yapılması gerekmektedir. Kaybettiklerimize göre kazandıklarımızı bilmeliyiz ki bunlar toleransın artması sosyal düşünce yeteneğinin genişlemesi insanın doğası hakkında daha geniş bilgi edinilmesi karakter yapısını bilme sosyal düşünce yeteneğini genişlemesi insanın doğası hakkında daha geniş bilgi edinilmesi karakter yapısını bilme ve sosyal olayları açıklama hususunda daha güçlü bir uyanıklık farklı kişilerle

olan ilişkilerde büyük bir görüş doğruluğu ticari faaliyetlerde daha geniş bir temas olarak sıralanabilir.” s.27 (ilgi, düşünme, rehberlik, bilgi)

“Okulun düzen ve disiplini bu organizasyonun içinde bulunur. Doğal olarak düzen sadece amaca göredir. Eğer amacımız kırk elli çocuğun bir takım dersleri öğrenmesi sonra öğretmene anlatması ise istediğimiz disiplin de bunu sağlayacak tarzda olur. Fakat hedeflenen amaç toplumsal iş birliği ve toplum hayatı ruhunun ortaya konması ise disiplin bundan doğmalı ve bu amaca uygun olmalıdır.” s.30 (çevre)

“Okul hayattan o kadar uzak tutulmuş ve hayatın sıradan koşullarından o derece uzaklaştırmıştır ki çocukların disiplin kazanmak için gönderdikleri o yer dünyada deneyimin güçlkle bulabileceği yer olmuştur. Deneyim ise disiplin ismine layık olan bütün disiplinlerin anasıdır. Dar ve sabit bir geleneksel okul disiplini hayalinin hâkim olduğu yerde insan yapılacak bir çalışmada pay sahibi olmaktan ruhen soysal olduğu kadar şeklen de belli olan bir sonucun meydana gelmesine yardım etmekten doğan daha derin ve sonsuz derecede daha geniş disiplini gözden kaçırma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Böyle olmayan yerde ise o açık ve kendine özgü şeyle kıyasla sorumluluk düşüncesinin etkisi görülür ve buna dayanarak doğru bir karar verilir... Bunlar sayesinde okulun bütün ruhunun yenileşceğidir. Okul bunlar aracılığıyla hayatla kaynaşmaya fırsat bulur ve çocuk için gelecekte yaşanması mümkün bir hayata pek uzaktan bakan bir takım soyut derslerin öğrenildiği bir yer değil bir mesken çocuğun doğru bir hayat yaşayarak öğrenim gördüğü bir konut halini alır. Okul küçük ölçüde bir topluluk olur ve küçük bir toplum olaya hak kazanır. İşte esas olay budur devamlı düzenli bir eğitim öğretim hareketi de bundan doğar.” s.31 (deneyim, yaparak yaşayarak öğrenme)

“Eğitim terimleriyle ifade edilince bunun anlamı uygulamalı çalışmaların okulda sadece göreneğe göre kullanılacak bir takım çalışma yolları ve yöntemleri olmayacağı aşçılıkta, dişçilikte veya marangozlukta daha teknolojik beceri kanma yolları olarak anlayabilmek için faaliyet merkezleri insanın tarihi süetçe ilerlemesini araştırma yolunda öğrenciye hareket noktaları meydana getirme olarak algılanır. Genel bir nitelik ile yapılabileceğinden daha iyi bir biçimde okuldan alınacak gerçek bir örnekle anlatılabilir.” s.32 (araştırma, idrak)

“Bilgi yazma kitaplarda sır gibi saklıydı. Bunlardan ele geçebilecek onlarla pek azdı ve onlardan yararlanmakta uzun çabalar gerektiriyordu” s.36 (araştırma)

“Siz çocukların üzerinde çalışabilecekleri bir şey istiyorsunuz; bütün burada bulunan eşyalar ise dinlemek içindir. Bu açıklama geleneksel eğitimin bütün tarihini ortaya koymaktadır” s.41 (çevre)

“Eski eğitimde ağırlık merkezi çocuğun dışındadır; öğretmendedir, kitaptadır; özetle, çocuğun istek ve arzularının, faaliyetlerinin, dışında olmak üzere nerede isterseniz ordadır. Çocuğu araştırmak ve incelemekten bahsedilmiş olabilir; ancak okul çocuğun yaşadığı yer değildir. Yapılan sohbetlerde onun için bazı ilgi ve değer noktaları mevcuttur. Sözler söylenir sorular sorulur, konular tartışılır ve çocuk bütün bunların etkisiyle sürekli öğrenir. Kendi deneyimlerini ortaya koyar. Aile işlerine katılma yönü, bilgi kazanmaya elverişli bir zemin ve sebep ortaya çıkarır ideal evde doğal olarak bir iş tezgâhı olacak çocuk orada yapma ve yaratma yeteneklerini gerçekleştirmeye yönelik bir faaliyet alanı bulacaktır. Çocuğun olayların ve varlıkların iç yüzünü araştırma merakına yön verecek küçük çapta bir laboratuvar da bulunacaktır.” s.44 (araştırma, ilgi, sorgulayıcı akıl, deneyim, bilgi)

“İşte yine bu duruma da disiplin ve bilgi etkenleri dâhil oluyor. Bunun üzerine hepsi deneme yanılma yöntemiyle çalışma hususunda ısrar ettiler. Çocukların bu faaliyetlerini takip etmek gerçekten konuyu tamamen aydınlatmaya yarayan bir örnek olacaktır.” s.47 (bilgi, deneme yanılma yoluyla öğrenme)

“Çocuğun yumurta pişirmek istemesi ve bir yumurtayı kaynar suya atarak üç dakika sonra kendisine söylenince çıkartması eğitim öğretimle ilgili bir şey olmaz. Eğitim öğretimle ilgili onun asıl kendi arzusunu olayları malzemeleri ve gerekli şartları bilerek gerçekleştirmesi ve böylelikle hayallerini uygulamaya geçirebilmesidir. Eğer bu ilgiyi çocuğu istediği gibi hareket etmeye bırakmak suretiyle dikkate almazsanız bu durum rastgele öğrenmeden öteye gitmez ve meydana gelen öğrenme de bir değer ifade etmez. Ancak öncelikle çocuğun düşüncesini hayalini söyletin.” s.48 (dikkat, ilgi, aktif öğrenme)

“Nihayet çocuk gözlem hatırlama ve hayallerinin sonuçlarını sentezleyerek bir resim yapmış bir de sadece hayal gücünün ifadesi olmak üzere serbest bir resim yapmıştır.” s.49 (gözlem)

“Küçük çocuklarda sanat yeteneği en çok toplumsal kabulle anlatmak göstermek arzusuyla ilişkilidir. Araştırma merakı bir şeyle yapmak ve inşa etmek ve sanatkârca ifade etme ilgilerini hatırd tutarak diyebiliriz ki bunlar doğal kaynaklar ve işlenmemiş sermayelerdir. Bu ilgiyi napacağız ihmal mi edeceğiz motive edip geliştirecek miyiz; yoksa daha ileri ve iyi bir yöne mi çevireceğiz?” s.51 (ilgi, araştırma)

“Söylemek istediğimiz nokta bu tarzda hareket edilince gerçek araştırma inceleme ve öğrenme için geniş bir olanak alanı açılacağıdır ki bu durum bilgi kazanmakla sonuçlanır. Bu şekilde önce toplumsal yöne hitap eden içgüdü çocuğun insanlara ve insanların işlerine karşı gösterdiği ilgiye verecek yönle daha geniş bir gerçekliğe ulaşır. Çocuklar toplumsal yaşam şekillerinin içerdiği birbirinden farklı doğal şartları hayal kurarak bulmak zorunda kaldılar.” s.52 (araştırma, ilgi)

“Disipline gelince çocuklar bu işleri yaparak dikkat açıklama gücü sebep sonuç ilişkisi kurma gözlem ve devamlı düşünme yeteneği kazanıyorlar.” s.53 (dikkat, gözlem, düşünme)

“Okulun çocuk için, içinde gerçekten yaşanacak ve hayal deneyimi kazanılacak bir yer olması ve çocuğun orada neşe ve huzur bulması aynı zamanda da okul olması nedeniyle kendine has bir anlam ve amacı olması herkesin kolayca isteyebileceği ve kabul edilebileceği bir şeydir. İnsanların hepsi değilse de pek çoğu nazarında hayatın doğal ve alışlagelmiş haliyle bilgi ve disiplin kazanımı esasları birbiriyle uyumsuz gibi görünüyor.” s.56 (deneyim)

“Çocuğun şimdi muhtaç olduğu şeylere zengin değerli ve genişleyen bir hayat yolunda ki yeteneklerine bağlayacak zeki ve ciddi bir dikkatin onu ilerideki erişimlik hayatının ihtiyaçları ve imkânlarıyla herhangi bir şekilde uyumayacak derecede zıt halde bulunması gerçekten tuhaf olur. Eğer eğitimde cenneti arıyorsak onu bulmak için yapılacak bütün şeyler bize düşer bu yapılacak işlerse şunlardır eğer çocuğun gerçek içgüdülerini ve ihtiyaçlarını tanır ve bunların bütün yetenekleriyle ortaya çıkıp gerçekleştirebileceği fikrini amaç edinirsek zaman gelince erginlik hayatının bütün disiplini bilgi ve kültürü kendiliğinden ortaya çıkar. Kültür derken aklıma geldi çocuğun faaliyetlerinin yalnız dış yönünden yeteneklerinin yalnız söylemeye yapmaya çalışmaya ve yaratmaya giden dış dünyaya yönelik ifadelerinden

bahsetmiş oldum. Hayal çocuğun içinde yaşadığı bir çevredir.” s.58 (dikkat, bilgi, çevre)

“Eğitimde savurganlıktan bahsederken dikkatimizi eğitim sisteminin çeşitli kısımlarda ki boşluğa eğitim hedeflerinde birlikteliğin sağlanmamasına öğretim yöntem ve tekniklerinde görülen yanlış uygulamalara çekmek istiyorum.” s.60 (dikkat)

“Öğrenilecek şeyleri öğretmek değil nasıl öğrenileceğini öğretmektir.” s.63 (rehberlik)

“Çocuğun okul kazandığı bilgi ve deneyimden okulda tam ve serbest bir şekilde yararlanamaması diğer taraftan da okulda öğrenmekte olduğu şeyleri günlük hayatında uygulamayı başaramamasıdır.” s.65 (bilgi, deneyim)

“İlköğretim ve üst bölümleri arasında hayatı bir bağ bulunmamasından ileri gelmektedir. Üniversite veya fakülte asıl amacı itibariyle bir araştırma ve inceleme yeridir. Araştırma inceleme yöntem ve teknikleriyle o yöntem ve tekniklerin niteliğiyle ilgili olduğu açıktır. Öğrenci boş ve gereksiz şeylerle uğraşacak yerde bir amaç ve anlama sahip ufkunu genişletmeye yarayan şeyleri öğrenmelidir.” s.67 (araştırma, idrak)

“Okulda olmasının asıl amacı onların sadece okulda bulunmaları değildir. Yani çocuklara bilimsel yöntemlerle aşçılık terzilik marangozluk ve duvarcılık becerisi kazandırmak değildir belki bu işlerin dışarıda ki hayatla olan bağ ve ilişkilerinin ortaya çıkarılmasıdır. Bir taraftan bunlar kişisel yönden çocuğun işlemek göstermek bir şey yapmak ve sadece uysal kalmadan ve sıkılmadan yapıcı ve yaratıcı olma ihtiyacının tatminine yarar. Okul ve gerçek yaşam arasında bağ kuran (çocuğun okula okul dışında kazandığı tüm deneyimleriyle gelmesini ve okuldan günlük hayatta yararlanabileceği bir şeyler öğrenmiş olarak ayrılmasını sağlayan) iki büyük şeydir.” s.68 (aktif öğrenme)

“Çocuk geleneksel okula sağlam bir bedenle fakat az çok isteksiz bir ruhla gider. Her ne kadar gerçekte ruhunu geride bırakmak zorundadır. Çünkü okulda onu kullanması için herhangi bir fırsat yoktur. Eğer tamamen tek bir ruha sahip olmuş olsaydı onu okula götürebilirdi. Hâlbuki çocuğun ruhu kendine özgüdür kendine özgü şeylerle ilgilidir. Okul hayatına kendine özgü şeylerle ilgilidir okul

hayatına kendine özgü şeyler girmedikçe çocukta ruhunu ortaya götüremez. Bizim istediğimiz ise çocuğun okula tam bir ruhla ve daha sağlam bir bedenle gitmesidir.” s.69 (ilgi)

“Çocuk sadece bir şey yapmakla kalmaz yaptığı şey hakkında fikir sahibi de olur. Daha işin başında bir zihinsel anlama sahip olur ki bu anlam ameliyata girer ve ona zenginlik verir.” s.71 (idrak)

“Öğrenciler bize araştırma ve incelemelerini bu süreçte kullandıkları yöntemlerini getirdiler. Küçük bir çocuğun eğitimi ile ergin bir delikanlının eğitimi arasına giren engelleri yıkmaktır. Aşağı eğitimle yukarı eğitim birleştirmek ve bu şekilde gözlere aşağısı yukarısı olamayıp yalnız bir eğitim bulunduğunu göstermektir. Başka bir deyişle ilköğretimle ortaöğretim ve yükseköğretim arasında sıkı bir bağ kurmaktır.” s.75 (araştırma)

“Deneme yapmaktan amaç diğer insanları denemeden alıkoymaktır; hiç olmazsa pek çok deneme yapma zorunda kalmalarını kendilerine rehber edinecekleri üzerinde yürüyecekleri belirli ve olumlu bir şeye sahip olmalarını sağlayacaktır. Deneme sonuçlara serbest ve emin bir şekilde ulaşmak için özel uygun şartlara muhtaçtır ve eldekiütün araç ve gereçle her türlü engellerden arınmış bir tarzda yürütülmelidir. Fakat gerçekleri keşfetmek bütün gerekli işleri yapmak ilk iştir sonuçta dünyada bu işle ilgili yapılacak en pratik şey budur.” s.76 (keşif, deneme yanılma yoluyla öğrenme)

“Düşüncenin ilerlemesine yapacağı katkıdır. Beş on çocuğu eğitmek ve öğretmek amacı üniversiteyi kendi geleneksel işi olan ortaöğretimi tamamlamış gençlerle meşgul olmak görevinde dışarı çıkmakta haklı göstermek için yeterli neden değildir.” s.77 (çevre)

“Çocuk taklitte, öğütle doğrudan doğruya eğitimle hayatta daha çok bilinçsizce sorgulamadan var olanı olarak öğrenir.” s.80 (taklit, öğrenme)

“Zihin oluştan ibarettir. Bunlar aracılığıyla eğitimde başka türlü bir uygulamanın gerekli olduğunu ispat etmekte güç değildir. Deneyim yoluyla karar verilebilir. Deneyimi reddetmek bilinmezler dünyası içerisinde gerçeğin araştırılması sırasında deneyim Gerekli diye körü körüne geleceğe saplanmak eğitime akla dayalı düşünceyi sokacak biricik adımı reddetmek olur.” s.83 (deneyim, araştırma, akıl)

“Çocuğun dört yaşından sekiz yaşına kadar olan devri; bireysel ve toplumsal ilgilerin araçsızlığı görüşlerle düşüncelerin işle doğrudan doğruya mutlak ve seri ilişkisinde kendini gösterir. Bu aşamada anlatım araçsız doğrudan doğruya gerçekleşir. Bu nedenle bu yıllara ait ders konuları çocuğun kendi toplumsal çevresine dâhil olan şeylerden ve onun tarafından mümkün olabildiğince aslına yakın olarak oluşturulabilecek oluşabilecek yaşam aşamalarından seçilmiştir. Tiyatro oyunları işe katılımlar ve küçük çapta sanat işleri hikâyeler hayaller ve diyaloglar bunlardan bazılarıdır. Ders araç gereçleri önce çocuğun kendisine aile hayatına ve evinin çevresine en yakın olan şeylerden seçilir. Sonraları yavaş yavaş daha uzak toplumsal işlere doğru ilerler. Ders araç gereçleri ders şekline yani öğrenilerek bir şey olmak üzere verilmez daha çok dokunmak pişirmek tezgâhta işlemek kalıp çıkarmak, temsil etmek karşılıklı konuşmalar yapmak, tartışmak hikaye anlatmak v.b gibi faaliyetler sayesinde çocuğun kendi deneyim alanına girecek şeyler verilir. Bütün bunların her biri ayrı ayrı çocuk üzerinde doğrudan doğruya etki yapan kuvvetlerdir. Hareket veya anlatım biçiminde faaliyet şekilleridir.” s.84 (çevre, aktif öğrenme, kademeli öğrenme, deneyim)

“Zamanımızda bu derslere ait en önemli sorun işte bu şartların dikkate alınması ve çalışmanın ona göre düzenlenmesi gereğidir. Toplumsal ve fiziksel gerçeklerle ilişki ve alışma için başka bir faaliyet alanı bulmak ihtiyacını çocuğun kendi kişisel ve hayati deneyimi ile doyurması. Bu sembollerin gerçeğin sadece kullanılmış ve göreceli bir bedeli olmalarını engellemek için zorunludur. Çocuğun daha çok gelişigüzel ve doğrudan doğruya kişisel deneyiminden doğal halleri kabulleri ve izlemeleri için kitabın yardımına başvurma zorunluluğuna neden olan sorunun ortaya çıkması sonucu meydana gelen ihtiyaç. Çocuklara işe katılım ifade, inşa etme ve deneyim gibi kişisel faaliyetler için bol zaman sağlayarak ahlaki ve zihinsel kişiliğinin kitap yoluyla gelen başkalarına ait deneyim ve bilginin değersiz ağır yükü altında bulunmasını engellemektedir.” s.89 (dikkat, deneyim, aktif öğrenme, bilgi)

“Geleneksel toplumsal araçlara başvurma ve onlara sahip olma gereğini kendisine hissettirecek şekilde yönlendirmek ve sürdürmektir. Çocuğun faaliyeti için motive edici faktörler sağlamak ve araçlardan gerektiği şekilde faydalanmasına imkân vererek onu kuvvetlerini esaretten kurtarmak ve kuvvetlerinin arttırmaktır.

Dikkat çekici çarpıcı ilgilere diğer bir ifadeyle çocuğa zekâ seviyesi düşük bile olsa ödül ve cezayla teşvik ve tehdit yöntemine başvuru yapmanın kurbanı olduktan kurtulur. Çocuğun deneyiminden doğan organik uzantılar olmak üzere alınabiliyorlar. O ders için ayrılan zamandan pek önemli kazanç elde edilmesine olanak sağlıyor.” s.90 (dikkat, rehberlik, deneyim)

“Çocuk o zaman çeşitli deneyim aşamalarına uygun düşünce araştırma ve inceleme ve çalışma yöntem ve araçlarına sahip olur. Bu yöntem ve araçlardan yararlanarak zihinsel ve teknik amaçlara yönelik derslerde ve sanatlarda uzmanlaşma yeteneğini kazanır.” s.92 (deneyim)

“Bir yıl bir ders dönemi bir ay bir hafta v.b için yapılacak programlar genel ders konusunda bu sürelerle sığabilecek miktarın tahmini esasına göre yapılmalıdır; zihinsel ve ahlaki prensipler esasına göre değil. Bu tarz programa hem açıklık ve belirginlik hem de esneklik verir. İlk sınıfların özel sorunu çocuğun içgüdülerini ve isteklerini kavramak ve onlardan yararlanarak kendisini daha yüksek bir kavrama ve düşünme seviyesine getirmek ve daha güçlü alışkanlıklarla donatmaktır. Çocuk bu şekilde daha geniş ve derin bir bilince kendi iş ve davranışları üzerinde daha fazla kontrol gücüne sahip olur. Oyun bu sonuçlara ulaşmayınca eğitimsel bir etki olmaz ve sadece eğlence olarak kalır.” s.101 (ilgi, rehberlik, düşünme)

“Ne olursa olsun yapma yaratma işi... Bu iki etkeni yani bir taraftan çocuğun kendi arzularından başlamak ve diğer taraftan da daha yüksek bir seviyeye ulaşarak çalışmaları sonuçlandırma etkenleri diğer herhangi bir şey den daha iyi sağlam yeteneğine sahiptir. Yapma ve yaratma işi çocuğu çok ve çeşitli maddelerle ilişki kurdurur. Tahtta, teneke, deri, iplik vb. gibi. Uzak ve sembolik bir anlam dışında hiçbir anlamı olmayan işlerle uğraşacak yerde bu gerçek maddeleri kullanım için ona yollar gösterir. Onun duygularına ve dikkatine uyanıklık, gözlemine ve algılamasına kesinlik verir. Kazanılacak davranışların açık şekilde hayal edilmesi düşüncelerde beceriklilik ve yaratıcılık yapma ve anlatımda odaklanmış bir dikkati kişisel sorumluluğu gerektirir. Küçük çocuklar çok taklitçidirler. Ve öğütlere karşıda fazlasıyla açıktırlar. Ve onların ham kuvvetleri ve olgunlaşmamış bilinçleri bu yollarla da sürekli zenginleştirme ve yönlendirmeye muhtaçtır. İlk hareket çocuktan başlanmalıdır, model ve örnek ondan sonra ve çocuğun gerçekten muhtaç olduğu

şeyi, daha belirli olarak hayal edilmesine yardım etme amacıyla çocuğu bilinçlendirerek verilmelidir. Ayrıca değeri kopya edilecek bir model olup olamamasındansa değil; belki düşüncenin açık be tam olası için edeceği rehberlikte aranmalıdır.” s.102 (ilgi, aktif öğrenme, dikkat, gözlem, taklit, rehberlik)

“Çocuk benzer süreçleri kendi eylemleri ile tekrar etmeye, araç-gereçleri yeniden yapmaya, süreci yeniden üretmeye ve materyali tekrar ele almaya çok isteklidir. Çocuk, insanların doğada ne gibi engellerle karşılaştıklarını ve ne gibi kaynaklar bulduklarını görerek, onların karşılaştıkları sorunları ve başarıları anladığı için, tarla ile ormana, denizle dağa, bitkilerle hayvanlara karşı ilgi duyar. Çocuk hayatını araştırmakta olduğu toplumun içinde yaşadığı doğal çevreyi hayal kurarak, o hayatı mükemmel bir şekilde kavrar. Tarihe duyduğu ilgi, doğayı araştırırken ona daha insani bir renk, Daha geniş bir anlam veririr.” s.121 (ilgi, idrak, araştırma)

Tablo 4. 7. "Günümüzde Eğitim " Kitabında Yer Alan Merak'a İlişkin Bulgular

Kitap-taki merakla ilgili kavramlar ve merak türleri	Araştırma	Gözlem	İlgi	İdrak	Düşünme	Öğrenme	Keşif	Bilgi	Dikkat	Deneyim	Farkındalık	Taklit	Rehberlik	Ön Bilgi	Çevre	Kalıtım	Bireysel Farklılık	Sorgulayıcı Akıl
Psikolojik Merak	2	1	10		2			3	1	4			3		3		2	2
Sosyo-lojik Merak	1		3	1		3	2	3		2	1		5		3	1	1	1
Felsefi Merak	4	2	5	1	2	1	4	5		2		3	3		2	2		6
Bilimsel Merak	3	3	4		1	5	3	6		4	1	1	1		2			4
Eğitimsel Merak	8	1	17	2	1	9	8	5	4	9	2	2	4		8		4	7

Tablo 4.7. incelendiğinde John Dewey’in Günümüzde Eğitim adlı kitabında en çok eğitimsel meraka rastlanılmıştır. Ondan sonra ise sırasıyla en çok bilimsel, psikolojik, felsefi ve sosyolojik meraka rastlanılmıştır.

John Dewey’in Günümüzde Eğitim adlı kitabında psikolojik meraka ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Ona kendi komutasını vermek demektir, dolayısıyla onu öyle eğitmek gerekir ki bütün yeteneklerini kullanıma hazır hale gelmesi gereken gözleri kulakları ve elleri komut veremeye hazır araçlar olabilen, kararlarının işe yaraması gereken durumlarda kavrayabilir olduğu ve idari güçlerin eğitilmesi için ekonomik ve etkili hareket etmeleri gerekir. Birey kendi güçleri zevkleri ve ilgilerine sahip olmadığı sürece yani eğitim devamlı olarak psikolojik terimlere dönüştürüldüğü için bu tür bir düzenlemeye ulaşmak imkânsızdır.” s.2 (ilgi)

“İnsanların zihinsel açlık çekmekten ziyade bolluk içerisinde yaşamamız çok daha muhtemel. Bilgi doygunluğundan ziyade bilgi kalabalığı vardır” s.11 (bilgi)

“Yükseköğretim kurumlarına, öğrencinin hayatındaki özel arzularına rehberlik etmek için doğru olanı uygulama çabasına bireysel uygunluk şeklinde açıklanabilecek doğrulama, bilginin özel yapısının kontrolünü ele geçirme, Özel eğitim ve araştırma yöntemlerin gibi hedefler verilmesi.” s.34 (rehberlik, ilgi, bilgi, araştırma)

“Durum şudur ki denenmemiş güçler ve deneyim yetersizliği ile çocuk dünya ve yaşama karşı ilk çağlardaki insanlar gibi aynı tutumu sergilemektedir. Çocuk da etrafındaki şeylerle ve güçlerle doğrudan uğraşmadan önce hissi ve mitle kuşanmış bir doğanın sır perdesi içinde tutulmalıdır anlayışına yol açmaktadır. Doğadaki ilgileri kendi ihtiyaçları ve faaliyetleri ile doğrudan bağlantılıdır.” s.37 (ilgi, deneyim)

“İnsan arzularının ve inançlarının formasyonunu ve gelişimini yönlendirme sanatının mümkün olduğuna inanılabilir.” s.93 (ilgi)

“Şimdi biz içsel motivasyona başvuruyoruz. Günümüzde, hem öğrenciler hem de eğitim alanında çalışan öğretmenler yeni bilimin bünyesinden kesin, kullanışlı ve eğitimsel yönelimlerden oluşan yeni bir yapıyı ortaya çıkarmakla aşırı derecede meşguldürler. Öğretmen yeni bir kişisel davranış sayesinde bilinen bir şey kullanmada yaratıcı bir öncü olacak ve prematüre özellik gösteren eğitim biliminin şu anda deneyim öncesi saptamaya ve çözmeye çalıştığı problemleri formüle edecek ve onların üstesinden gelmekle kullanacağı bir deneyim sürecini kazanacaktır.” s.100 (ilgi, düşünme)

“Kişi ‘on üç yaşındaki ortalama kabiliyetlere sahip bir gencin enerjisi ve henüz bozulmamış olan meraklılığı’ ile ‘ ortalama kabiliyetlere sahip bir yetişkinin körelmiş olan gözlemlene ve fikir yürütme kabiliyetini ve kaybolmaya yüz tutmuş canlılığını ve enerjisini’ karşılaştırır ve sadece bunu göz önüne alırsa, bu ifadenin doğru olabileceğini umabilir. Böyle bir bakış açısı çok cesaret verici olacaktır.” s.108 (bireysel farklılık, gözlem)

“Tecrübe, yani eğitim hala irfanın, aklın annesidir. Doğuştan sahip olunan niteliklerin zekâ üzerindeki olumsuz etkilerinin sınırlarının neler olduğu hususunu, tecrübe edinme ve tecrübe kazandırma ve eğitim planlarımızı çok büyük ölçüde değiştirenceye kadar asla aydınlatamayacağız.” s.113 (deneyim)

“Aklın misafirperverliği, cömert hayal gücü, ayırımın eğitimi kapasitesi, sınıftan, bağnaz ve partici önyargı ve tutkularından bağımsızlık, fanatik olmayan inanç: bunlar hala nadirdir, elde etmesi zordur ve bunlara şiddetle ihtiyaç vardır.” s.123 (akıl, ilgi)

“İnsanoğlu daima tutku, dogma, bencillik, partisilik ve propagandaya tabidir.” s.124 (ilgi)

“Çocukların ilk yıllarındaki gerçek deneyimleri ve daha sonraki okul yıllarının ihtiyaçları tarafından empoze ve dikte ettirilen gereksinimleri arasında bir düalizm kuran konumdan ortaya çıkan derin karışıklığı ifade etmeliyim.” s.139 (deneyim, çevre)

“Çocuk yalıtılmış ve kendi içinde yaşayan bir şey değildir; doğanın ve insanların dünyasında yaşamaktadır. Çocuğun deneyimleri sadece istekleri ve duyguları çerçevesinde gelişmemektedir; nesnelerin ve insanların yer aldığı dünyanın da bu deneyimlere yansımaları gerekmektedir. İsteklerin yönlendirilmesine ve rehberlik edilmesine yönelik girişimlerin başarısızlığa uğraması bunların sadece düzensiz olmasına değil aynı zamanda ham alışkanlıkların ve gelişmemiş, bencilce uygulamaların desteklenmesine neden olacaktır. Yönlendirme ve rehberlik, dürtü ve isteklerin kişisel olmayan, nesnel materyaller yoluyla etkisini göstermesi anlamına gelmektedir.” s.146 (ilgi, deneyim, rehberlik, çevre)

“Bireyler yanlış anlaşılmalara karşı kendilerine rehberlik edilmesine gereksinim duymaktadır. Önemli ve sürekli bir değişim içerisinde olan deneyimlerin

referans alındığı konular, gerçek bir rehberlikle de genellikle değerli sayılmaktadır.”
s.148 (rehberlik)

“Psikolojik ya da bireysel açıdan amaç; kişisel farklılıkları dikkate alarak ve geliştirilen süreçler, araçlar aracılığıyla sağlık, estetik zevke ve geçmişteki kültürleri biriken ürünlerini boş zamanları doğru kullanma, bağımsız ve eleştirel düşünebilme gücüne dayanan bir temeli de kapsayarak ilerici bir kapasite gelişimi sağlamaktadır. İfade edilmeyen genel amaçları okulun, toplum ve bireyin projeleri yoluyla, öğrencileri güncel hayata etkin bir biçimde uyum sağlamaya hazırlamasıdır.” s.150 (dikkat, bireysel farklılık, düşünme, ilgi, çevre)

“Konuşma, genellikle özel becerilerin ve daha az ve daha çok konu dışı gerçekler ve prensipler kümesinin zihinde tutulmasının yani araştıran, sorgulayan ve test eden aklın düzenlenmesinin başarısında her yerde tabi kılınmıştır. Henüz çocukluk devresi yaşam boyunca merakın ve ilginin en aktif ve en yüksek olduğu dönemdir. Açlığın eksikliği hissediliyor ve bunu gideren materyaller kolay bulunmuyor. Ancak iştah yiyerek artar. Bilgiyi halkın benimseyeceği şekle getirme olarak adlandırılan şeyin daha fazlasıyla birlikte yaşanılan sıkıntı ancak bilgi olarak hafifletilmiş biçimde bilginin yayılmasında tatmin olunmadır.” s.191 (araştırma, sorgulayan akıl, ilgi, bilgi)

John Dewey’in Günümüzde Eğitim adlı kitabında sosyolojik meraka ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Gerçek eğitim sadece çocuğun kendini içinde bulunduğu sosyal durumun istekleri tarafından çocuğun güçlerinin ortaya çıkarılmasıyla gerçekleşir. Bu istekler aracılığıyla çocuk bir birliğin üyesi olarak hareket etmeye, kendi özgün eylem duygularının darlığından kurtulmaya gayret göstermeye ve ait olduğu gurubun zenginliğinin bakış açısıyla kendini anlamaya teşvik eder. Diğer insanların kendi aktivitelerine verdikleri cevap aracılığıyla bunların sosyal açıdan ne anlama geldiğini öğrenir. Çocuğun içgüdüsel algılamalar yapısına tepki göstermesi yoluyla çocuk agumaların ne anlama geldiğini anlamaya başlar. Çocuğun kendi içgüdüleri ve güçleri malzemeyi temin eder ve bütün eğitimlerin hareket noktasını oluşturur. Eğer bu durum çocuğun aktiviteleriyle tesadüfen uyuşursa bu itme gücü

sağlayacaktır. Eğer bulunamazsa çocuğun doğasında anlaşmazlık, parçalanma ve durdurulma ile sonuçlanır.” s.1 (rehberlik, öğrenme, idrak, çevre)

“Öğretmen sadece bireylerin eğitimlerinden değil aynı zamanda uygun sosyal hayatın şekillenmesinden de sorumludur. Her öğretmen kendi görevinin kıymetinin farkına varmalıdır ki o uygun sosyal büyümeyi sağlayan ve sosyal düzenin korunması için bir kenara ayrılan bir hizmetkardır. Öğretmenlerin bu bakımdan Tanrının gerçek peygamberleri ve tanrının gerçek krallığının yol göstericileri olduklarına inanıyorum.” s.9 (rehber)

“Kendi dürtüsüne göre hareket etmektedir. Ne etkilediğini görerek olayları öğrenmektedir. Gerçekte görmek ve duymak izlenimlere sahip olmaktan fazlasıdır; görmek ve duymak yapmaktır, kol, kafa, el ve bacak ile birlikte yapmaktır. İlk düşünce çocuğun gücünün çeşitli olarak nasıl kullanacağı konusunun farkında olmasını sağlamak için motor güdüsüne ve taleplerine ve dolayısıyla sosyal değerlerinin farkında olmasına önem vermektir.” s.38 (ilgi, aktif öğrenme, farkındalık)

“Düşünceyi kontrol etmeyi başarılırsanız, sosyal eylemlerin yönünü kontrol etmeyi de başarılırsınız. Yeni merak ve çeşitli konular hakkında tek bir kaynaktan bilgi edinme ihtiyacı ve ayrıca başkasının eylemlerini kontrol etme ilgisi, sistematik olarak aldanmanın, saçmalık çağının, yani duygu ve inançları kişiliksizleştirme çağının başlamasına öncülük etmiştir.” s.103 (ilgi, bilgi)

“Bu bir rehberlik sürecidir. Bu süreç, kararname ve talimattan daha çok fikir, teşvik, fikirlerin iletimi, gerçeklerin keşfi ve söylenmesi aracılığıyla etkisini gösterir. Gerçeklerin ve fikirlerin gücünün önemli bir kısmı ve genellikle toplumun istekliliği, onlar üzerinde rol oynamak açısından bireyleri bu duruma inanmaya zorlamaktadır.” s.133 (rehberlik, keşif, ilgi, çevre)

“Eğitimsel anlamda değeri olan deneyimler üzerine yoğunlaşıldığında, kişisel etkene verilen önemden uzaklaşmakta ve öğrencilerle öğretmenin bir arada paylaştıkları deneyimler merkeze alınmaktadır.” s.147 (deneyim)

“Grubun çizgisine bakarak çalışmaların dolaylı ve uzak şekillerine doğrudan kişisel ve sosyal ilginin yöneldiğini görebiliriz.” s.35 (ilgi)

“Akademik özgürlüğün toplumsal önemi, araştırma özgürlüğü ile öğretmen ve öğrencilerin toplumdaki çalışmayla ilgili güçlere yönelik keşiflerin bir parçası olan özgürlüğe kadar uzanır.” s.215 (araştırma, keşif)

“Demokrasinin temeli insan doğasındaki kapasiteye, insan zekâsına, birleştiren ve etkin işbirliğinin gücüne olan inançtır. Bu, bunların bir bütün olarak sunulduğu inancı değil, zira fırsat verildiğinde büyüyerek kolektif harekete rehberlik etmek için gereken bilgi ve akıllı devamlı üretebilecekleri inancıdır.” s.225 (kalıtım, çevre, rehberlik, bilgi, akıl)

“Zekâyı ve karakterleri geliştiren öğrenmenin sadece ders kitabı ve öğretmenin söz hakkının olduğu durumlarda gerçekleşmediğini; bireylerin, her bireye kendi tecrübelerinden bir şeyler katma imkânı verildiği ölçüde eğitilmiş bireyler halinde geldiklerini ve son olarak da bilginin tecrübe ve fikirlerin alış verişi sonucunda ortaya çıktığını öğrenmekteyiz. Toplumların kendine özgü değerleri ve hedefleri, toplum üyelerinin zihinlerinin ve iradelerinin bir parçası olacak şekilde dağıtılmalıdır. Bu anlamda demokratik bir toplumdaki okul eğer gerçek anlamda eğitim organı görevi görüyorsa demokratik bilgi ve anlayış oluşturma düşüncesini, kısaca eylemin gücüne bireyin içsel zekâsı ve karakterinin bir bölümüne katkıda bulunmaktadır.” s.239 (çevre, deneyim, aktif öğrenme, bireysel farklılık)

“Bunu belirtmemin nedeni eğitimle demokrasi arasındaki ilişkinin bu büyük insanların ‘Yeterince okulumuz, okul binamız, iyi okul malzemelerimiz ve iyi hazırlanmış öğretmenlerimiz olursa, cumhuriyet kurulumuzla ilgilenmek için gerekli olan bilgi ve aydınlanma elbette ki bu gelişmeleri takip edecektir.’ Şeklinde düşündüğü zamanlardan farklı olan yönlerinden birini ortaya koymak istememdir.” s.243 (rehberlik, bilgi)

John Dewey’in Günümüzde Eğitim adlı kitabında felsefi meraka ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“Semboller zihinsel gelişim için gereklidir fakat onların yeri çabayı iradeli kullanmaktadır. Kendi başlarına sunulduğunda dışarıdan dayatılan anlamsız ve gereksiz bilgiler yığınıdır. Zihninde şekillendirdiği resimlerdir. Hazırlanması ve sunumu için harcanan zaman ve dikkatin hayal gücünün geliştirilmesinde ve belirli canlı ve gelişmekte olan yaşantıları aracılığıyla bağlantı kurduğu farklı konulardaki

resimleri sürekli olarak şekillendirildiğinin izlenmesinde daha akıllıca. İlgiler gelişmekte olan yeteneklerin belirtileri ve işaretleridir. Bunların bireysel kapasiteleri oluşturduğuna inanıyorum. Aynı zamanda ilgilerin sürekli ve dikkatli olarak gözlemlenmesi eğitimci için son derece önemlidir. Bu ilgilere ne ayak uydurulmalı ne de baskı altında tutulmalıdır. İlgiler her zaman bazı yeteneklerin işaretçileridir. Önemli olan ise bu yeteneği keşfetmektir.” s.7 (bilgi, dikkat, ilgi, keşif)

“Bu kapasiteyi şekillendirmek için ne yapabiliriz? Bu isteği karşılamak için ne yapabiliriz? Bu dönem bir şeyler yapmak istediğinde bu şeyleri yapma isteğinin eğitsel olarak şekillendirilebileceği seçkin bir dönemdir.” s.18 (ilgi, sorgulayıcı akıl)

“Eğer öğretmenlerin öğrencilerle öğretim sorun ve ilkeleriyle daha ilgili olmasını sağlayacak herhangi bir yöntem bulursa diğer bütün sorunlar hallolur. Ama demokratik olmayan okul sistemi özgür iradede, yaratıcılıktan, keşfetme yeteneğinden uzak durdukça diğer bütün sorunların çözümleri bekleyip çürümeye mahkûmdur. Çocukta bireyselliği arttırma yönünde eğitim reformu gelişen bir zekâyâ yön ve çıkış verecek olan koşulları sağlama almak demektir. Böyle bir bireyin, olgunlaşmamış duygu ve isteklerin ifadesinde bile bir esneklik ve zaman sağlamadan elde edilmesi imkânsız olduğu bir gerçek. Ama ihtiyaç duyulan bu özelliklerin kontrolsüzce gevşetilmesi olmadığı da bir gerçek. Gereken şey baskının tam ölçüsünde kaldırılmasıdır.” s.43 (keşif, ilgi)

“Sonuç olarak ruh kendi yaradılışı veya iyiliğini idrak edebilme noktasına gelebilecektir ve bu sonuca: yani, bilmek ve olmak sonucuna, öğrenme adını verebiliriz. Bilgiyi; metodu yönünden ve bir şeye bilgi demek için ne olması gerektiği yönünden bakacak olursak zorluklar artar.” s.50-51 (idrak, bilgi)

“Halkın aklını sorgulayan bir duruma getirmek, eğitimin önceden belirlenmiş, birbirleriyle çelişen seçenekler arasında gerçekleştirilen bir seçimden ibaret olmadığını aksine özgün yenilikler ortaya koyan bir kavram olmadığını fark ettirmek, sürecin bu yenilikleri kontrol eden bir yönteme bağlı olduğunu görmelerine yardımcı olmak varılması gereken noktadır.” s.79 (sorgulayıcı akıl, farkındalık, rehberlik)

“Eğitimin ana faydası ayırt etme yeteneği sağlaması, derinlemesine ayrımlar yapabilmektir. Bu özelliğe göre eğitim sadece geriye dönük değil, aynı zamanda ileriye dönük de olduğunu söyleyebiliriz.” s.102 (farkındalık)

“Düşünceyi kontrol etmeyi başarırsanız, sosyal eylemlerin yönünü kontrol etmeyi de başarırsınız. Yeni merak ve çeşitli konular hakkında tek bir kaynaktan bilgi edinme ihtiyacı ve ayrıca başkasının eylemlerini kontrol etme ilgisi, sistematik olarak aldanmanın, saçmalık çağının, yani duygu ve inançları kişiliksizleştirme çağının başlamasına öncülük etmiştir.” s.103 (ilgi, bilgi, düşünme)

“Günün birinde öğretmenler eğitimin ayırt edici, kendini kandırmayacak, başkaları tarafından kandırılmayacak bir akıl yaratmaya yönelik olduğunu kabul edecek ve savunacak kadar cesareti olurlarsa ne olacak? Sonuca varmayan yargı, şüphecilik kanıt istemi, duyudan çok gözleme yer verme, peşin hüküm yerine tartışma, basmakalıp idealleşmeler yerine sorgulama alışkanlığını terbiye etmeleri gerekeceği apaçık ortadadır.” s.106 (sorgulayıcı akıl, gözlem)

“Eğitimin araştırma, inceleme ve çalışma için birinci ve öncelikli sorun olması ve sorunun çok karmaşık ve farklı olması, sürekli ve mükemmel yetiştirme istemesiyle ilgili olarak kendini eski durumundan farklı olarak devrimci bir faaliyet alanı olarak ortaya çıkarması çok basit bir tespittir. Bu farklılıkların önemlileri arasında bütün özel katkılar sayılabilir, en önemlisi olarak da bilişsel, felsefi ve bilimsel sorunların tüm aşamalarında eğitimle ilgili gereksinim farkına varılması gösterilebilir.” s.134 (araştırma, farkındalık)

“Eğitimin nasıl olması gerektiğine karar vermenin tek yolu en azından bizi kara bulutlara ve çıkmaza yöneltmeyen tek yol, eğitimin gerçekten gerçekleştiği zaman neler olduğunu keşfidir ve eğitimin felsefesini açık ve bir kesin biçimde ifade etmeden önce, somut olarak insan varlığının nasıl meydana geldiğini bilmeliyiz; temel ham maddelerin nasıl değerli şeylere dönüştürüldüğünü bilmeliyiz. Bu keşif ve incelemenin gerekliliği bir eğitim felsefesi olmasının gerekliliğidir.” s.192 (keşif, somut öğrenme, araştırma)

“Eğitimsel ortamda öğretmenin bilgi, yargılama ve tecrübesi geleneksel okulda olanından çok daha büyük bir faktördür. Acil ilgi ve dürtü esnasında bazı şeyler yapılmaktadır ancak bunun neye sebebiyet verdiğini düşünmeden. Zorlamadan

ve kendiliğinden gelişen ilginin ve eylemlerin sonuçlarını hesaba katmak gerçek bir ihtiyaçtır ancak ilgi ve alaka olmadan ayrı çeşitlilik içinde kısa dönemli eylem ya da projeler olarak sonuçlanır ve büyümek için sürekliliğin gerekliliği kaybolur.” s.196 (bilgi, deneyim, sorgulayıcı akıl, ilgi)

“İlk ihtiyaç ne tür bir dünyada yaşadığımızın farkında olmak; onun güçlerini araştırmak; uzmanlaşmayı engelleyen karşıt güçleri görme; daha mutlu bir gelecek için belirleyici olan ve potansiyeliyle geçmişten günümüze gelen bu güçler konusunda kişilerin karar vermesidir. Bu konularda kararını veren öğretmen, ulaştığı kararları uygulamak için hangi özel şeylere ihtiyacı olduğunu keşfetmekte daha az zorluk yaşar.” s.201 (araştırma, keşif)

“Demokrasinin temeli insan doğasındaki kapasiteye, insan zekâsına, birleştiren ve etkin işbirliğinin gücüne olan inançtır. Bu, bunların bir bütün olarak sunulduğu inancı değil, zira fırsat verildiğinde büyüyerek kolektif harekete rehberlik etmek için gereken bilgi ve akli devamlı üretebilecekleri inancıdır.” s.225 (kalıtım, çevre, rehberlik, bilgi, akıl)

“Demokratik fikrin kendisi düşünme ve hareketin birlikte hareket etmesini gerektirir. Eğer söylediklerimin herhangi biri okullarımızın demokratik yönetimi alanında müşterek araştırma ve deneyim konusunu ön ayak olmada küçük de olsa bir paya sahip olursa en büyük ümidim yerine getirilmiş olacak.” s.229 (düşünme, araştırma, deneyim)

“Demokrasinin temeli insan doğasındaki kapasiteye, insan zekâsına, birleştiren ve etkin işbirliğinin gücüne olan inançtır. Bu, bunların bir bütün olarak sunulduğu inancı değil, zira fırsat verildiğinde büyüyerek kolektif harekete rehberlik etmek için gereken bilgi ve akli devamlı üretebilecekleri inancıdır.” s.225 (kalıtım, çevre, rehberlik, bilgi, akıl)

John Dewey’in *Günümüzde Eğitim* adlı kitabında bilimsel merakla ilişkin örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir:

“Doğa incelemeleri’ adı altında sürdürülen basit bilimsel gözlem ve deneyim türlerine uygun olarak dünyayla ilgili çocukların kendi ilgilerinin gücüne başvurulması ve ilgilerinin aktif tutulması, keşif yöntemlerini yavaş yavaş kendilerinin tanıması ve doğruluğunu sorgulamaları modern entelektüel hayatın

temel özelliklerindendir. Bu etkinliklerin, gücün düzenli ve sürekli uygulanması, gayret ve dikkat alışkanlığının güçlendirilmesi, zekice karar verme ve özgüveni doğurmak açısından disiplin oluşturmaya gücü yeter. Burada biz ilköğretim programındaki unsurları kontrol ediyoruz. Bunlar çocukların olumlu ve yaratıcı dürtülerini canlı tutar.” s.19 (deneyim, gözlem, ilgi, keşif, kademeli öğrenme)

“Yeni bilim dallarının gelişimi, önceki bilgi eksikliğine saf bir katkı değildir. Kendi kalite ve yöntemi içerisindeki bir değişim sonucu elde edinilmiş bilgilerin tamamının büyük çapta bir değişimini ve yeniden yapılandırılmasını sunar. Bilginin yapısı aslında tektir; ruhsal bir organizma.” s.27 (bilgi)

“Bilim diye adlandırdığımız aklın özgür aktivitesinde, her zaman belli bir problem için gerekli olan bir çaba vardır. Problem üzerinden elde edilen gerçekleri toplamayı, daha fazla bilgi edinmek için gözlem kullanmayı, var olan gerçekleri akılda tutmak için hafızayı, hayal gücünün yerini kontrol eden, olası çözüm ve önerileri doğuran bir sorun vardır. Çocuğun kendi sorunlarını çözmede aktif yer almasını gerektirecek koşullar üzerindeki önem değişene kadar akıl özgürleşemez. Sonuç olarak değişmeyenlere hataları göstermesi, öğretmen ile otorite kaynağının, okulda yüksek mevkilerde bulunduğu günlerine geri dönebilmesi için imkân sağlamış olduk. Ama burada çare tıpkı sosyal demokrasinin diğer araştırmalarında da olduğu gibi geri dönmek, daha da ileriye gitmek; bir çocuğun kütüphanesinin ve laboratuvarların onun seviyesindeki bir insana tanıyacağı tüm olanakları kullanarak gerek ve yeter derecede deneyimleyerek, test ederek öğrenebileceği noktaya eğitim evrimini taşımaktadır. Gereken şey radikal bir değişim değil, okuldaki birimlerin yeniden organize edilmesidir.” s.44 (bilgi, gözlem, akıl, aktif öğrenme, araştırma, deneyim)

“Şu andaki birimlerin bir katalogunda şunlar olacaktır; çocukla dışarıda konuşmak, yaşadığı dünyayı hesaba katarak deneyimlerini düzenlemek ve genişletmek, ölmüş türleri sadece tartışmak yerine doğal ortamında gözlem yapmak. Böyle işler çok basit bir şekilde bilimsel deneylere dönüşür. Bir şeyler denemek için ya da bir sonraki aşamada ne olacağını görmek için denemeler yapmak çocuğun doğal işidir. Bu birimler okul hayatında ne kadar çabuk yer almaya başlarsa, okul içi otoritenin yeri değişir, okul rejimi hazır materyallerle aklın köleleştirilmesinden

kendi kendini idare edebilen, yetiştiren bireyler, yetiştirmeye değer.” s.45 (deneyim, gözlem, deneme yanılma yoluyla öğrenme, çevre, akıl)

“Eğitimde ayrıca entelektüel ve bilimsel amaçlar da vardır: bilgiye, bilime, başka bir yabancı düşünceyle karıştırılmamış doğruluk için doğruya olan ilgi. İşte bu üç amacın, çalışmaları birleştiklerinde insani olan her şey kadar dayanılmaz olduklarını kanıtlarlar.” s.46 (bilgi, ilgi)

“Özetle bizim kültürümüz onlara karşı bir sığınma evi olmak yerine gerçekçi bilime ve makine sanayine sadık olmak zorundadır. Bilimin ışığını ve çalışmanın gücünü kendi kalitesini keşfedebilmesi için her bir kişinin yardımına koşmak eğitim işidir.” s.70 (keşif)

“Ben sonucun deney öncesi fikirlere göre bakıldığında, bir zarafete dönüştüğü durumu bilmiyorum. Bu fikirler kaybolurlar çünkü artık ortaya çıkan durumla bir alakaları kalmamıştır ve anlamsız veya ilgi çekmeyen bir hal almışlardır. Günümüzde, deneysel bir okulun eğitime katabileceği en büyük katkı deney fikrini ortaya atması, sosyal bir soruna yaklaşılr gibi deneysel bir metodu ortaya koymasıdır.” s.78 (ilgi)

“Halkın aklını sorgulayan bir duruma getirmek, eğitimin önceden belirlenmiş, birbirleriyle çelişen seçenekler arasında gerçekleştirilen bir seçimden ibaret olmadığını aksine özgün yenilikler ortaya koyan bir kavram olmadığını fark ettirmek, sürecin bu yenilikleri kontrol eden bir yönetime bağlı olduğunu görmelerine yardımcı olmak varılması gereken noktadır.” s.79 (sorgulayıcı akıl, farkındalık, rehberlik)

“Deney yapma, bir kişinin körü körüne şansını denemesinden veya sonucun iyi bir şeyler olmasını umarak oylanmasından daha farklı bir şeydir. Yeni bir eğitim tarzı geliştirecek öğretmenlerin, alışlagelmiş risksiz bir yol izleyen öğretmenlerden daha çok bilim, felsefe ve tarih gibi alanlarda kapsamlı ve geniş bir eğitime ihtiyaçları vardır. Bununla birlikte, onların hâlihazırdaki bu bilgilerinin bilim ve eğitim sanatına aktarılmaya ihtiyaçları yoktur.” s.99 (deneme yanılma ile öğrenme, bilgi)

“Üstelik sanayinin gelişimi, eninde sonunda bilimsel bilgiye, kimyaya ve önceki nesillerin taklit ve çiraklık yoluyla elde ettikleri rutin yöntemlerin yerini alan

keşifleri yapan fiziğe dayanan tekniklere daha fazla bağımlıydı. Deneyisel işler seviyesine yükselsin ya da yükselesin genelde bilimsel yöntemlere uymak zorundaydılar. Eski eğitim sistemi, hem çalışmak için hem de genç, deneyimsiz, insanlar için neyin iyi olduğuna karar vermek için geçmiş kültüre ve bilgiye dayanır. Şu anki kuram ve eğitim uygulamaları, her zevke göre bazı araştırma ve dersleri sağlamak için eğitime karşı her şeyi zorla vermeye çalışıyorlar.” s.158 (bilgi, taklit, deneyim, çevre, araştırma)

“Bir çalışma/iş laboratuvarına götürüldüğünde, bu öğrenme, keşfetme, öğrencilerin merakını uyandırma ve bir şeyler bularak yöntemler geliştirme fırsatı anlamına gelir Laboratuvar eğitimi ayrıca, toplumu anlamak için bir fırsattır. Aktivite ile başlayacak olursak, bu aktivite, öğrenciyi gerçek şeylerle asıl ilişkiyi kurmaya götürür ve daha sonra, sonraki ticaret ve iş hayatının bazı dar kalıplarına öğrencileri sokmadan akıllıca eğitim ve anlamaya merak uyandırmak için nesnelerle olan bu ilişkiyi kullanır. Laboratuvar yöntemi deneyisel olandır. Bu yöntem, araştırma, anket, test, gözlem, düşünme yoluyla olan bir keşif yöntemidir.” s.160-161 (öğrenme, keşfetme, ilgi, akıl, araştırma, düşünme)

“Bilimin uygulamalarıyla açılan yaralar, ilaçların yanı sıra koruyucuların da olması gerektiğini vurgulayan modern iyileştiricilerin amaçlarında olduğu gibi bilginin ve zekânın uygulamasının daha fazla genişletilmesiyle iyileştirilebilir.” s.189 (bilgi)

John Dewey’in Günümüzde Eğitim adlı kitabında eğitimsel meraka ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“Eğitim bireyin kapasiteleri ilgileri ve tabiatına psikolojik olarak nüfuz etmekle başlamalıdır. Bu konunun her bir noktasına aynı önemin verildiği yetkililer tarafından kontrol edilmelidir. Öğrencilerin bu güçleri ilgileri ve tabiatı bizler bunların ne anlama geldiğini bilmek zorundayız sürekli olarak yorumlanmalıdır. Sosyal karşılıkları sosyal hizmet yolunda ne yapabilecekleri bakımından incelenmelidir. Hayat o kadar karmaşıktır ki çocuk onunla zihin karışıklığı veya dikkat dağınıklığı sebebiyle iletişim kuramaya bilir ya katıldığı aktivitelerin çoğunluğundan bıkar ve böylece sahip olduğu düzenli tepki verme gücünü kaybeder ya da bu farklı etrafında olup bitenler tarafından o kadar çok uyarılır ki yetenekleri

daha çok olgunlaşmadan devreye girer ya da haddinden fazla uzmanlaşır ya da baka çözümler yaşar. Okulun bu aktiviteleri çocuğa sergilemesi ve çocuğun onun anlamını öğrenebileceği çeşitli yollar üretmesi ve çocuklarla olan ilişkilerinde kendi rolünü oynayabilmesi gerekmektedir. Bu bir psikolojik gerekliliktir. Çünkü bu çocuğun gelişim sürekliliğini sağlamanın ve geçmiş deyimlerin üzerine okulda yeni deneyimler gerçekleştirebilmesinin tek yoludur.” s.3 (ilgi, dikkat, çevre)

“Öğretmen okulda belli fikirleri çocuğa dayatma ve onun belli alışkanlıklarını şekillendirmek için bulunmaz aksine toplumun bir üyesi olarak çocuğu etkileyecek olan şeyleri seçmek ve bu etkileri gerektiği şekilde cevap verebilmesine yardımcı olmak amacıyla bulunur. Sınavlar sadece en etkili olduğu yeri açığa çıkarabildiği ve çocuğun en azla yardım aldığı ölçüde kullanılmalıdır.” s.4 (rehberlik)

“Çocuğun doğasını bozmakta ve çocuğa çok miktarda çalışmayı, okumayı, yazmayı, coğrafyayı ve bu sosyal hayatla ilgisi olmayan birçok şeyi vererek en iyi ahlaksal sonuçlar elde edebilmemizi zorlaştırmaktayız. Okul kurallarının arasındaki bağlantının merkezinde fen bilgisi, edebiyat tarih, coğrafya değil çocuğun kendi sosyal aktiviteleri bulunmaktadır. Okul da el işi, örgü ve yemek yapma eğiliminin yerini standart hale getireceğine inanıyorum. Fen bilgisi çalışmaları sosyal hayatı kendisi yapan süreçler ve materyalleri ortaya çıkardığı sürece eğitseldir. Önceden sahip olduklarına ekleyebileceği yeni ve rahat bir deneyim olarak ele alınmasıdır. Deneyimlerle daha etkili ve kolay düzenlene bilen araçlar olarak öğretilmelidir.” s.5 (ilgi, çevre, aktif öğrenme, deneyim)

“Deneyimlerin devam ede gelen inşası olarak algılanmalıdır. Eğitimin amacı tektir ve aynı şeyi ifade eder. Yöntem sorunu eninde sonunda çocuğun ilgi ve yeteneklerinin gelişim süresine göre yapılandırılır. Kural çocuğun kendi özellikleriyle ilgili olmasıdır. Çocuk doğasının gelişiminde aktif yönlerin pasif yönlerden önce gelmesi gerektiğine inanıyorum.” s.6 (deneyim, ilgi, bireysel farklılık, aktif öğrenme)

“Semboller zihinsel gelişim için gereklidir fakat onların yeri çabayı iradeli kullanmaktadır. Kendi başlarına sunulduğunda dışarıdan dayatılan anlamsız ve gereksiz bilgiler yığınıdır. Zihninde şekillendirdiği resimlerdir. Hazırlanması ve

sunumu için harcanan zaman ve dikkatin hayal gücünün geliştirilmesinde ve belirli canlı ve gelişmekte olan yaşantıları aracılığıyla bağlantı kurduğu farklı konulardaki resimleri sürekli olarak şekillendirildiğinin izlenmesinde daha akıllıca. İlgiler gelişmekte olan yeteneklerin belirtileri ve işaretleridir. Bunların bireysel kapasiteleri oluşturduğuna inanıyorum. Aynı zamanda ilgilerin sürekli ve dikkatli olarak gözlemlenmesi eğitimci için son derece önemlidir. Bu ilgilere ne ayak uydurulmalı ne de baskı altında tutulmalıdır. İlgiler her zaman bazı yeteneklerin işaretçileridir. Önemli olan ise bu yeteneği keşfetmektir.” s.7 (bilgi, dikkat, ilgi, keşif)

“Geçmiş zamanın eğitim yapısını günümüzde de sürdürmek artık var olmayan bir çevreye bir organizmanın adapte olaya çalışması gibidir. Eğer bu eğitimin yapısı değiştirilmezse bireyin şevki kırılır ve ilerleme süreci durur. Gözlem deney ve test gibi bilimsel yöntemler o zamanda ya bilinmiyor ya da eğitimsel piramitte en üst düzeyde yer alan özel kişilere aitti. Bu yöntemler özgün olmadığı ve genel kullanım gibi hiçbir şeyde etkili olmadığı için öğrencinin doğa hayatı ve materyalleriyle doğrudan bir temas kurarak eğitim hayatına başlaması neredeyse imkânsızdır” s.10 (ilgi)

“Gerek duyulan çalışmalar üzerine kendimizi sorgulamak yerine bunu çalışma evremizin merkezi ve çekirdeği olarak görüyoruz ve eğitimi çeşitli şekiller resimler oyunlar ve bilime doğru atılan bir adım olarak devam ettiriyoruz. Eğitimsel materyal ve bireye gelen uyarıcılarla ilişkili olarak bilginin kendisinin yönteminde ve oluşumunda eşit olarak hissedilen bir değişiklik vardır. Bilim ve sanat özgürleşmiştir. Bilmenin ve uygulamanın en kolay süreç ve yöntemleri öyle bir noktaya varmıştır ki artık eğitim ve bilim özel bir şahsa ya da üst sınıfa ait değildir. Tam aksine toplumun ortak malıdır. Çocuğun toplumun materyal ve ruhsal varlığını iddia ettiği uygulamalarla soyut ve sembolik yolla değil direkt bir şekilde öğrenmeye başlatılması mümkündür. Toplumun manevi beraberliğinin bağlı olduğu keşfetme ve iletim yöntemleri öğretmenlere ve kitaplara bağlı olmaktan ziyade herkesin edinebileceği bir konuma ve bağımsızlığa sahiptir. Yalnız bu çocukların organik ve inorganik şeyler hakkında rahatça bilimsel bilgi elde edileceği anlamına gelmemektedir.” s.12 (bilgi, somut öğrenme, keşif)

“Hayat aslında doğadaydı çocuk doğayla yakın ilişki içindeydi ve evcil hayvanların bakımıyla topağın işlenişi ve ürün yetiştirmeye aşinalık kuruyordu. İp eğirme, dokuma, elbise dikme v.b gibi şeylerin hepsi evde yapılıyordu. O dönemde zenginliğin ne anlama geldiği bilinmediğinden ya da zenginliğin küçük bir ihtimal olmasından dolayı çocuk bu işlerle doğrudan ilgilenmek zorunda kalıyordu. Sadece tüm bunları yaşayan ve çocuklarının şehir ortamında büyüdüğünü gören insanlar mantıksal ve ahlaki eğitimi bu ekstra okul hayatında gerekliliğini anlayabilirler. Başarılı kişilerin daha çok bu tür kişilerden gelmiş olduğu gerçeği bunun öneminin bir göstergesidir. Bu sadece bizim iş eğitimi olarak adlandırdığımız bir şey değil aynı zamanda özgüvenimizin başlangıcı yargılarımız ve eylemlerimiz bağımsızlığı ve sürekli çalışma alışkanlığı için en iyi uyarıcıdır. Çocuğun dışarıdan ve çevreden baskı gördüğü zamanda, çocuk eğitimsel gelişimini dengelemek için gerekli olan uygulamalı ve motor öğrenmeden mahrum kalıyor. Bilgi elde etme kolaylığı geliyor. Fakat bilgiyi kullanma gücü kayboluyor.” s.13 (çevre, bilgi, ilgi, aktif öğrenme, idrak)

“Tecrübeli öğretmen bu konuda ilgi uyandırmada genelde başarılı olur. Fakat bu ilgi az çok yapay bir yolla uyandırılmalıdır ve böyle yapıldığında çocuk hayatının diğer ilgilerinden bağımsızdır. Çocuk için gerekli olan, tamamı çocukla ilgili, kendiliğinden dikkatini çekebilecek, Çocuk için doğal olan ve farkında olmadan bilgi kazandırabilecek zengin materyalden çocuğu başka tarafa yönlendirmek analitik ve soyut düşünme gücünü zamanından erken kullanmaya zorlar. Bu durum, çocuğun doğuştan gelen ve ayrıcalık sağlayan kendi çevresindeki doğal topluluklardan kasıtlı olarak yoksun bırakarak suni hayata yönlendirir.” s.14 (ilgi, dikkat, çevre)

“Bu kapasiteyi şekillendirmek için ne yapabiliriz? Bu isteği karşılamak için ne yapabiliriz? Bu dönem bir şeyler yapmak istediğinde bu şeyleri yapma isteğinin eğitsel olarak şekillendirilebileceği seçkin bir dönemdir.” s.18 (ilgi, sorgulayıcı akıl)

“Deneyim merkezleri eğitimsel gelişimin uç kollarını temsil ederler. Eğer bu okullar birkaç yıl yeterince desteklenebilirse dolaylı olarak büyük bir hizmeti yerine getirir.” s.20 (deneyim)

“Materyalin derse uygunluğunun ve durağan bir bakış açısının avantajlarını öğrenciler için muhafaza etmek olarak düşünüldüğünde, dogmatik midir yoksa disipliner mi olmalıdır? Yoksa bir öğrenci için uyarıcı ve özgürlükçü mü, araştırma becerisini geliştirme niyetinde mi ya da yargılayıcı ve karar verici mi olmalıdır?” s.26 (sorgulayıcı akıl)

“Eğitmeyle ilgili olarak yönlendirici eğitime vurgu yapıyorlardı. Akıl ve emek gücü gerektiren çalışmalardan öğrendiklerinin gerçekleşmesine sadece insan olma özelliğinin bile yeteceğini iddia eden bir eğitim türü ortaya çıkmaktadır.” s.30 (akıl, rehberlik)

“Öğrenciye tüm boyutlarda dokunulmalı, öğrenci teşvik edilmeli ve ona, en azından evrenin farklı evrelerine dair, bir anket verilmelidir. Öğrenci bu anket ve ayrıntılara girme, kendisini ve evreni öğrenme yoluyla kendi uyumunu gerçekleştirebilir.” s.33 (rehberlik, öğrenme)

“Çeşitli okul kaynakları vardır. Bunlar; okul dışı geziler, daha aktif gözleme ve doğa çalışmasında deneysel çalışma vs. Bu deneysel çalışmalarda çocukları ilgilendiren bilimsel konuların daha azı ve nesnel gerçeklerin daha fazlası yoktur... Yakın psikolojik araştırmalar el ve göz eğitiminin doğrudan ve dolaylı olarak dikkat eğitimi, yapıcı ve üretici hayal gücü ve karar verme yetisi olduğu gerçeğini kabul etmektedirler.” s.36 (aktif öğrenme, araştırma, dikkat, ilgi)

“Çocuk sadece belirli gerçekleri ve ilişkileri kullanıp bilme konusunda uzmanlık kazanmamaktadır daha da önemlisi sayı duygusuna sahip olmaktadır: sayısının kullanımı ve anlamını bilmektedir, bu kendi için gerçeklik olmaktadır böylelikle daha da uzağı izlemek kendi deneyimi önemli dürtü olmaktadır. Genel zekâ eğitiminin çocuğa gerçeklik duygusu verdiği ve böylelikle bu konularda ilgisini arttırdığından emin olabiliriz. Öğrenme araçları insanlığın tüm sürecinde üretici çalışma ile bütünsel olarak ilişkilidir.” s.39 (deneyim, ilgi)

“Eğer öğretmenlerin öğrencilerle öğretim sorun ve ilkeleriyle daha ilgili olmasını sağlayacak herhangi bir yöntem bulunsa diğer bütün sorunlar hallolur. Ama demokratik olmayan okul sistemi özgür iradede, yaratıcılıktan, keşfetme yeteneğinden uzak durdukça diğer bütün sorunların çözümleri bekleyip çürümeye mahkûmdur. Çocukta bireyselliği artırma yönünde eğitim reformu gelişen bir

zekâyâ yön ve çıkış verecek olan koşulları sağlama almak demektir. Böyle bir bireyin, olgunlaşmamış duygu ve isteklerin ifadesinde bile bir esneklik ve zaman sağlamadan elde edilmesi imkânsız olduğu bir gerçek. Ama ihtiyaç duyulan bu özelliklerin kontrolsüzce gevşetilmesi olmadığı da bir gerçek. Gereken şey baskının tam ölçüsünde kaldırılmasıdır.” s.43 (keşif, ilgi)

“Okul yönetiminde önemli bir faktör olan öğretmenlerin tecrübelerinden yararlanma ihtimali öğretmenlerin öğrencilerin zekâsına da saygı göstermesini sağlar. Bu önemli bir konuyu da belirler. Eğitimin ya da eğitim öğretilerinin gelişimini rutin otoriter tutumlar mı, yoksa yansıtıcı düşünce alışkanlıklarının gelişimi mi sağlayacak?” s.87 (deneyim, sorgulayıcı akıl)

“Materyallerin sağlanması bakımından yararlı bir yardım gözetmeden yeterli sayıdaki birey bu sanatı denemedikçe böyle bir sanatın faydası görülmeyecektir. Eğitim bilimi ve sanatı olarak adlandırılan şeyin daha çok fazlası sadece peşinen bilimsel rehberlik ve bilimsel güvenceyi veriyormuş gibi yaparak alışkanlık ve kullanım rejimini sürdürmektedir. Bilinmeyen ve keşfedilmemiş denizlere gidenlere bir pusula veren hâlihazırda bir bilgi vardır. Burada çağrı yapılan cesur ve yaratıcı zihinlerdir.” s.101 (rehberlik, bilgi, keşif)

“Eğitimin ana faydası ayırt etme yeteneği sağlaması, derinlemesine ayrımlar yapabilmektir. Bu özelliğe göre eğitim sadece geriye dönük değil, aynı zamanda ileriye dönük de olduğunu söyleyebiliriz.” s.102 (farkındalık)

“Günün birinde öğretmenler eğitimin ayırt edici, kendini kandırmayacak, başkaları tarafından kandırılamayacak bir akıl yaratmaya yönelik olduğunu kabul edecek ve savunacak kadar cesaretli olurlarsa ne olacak? Sonuca varmayan yargı, şüphecilik kanıt istemi, duyudan çok gözleme yer verme, peşin hüküm yerine tartışma, basmakalıp idealleşmeler yerine sorgulama alışkanlığını terbiye etmeleri gerekeceği apaçık ortadadır.” s.106 (sorgulayıcı akıl, gözlem)

“Bu hareket bir taraftan sorgulayan, araştıran ve başkalarına öncülük eden akla öncelik vermek şeklindeki bir maksadı tercih etmek yerine, başkalarının düşüncelerini kolayca kabul eden uysal bir akla vurgu yapan eğitim kavramını sunmayı sürdürürken, diğer taraftan da talimatları, yönlendirmelerle gerçekleştirilen

eğitimi daha etkin bir hale getirmek için yürütülen faaliyetlerle aynı değerdedir.”
s.110 (sorgulayıcı akıl, araştırma)

“Bazı kişilerce eğitimin amacının öğrencilere zaruri donanımları vermenin yanı sıra; kişilerin bireysel kapasitelerini keşfetmek ve serbest bırakmak ve bu sayede, ne tür bir sosyal değişim içerisinde bulunurlarsa bulunsunlar, kendi yollarını çizmek olduğu sanılırdı. Şimdi ise bilim adı altında bireyi nümerik bir sınıfa dönüştüren, onu iş standartlarındaki kısıtlı birtakım kategorilerin altına sığdırmaya çalışan ve mevcut düzeni ebediyen korumak için eğitimin elindeki her türlü olanağı kullanan bir yöntemi kabul ediyoruz.” s.115 (keşif, bireysel farklılık,)

“Yeni olan şey, eğitimi evde ya da iş yerinden başka bir yerde almaya ve çırac olarak bir yerde çalışmaktan veya arkadaşını taklit etmekten başka bir tarzda yetişmeye imkân vermesidir.” s.120 (taklit, çevre)

“Mesleki eğitime düşünme tutkusu ve bilimsel ruh ne kadar girerse, eğitimin neticesinde o oranda liberal fikri ilgi ve zevk elde edilir. Üniversitenin her bölümünde araştırma ve özgür tartışma ilgisini bilimsel düşünce uğruna yani özgür ve önyargısız düşünceyi teşvik etmektir.” s.122 (ilgi, araştırma, rehberlik)

“Eğitimin araştırma, inceleme ve çalışma için birinci ve öncelikli sorun olması ve sorunun çok karmaşık ve farklı olması, sürekli ve mükemmel yetiştirme istemesiyle ilgili olarak kendini eski durumundan farklı olarak devrimci bir faaliyet alanı olarak ortaya çıkarması çok basit bir tespittir. Bu farklılıkların önemlileri arasında bütün özel katkılar sayılabilir, en önemlisi olarak da bilişsel, felsefi ve bilimsel sorunların tüm aşamalarında eğitimle ilgili gereksinim farkına varılması gösterilebilir.” s.134 (araştırma, farkındalık)

“Daha erken yıllar açısından zamansız bir giriş ve diğerlerini zorlamayı deneyen değil, olgunlaşan o belirli ihtiyaçlar, ilgiler ve kapasiteleri keşfetme ve daha sonra bunların - ki bunlar daha kompleks eğilimlerin olgunlaşmasına geçiş yapar – kullanımı ve uygulamasıdır. Müfredat sorunu çok köktendir, temel konunu takip eden safhalarını bir diğeriyle ifade etmek için; evde, çevrede ve toplumda edinilen ve genişleyen deneyim yelpazesi müfredatla ifade edilmelidir.” s.140 (ilgi, keşif, çevre, deneyim)

“O, basmakalıp uygulamalara ve yetişkin bakış açısıyla formüle edilmiş konulara savaş açmıştır; bir başka ifadeyle geleneksel öğretim programlarına karşıt bir görüş sergilemiştir. Konuların, öğrencilerin yaşamlarına ve deneyimlerine yakın konulardan seçilmesini önermiştir. Sabit ve tek düze disiplin uygulamalarının boyunduruğundan kurtulma yönünde çabaları da söz konusudur.” s.145 (deneyim)

“Bir öncekinin, insanların öğrenme yoluyla, bireysel farklılıkla ve ilgi arasındaki bağ ile alakalı keşifleri, okul müdürleri tarafından bilmiyordu ve göz önünde bulundurmak için çok yeni bir modeldi.” s.181 (öğrenme, bireysel farklılık, keşif)

“Çocuk veya yetişkin grubunda konuşma, tartışma ve hareket etme olacaktır. Bir grubun disiplin ve düzen standardı, sınıfın ne kadar sessiz olduğu veya kullanılan materyallerin, araçların ne kadar tek tip ve de az olduğu ile ilgili değildir; grubun veya bireyin yaptığı işin miktarı ve de kalitesidir. Çalışanın doğaçlama ilgisinin ve bir şeyleri başarma arzusunun gücü arkasında olunca, ahlaki ve entelektüel güçler kuvvetleniyor. Bu durum yetişkinlerde de çocuklarda da doğrudur. Bu güçler, ilerlemeci okulların ortaya çıkarmak için araştırdığı güçlerdir.” s.185 (ilgi, araştırma)

“Eğitimin nasıl olması gerektiğine karar vermenin tek yolu en azından bizi kara bulutlara ve çıkmaza yöneltmeyen tek yol, eğitimin gerçekten gerçekleştiği zaman neler olduğunun keşfidir ve eğitimin felsefesini açık ve bir kesin biçimde ifade etmeden önce, somut olarak insan varlığının nasıl meydana geldiğini bilmeliyiz; temel ham maddelerin nasıl değerli şeylere dönüştürüldüğünü bilmeliyiz. Bu keşif ve incelemenin gerekliliği bir eğitim felsefesi olmasının gerekliliğidir.” s.192 (keşif, somut öğrenme, araştırma)

“Bu değişiklikler bireysellikte, gereksinimlerde, isteklerde, doğal ilginin yönünde yapısal değişikliklere taşınmadığı için, çok sıklıkla iki ana başlık altında özetlenmektedir. Bazı öğrencilerin akılsız ve aptal olmalarına rağmen bazıları da doğal olarak zekidir. Bazıları yumuşak başlıdır ve söz dinlerler diğerleri ise kuralsız ve baş belasındırlar! Daha sonra ise, uygunluk, öğrencini girişkenliği, orijinalliği ve bağımsızlığı gibi hayattaki önemli değerlerine rağmen kıstas ölçütü olarak kullanılmaktadır.” s.194 (ilgi, bireysel farklılık)

“Eğitimsel ortamda öğretmenin bilgi, yargılama ve tecrübesi geleneksel okulda olanından çok daha büyük bir faktördür... Acil ilgi ve dürtü esnasında bazı şeyler yapılmaktadır ancak bunun neye sebebiyet verdiğini düşünmeden. Zorlamadan ve kendiliğinden gelişen ilginin ve eylemlerin sonuçlarını hesaba katmak gerçek bir ihtiyaçtır ancak ilgi ve alaka olmadan ayrı çeşitlilik içinde kısa dönemli eylem ya da projeler olarak sonuçlanır ve büyümek için sürekliliğin gerekliliği kaybolur.” s.196 (bilgi, deneyim, sorgulayıcı akıl, ilgi)

“İlk ihtiyaç ne tür bir dünyada yaşadığımızın farkında olmak; onun güçlerini araştırmak; uzmanlaşmayı engelleyen karşıt güçleri görme; daha mutlu bir gelecek için belirleyici olan ve potansiyeliyle geçmişten günümüze gelen bu güçler konusunda kişilerin karar vermesidir. Bu konularda kararını veren öğretmen, ulaştığı kararları uygulamak için hangi özel şeylere ihtiyacı olduğunu keşfetmekte daha az zorluk yaşar.” s.201 (araştırma, keşif)

“Demokratik fikrin kendisi düşünme ve hareketin birlikte hareket etmesini gerektirir. Eğer söylediklerimin herhangi biri okullarımızın demokratik yönetimi alanında müşterek araştırma ve deneyim konusunu ön ayak olmada küçük de olsa bir paya sahip olursa en büyük ümidim yerine getirilmiş olacak.” s.229 (düşünme, araştırma, deneyim)

“Öğrenciler eğitim sayesinde bir sonuca ulaşırlar ve hal ve hareketlerini düzenlerler. Her şey, çarpım tablosundan hemfikir olduğumuz kadar kesin ve net değildir. Eğer eğitimsel olarak verilebilirse eğitim, bir hayvan terbiyesi gibi düşünülmendiğinde aktif katılım, ilgiler ve öğretmen eğilimini anlama verilen refleksler bu eğilim için öğretilabilir olur.” s.135 (ilgi, çevre, idrak)

“Okullarımız eğitimde fırsat eşitliğini yakalamak, doğum, ekonomik statü, ırk, inanç ve renk konularında özgürlük için kuruldu. Okul sadece kendi başına bunları gerçekleştirilemez. Fakat en azından beyinlerinde oluşan fikirleri anlayabilecek kalplerindeki sıcaklığı sevecek ve hareketleri adına savaşabilecek bireyler yetiştirebilir.” s.236 (çevre)

Tablo 4. 8. "Deneyim ve Eğitim " Kitabında Yer Alan Merak'a İlişkin Bulgular

Kitap-taki merakla ilgili kavramlar ve merak türleri	Araştırma	Gözlem	İlgi	İdrak	Düşünme	Öğrenme	Keşif	Bilgi	Dikkat	Deneyim	Farkındalık	Taklit	Rehberlik	Ön Bilgi	Çevre	Kalıtım	Bireysel Farklılık	Sorgulayıcı Akıl
Psikolojik Merak			2	2		3		1		2					1		2	1
Sosyo-lojik Merak	1	1			1	1	2	2		7			4		4		1	
Felsefi Merak		2	2	1	2	2		2		4	2		2		1		1	2
Bilimsel Merak	1			2	1			3		3				1	1			1
Eğitimsel Merak	2	6	6			5	2	7		17	1	2	2	1	7	2		2

Tablo 4.8. incelendiğinde John Dewey’in Deneyim ve Eğitim adlı kitabında en fazla eğitimsel meraka rastlanılmaktadır. Daha sonra ise sırasıyla en çok sosyolojik, felsefi, psikolojik ve bilimsel meraka rastlanılmıştır.

John Dewey’in Deneyim ve Eğitim adlı kitabında psikolojik meraka ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“Geleneksel tutum esas itibariyle yukarıdan aşağı ve dıştan içe olan bir zorlamadır. Bu anlayış olgunluk istikametinde yavaş yavaş gelişmekte olanlara, yetişkin ölçülerini, ders konularını ve metotları zorla kabul ettirir. Gencin kabiliyetiyle, öğrenmesi istenilen ders konuları, öğrenme metotları ve davranışlar arasında büyük bir boşluk vardır. Öğrencilerden beklenenler gençlerin sahip oldukları tecrübeleri aşmaktadır.” s.11 (kademeli öğrenme, deneyim)

“Geleneksel okul sınıfının öğrencilerin tecrübe kazandıkları bir yer olarak düşünülmesi çok yanlıştır. Başlıca hücum eski eğitimde öğrenci ve öğretmenlerin daha ziyade yanlış bir şekilde tecrübeler edinmelerine karşı yapılamamaktadır. Mesela kaç öğrenci uygulanan öğrenme tarzı sebebiyle fikirlere karşı

hassasiyetlerini kaybetmişlerdir ve öğrenmeye olan kuvvetli isteklerini yitirmişlerdir. Kaç kişi otomatik eksersizlerle özel maharet kazanmış ve kaç kişinin böylece yeni durumlarda akılcıca davranma yetenekleri ve muhakeme kudretleri sınırlandırılmıştır. Kaç kişi öğrenme sürecinin bunalma ve can sıkıntısı olarak görülmüştür. Kaç kişi öğrendiklerinin okul dışı hayatına çok yabancı olduğunu anlamıştır. Kaç kişi kitapları kasvetli şeyler olarak bulmuş böylece onları sadece gösterişe yarayan okuma malzemesi olarak kabul etmişlerdir.” s.17 (ilgi, sorgulayıcı akıl, idrak)

“Çocukların yapmakta oldukları işi devam ettirme hususunda bir ilgi duymalarından meydana geldiğini anlarlar. Şiddetli ilgi yüzünden birbirlerine ve ziyaretçilere çarpar ve özür dilemeyebilirler. Bu durumun okul çalışmalarında zihni ve duygusal bilgi noksanlığı ile birlikte görünen şekli ile titizlikten daha iyi olduğu söylenebilir. Fakat bu aynı zamanda eğitimde birlikte yaşama ve intibak gibi hayatın en önemli derslerini öğrenmede başarısızlığın alametidir.” s.44 (idrak, ilgi, bilgi, öğrenme)

“Öğrencilerini sabit sıralarda bir ekseri düzene tabi tutan onlara yalnızca belirli işaretlerle hareket etme imkânı veren tipik bir geleneksel dersliğin değişmeyen düzeniyle meydana gelen tehditler öğrencilerin ahlak ve fikir özgürlüğünü büyük ölçüde engellemektedir. Fertlerin fikir özgürlüklerinin gelişmesine imkân vermek istiyorsak sıkı biçimsel kuralları ve devamlı bir surette aynı şekilde tekrar edilen faaliyetleri bertaraf etmek gerekecektir. Böyle bir özgürlük olmadan öğretmenin kendi öğrencilerini tanıması mümkün değildir. Zorla sağlanan sessizlik ve uysallık öğrencilerin gerçek tabiatlarını göstermelerine engel olur bu hal öğrencileri suni bir şekil benzerliğine götürür. Oldukları gibi değil olmaları gerektiği gibi görünürler.” s.45 (bireysel farklılık, çevre)

“Bir laboratuvar veya bir çalışma yerinde mutlak sessizlik olamaz. Küçük çocukların dahi sakin düşünebilmeleri için kısa fasılalarla zamana ihtiyaç vardır. Bu zaman zihin çalışması yanında ellerin ve vücudun diğer kısımlarının çalıştırıldığı faaliyet süreci içinde elde edinilen organize etmek üzere kullanıldığı takdirde öğrencileri gerçek bir düşünceye götürebilir. Hareket özgürlüğü beden ve ruh sağlığını devam ettirmek için önemli bir araçtır.” s.46 (aktif öğrenme)

“Ne gözlemler ne organizasyon altı yaşındaki bir çocuk için on iki ve on sekiz yaşındaki çocuk için olduğunun aynı değildir. Yetişkin bilim adamı için ise tamamen ayrıdır... Tecrübenin seviyesi ne olursa olsun ya onun sağladığı şekle uygun hareket edecek veya yaşayan ve dinamik olan tecrübenin değişmesinde aklın yerini ihmal edeceğiz .” s.67 (deneyim, bireysel farklılık)

John Dewey’in Deneyim ve Eğitim adlı kitabında sosyolojik meraka ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Her tecrübe bir dereceye kadar gelecekteki tecrübelerin objektif koşullarına da etki etmektedir. Mesela konuşmayı yeni öğrenen bir çocuk yeni bir kolaylık ve isteğe sahip olduğu gibi aynı zamanda gelecekte öğreneceği şeyler için çevresinde imkânlar geliştirmiş olur. Üstelik okumayı öğrendiğinde kendine yeni bir ufuk açmış olur. Bir insan öğretmen avukat doktor veya sigortacı olmayı kararlaştırırsa niyetini gerçekleştirdiğinde bir dereceye kadar gelecekte çalışacağı çevreyi de tayin etmek zorundadır.” s.23 (deneyim, çevre)

“Bir eğiticinin görevi bir tecrübenin hangi yönde seyrettiğini görmektir. Eğitimci anlayışını çocukların ve gençlerin tecrübelerinin içinde cereyan ettiği koşulları düzenlemeye yardımcı olacak şekilde kullanmadığı takdirde onun daha olgun olması bir anlam taşımaz bu tecrübenin hareket halindeki kuvvetinin ve amaçlarının dikkate alınmaması bizzat tecrübe prensibine bir ihanettir. Bu tecrübelerden gereği gibi faydalanmaması ikinci bir beşeri tecrübelerin tamamıyla sosyal olduğuna temas ve iletişim gerektirdiğine inanmamasıdır.” s.26 (deneyim)

“Tecrübenin ferdin dışında meydana gelmesinde sebep olan kaynaklar vardır. Tecrübe bu kaynaklardan devamlı olarak beslenir. Gecekonuda oturan bir çocuğun iyi oturandan daha farklı tecrübeler kazandığından şüphe yoktur. Yine aynı şekilde köyde ve şehirde yetişen arasındaki ve deniz kenarında ve karada yetişen çocuk arasında farklar vardır. Bu gibi gerçekler kaydetmeye diyecek kadar normaldir. Fakat bunların eğitim yönünden takdir edildiğinde bunlar eğiticinin tecrübeleri zahmetsizce yönetebilmesi için yol gösterirler. Eğitimcilerin başlıca sorumluluğu çevre koşullarıyla meydana gelen aktüel tecrübeleri şekillendirmek değil aynı zamanda çevrede gelişmeye götürecek tecrübeleri hesaba katmaktır her

şeyden çok eğitimci değerli tecrübeleri meydana çıkarmak üzere fizik ve sosyal çevreden nasıl faydalanacağını bilmelidir.” s.28 (bireysel farklılık, deneyim, rehberlik, çevre)

“Çocukların çoğu tabiaten sosyaldır. Onlar için yalnız kalmak yetişkinler için olduğundan daha da sıkıcıdır. Hakiki toplum hayatı tabi bir toplumsallığa dayanır. Fakat toplum hayatı kendini sürekliliği içinde tamamen spontane olarak organize etmez. Böyle bir organizasyon gelecek için planlama ve fikir gerektirir. Bu gibi çocuklar her sınıfta bulunurlar ve birbirlerine benzemezler mümkün olduğu kadar en isabetli şekilde keşfedilmelidir. Öğretmen eğitim süresi devamınca bu çocukların hangisinin en kuvvetli olduğunu görmek için onları birbirine karşı kıskırtmaz. Aynı zamanda asi ve faaliyetlere katkıda bulunmayan çocukların arkadaşlarının eğitsel faaliyetlerine devamlı şekilde engel olmalarına müsaade etmez.” s.41 (keşif)

“Öğrencilerinin kapasitelerini inkişaf ettirecek bu ihtiyaçları karşılayacak tecrübeler için konu veya muhteva sağlayacak şartları düzenlemelidir. Planlama kişisel tecrübelerin serbestçe yer alabileceği bir esneklik taşımali ve bunun yanı sıra yetişkin otoritenin devamlı gelişmesi yönünde yeter derecede olur. Tecrübelerin gelişmesi prensibinin etkileşim yoluyla meydana gelmesi eğitimin aslında sosyal bir süreç olduğunu gösterir. Bu vasıf kişilerin bir topluluk halinde bulunması ile gerçekleşir. Öğretmeni grup üyeliğinin dışında tutmak manasız olur.” s.42 (deneyim, çevre, rehberlik)

“Öğretmenin üyesi bulunduğu toplum faaliyetlerinde olumlu rol oynaması ve bu faaliyetlerde liderlik etme konusunda saf dışı edilmesi ifrata karşı gösterilen tefrit bir harekettir. Öğrenciler tabii bir sosyal grup yerine bir sınıf halinde bulundukları zaman öğretmen herkesin katıldığı bir bilgi alışverişi faaliyetinin yöneticisi değil fakat mecburen gurup dışında hareket eden bir ferttir eğitim tecrübelerine dayandığı ve eğitici tecrübeler sosyal bir süreç olarak ele alındığında bu durum kökten değişir. O zaman öğretmen dıştan bir amir veya diktatör statüsünü kaybeder ve grup faaliyetlerine liderlik eder.” s.43 (bilgi, rehberlik, deneyim)

“Öğretmenin öğrencilerin kapasiteleri ihtiyaçları ve geçmiş tecrübeleri hakkında bilgi sahibi olması. Grup üyelerinin iştirakleri ve hep birlikte yapacakları tavsiyeler yoluyla bir plan ve proje geliştirebilmelidir. Öğretmenin tavsiyeleri katı

bir kalıp olmayıp öğrenim süresine katılanların tecrübelerinden ortaya çıkarak bir plan için başlangıç noktasıdır. Gelişme karşılıklı alışverişle meydana gelir. Burada öğretmen alıcı olmakla beraber sırasında vermekten de çekinmez. Sosyal zekâ süreci ile gelişmesi ve şekil almasıdır.” s.53 (rehberlik, deneyim, aktif öğrenme)

“Gözlem bilgi ve inceleme başlangıçta normal günlük tecrübelerden hareket eder. Bu hususta yeni eğitim öğrencilerin tecrübeleri dışında olay ve gerçeklerden başlayan bu sebepten ötürü bunları olay ve gerçeklerden başlayan ve bu sebepten ötürü bunları tecrübe haline getirmek için usul ve araçları keşfetme problemleriyle karşı karşıya olan süreçlere kesin şekilde zıttır. Prensiplerin gözlemine yer vermiş olmasıdır. Çocuk zaman ve mekân itibarıyla çok tehdit edilmiş bir çevreyle işe başlar.” s.54 (bilgi, gözlem, araştırma, deneyim, keşif, çevre)

“Düşünme özgürlüğünün bulunduğu yerlerde önceden kestirilemeyen durumlar ortaya çıkabilir. Bunlardan faydalanmak gerekir.” s.58 (düşünme)

John Dewey’in Deneyim ve Eğitim adlı kitabında felsefi meraka ilişkin örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir:

“Eski eğitimde yetişkinin gence bilim, metot ve davranış empoze etmesi, ifrat ve tefrit felsefesine dayanan bir tutum hariç, yetişkinin bilgi ve maharetinin çocuk ve gencin tecrübeleri üzerinde doğrudan doğruya yöneltici bir değer taşımadığını göstermez. Bilakis eğitimi tecrübeler üzerine dayandırma, yetişkin ile genç arasında daha yakın ve daha çok temas kurma ve sonuç olarak daha fazla rehberlik yapma anlamına gelir. O halde mesele; kişisel tecrübelerle öğrenme prensiplerini bozmaksızın bu temasların nasıl kurulacağıdır. Bu sorunun çözümü, kişisel tecrübelerin temelinde rol oynayan sosyal faktörlerin iyi geliştirilmiş bir felsefesini gerektirir.” s.13 (bilgi, deneyim, rehberlik, öğrenme)

“Gencin eğitsel gelişmesini sağlamada öğretmenin ve kitapların rolü nedir? Sorunumuz, tecrübeler halinde mevcut olanla, geçmiş haldeki olaylar ve meseleler arasındaki bağıntıları bulmaktır. Geçmişe dair bilgimizi bir amaç değil fakat bir araç olarak önemli görebiliriz” s.15 (sorgulayıcı akıl, deneyim, bilgi)

“Bir eğiticinin görevi bir tecrübenin hangi yönde seyrettiğini görmektir. Eğitimci anlayışını çocukların ve gençlerin tecrübelerinin içinde cereyan ettiği koşulları düzenlemeye yardımcı olacak şekilde kullanmadığı takdirde onun daha

olgun olması bir anlam taşımaz bu tecrübenin hareket halindeki kuvvetinin ve amaçlarının dikkate alınmaması bizzat tecrübe prensibine bir ihanettir. Bu tecrübelerden gereği gibi faydalanmaması ikinci bir beşeri tecrübelerin tamamıyla sosyal olduğuna temas ve iletişim gerektirdiğine inanmamasıdır.” s.26 (deneyim, düşünme)

“Eğer yetişkin gerçekten eğitimci ise bu yönden onun hangi atitüdlerin gelişmeye götüreceğini hangi atitüdlerin bunu engelleyeceğini ayırt edebilmesi önem taşır. Diğer yönden eğitiminin öğrencilerin zihninden olan biten hakkında fikir sahibi olması için fertlere fert olarak anlayış göstermesi gerekir.” s.27 (fark etme)

“Eğitmcilerin başlıca sorumluluğu çevre koşullarıyla meydana gelen aktüel tecrübeleri şekillendirmek değil aynı zamanda çevrede gelişmeye götürecek tecrübeleri hesaba katmaktır her şeyden çok eğitimci değerli tecrübeleri meydana çıkarmak üzere fizik ve sosyal çevreden nasıl faydalanacağını bilmelidir.” s.28 (bireysel farklılık, deneyim, rehberlik, çevre)

“Çocukların yapmakta oldukları işi devam ettirme hususunda bir ilgi duymalarından meydana geldiğini anlarlar. Şiddetli ilgi yüzünden birbirlerine ve ziyaretçilere çarpar ve özür dilemeyebilirler. Bu durumun okul çalışmalarında zihni ve duygusal bilgi noksanlığı ile birlikte görünen şekli ile titizlikten daha iyi olduğu söylenebilir. Fakat bu aynı zamanda eğitimde birlikte yaşama ve intibak gibi hayatın en önemli derslerini öğrenmede başarısızlığın alametidir.” s.44 (idrak, ilgi, bilgi, öğrenme)

“Düşünme itmelerin o andaki tezahürlerinin durmasıdır.” s.47 (düşünme)

“Düşünme hemen hareketin yapılması yerine onun geciktirilmesidir. Düşünme bellek ve gözlemin birleştirilmesi yoluyla itmelerin iç kontrolüne etki yapar. Düşünmenin can alıcı noktasıdır. Kendi kendini kontrol kabiliyetini yaratmaktadır. Fakat dış kontrolün kaldırılması kendi kendini kontrolün meydana gelmesi için bir garanti teşkil etmez. Zekânın düzenlemediği itme ve istekler tesadüfî durumların kontrolü altındadır. Bir insanın ani istek ve kaprisleriyle yani yargılamamanın bulunmadığı itmelerin etkisiyle kendi yolunu bulması için başka insanın kontrolünden kaçması kazanç olmaktan ziyade bir kayıptır.” s.48 (düşünme, gözlem, ilgi)

John Dewey'in Deneyim ve Eğitim adlı kitabında bilimsel merakla ilişkin örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir:

“Tecrübelerin, problemler için bir kaynak olarak kullanılması tecrübelerle dayanan eğitimlerle geleneksel eğitimi ayıran bir özelliktir. Bilgi edinmek için ve yeni fikirlerin meydana gelmesi hususunda aktif bir araştırma eğilimi yaratır. Böylece ortaya çıkan yeni olaylar ve yeni fikirler yeni problemleri yaratan tecrübeler için temel teşkil ederler. Öğrencilerin bilimsel konuları görmeleri ve günlük sosyal uygulamalarla karşı karşıya gelerek bunların olay ve konumlarını öğrenmeleri sağlıklı eğitsel bir prensiptir. Bu metoda bağlı kalmak yalnızca ilmi anlamak için değil, fakat öğrenciler olgunlaşırken onların toplumdaki ekonomik ve endüstriyel problemleri anlamaları içinde en emin yoldur.” s.59 (deneyim, bilgi, idrak)

“Bilimsel nizamı zorlamaya sevk edilmeleri için, günlük tecrübeleri kullanmak sorumluluğundan kurtaracağı yerde, onunu için büyük bir problem meydana getirir. Dayanışmasına bakarak şu hükme varabiliriz; mevcut sosyal kuvvetleri, sonuçları itibarı ile bilimleri meydana getiren olay ve prensipler hakkında öğrencilere bilgi veren bir eğitimden ayrı olarak anlamak mümkün değildir. Öğrencilerin bilimsel ders konularıyla temasları gibi önemli bir prensibin, günün sosyal sorunlarının getirdiği sezgi ile son bulacağını söylemek mümkündür. Keza bilimsel metotlar, daha iyi bir sosyal düzenin yaratılması için gerekli ölçüleri ve yolu gösterirler. Mevcut sosyal koşulları geniş ölçüde meydana getiren bilim uygulamaları, onların mümkün uygulama alanlarını yitirmez. Çünkü şimdiye kadar bilim, az çok gelişmiş güzel ve bilim öncesi çağlardan kalan kurumların mirası olan şahsi fayda ve kuvvet gibi sonuçların etkisi altında uygulanmıştır.” s.60 (bilgi)

“Bilimde kullanılan akıl metodunu eğitimde uygulayarak çocuğun devamlı çalışma ve öğrenimi boyunca sistematik bir gayretle izlenilirse çok daha güvenilir hale gelir. Bilim günlük tecrübeleriyle ilgili ders konularından bilimsel yoldan faydalanmak, beklide mevcut tecrübeleri, öğrenciyi daha geniş, daha arınmış ve daha iyi düzenlenmiş fiziki ve beşeri çevreye götürme ilkesini uygulamada en iyi örnektir. Bu, eğitsel değişimin ortaya çıkardığı tecrübelerde görüldüğünden daha düzenlidir. Bilgi düzenine önem verirken, tecrübelerle dayanan eğitim ise olay ve

fikirlerin organizasyonuna gereği kadar yer vermeyebilir.” s.61 (akıl, deneyim, çevre, bilgi)

“Okulda atölye, mutfak gibi yerlerin bulunmasının sebebi yalnızca bunların faaliyet değerleri bulunduğundan ötürü değildir. Bunlar aynı zamanda öğrencilere araç ve sonuç bağıntılarını anlamaya götüren mekanik maharetlerin kazanılmasına yardım ederler ve aynı zamanda öğrencileri belirli sonuçların meydana gelmesindeki etkileşimleri düşünmeye yöneltirler. Bu prensip olarak bilimsel araştırma laboratuvarlarını temelini teşkil ederler.” s.64 (idrak, düşünme, araştırma)

“Eğitim sistemi ya ilim öncesi çağının zihni ve ahlaki ölçülerine dönerek veya gelişen ve yayılan tecrübe imkânlarını sağlanmasında bilimsel metotlardan daha çok faydalanmak üzere ilerleyecektir. Yeni eğitim yolu eskisinden daha kolay değil fakat daha yorucu ve çetindir.” s.68 (deneyim)

John Dewey’in Deneyim ve Eğitim adlı kitabında eğitimsel meraka ilişkin örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir:

“Eğitimde ders konuları geçmişte üzerinde çalışılan maharet ve bilgilerden meydana gelir; bundan dolayı okulun başlıca görevi bu muhtevayı yeni kuşaklara aktarmaktır. Geleneksel eğitimin başlıca gayesi genci, gelecekteki sorumluluklara ve hayatta başarılı olmaya hazırlamaktır; bu ise, gencin organize bilgi muhtevasını kazanması ve kitaplar dâhil, çeşitli öğretim araçlarının kullanılması ile elde ettiği maharetlerle sağlanır. Kitaplar, özellikle ders kitapları, geçmişin ilgi ve irfanının temsilcileri olarak kabul edilir; öğretmenler ise öğrencileri ders kitapları ile etkin bir surette temasa getirmek, bilgi maharet ve davranış kazandırmakla görevlidirler.” s.10 (bilgi ilgi)

“Olgun ya da yetişkin ile gencin tecrübe ve kabiliyetleri arasındaki fark o kadar büyüktür ki, bu durum öğrencinin öğretime aktif iştirakini engeller. Öğrencinin görevi yapmak ve öğrenmektir.” s.11(deneyim, kalıtım, öğrenme)

“Gencin eğitsel gelişmesini sağlamada öğretmenin ve kitapların rolü nedir? Sorunumuz, tecrübeler halinde mevcut olanla, geçmiş haldeki olaylar ve meseleler arasındaki bağıntıları bulmaktır. Geçmişe dair bilgimizi bir amaç değil fakat bir araç olarak önemli görebiliriz” s.15 (sorgulayıcı akıl, deneyim, bilgi)

“Eğitim ve kişisel tecrübeler arasında organik bir bağıntı bulunmaktadır. Bununla beraber tecrübe yalın bir sözcük olarak pek bir anlam ifade etmez. Bu, anlamları keşfedilecek olan problemlerin bir parçasıdır. Tecrübeler ve eğitim birbirleriyle doğrudan doğruya özdeş tutulamaz. Bazı tecrübeler eğitsel değildir. Diğer tecrübeler götürmeyen tecrübeler eğitsel sayılamazlar.” s.16 (deneyim, keşif)

“Her şey edinilen tecrübenin niteliğine bağlıdır. Her tecrübe niteliğinin iki yönü vardır: tecrübelerin o an için tatminkâr olup olmadıkları birde kendilerinden sonraki etkileri söz konusudur. Görevi öğrenciyi konudan uzaklaştıracak tecrübeleri düzenlemek değil fakat zevkli hale getirmektir. Hiç kimsenin tek başına yaşayıp ölmediği gibi hiçbir tecrübeye tek başına meydana gelmez ve yok olmaz. Niyet ve istekten tamamen bağımsız olan her tecrübe gelecekteki tecrübeler halinde devam eder. Buna göre eğitimin tecrübeye dayanan ana sorunu ondan sonraki tecrübeler için seçmektir.”s.18 (deneyim, kalıtım, ilgi)

“Tecrübe sonuçları itibariyle ders konuları öğretim metotları disiplin araç ve gereçler ve okulun sosyal organizasyonu hakkında karar vermeye yarayan bir plan halinde görülmediği takdirde tamamen havada kalmış bir kavram sayılabilir. Kültür, disiplin ve büyük kültürel miras ve benzeri gibi bir takım soyut kelimelerdir. Gerçek rehberlik bu kelimelerden değil fakat adaletlerden ve müesseseseleşmiş rutinlerden gelir.” s.19 (deneyim, rehberlik)

“Tutarlı bir tecrübe teorisi fikrine dönelim buna göre uygun eğitim metot ve araçlarının seçimi yönünde çalışmakta okul faaliyetlerine yeni bir yön vermek gerekmektedir.” s.20 (deneyim)

“İleri eğitimin hoş karşılanmasının başlıca sebebi bu eğitimin insani metotları uygulanması ve demokrasi ile başlaması dolayısıyla farklı tecrübelerin değerleri arasında mevcut olan ayrılıklara yer vermesidir. Alışkanlığın esas özelliği yapılan ve yaşanan her tecrübenin yaparı ve yaşayarı değiştirmesidir. Bu değişme istesek de istemesek de bunsan sonraki tecrübelerin kalitesine etki yapacaktır.” s.23 (deneyim)

“Bu açıdan tecrübenin devamlılığı prensibi her bir tecrübenin kendinden öncekilerden bir şeyler aldığı ve sonrakilerin kalitesine etki yaptığı anlamına gelir.” s.24 (deneyim, ön bilgi)

“Eğer yetişkin gerçekten eğitimci ise bu yönden onun hangi atitüdlerin gelişmeye götüreceğini hangi atitüdlerin bunu engelleyeceğini ayırt edebilmesi önem taşır. Diğer yönden eğitimcinin öğrencilerin zihninden olan biten hakkında fikir sahibi olması için fertlere fert olarak anlayış göstermesi gerekir.” s.27 (fark etme)

“Anne bu hususta genel olarak çocuğun normal gelişmesinde rol oynayan tecrübeleri tayin etmek üzere uzmanların tecrübelerinden ve kendi geçmiş tecrübelerinden faydalanacaktır. Bu koşullar muhakkak ki bebeğin birden bire ortaya çıkan iç koşullarına tabi olmayıp bunlarla belli etkileşim meydana gelecek şekilde düzenlenir.” s.29 (deneyim)

“Bir tecrübe bir fertle onun çevresi arasında meydana gelen oluşumlar anlamına geldiğinden daima aynıdır. Çevre tecrübeyi meydana getiren kişisel ihtiyaç arzu amaç ve istidatların etkileştiği koşullardır.” s.31 (deneyim, çevre)

“Objektif koşulların eğitimci tarafından düzenlenebileceği söylendiği zaman bundan tabiatıyla eğitimcinin başkalarının tecrübesine doğrudan etki yapma yeteneğini ve böylece değerli tecrübe meydana getirmek üzere öğretilen kişilerin mevcut istidat ve ihtiyaçlarıyla etkileşen çevreyi tayin görevini de yüklenmiş olduğu kastedilmektedir. Geleneksel eğitimin güçlüğü eğitimcilerin üzerlerine bir çevre yaratmak sorumluluğu almış olmalarından doğmamaktır.” s.32 (deneyim, çevre)

“Ders konularını aydan aya ve yıldan yıla kantitatif bir sınıflama yaparak kantite ve güçlük yönünden düzenlemek kafidir. Öğrenci bu muhtevayı dışarıdan düzenlenen dozajlarda almak zorundadır. Öğrenci bedeni ve zihni bir tembellik sonucu bu konuyu öğrenemeyip konuya karşı duygusal bir tepki geliştirirse kendisi hatalı addedilmektedir. Hatanın ders konusunda veya onun öğretim tazında olup olmayacağı hususi uzun zaman araştırmıştır.” s.33 (öğrenme, araştırma)

“Geleneksel eğitim sonra ihtiyaç duyulacak (gençlerle veya yetişkinlerle) belli maharetleri edinerek ve belli konuları öğrenerek öğrencilerin geleceğin ihtiyaç ve şartlarına tabiatıyla hazırlanacaklarını farz etmektedir. Hemen herkes geriye okul hayatına baktığı zaman öğrenimi sırasında kavramış olması gereken bilginin ne olduğunu ve durumunu sağlamlaştırmak için öğrenmiş olduğu teknik gerektiğini merak eder. Gelişmek ve akıllıca ilerlemek için okulda öğrendiklerini unutmak zorunda kalmayan insan şanslıdır.”s.34 (öğrenme, bilgi)

“Konular kendi başlarına ve diğer tecrübelerden öylesine ayrılmış bir şekilde öğrenilmişlerdir ki hayatın gerçek koşulları altında bunlardan faydalanılmamıştır. Böyle bir öğrenmenin zamanında ne kadar özümсенirse özümlensin gerçekten hazırlayıcı olduğunu söylemek tecrübe kanunlarına aykırıdır. Geliştirilmesi gereken en önemli atitüd öğrenmeye devam arzusudur. Kişi şayet öğrenme sürecinde kendi ruhunu değerleri takdir hissini bu değerlerin bağıntılarını öğrendiklerini uygulama arzusunu ve her şeyden çok tecrübeler meydana getirdikçe onlardan anlam çıkarma yeteneğini kaybedecekse coğrafya ve tarih hakkında klişe bilgiler edinmesinin okuma ve yazma yeteneği kazanmasının faydası ne olabilir?” s.35 (deneyim, öğrenme, ilgi, bilgi)

“Günümüz tecrübelerinden zevk aldığımız sürece mesele yoktur anlayışının tam karşıtıdır.” s.36 (deneyim)

“Çocuklar teneffüslerden veya okuldan sonra kovalamaca hırsız polisten beysbol ve futbola kadar çeşitli oyunlar oynarlar. Bu oyunların kuralları vardır. Bu kurallar çocukların hareketlerini düzenler. Oyunlar gelişi güzel ve hazırlıksız cereyan etmez. Kuralsız oyun olmaz. Kavga çıkarsa hakeme danışılır karara varmak için tartışmalar yapılır. Ve bir çeşit arabuluculuğa başvurulur. Bunlar yapılmazsa oyun bozulur ve sona erer. Taklit etmek isteğindedirler.” s.38 (çevre, taklit)

“Gerçek bir amaç daima bir itme ile başlar. Bir itmenin hemen gerçekleşmesinin engellenmesi onu bu arzuya çevirir. Bununla beraber ne itme nede arzu başlı başına bir amaç sayılamaz. Sonuçların önceden kestirilmesi bir zekâ faaliyetlerini gerektirir. Bu ilk planda objektif koşul ve durumların icap ettirir. Çünkü itmeler ve istekler sonuçları tek başına değil fakat çevre şartları ile etkileşim ve işbirliği yoluyla meydana getirirler. Yürümek gibi basit bir hareket için itme kişinin üzerinde durduğu yer ile aktif bir beraberlik sonucu meydana gelir.” s.49 (ilgi, çevre)

“Bununla beraber gözlem tek başına yeterli değildir. Gördüğümüz işittiğimiz ve dokunduğumuz şeyi anlamını da bilmemiz gerekir. Bu anlam gözlemin faaliyet haline gelmesiyle ortaya çıkar sonuçlardan meydana gelir. Amaçların tespiti oldukça karmaşık zihni bir işlemdir. Çevre ve koşullarının gözlemini yapmak geçmişte aynı durumlarda neler olduğu hakkında bilgi edinmek. Bu kısmen hatırlamakla kısmen de

geniş tecrübelerle sahip olanların uyarma tavsiye ve verdikleri bilgilerle meydana gelir.” s.50 (gözlem, çevre, deneyim, bilgi)

“Gözlemi yapan ve hatırlanan şeylerin ne anlama geldikleri hakkında hüküm vermek yargılamak. Bir amaç başlangıçtaki itmeden ve istekten farklıdır. Zira bir amacın gözlemi yapılan belli durumlarda belirli bir şekilde faaliyette bulunmanın sonuçları hakkında önceden kestirmeye dayanan bir plan ve aksiyon metodu haline gelmesi önemlidir. Bir şey için duyulan istek çok kuvvetli olabilir. Öyle ki bu istekler gerçekleştiği meydana gelen sonuçlar bizim önceden tahminlerimizi aşabilir. Bu gibi haller eğitim için bir örnek teşkil etmez. Eğitimin en önemli problemi isteye dayanan aksiyonu gözlem ve yargılama vuku buluncaya kadar geciktirmektir. Yanılmıyorsam bu husus yeni okulların yönetimi ile son derece ilgilidir. Dinamik bir kuvvet elde etmek için zihni hazırlık ve sonuç fikri istek ve itmelerle beraber olmalıdır. Bu beraberlik temin edildiği takdirde istekler fikirleri destekleyici bir yön kazanır. Aksi halde bu yön karanlıktır. Onun bu arzusu ne kadar kuvvetli olursa olsun bu istek doğrudan doğruya gerçekleşemez. Adamın önce nasıl bir ev istediği mesela odaların sayısı ve düzeni vb. hakkında bir fikre sahip olması gerekir. Ayrıca bir plan çizmesi ve detayları kâğıda dökmesi icabet eder.” s.51 (gözlem, ilgi)

“Amaç ve amacın bir aksiyon planı haline gelmesi için göz önünde bulundurulmaları ve düşünölmeleri gereklidir. Tamamen apatik denecek kadar patolojik oldukça hepimizin arzuları vardır. Şiddeti sarf edilecek gayreti tayin eder. Fakat arzular istekleri gerçekleştirme vasıtası haline getirildikçe ve araçlar objektif olduğundan gerçek bir amaç tespiti isteniyorsa araçların incelenmesi ve anlaşılması gerekir. Çocukları faaliyete geçirecek amaçların tespitinde onların iştirakini istiyorsak dikkatli bir gözlem geniş bilgi ve yargılama ihtiyacına da temas etmek gerekir. Eğitsel bir planda istek ve itmenin meydana gelmesi nihai bir sonuç değildir. İstek itme bir plan ve faaliyet metodunun meydana gelmesi için bir fırsat ve taleptir. Böyle bir plan sadece şartların incelenmesi ve ilgili bilgilerin elde edilmeleriyle meydana gelebilir. Öğretmenin görevi imkânlardan faydalanılıp faydalanılmadığını görmektir. Yargılamanın işleyişine dayandığından öğretmenin öğrencilerin zekâ egzersizlerine yaptığı rehberlik özgürlüğe bir engel değil fakat bir yardımdır.” s.52 (ilgi, araştırma, gözlem, bilgi, rehberlik)

“Bu çevre tecrübenin kendinden mevcut dinamik bir kuvvetle skolâstik öğretimin yardımı olmadan gittikçe gelişir. Çocuk objelere erişmeye emeklemeye yürümeye konuşmaya başlayınca tecrübelerinin temel konuları genişler ve derinleşir. Çocuk yeni enerji isteyen yeni obje ve olaylarla karşılaşır ve bu enerjiyi kullanırken tecrübelerinin muhtevası genişler ve arınır. Zaman ve mekân genişler. Çevre, tecrübe âlemi devamlı olarak genişler ve yoğun bir hal alır. Bu devrenin sonunda çocuğu ele alan öğretmen tabiatın ilk yıllarda başardığını bilinçli ve hesaplı bir şekilde yapabilmek için çeşitli yollar bulmak zorundadır. Çalışan okulun, öğretime çocukların sahip oldukları tecrübelerden başlaması başta gelen bir kaidedir. Bu sırada gelişen tecrübe ve yetenekler daha sonraki öğretim için başlangıç noktası teşkil ederler.” s.55 (deneyim, çevre)

“Önceki tecrübelerle bağlanması da önemlidir ve bu, olay ve fikirlerin bilinçli olarak ifadesinde bir ilerleme anlamına gelir. Böylece eğitimcinin görevi mevcut tecrübeler arasından yeni problemler ortaya çıkaracak güçte ve vaat edici olanları seçmektir. Bu yeni problemler yeni gözlem ve muhakeme yollarını uyararak gelecekteki tecrübeleri meydana getirecektir. Gözlem gücü ve belleğin yeterli yolda kullanılması ve yeni sahaların açılmasına bir enstrüman ve araç olarak görmesi zorunludur. Devamlı bir gelişme eğitimcinin değişmeyen bir düsturu olmalıdır. Meslek mensuplarından düşünerek hareket etmek zorundadır.” s.56 (gözlem, sorgulayıcı akıl)

“Öğretmenin öğrencileri sahip oldukları tecrübelerle ilgili yeni alanlara yöneltebilmesi için, onların potansiyellerini bilmesi gerekir. Aynı zamanda öğretmeni, çocukların haldeki tecrübelerini etkileyen koşulların seçimi ve düzenlenmesinde bu bilgiyi bir kriter olarak kullanması gerekir.” s.57 (rehberlik, deneyim, bilgi)

“Olaylar hakkında bilgi ve fikirleri daha iyi, daha düzenli halde ortaya koymayan hiçbir tecrübe eğitsel olamaz.” s.62 (bilgi, deneyim)

“Gözlem, araç-sonuç münasebetlerinden, daha karmaşık olan araçların birbirleriyle olan münasebetine geçtikçe sebep –netice fikri daha çok göze çarpar ve apaçık hale gelir.” s.63 (gözlem)

“Gözlem yoluyla tahkik edilmeyen bir faaliyet geçici olarak tatmin edicidir ve zihnen bu bizi hiçbir yere götürmez. Bu ne faaliyetin meydana geldiği durumlar hakkında bilgi verir, ne de fikirlerin arınması ve yayılmasına yardım eder. Metot, fikirlerin, faaliyetlerin ve gözlem sonuçlarının izlenmesini gerektirir. Bu izleyiş zihni bir eşleştirme ve özetleme meselesidir. Zihni eleştirme daha sonra ki tecrübelerle akılcıca baş edilmek için başlıca stok olarak net anlamları ortaya çıkarabilmek üzere geçmişe bakmaktadır. Tecrübelerin eğitici olabilmesi için olaylar, bilgiler ve fikirlerden meydana gelen ders konularıyla bu tecrübeler arasında organik bir münasebet kurulmasının gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Eğitimcinin öğretim ve öğrenmeyi tecrübelerin devamlı surette yeniden inşa edilmesi süreci olarak görülmesi ile mümkündür. Bu bilimsel metodun yaşadığımız dünyada günlük tecrübelerimize anlam kazandırabilmemiz için elimizde olan tek güvenilir araç olmasından ötürüdür. Bilimsel metot tecrübeleri ileri ve dışarıya doğru götürmek üzere kullanıldığı koşullarda bir çalışma tarzı sağlar.” s.66 (gözlem, bilgi, deneyim, ön bilgi, öğrenme)

“Sorunumuz ne olursa olsun eğitim adına layık olmalıdır... Burada esas sorun hiçbir sıfat olmaksızın eğitimin tabiatını ilgilendirir. İstedığımız ve muhtaç olduğumuz şey eğitimin açık ve yalın olarak ele alınmasıdır. Kendimizi eğitimin ne olduğu ve onun bir izm veya slogan değil fakat bir realite olabilmesi için hangi koşulların sağlanması gerektiğini bulmaya adanmışımız takdirde daha emin ve daha hızlı gelişme kaydedebiliriz.” s.69 (çevre)

Özetle, çalışmanın bu bölümünde düşünürlerin incelenen eserlerinde, kuramsal çerçevede ele alınan psikolojik, sosyolojik, felsefi, bilimsel ve eğitimsel olmak üzere beş başlık şeklinde sınıflandırılan merak türlerinden ve kavramlardan hangilerine yoğunlaştığı olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bulgulardan yola çıkarak şunlar söylenebilir;

İbn-i Tufeyl’in incelen tek eseri Hayy Bin Yakzan’da, sırasıyla en çok felsefi bir olgu olarak (59), bilimsel bir olgu olarak (48), eğitimsel bir olgu olarak(40), sosyolojik bir olgu olarak (22) ve psikolojik bir olgu olarak (15)meraka, merakla ilgili kavram ve ifadeler rastlanılmıştır.

Eserde geçen merakla ilgili kelimelerden (psikolojik, sosyolojik, felsefi, bilimsel ve eğitimsel merakın toplamı olarak) sırasıyla en çok düşünme (23), araştırma (22), ilgi (16), gözlem (14), keşif, deneyim, farkındalık ve sorgulayıcı akıl (11), kalıtım (10) dikkat ve bireysel farklılık (6), taklit ve bilgi (4)ön bilgi (3)rehberlik ve çevre (2)kavramlarına yer verilmiştir.

Psikolojik, sosyolojik, felsefi, bilimsel ve eğitimsel merakı tek tek incelediğimizde ise psikolojik merakta en çok kalıtım, sorgulayıcı akıl ve farkındalık (3), sosyolojik merakta en çok düşünme ve bireysel farklılık (4), felsefi merakta en çok düşünme (10), bilimsel merakta en çok araştırma (9) ve eğitimsel merakta en çok öğrenme (8) kavramlarına rastlanılmaktadır.

Bu bulgulardan hareketle, Hay Bin Yakzan eserinde İbn-i Tufeyl'in incelenen merak türlerinden felsefi meraka ve eserde geçen merakla ilgili kavramlardan ise düşünme üzerine yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 4. 9. Jean Jacques Rousseau'nun İncelenen Kitaplarındaki Merak Türleri Dağılımı

Merak Türleri İncelenen kitaplar	Psikolojik Merak	Sosyolojik Merak	Felsefi Merak	Bilimsel Merak	Eğitimsel Merak
Emile	58	69	29	29	149
Bilimler ve Sanatlar Ü.S	8	-	-	1	5
Toplam	66	69	29	28	148

Tablo 4.9. incelendiğinde Jean Jacques Rousseau'nun incelenen eserlerinde (toplam olarak) sırasıyla en çok eğitimsel bir olgu olarak (149), sosyolojik bir olgu olarak (69), psikolojik bir olgu olarak(66), felsefi bir olgu olarak (29) ve bilimsel bir olgu olarak (28) meraka, merakla ilgili kavram ve ifadelere rastlanılmıştır.

Tablo 4. 10. Jean Jacques Rousseau’nun İncelenen Kitaplarındaki Merakla ilgili Kavramlar Dağılımı

Kavramlar İncelenen Kitaplar	Araştırma	Gözlem	İlgi	İdrak	Düşünme	Öğrenme	Keşif	Bilgi	Dikkat	Deneyim	Farkındalık	Taklit	Rehberlik	Ön Bilgi	Çevre	Kalıtım	Bireysel Farklılık	Sorgulayıcı Akıl
Emile	17	19	51	20	15	41	12	36	16	11	9	11	23	1	14	6	4	33
Bilimler ve S.Ü.S	1	-	2	1	-	3	1	2	-	-	-	-	-	-	2	1	-	2
Toplam	18	19	53	21	15	44	13	38	16	11	9	11	23	1	16	7	4	35

Tablo 4.10. incelendiğinde eserlerde geçen merakla ilgili kelimelerden (psikolojik, sosyolojik, felsefi, bilimsel ve eğitimsel merakın toplamı olarak) sırasıyla en çok ilgi (53), öğrenme (44), bilgi (38), sorgulayıcı akıl (35), rehberlik (23), idrak (21), gözlem (19), araştırma (18), dikkat ve çevre (16), düşünme (15), keşif (13), deneyim ve taklit (11), farkındalık (9), kalıtım (7), bireysel farklılık (4), ön bilgi (1) kavramlarına yer verilmiştir.

Emile kitabında psikolojik, sosyolojik, felsefi, bilimsel ve eğitimsel merakı tek tek incelediğimizde ise psikolojik merakta en çok ilgi (15), sosyolojik merakta en çok ilgi (10), felsefi merakta en çok öğrenme (5), bilimsel merakta en çok öğrenme (5) ve eğitimsel merakta en çok ilgi (24) kavramlarına rastlanılmaktadır. Bilimler ve Sanatlar Üzerine Söylev kitabında ise bazen sadece bir ya da iki kavrama rastlanılırken bazen hiçbir kavrama rastlanılmamıştır.

Bunlardan yola çıkarak Jean Jacques Rousseau’nun, incelenen merak türlerinden eğitimsel meraka ve eserde geçen merakla ilgili kavramlardan ise ilgi yani merak üzerine yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 4. 11. Bertrand Russell’ın İncelenen Kitaplarındaki Merak Türleri Dağılımı

Merak Türleri İncelenen kitaplar	Psikolojik Merak	Sosyolojik Merak	Felsefi Merak	Bilimsel Merak	Eğitimsel Merak
Eğitim Üzerine	84	12	35	2	164
Eğitim ve T. Düzeni	28	36	30	8	43
Toplam	112	48	65	10	207

Tablo 4.11. incelendiğinde Bertrand Russell’ın incelenen eserlerinde (toplam olarak) sırasıyla en çok eğitimsel bir olgu olarak (207), psikolojik bir olgu olarak meraka, (112), felsefi bir olgu olarak (65), sosyolojik bir olgu olarak (48) ve bilimsel bir olgu olarak (10) merakla ilgili kavram ve ifadelere rastlanılmıştır.

Tablo 4. 12. Bertrand Russell’ın İncelenen Kitaplarındaki Merakla ilgili Kavramlar Dağılımı

Kavramlar İncelenen Kitaplar	Araştırma	Gözlem	İlgi	İdrak	Düşünme	Öğrenme	Keşif	Bilgi	Dikkat	Deneyim	Farkındalık	Taklit	Rehberlik	Ön Bilgi	Çevre	Kalıtım	Bireysel Farklılık	Sorgulayıcı Akıl
Eğitim Üzerine	6	8	67	12	7	43	11	35	14	7	1	5	25	-	27	6	15	8
Eğitim ve Toplum D.	4	1	24	4	2	9	3	32	4	4	6	-	13	1	18	2	6	11
Toplam	10	9	91	16	9	52	14	67	18	11	7	5	38	1	45	8	21	19

Tablo 4.12. incelendiğinde eserlerde geçen merakla ilgili kelimelerden (psikolojik, sosyolojik, felsefi, bilimsel ve eğitimsel merakın toplamı olarak) sırasıyla en çok ilgi (91), bilgi (67), öğrenme (52), çevre (45), rehberlik (38), bireysel farklılık (21), sorgulayıcı akıl (19), dikkat (18), idrak (16), keşif (14), deneyim (11), araştırma (10), gözlem ve düşünme (9), kalıtım (8), farkındalık (7), taklit (5), ön bilgi (1) kavramlarına rastlanılmıştır.

Eğitim Üzerine kitabında psikolojik, sosyolojik, felsefi, bilimsel ve eğitimsel merakı tek tek incelediğimizde, psikolojik merakta en çok ilgi (19), sosyolojik merakta en çok çevre (4), felsefi merakta en çok bilgi (5), eğitimsel merakta en çok ilgi (33) kavramlarına rastlanılırken bilimsel merakta sadece ilgi ve öğrenme kavramlarına birer kez rastlanılmıştır. Eğitim ve Toplum Düzeni kitabında ise, psikolojik merakta en çok ilgi (8), sosyolojik merakta en çok çevre (10), felsefi merakta en çok ilgi (8), eğitimsel merakta en çok bilgi (10) kavramlarına yer verilirken bilimsel merakta çevre ve sorgulayıcı akıl kavramlarına ikişer kez yer verilmiştir.

Rastlanılan bulgular neticesinde Bertrand Russell'ın, eserlerinde incelenen merak türlerinden eğitimsel meraka ve eserde geçen merakla ilgili kavramlardan ise ilgi üzerine yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 4. 13. John Dewey'in İncelenen Kitaplarındaki Merak Türleri Dağılımı

Merak Türleri İncelenen kitaplar	Psikolojik Merak	Sosyolojik Merak	Felsefi Merak	Bilimsel Merak	Eğitimsel Merak
Okul ve Toplum	36	22	32	21	77
Günümüzde Eğitim	33	27	32	38	91
Deneyim ve Eğitim	14	24	23	13	62
Toplam	83	73	87	72	230

Tablo 4.13. incelendiğinde John Dewey'in incelenen eserlerinde (toplam olarak) sırasıyla en çok eğitimsel bir olgu olarak (230), felsefi bir olgu olarak (41), meraka, psikolojik bir olgu olarak (83), sosyolojik bir olgu olarak (73) ve bilimsel bir olgu olarak (72) merakla ilgili kavram ve ifadeler yer verilmiştir.

Tablo 4. 14. John Dewey’in İncelenen Kitaplarındaki Merakla ilgili Kavramlar Dağılımı

Kavramlar İncelenen Kitaplar	Araştırma	Gözlem	İlgi	İdrak	Düşünme	Öğrenme	Keşif	Bilgi	Dikkat	Deneyim	Farkındalık	Taklit	Rehberlik	Ön Bilgi	Çevre	Kalıtım	Bireysel Farklılık	Sorgulayıcı Akıl
Okul ve Toplum	18	7	28	7	12	16	3	20	21	25	3	3	7	1	15	2	-	3
Günümüzde Eğitim	18	7	38	4	6	18	17	22	5	21	4	6	16	-	22	3	7	20
Deneyim ve Eğitim	4	9	10	5	4	11	4	15	-	33	3	2	8	2	14	2	3	6
Toplam	40	23	76	16	22	45	24	57	26	79	10	11	31	3	51	7	10	29

Tablo 5. 6. incelendiğinde eserlerde geçen merakla ilgili kelimelerden (psikolojik, sosyolojik, felsefi, bilimsel ve eğitimsel merakın toplamı olarak) sırasıyla en çok deneyim (79), ilgi (76), bilgi (57), çevre (51), öğrenme (45), araştırma (40), rehberlik (31), sorgulayıcı akıl (29), dikkat (26), keşif (24), gözlem (23), düşünme (22), idrak(16), taklit (11), bireysel farklılık ve farkındalık (10), kalıtım (7) ve ön bilgi (3), kavramlarına rastlanılmıştır.

Okul ve Toplum kitabında psikolojik, sosyolojik, felsefi, bilimsel ve eğitimsel merakı tek tek incelediğimizde, psikolojik merakta en çok ilgi (12), sosyolojik merakta en çok çevre (5), felsefi merakta en çok deneyim (9), bilimsel merakta en çok deneyim (4), eğitimsel merakta en çok ilgi ve öğrenme(10) kavramlarına rastlanılırken Günümüzde Eğitim kitabında psikolojik merakta en çok ilgi (10), sosyolojik merakta en çok rehberlik (5), felsefi merakta en çok sorgulayıcı akıl (6), bilimsel merakta en çok bilgi (6), eğitimsel merakta en çok ilgi (17) kavramlarına yer verilmiştir. Deneyim ve Eğitim kitabında ise Günümüzde Eğitim kitabında ise psikolojik merakta en çok öğrenme (3), sosyolojik merakta en çok deneyim (7), felsefi merakta en çok deneyim (4), bilimsel merakta en çok bilgi ve deneyim (3), eğitimsel merakta en çok deneyim (17) kavramlarına yer verilmiştir.

John Dewey'in, eserlerinde elde edilen bulgular sonucu, incelenen merak türlerinden eğitimsel meraka ve eserde geçen merakla ilgili kavramlardan ise deneyim daha sonra ilgi üzerine yoğunlaştığı görülmektedir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Sonuç olarak tüm eserler bir araya getirildiğinde düşünürlerin felsefi, bilimsel, psikolojik, sosyolojik merak üzerinde durdukları en çok da eğitimsel bir olgu olarak merak üzerinde durduğu tespit edilmiştir. Diğer üç düşünürden farklı olarak sadece İbni Tufeyl’de felsefi merakla ilgili ifadelerin, eğitimsel merakla ilgili ifadelerden fazla olduğu görülmektedir. Kavram olarak ise ilgi başlığı altında toplanan ‘merak etme, ilgi gösterme, şaşkınlık, hayret, öğrenme isteği, arzu, şevk, heves, güdü, dürtü’ kelimelerine değinildiği saptanmaktadır. Daha sonra merak kavramının neticesi olan öğrenme ile bilgi ve merakın oluşumuna ortam sağlayan çevre, araştırma, deneyim ve keşif kavramları ön plana çıkmaktadır. Ayrıca eserlerde bilimsel meraka diğer merak türlerinden daha az rastlanması düşünürlerin bilimsel merakı önemsemediği anlamına gelmez. Tam aksine bilime öncülük eden kişiler olduğu zaten aşikârdır. Kavramlardan ise Rousseau, Russell ve Dewey’in eserlerinde ön bilgi ve kalıtım arka planda kalmasına rağmen, İbni Tufeyl’de ön bilgi arka planda kalır. Fakat kalıtsal bilgi ve kalıtsal öğrenme Hay Bin Yakzan’ın en belirgin niteliklerinden biridir.

İbni Tufeyl, Jean Jacques Rousseau, Bertrand Russell ve John Dewey’in eserlerinde merakın büyük önem taşıdığı ve merak ile ilgili düşüncelerinin eğitim-öğretim programlarına ters düşmediği görülmüştür. İncelenen kitaplardan yola çıkarak ünlü düşünürlerin ‘merak duygusunu uyandırma’ noktasında eğitim ve öğretime ışık tutacak özellikte eserler verdiği görülmüştür. Merakın, doğru kullanıldığı ve geliştirildiği sürece daha iyi neticelere varılacağına kuşku götürmeyeceği sonucuna varılmıştır.

“Eğitim nedir?”, “Kişilik gelişmesi nedir?”, “İnsan nasıl büyür?”, “İnsan kemale nasıl erebilir?” gibi sorunları ele alan İbni Tufeyl’in, insanın kurumlar ve eğitimin yardımı olmaksızın kendi başına kalıp kalıtsal ilgi (merak) ve öğrenmeleri sayesinde ulaşabileceği en yüksek noktayı temsil ettiği görülmüştür.

Rousseau’nun eğitimde kişilerin özgürlüğünün sınırlandırılmaması, meraklarına ket vuracak her türlü engelin ortadan kaldırılması, beden ve zihin birlikteliğinin eğitim süreçlerinde dikkate alınması, eğitim süreçlerinde bunlara

imkân tanıyan düzenlemelere yer verilmesi gerektiğine, bilgiden önce yöntem verilmesine, hepsinden önemlisi verilecek bilgilerin dikkatle seçilmesine ve doğayla iç içe bir eğitime dikkat çektiği saptanmıştır. Emile adlı kitabında bu durumu şöyle ifade etmiştir: “Kişinin bir konuda yanlış bilgi alması hiçbir bilgi almamasından daha kötüdür.”

Dewey’in, merakı insanı eğitimsel yönden şekillendirecek bilinçli bir gayret olarak gördüğü, okulu hayatın kendisi olarak tanımladığı buna karşılık insanlardan eğitimi yeniden yapılandırılması gerektiğini, laboratuvar okulları kurarak buralarda yaparak yaşayarak öğrenmeyi ve merakı sürekli diri tutmayı önemsendiği görülmektedir. “Eğer eğitimde cenneti arıyorsak, onu bulmak için yapılacak bütün şeyler bize düşer. Bu yapılacak işlerse şunlardır: Eğer çocuğun gerçek içgüdülerini ve ihtiyaçlarını tanır ve bunların bütün yetenekleriyle ortaya çıkıp gerçekleştirebileceği fikrini amaç edinirsek, zamanı gelince erginlik hayatının bütün disiplin, bilgi ve kültürü kendiliğinden ortaya çıkar (Dewey, 2017, s. 57).” ifadeleri Dewey’in düşüncelerini açık bir şekilde özetler niteliktedir.

Eğitimde özgürlüğü ön plana çıkaran Russell’ın ise öğretimin amacını çok net bir biçimde merak duygusunda topladığı, eğitimde gerçekçi, sade, açık-seçik anlaşılır ve uygulanabilir hedef ve metotlar belirlediği tespit edilmiştir.

İncelenen düşünürler ve eserlerin merak bağlamında bir sentezi olarak; dört düşünürün de insan eğitiminde merakın oldukça önemli, hassas ve kapsamlı bir konu olarak ele almış olmaları dikkat çekicidir. Hayatın her aşamasında, var olan merak duygusu köreltilmediği ve bu alanda kullanıldığı takdirde hayatın ve eğitimin daha eğlenceli, ayrıca verimli olacağı kestirilebilir. Bu amaç doğrultusunda yapılandırmacı bir öğretimle birlikte; merak eden, dikkatini bir noktaya toplayabilen, çok uyanık, sorgulayabilen, düşünme yaratıcılığını geliştiren, karşılaştığı problemleri çözebilen, öğrenmeye hazır, tecrübe karşısında duyarlı, keşif, gözlem ve araştırmalara açık, kısaca doğuştan getirdiği zekâ, cesaret, merak ve iyilik konularındaki tabii yeteneklerini doğru yerde ve doğru zamanda kullanabilen aktif bireyler yetiştirmeyi hedefledikleri söylenebilir. Bu hedeflerin günümüz eğitiminde ön plana çıkan hususlarla paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

Dört düşünürün incelenen eserlerinin topluma, ebeveynlere özellikle de eğitimcilere sadece merak kavramı değil eğitim açısından da önemli katkılar sunduğu düşüncesindeyiz. Araştırmanın; eserlerin ve düşünürlerin –özellikle çok fazla bilinmeyen İslam düşünürü İbni Tufeyl’in- bilim dünyasına tanıtılmasına ve eğitimde meraka gereken önemin verilmesine vesile olacak bir çalışma olması ümidi içerisindeyiz.

5. 2. Tartışma

Eserler incelendiğinde; İbni Tufeyl’in çocuğu doğayla baş başa bırakıp sosyal hayattan mahrum bırakması, ayrıca önemli İslam düşünürü İbni Tufeyl’in bilim dünyasında diğer düşünürler kadar tanınmaması, Robinsonad (adasal) romanın ilk örneği kabul edilen Hayy bin Yakzan’ın, ondan etkilenilerek yazılan Robinson Crusoe’nin gölgesinde kalması,

Rousseau’nun bilime ve sanata dair her şeyin ahlakı, erdemi yok ettiğini belirtmesi, çocuğu eğitirken toplumsallık içerisinde bireyselliğe yönelmesi esnasında çocuğun ruhsal ve sosyal gelişimini göz ardı etmesi; bunun yanı sıra çocukta inanç yönünden oluşan merak hususunda bilgi vermeyip rehberlik etmemesi ve çocuğu din noktasında kendi haline bırakması,

Russell’ın eğitimde geliştirdiği bazı hedef, metot ve uygulamalarının hayatın gerçeklerine uygunluğu ve uygulanabilirliği noktasında eğitim kurumlarına ve ders müfredatlarına uygun olup olmaması – öyle ki, eğitimin sihirli bir değnek misali dünyayı yapay bir cennete çevirebileceğini düşünmesi- ayrıca insanların mutlu olmaları için dinden uzak durmalarını ve dini yönden merak oluşumunu engellemek istemesi,

Dewey’in eğitim dünyasına tavsiye amaçlı sunduğu; laboratuvar okullarının ve yeniden inşa edilmesi gerektiğine inandığı eğitim modellerinin, maddi ve fiziki açıdan her eğitim- öğretim alanlarının ortam ve şartlarına uygun olup olmadığı tartışmaya açık konulardır.

5. 3. Öneriler

Çalışmanın sonuç ve tartışmasından yola çıkılarak bazı öneriler tespit edilmiştir. Bu öneriler aşağıdaki gibidir:

- Merak konusunda dört düşünürün eserlerinden yararlanılabilir.
- İncelenen eserler okulların ve sınıfların kütüphanelerinde bulunabilmesi yönünde Milli Eğitimin örnek kitaplar listelerinde yer alabilir.
- İncelenen eserler aday öğretmenlerin ‘okunması tavsiye edilen kitaplar’ listesine eklenebilir. İbn Tufeyl ve Hayy Bin Yakzan ile ilgili çizgi film ve belgeseller TV platformlarında daha çok yayınlanabilir.
- İncelenen kitaplar merak konusunda tek eser şeklinde akademik çalışmaların konusu olabilir böylece daha detaylı bilgiler elde edilebilir.
- Merak üzerine yapılan bu çalışma daha çok geliştirilerek eğitim ve öğretim alanında yararlanılabilir.
- Bu çalışmanın sonucunda gördük ki eğitim üzerine insanlığı etkilemiş dört düşünür merak konusunu önemsemişlerdir. Merakın geliştirilebilir ve köreltilebilirliği nedeni ile insan eğitimi üzerine her kademede sorumluluk alanlar bu filozoflarda görüldüğü gibi merakın köreltilmesi değil geliştirilmesine katkıda bulunabilir.

KAYNAKÇA

Düşünürlerin İncelenen Kitapları

Dewey, J. (1957), *Nasıl Düşünürüz*. (Çev. Baha Arakan, Sabri Akdeniz, Orhan Etker), İstanbul: Sinan Matbaası.

Dewey, J. (1966), *Tecrübe ve Eğitim*. (Çev. Dr. Fatma Başaran ve Dr. Fatma Varış).

Dewey, J. (2004), *Demokrasi ve Eğitim* (Çev. Tufan Göbekçin), Ankara: Yeryüzü Yayınevi.

Dewey, J. (2011), *Deneyim ve Eğitim*. (Çev. Sinan Akıllı), İstanbul: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık.

Dewey, J. (2014), *Etik, Toplum, Siyaset*. (Çev. Funda Sezer), İstanbul: Say Yayınları.

Dewey, J. (2014), *Günümüzde Eğitim* (Ed. Joseph Ratner, Çev. Bahri Ata, Talip Öztürk), İstanbul: Pegem Akademi Yayıncılık.

Dewey, J. (2015), *Bilimsel Bakış*. (Çev. Funda Sezer), Ankara: Say Yayınları.

Dewey, J. (2015), *Toplumsal Yeniden İnşanın İlkeleri*. (Çev. Taylan Doğan, Şebnem Duran), İstanbul: Bgst Yayıncılık.

Dewey, J. (2016), *Özgürlük ve Kültür* (Çev. Vedat Günyol), İstanbul: Remzi Kitabevi.

Dewey, J. (2016, 4. Baskı), *Pragmatizm Pragmatik Bir Felsefe Seçme Yazılar*. (Çev. Sara Çelik).

Dewey, J. (2017), *Okul ve Toplum*. (Çev. H.Avni Başman, akt. Selahattin Kaymakçı), Ankara: Pegem Akademi.

Rousseau, J. J. (1979). *Jean-Jacques Rousseau (Hayatı ve Eserleri)*, (Çev. Vedat Gültekin), Ünlü Kişiler Dizisi, İstanbul: Evrim Matbaacılık.

Rousseau, J. J. (2011). *Emile ya da Çocuk Üzerine*. (Çev. Mehmet Baştürk), İstanbul: Kilit Yayınları.

Rousseau, J. J. (2014). *Emile- Bir Çocuk Büyüyor*. İstanbul: Selis Kitaplar

- Rousseau, J. J. (2014). *Toplum Sözleşmesi*. (Çev. Alpagut Erenuluğ), İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Rousseau, J. J. (2016). *Toplum Sözleşmesi*. (Çev. Ayşe Meral), İstanbul: Alfa Yayınları.
- Rousseau, J. J. (2017). *Toplum Sözleşmesi*. (Çev. Vedat Günyol), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Russell, B. (1975). *Yetke ve Birey*. (Çev. Ayşe Usluata), İstanbul: Cem Yayınevi.
- Russell, B. (1997). *İnsanlığın Yarını*. (Çev. Akşit Göktürk), Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Russell, B. (1999). *Aylaklığa Övgü*. (Çev. Mete Engin), İstanbul: Cem Yayınevi
- Russell, B. (2013). *Eğitim Üzerine*. (Çev. Alişan Uğur), İstanbul: Cem Yayınevi.
- Russell, B. (2017). *Eğitim ve Toplum Düzeni*. (Çev. Şebnem Duran), İstanbul: Bgst Yayınları.
- Tufeyl, İ. (11. Baskı, 2017). *Hayy bin Yakzan Ruhun Uyanışı* (Çev. Yusuf Özkan Özburun, Serkan Özburun, Şehabettin Yalçın, Orhan Düz, Derya Örs), İstanbul: İnsan Yayınları.

Yararlanılan Kitaplar

- Aybek, B. (2. Baskı, 2015). *Eleştirel Düşünme Ve Disiplinler Arası Eleştirel Düşünme Rehberi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ball, P. (2014). *Merak Bilim Her Şeyle Nasıl İlgilenir Oldu?* (Çev. Berna Günen). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Başar, H. (2013). *Nasıl Düşünelim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çil, D. A. Gülenç, K. Kulak, Ö. Özdağ, C. (2013) *Mantıksal Atomculuk Felsefesi*. Alfa yayıncılık.
- Damrosch, L. (2. Baskı, 2011). *Jean Jacques Rousseau*. (Çev. Özge Özköprülü). İstanbul: Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları.
- Defoe, D. (2012), *Robinson Crusoe*. (Çev. Fadime Kahya), Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metodlarına Giriş- Nitel, Nicel ve Eleştirel Kuram Metodolojileri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Elmalı, E. (2005). *Bertrand Russell'da Ahlak Felsefesi*. İstanbul: Ataç Yayınları.
- Ertürk, S. (1979). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelken Tepe Yayıncılık.
- Golding, W. (2001). *Sineklerin Tanrısı*. (Çev. Mina Urgan), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gutok, G. L. (2001). *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*. (Çev. Nesrin Kale), Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Jaspers, K. (1986). *Felsefe Nedir?* (Çev. İsmet Zeki Eyüboğlu), İstanbul: Say Yayınevi.
- Kindersley, D. (2012). *Felsefe Kitabı*. (Çev. Emel Lakşe), İstanbul: Alfa Yayınları.
- Korkmaz, E. (1. Baskı, 2006), *Eğitimde Bir Alternatif Montessori Metodu*. Ankara: Algiyayın
- Kutluer, İ. (2001). *“İbni Tufeyl” İslam'ın Klasik Devrinde Felsefe Tasavvuru*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Magee, B. (2000). *Felsefenin Öyküsü*. (Çev: Bahadır Sina Şener), Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Molla, C. (1985). *Salaman Ve Absal*. İstanbul: Devlet Kitapları, Milli Eğitim Basımevi.
- Osho, (2011). *Masumiyet, Bilgi ve Merak- Çocukken Hissettiğim Merak Duygusuna Ne Oldu*. Osho Yaşam Gereklikler Serisi. (Çev: Işıl Ölmez), İstanbul: Butik Yayıncılık.
- Piaget, J. (2. Baskı, 2010). *Çocuğun Gözüyle Dünya* (Çev. İsmail Yerguz), Ankara: Dost Kitabevi.
- Saint-Exupery, A. (2015). *Küçük Prensi*. (Çev. Özge Taş), Konya: Tuna Kitabevi
- Strathern, P. (2016). *90 Dakikada Bertrand Russell*. Zeplin Kitap.
- Tozlu, N.(1993). *İbn-i Tufeyl'in Eğitim Felsefesi*. İnkılâp Yayınları.

Watson, L. Whitcomb, D. ve Yiğit, S. (2012). *The Philosophy Of Curiosity*. İlhan İnan (Ed.). Routledge.

Yıldırım, A. Ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yararlanılan Tez, Makale ve Bildiriler

Acar, A. K. (2007). *Bertrand Russell'in Eğitim Görüşü*. (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Acun, N. Kapıkıran, Ş. ve Kabasakal, Z. (2013). *Merak Ve Keşfetme Ölçeği Iı: Açıklayıcı Ve Doğrulayıcı Faktör Analizleri Ve Güvenirlik Çalışması*. Türk Psikolojisi Yazıları (Haziran 2013, 1 16/31, S. 74-85).

Akan, A. (2015). *Jean Jacques Rousseau'da İnsan Ve Toplum Sorunu*. Kocaeli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi (1-20).

Akan, A. (2016) *Rousseau'nun "Eleştirel" Ahlak Düşüncesi*. Kocaeli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Felsefe Ve Sosyal Bilimler Dergisi (Bahar, Sayı: 21, 141-160).

Akar, E. (2007). *Bertrand Russell'da Ölüm Ve Ölümsüzlük Problemi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Akbaba, S. (2006). *Eğitimde Motivasyon*. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, (Yıl: 2006, Sayı: 13).

Alper, Ö. M. (1993). *İbn-İ Tufeyl'in Hayatı Ve Felsefesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ata, B. (2003). *Rousseau, Emile ve Tarih Öğretimi*. Milli Eğitim Dergisi (159, 239-244).

Bakır, K. (2007). *Jean- Jacques Rousseau'nun Naturalist Eğitim Anlayışı*. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi (s.15).

Birkök, M. C. (1998). *Sosyolojik Düşünme ve Metodolojisi*. Elektronik Sürüm 1.6 İstanbul(1-149).

- Bülbül, G. (2006). *Bertrand Russell'in Klasik Mantığa Getirdiği Eleştiriler* (Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri (Felsefe Tarihi) Anabilim Dalı, Ankara.
- Ceylan, E. Sağirekmekçi, H. Tatar, E. ve Bilgin, İ. (2016). *Ortaokul Öğrencilerinin Merak, Tutum Ve Motivasyon Düzeylerine Göre Fen Bilgisi Dersi Başarılarının İncelenmesi*. Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi (9/1).
- Dalkılıç, B. (2004). *Bertrand Russell'in İslam Kültürü Medeniyeti Ve Felsefesine Yaklaşımı*. Selçuk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, Konya.
- Erdoğan, T. *Jean Jacques Rousseau, Görüşleri Ve Demokratik Sistem Üzerindeki Etkileri*. Hukuk Fakültesi Mecmuası(S:19).
- Hawi, S. S. (2002). *İbn Tufeyl' İn Farabi' Ninbazı Görüşlerinin Eleştirisi*. (Çev. Atilla Arıkan), Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (Sayı: 5).
- Hesapçıoğlu, M. ve Bakıoğlu, A. (1997). *Düşünmeyi Öğretmekte Öğretmen Ve Okul Yöneticisinin Rolü:Düşünmek*. Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi (Sayı: 9, 49-78).
- Işık, A. (2003). *Russell'in Din Felsefesinde İnanç Sorununa Epistemolojik Bir Yaklaşımlar*. Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Dergisi (Sayı: 23, 3-20).
- İnce, A. (2014). *İbn-İ Tufeyl Ve Jean Jacques Rousseau' Da Eğitim Düşüncesi*. Sakarya Üniversitesi DKAB Bölümü, Eğitim Düşüncesi/Usul Dergisi (Sayı: 1, 67-102).
- Kalfa, C. ve Ataay, F. (2015). *Rousseau Ve Çoğunlukçu Demokrasi Anlayışı* Alternatif Politika Dergisi (Cilt: 7, Sayı: 3).
- Kaya, G. İ. (2016). *Eğitimde Merak Ve İlgi*. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi (Cilt: 13-2, Sayı: 25, 2016-1, S. 103-114).
- Korkmaz, M. ve Öktem, G. (2014). *Rousseau'nun Eğitim Anlayışı*. Eğitim Ve Öğretim Araştırmaları Dergisi (Cilt: 3, Sayı: 1).
- Kurtbaş, İ. (2011). *Merak(ın) Sosyolojisi, Psikolojik Dürtü, Sosyal Uyarıcı, Kültürel Nosyon Ve İdeolojik Bir Konsept Olarak "Sosyal Merak"*. Sosyoloji

- Derneği, Türkiye Sosyoloji Araştırmaları Dergisi (Cilt: 14,Sayı: 2-Güz, 2011).
- Kurtbaş, İ. (2011). *The Sochial Of Curiosity*. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi (Sayı: 2, 19-58).
- Loewensein, G. (1994). *The Psiychology Of Curiosity: A Review An A Reinter- Pretation*, American Psychological A Nociation Inc. Psychological Bulletin (Vol: 9, No: 1, Page: 49-78).
- Mazı, M. G. (2016). *Deney ve Eğitim: John Dewey*. İstanbul: Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi (Sayı: 34, 554-572).
- Öztürk, M. (2015). *İbn-İ Tufeyl'in Doğaya Dönük Eğitim Ve Felsefe Anlayışını Aktardığı Hay Bin Yakzan Adlı Felsefi Romanı Üzerine Bir İnceleme*. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi (Cilt: 12-1, Sayı:23, 1-8).
- Peters, W. (1952) *Psikolog Ve Filozof Olarak John Dewey*. (Çev. Suat Tavlan), Psikoloji Çalışmaları Dergisi (Cilt:2, 10-18).
- Sarıpek, D. E. *Rousseau'nun Vatandaşlık Fikirlerinin Yirminci Yüzyıl Vatandaşlık Algısıyla Karşılaştırılması*. Kocaeli Üniversitesi, IBF, Çalışma Ve Endüstri İlişkileri Bölümü Sarıpek@Kocaeli.Edu.Tr (1-14).
- Soydan, S. (2013) *Çocuklarda Merak Duygusunu Uyandırmada Montessori Öğretmenlerinin Kullandıkları Stratejiler*, Mehmet Akif Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (Sayı: 25, 269-290).
- Subaşı, A. (2008). *Cognitive Dynamics Of Scientific Curiosity "Bilimsel Merakın Bilişsel Dinamikleri"*. (Yüksek Lisans Tezi), Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilişsel Bilim Yüksek Lisans Programı.
- Tütüncü, K. (2013). *Demokratik Ve Özerk Bireyin Yetiştirilmesi: Jean Jacques Rousseau'nun Emile'inden Neler Öğrenebiliriz? Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (Cilt: 9, Sayı: 2, 9: 303-327)*.
- Torun, Y. (2006). *Jean Jacques Rousseau*. (Yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Urfalı, A.D. (Aralık 2013). *Çocuk-Ergen Psikolojisi*. Kapak Yazısı.

- Uygur, N. (2014). *Bertrand Russell'in Doğruluk Anlayışı*. Felsefe Arkivi Dergisi (3-35).
- Uygur, N. (2014). *Bertrand Russell'in Felsefedeki Gelişimi*. Felsefe Arkivi Dergisi (103-115).
- Ünver, G. (2006). *Eğitimde Kalite Yaklaşımları Dersi - John Dewey'in Eğitim Felsefesi*. Ankara Üniversitesi(Yüksek lisan tezi).
- Yeşiltaş, N. K. ve Kaymakçı, S. (2009). *John Dewey'nin Eğitim Anlayışı ve Sosyal Bilgiler Eğitimine Yönelik Bazı Örnek Uygulamaları*, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, Ankara Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (Sayı: 4, 227-242) .
- Yıldırım, T. (2011). *Ateizm Mi Agnosizm Mi? Bertrand Russell'in Tercihi*. Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe Ve Sosyal Bilimler Dergisi (Bahar, Sayı: 11, 41-52).
- Yıldız, M. (2011) *İbn-İ Tufeyl'de İnsan Doğasının Fizik Ve Metafizik Kaynakları*. Felsefe Dünyası Dergisi (Sayı: 1, 53).
- Yılmaz, A. (2001). *Bertrand Russell ve Eğitim*. Pamukale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (Sayı:10).

İnternet Kaynakları

- Altunışık v.d. (2010) <https://docplayer.biz.tr/421042-Nitel-analizler-icerik-ve-betimsel-analiz.html>
- Kuzguncular, Ş. (2015). *İbn Tufeyl Hayy Bin Yakzan "Yalnızlık Ve Anlama"*. (<https://edebiyatvesanatakademisi.com>)
- Peker, K. (2018). *Isaac Newton ve Gerçekleştirdiği Bilimsel Çalışmalar* (<https://anadolubilim.com>)
- Ünver, G. (2006). John Dewey'in Eğitim Felsefesi, Ankara Üniversitesi (www.aktuelpsikooji.com).
- Yücel, D. M. (2013). Felsefe Tanımı (www.dmy.info.com).
- Yürümezoğlu, K. (2017). *Çocuklarda Bilimsel Merakın Oluşumuna Tanıklık* (www.tvz.org.tr).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Nurgül DURSUN
Doğum Yeri ve Tarihi	Hamur/ AĞRI 10.07.1988
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi- Sınıf Öğretmenliği
Yüksek Lisans Öğrenimi	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetler	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	MEB- Sınıf Öğretmeni
İletişim	
E-posta Adresi	bejan_islamoglu_nrgl@hotmail.com
Mezuniyet Tarihi	